

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

De
REISBESCHRYVING

van
JOHAN JACOBSZ. SAAR
naar
O O S T I N D I E N,

*Sedert zijn uitvaart, in 't jaar 1644. tot aan zijn weder-
kering in dat van 1659.*

Daar in al 't geen, dat hem in zijn vijftienjarige dienst ter zee en te
lant, in gevechten, belegeringen, bestormingen en veroveringen
van verscheide plaatsen overgekomen is, vertoont, en
voornamelijk de belegering en verovering van
Kolumbo en andere vestingen op *Ceylon*
beschreven word.

In de Hoogduitsche Taal beschreven,
en van

J. H. GLAZEMAKER vertaalt.

Met koperen platen verciert.

t'AMSTERDAM,

By *Jan Rieuwertsz.* en *Pieter Arentsz.* Boekverkopers, 1671.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

De

REISBESCHRYVING

van

JOHAN JAKOBSZ. SAAR

in

O O S T I N D I E N ;

van 't Jaar 1644. tot aan dat van 1659.

Daar in al 't voornaamste, dat in die tijd in deze gewesten, gebeurt is, en voornamelijk de belegering en verovering van *Colombo op Ceilon* beschreven word.

EERSTE HOOFDDEEL.

Vertrek van onze Reiziger uit zijn lant naar *Hamburg*, en van daar naar *Amsterdam*, daar hy dienst neemt by d'Oostindische Maatschappij. Zijn vertrek uit *Zeeland* naar *Indiën*. Goede eigenschappen van een Moor. Koomt aan *S. Jago*, en bejegening van 't schip de *Juffrou*. Wrede overwegingen der *Portugezen*. Vreemde ziekten op de Schepen.

N dat ik in 't zestienhondertbierenveertigste jaar / op de heilige 1644.
 Paaschdag / in 't negentiende jaar van mijn ouderdom van mijn 1
 waardste Vader naar vzeemde landen verzonden / en met de ge- 2
 wone *Hamburger Bode* / toen *Hans Bukkel* genoomt / te *Hamburg* 3
 gelukkiglijk gekomen was / en omtrent twee maanden daar geweest had / 4
 nam ik mijn reis uit deze stat naar *Amsterdam* in *Hollant*, daar ik mi ook 5
 omtrent een half jaar onthield / zonder dat ik / naar mijn wensch en begeerte / 6
 enige gelegenheit kon bekomen ; dewijl 't de goede *God* anders niet mi 7
 boozhad. Tegen de winter van 't zelfde jaar wierd / volgens de gewoonte / 8
 van d'Oostindische *Maatschappij* enige schepen op d'*Indiën* toegerust. En 9
 dewijl mijn hart / altijd tot reizen in vzeemde landen genegen / gedurtlijk 10
 jankte om mi op deze reis te begeben / schreef ik / om verlof daar toe te heb- 11
 ben / aan mijn vader / die mi wel haast een blyef met zijn vaderlijke bewil- 12
 liging 13

Hy begeeft
zich in
dienst van
d'Oostindi-
sche Maat-
schappy.

liging weerom zond. Ik begaf my hier op/ de vijftentwintigste van Slacht-
maant / in dienst van d'Oostindische Maatschappij / booz Adelboozt / pder
maant booz tien Hollantsche guldens. Na dat men ons d'Arrijkelboezt booz
gelezen had / ontfing ik het geweer / en twee maanden loon op de hant / met
toezegging van dat wy / 30 lang wy niet te sloop waren / booz pder dag een
schelling tot onz kostgelt zouden hebben. Ik wierd / beneffens anderen / op
de dertigste van Slachmaant / naar Middelburg, de hoofstat van Zeelant,
gezonden / daar twee schepen zeilree en vaerdig lagen / van de welken het een
't Hof van Zeelant genoemd was / vijfhondert lasten groot / pder last op
drieduizent ponden gerekent / en zesendertig pzeer en metale stukken boer-
de. 't Ander schip / eben groot van lasten / wierd naar de stat / booz de
welke het lag / Middelburg genoemd ; daar ik in gebzacht wierd : en deze
twee schepen boerden omtrent negen hondert zielen / klein en groot / solda-
ten en boozgezellen.

Hy word in
Zeelant op
het schip
Middelburg
gezet.

1645.

Vertrek uit
het land.
Beschrij-
ving van
een zwart,
en zijngoe-
de hoeda-
nigheden.

Wy dan / van alles verzien / dat tot de reis dienstigh was / liepen uit in
Gods naam / met een goede oofte wint / op d'achtste van Toumaant / in
't zeffthondertvijfentbeertigste jaar na de geboorte van onze Heer en Zalig-
maker. De Preboost op onz schip was een gebore Moor, uit Afrika, van
een gewest / Angola genoemd / en d'eerste Zwart / die ik in mijn geheel leven
gezien had. Hy was geheel zwart / kort en grijs van haer / groot en bzeet van
neus / dik van lippen / die zo root als bloet waren / en sneeuwit van tanden.
Maar hy had niet meer dan een / namelijk de rechthant : want hy had
d'andere in dienst der Staten tegen de vijant booz Duinkerken verlo-
ren / en met deze een hant was hy zo sterk / als een ander met twee :
want als hy met iemand bocht / batte hy met zijn hant zijn tegenstreber /
en stiet met d'andere arm / of stomp hem zo geweldig / dat hy ter aarde
ballen moest. Hy was te Middelburg tot het Christelijk geloof gebzacht /
daar ook gedoopt / en met een Zeelantsche vrou getrouwt / by de welke
hy twee kinderen had / niet zo zwart als hy / maar echter in gekrult kort
haer hem gelijk. Hy was zo heilig en godbzuchtig in zijn leven / dat hy
geen bloeken kon horen / en geen gespeel om gelt zien. Hy kon zeven talen
spreken : booz eerst zijn Moosche taal / ook de Hollantsche volmaaktelijk /
en daar beneffens de Spaansche / Portugeesche / Deensche / Engelsche en
Italiãnsche. Hy had deze talen dosz zijn reizen heen en weer in die gewes-
ten geleert. Ik boegde my bijzonderlijk by hem / en trachtte naar zijn bzent-
schap / en bzaagde hem naar verscheide dingen / daar in hy my zo getrou-
welijk onderwoes / als iemand van mijn namaagschap zou kunnen doen.

Koomt aan
S. Jago.

Toen wy zes weken gezeilt hadden / quamen wy aan een Eiland / S. Jago
genoemt / daar een Portugeesche stat op was. Dit Eiland word op negen-
hondert mijlen van Holland gerekent. Wy haalden hier varsch water / en
waferden dagelijks met varsch vleesch van ossen / of hoefen gespijs. En de-
wijl wy veel zieken op 't schip hadden / zo brachten wy hen alle dagen aan
lant / en 's abonts weer te sloop ; om dat wy de Portugeezen niet wijder ver-
trouden / dan wy hen zagen : want het is een ongetrouwen eigenbarig volk.
Wy handelden echter met hen / en gaben aen hen kaas / messen / Hollant-
sche hemden ; daar booz 3p hoenderen / aijeren / en Bennanas aan ons be-
stelden. Zy gaben ook aan ons witte supker / klepne citroenen / of li-
moenen / van de welken twee / of drie hondert utgeparst / en in pekelt ge-
legt /

Limoenen,
en hun ge-
bruik tegen
de Scheur-
buik.

legt/ en meer dan hondert en vijftig in hun eige sop gelaten wierden/ en daar wy een weinig olie op deden/ op dat zy barsch zouden blijven. Toen wy meer op zee waren/ gebeurten wy dagelijks een weinig daar af; 't welk zeer dienftig dooz de scheurbuik is/ als men de tanden daar mee waescht.

Toen wy beertien dagen aan S. Jago hadden gelegen/ en alles waerdig gemaakt was om onze reis te verhoorden/ quam by ons een Pluutschip/ de Juffrou genoemd/ die t'Amsterdam t'huis behoorde/ en in de Spaensche zee dooz grote storm van de Dloot was geraakt/ en onder vier Duinkerksche rooffscheepen verballen/ tegen de welken de Schipper/ die een dapper man was/ twee dagen na malkander geslagen had/ met boozneemen van lieber het schip te doen springen/ dan schip en goederen in de handen der vijanden over te geven: want het is de gewoonte op d'Ostindische schepen/ dat zy lieber een kotte doot willen sterben/ dan lang in de mooztdadige handen der Spanjaarden en Portugezen gebangen zijn. Want ik heb aan my zelf bevonden dat ik/ om trent dattien weken lang t'Angerdotta, een deurocht op 't eiland Ceilon, by de Portugezen gebangen zijnde/ veel lieber onder de Heidenen en Mooren/ dan onder hen/ geweest zou hebben: dewijl zy ons/ zeer eng aan een stok met de voeten geboeit/ salpeter deden storen/ buffekruit malen/ en daar by 30 grote honger lieten lijden/ dat wy zwart wierden: in boegen dat een van ons/ tot ons uitterste gebaar/ verscheide malen uit wanhoop bonken van zijn tabak verre van zich wech wierp/ met boozneemen van het buffekruit daar dooz aan te steken/ en ons van onze elende te verlossen; doch de goede God verhinderde zulks dooz zijn vaderlijke genade. Een uit Vriesslant, een schoon en aangenaam jong boost/ was ook met ons gebangen. Deze/ de kans wagen willende/ om wech te geraken/ overmeerde zich gantschelijk met zwart/ en/ als een vrou toegeselt/ geraakte buiten de wacht/ daar hy van een zwarte jongen/ die een witte huilt aan zijn voeten merkte/ bekend en aangebracht wierd; daar over hy 30 deerlijk wierd geslagen/ dat hy zich in enige tijt noch reppen noch roeten kon. Maar als zy zelven in diergelijke noot komen/ kunnen zy zich zeer ootmoediglijk aanstellen.

Maar God verlostte my eindelijk uit mijn gebangenis/ te weten tusschen Goa, en Kalikuth, terwyl ik/ neffens verscheide gebange Hollanders, by de Portugezen te sloop gedaan was. Wy besegenden ter boozgedachte plaats enige schepen der Hollanders, die op de Portugezen aanbieden/ en hen ook vermeersterden. Ik bemerkte hier de wrede aart der Portugezen tegen ons. Want zy stonden ons/ die gebangen waren/ te samen/ en overwogen gezamenlijk/ eer het gevecht aanging/ of zy ons zouden doden/ of lebendig laten; 't welk wy alle konden horen. Een gedeelte van hen ried dat men ons buiten boozt zou werpen/ op dat wy ons niet aan hen zouden wreken/ 30 wy aan d'onsen vertelden hoe heusch zy zich tegen ons hadden betoont. Een gedeelte ried het af/ met boozwending dat zy dooz ons verhoopten beter boozwaarden in hun obergebinge te bekomen.

Maar ik heb my van mijn gebangenis onder de Portugezen, die dattien weken duurde/ wel en rijkelijk gewozen/ bezonderlijk op 't eiland Ceilon, daar ik in vijf of zes boozballen geweest/ en wy hen geslagen hebben. Want hoewel onze krijgsvoerster riefen: Spitsbroeders, hebben wy de naam van barmhartige Hollanders, zo laat ons ook de daat hebben, en geeft quartier;

Koomt van 't schip de Juffrou by hen, en des zelfs gevecht tegen de Duinkerks.

Strengte gevangenis by de Portugezen.

Zwarte straf.

Wrede overwegingen.

Wraak van onze Reiziger aan de Portugezen.

30 hielden wy ons / als of wy 't niet hoorde / en schoten en sloegen wakker onder hen / 30 lang wy handen en armen konden reppen / en enige honderden van hen het opstaan vergaten. En zeker / 3p sparen ons ook niet : want hoe wel 3p ons een korte doot met hun schietgeweer konden aandoen / en met een kogel-deur 't hooft schieten / 30 doen 3p 't echter niet / maar steken en griesen ons niet hun stoknade / of degen een lange tijt / en geven ons noch wel tien of twintig steken na onze doot.

Hulp aan
't schip de
Juffrou.

Dewijl d'almachtige God aan het boozgedachte schip / de Juffrou genoemt / deze genade had gedaan / dat het de handen der vijanden was ontkomen / hoewel het veel doden gehad / grote schade geleden / en zijn grote mast verloren had / 30 bewezen wy daar aan alle bystant / deden onze timmerlieden op S. Jago een andere mast happen / en zeilden weer van 't zelfde af / na dat wy hen ten meeste nut behulpzaam hadden geweest. Wy zetten onze streek naar de Middellijn. Toen wy weer zes of zeven dagen onder zeil geweest hadden / en veel winden / die ons niet dienden / uitstaan moesten / wierden veel op ons schip ziek / doch niet 30 veel / als op 't ander schip / 't Hof van Zeelant genoemt / daar onze Admiraal op was. Veel wierden ziek aan de kinderpokken / daar aan veel van d'ouden stoben ; maar de jongen quamen ten meestendeel weer op. Daar waren ook veel / die pshoofdig wierden / welke ziekte wy ook in dier boegen trof / dat ik / 30 men wy niet met geweld weerhouden had / in de see gesprongen zou hebben / gelijk een van onze jongens dee / die zich zelf verzonk. Ja enigen wierden 30 krankhoofdig / dat men hen bast binden moest / op dat 3p zich zelven geen leet zouden aandoen ; 't welk dikwijls onder en omtrent de Middellijn gebeurt. Doch deze ziekte vergaet deurgaans ook weer van zelfs / of dooz d'opening der aderen.

Ziekten op
de Schepen.

Ylhoofdigeit.

De Middellijn.

Felle wint.

Op d'eerste van Grasmaant zeilden wy de Middellijn deur. Wy hadden veel zieken op / van de welken enigen dooz de doot wechgerukt waren. Wy verhoopten dat wy / de Keerkring van de Steenbok boozp zijnde / aan Kabo de bone Esperance zouden aanlopen. Maar dewijl wy / aan de zuidzijde zijnde / in een gehele maant niet anders / dan met de fok / en met de bezaan konden zeilden / 30 konden wy / op hoogte van de Kaap gekomen / dooz strydige wint daar niet aankomen / maar moesten de zelfde boozp lopen.

TWEDE HOOFDDEEL.

Koomst aan Java. Kommer in de Straat Sunda. Beschrijving van Bantam, van des zelfs inwoonders, en van hun godsdienst. Genezing van een ziekte onder hen. Belaging van een Javaansche boelin en knecht, tegen hun meester, en straf daar over.

Toen wy de Kaap boozp gelopen waren / wierd dagelijks een halve kan waters aan ons gegeven. Maar God hielp ons daarentegen 30 genediglijk / dat wy van die tijt af tot aan onze koomst te Batavia, op 't Cilant groot Java gelogen / boozpoedige wint hadden : in boegen dat wy / op de vijfentwintigste van Dooimaant aan de Straat Sunda gekomen / niet meer dan drie dagen daar, in toebachten / en slechts driemaal tanker lieten vallen ;

Koomst aan
Java.

len; in plaats dat anderen wel zes weken daar in deurbzengen / en meer dan hondert malen 't anker werpen / en weer t'huys halen: 't welk zeer verdrieltelijck balt / inzonderheit dewijl men zo na aan Baravia is. Want deze Straat van Sunda is niet meer dan zesëndertig mijlen lang. En zeker / na dat men zulk een verre reis gedaan heeft / daar in men met veel zieken belast word / moet men hier noch zo lang zwerven / dat'er dikwijls volk van Baravia koomt / om aan deze aankomende schepen behulpzaam te zijn. In 't zessten hondert zebenënveertigste jaar na Christus geboorte was een schip / Delft genoemt / gesele veertien maanden onderweg / en had hondert vierenzebentig doden / en hondert zebenënbijstig zieken: hoewel de gewone reis uit Hollant naar Indiën niet langer dan zes of zeben maanden duurt.

Kommer in de Straat van Sunda.

De Heidenen / die / naar 't Eilant Java, Javanen genoemt worden / bzychten ons / in onze koomst / uyt Bantam alderhande verbarshingen van bzychten / die ons / na zulk een grote verlangst / zeer wel te stade quamen.

Verbarshing.

De ree van de stat Bantam legt als een halbe maan. De stat is aan de lantsijde met een muur omringt / en met geschut bezet / doch zonder gracht. Hier is sterk volk / maar niet lang van gestalte. Mannen en wijven zijn beide dik van armen en benen. De Japarers, een volk / ook op dit Eilant / en in een stat wonende / die zestig mijlen weegs oostwaart van Baravia legt / zijn van gelijcke aart en gestalte. Hun lant is zeer bzychtbhaar / en oberbloedig van hoejen / offen / hoenders / rijst / visch / en paerden / die voortreffelijck onder d'anderen worden gehouden. Zp zijn geel van aangezicht; en het gemeen volk is met het bobenlijf geheel bloot / om de middel dzagen zp een gozdel / daar zp hun gelt in hebben / en daar mee zp het kleet van hun onderlijf / 't welk van alderhande bevtwen en beelden is / en tot op de kuiten hangt / om de middel toebinden. Zp hebben een Kris, of dolk op de zijde / en zijn hoert en zwart van hair / 't welk zp met klapperolie besmeren: in boegen dat zp wel zwarten gelijken. En dit is oorzaak van dat de genen / die van enig hermogen zijn / een witte muts / die plat op 't hoofd sluit / daar ober dzagen. Zp hebben ten meestendeel geen baart: dewijl zp zelfs de wortel met kleine tangerjes uittrekken; en dit maakt dat zp / als zp out worden / affschuwelijck om aan te zien zijn / en wel habianen gelijken.

Stant van Bantam.

Inwoonders, en hun kleding.

Hun huizen / met een dak van bambus- en klapperbomen bedekt / staan niet gelijck met d'aarde / maar rusten in vier boegen op vier palen / dat men onder daar deur kan kruipen / en met vijf of zes trappen daar in moet klimmen / inzonderheit by 't gemeen volk / 't welk de deuren ook zo klein maakt / dat men niet recht daar deur kan ingaan / maar krom en gebogen moet inkruipen.

Hun huizen.

Bantam heeft een eige Koning / en 't Eilant Java een enige Kaizer / die / naar de koninklijcke stat Mataran, daar hp zijn hof houdt / ook de grote Mataran genoemt word. Indien deze Kaizer te lant niets wilde laten volgen / zo zou Baravia van de lantsijde zeer benaaut worden / en grote noot lijden / in sonderheit zo de Koning van Bantam, welke stat niet meer dan twaalf mijlen van Baravia legt / en vooz dezen ook onder de Kaizer van Japara, de boozgedachte grote Mataran, gestaan heeft / daar toe wilden helpen. Doch de Koning van Bantam, van deze Kaizer afgeballen / bewijst noch dagelijcks grote blyfenschap aan de Hollanders.

Koning van Bantam. Kaizer van Java.

Het koninklijck hof te Bantam is met een leme wand omringt / en niet

Koninklijke
woning te
Bantam.

zeer aangenaam om t'aanschouwen / daar in wy / ter eren van de Koning / op 't bevel van onze Krijgsvoerften / ons in de wapenen moesten oefenen ; 't welk den Koning zeer aangenaam was.

Wapenen
der in-
woonders.

Hun wapenen te belt zijn bijzonderlijk spieffen van achteen boeren lang / daar mee zy dapper en gezwint zijn / en met grote volstandigheid strijden : inzonderheit zo zy / eer zy de strijt aanvangen / van zekere drank / die bitterzoet van smaak is / en Affion genoemd woerd / zo ik wel onthouden heb / drinken / daar af zy als duil en verwoed in d'aanloop woerden / en als blind tegen 't geschut en scherp aanlopen ; in boegen dat wy onze roerstampers vooz met scherp moesten maken / op dat wy / als wy niet konden schieten / hen zouden kunnen nederstoten. De Sinezen gebruiken op Batavia ook veel van deze drank / daar vooz zy zo berijst woerden / dat zy wel gehele nachten vermaakt met de voutwen zouden willen scheppen / zonder verzaad te kunnen woerden.

Wijze van
hun eten.

Als zy eten / zitten zy / naar de Turksche wijze / op d'aarde neder / met de benen kruiswijs ober malkander / zonder lepel / en zonder messen ; en zy tasten alleenlijk met de rechte hant toe.

Hun Gods-
dienst.

Wat hun Godsdiensft aangaat zy zijn daar in Mahometanen / en zy zenden jarenlijks / zo 't hen mogelijk is / enigen naar Mecha, om aan Mahomer t'offeren / diens hilt / gelijk men daar voozgeeft / in de tempel aan een zeilsteen hangt. En dewijl zy van Mahomets Godsdiensft zijn / zo hebben zy zulk een affchijft van barkensbleefsch / dat ik hen niet meer kon vertoornen / inzonderheit als ik iets van hen wilde kopen / en haast bericht zijn / dan dat ik een stuk spek in de hant nam / daar af zy zo schuw zijn / als de duivel vooz 't kruis / gelijk het gemeen spreektwoort zegt. Zy gebruiken ook de besnijdenis / en houden 't zelfde vooz een heilig werk. Want toen zy eens Baravia bestreden / en een trommelslager van ons overleef / en zich liet besnijden / die / toen de vrede gemaakt was / van d'onzen / als een overloper / weergegijcht wierd / betoonden zy zich zo halfstaertig daar tegen / dat zy lieber / dan hem ober te geben / zich alle zouden hebben laten verflaan : in boegen dat onze oversten / einde-lijk zeiden dat men / om een enig mensch / die zelf zijn ziel niet wilde behouden / de vrede niet langer te rug zou houden / dewijl de zelfde tot nut van zo veel menschen strekken zou.

Nieuwe-
jaar, en
nieuwe ma-
nen.

Zy houden hun nieujaar / 't welk zy in Lentemaant bieren / en de nieuwe manen in zo hoge waarde / dat zy gehele acht dagen lang by zonnescijjn niet eten / en ook / als de maan vol is / niet een vrok nuttigen / vooz dat deze tijt voozby is ; gelijk ook de gewoonte der Moeren is.

Vreemde
scheepjes.

Zy hebben een wonderlyk slach van schepen / daar in zy ook niet zitten / gelijk wy / maar zich slechts neder bukken. Veel van hen zijn zo klein / dat 'er niet meer dan acht menschen in komen wezen. Zy woerden van d'onzen / om hun gezwintheit / Vliegers genoemd. Van voren en achter zijn zy spits / en hebben niet meer dan een mast / daar een lang zeil van stro aan hangt. Zy hebben ten meerendeels aan weersijden twee vaiken / daar / aan 't einde / een Bambus gebonden is / die dit scheepje van 't omvlaan en van 't zinken beschut. Want de Bambus is gelijk kerk / dat altijd drijft / en nooit water vat. Want de zelfde is niets anders / dan een riet / het dikste / dat ik gezien heb / zo dik als een mans been omtrent zijn kuit. Deze Bambus wast in 't ruim belt / en by gehele bosschen / en is zo hard / dat / als men zulk een bosch aan-

Bambus,
en de be-
schrijving
daar af.

steekt / die riet niet anders kraakt / dan of een geheel heit gelijkelijc los-
 zandde. Zp maken ook van de Bambus gehele blotten / op de welken zp
 bishc naar Batavia voeren. Want zp kinnen de zelfden met touwen / die
 van 't gewas van bomen gemaakt zijn / en somtijts tien of twaalf duim diste
 te zamen binden / ; en zp najen ook met dusdanig touwerk de naden van
 hun schepen / die / zonder enige spijker daar toe te gebruiken / zo dicht zijn /
 dat 'er geen water deurdringen kan.

Men moet niet al te grote gemeenschap met hen maken / dewijl zp grote-
 lijks met de spaansche pokken besmet zijn ; en indien zp daar af genezen
 willen worden / zo moeten zp zwaar lijden daar booz uitstaan. Want zp moe-
 ten veertien dagen lang op de buik leggen / zich zeer warm houden / en zich
 aan alle de besmette leden niet vet van een gestede bakken / dat met quili-
 silber vermengt / en wel onder malkander gestamp is / laten besmeren / so-
 ber en spaarsaam in spijs en drank wezen / in een gehele dag niet meer dan
 twee of drie aijeren nuttigen / en geen gezoute bleesch eten / daar af zp dan zo
 bleek en mager worden / dat men byna met een haers deur hun lighaam heen
 kan zien. Als zp in dezer boegen 't onruim en onrein ten deel quijtgegaan
 zijn / geeft men hen van een wortel / die uit het eiland Tadjowan , of Formo-
 sa koopt / en Radix Chinæ , of wortel van Sina genoemd wordt / te drincken /
 daar af zp weer zo frisch worden / dat zp weer hun vorige gezondheid bekomen.

Ziekte on-
 der d India-
 nen.

D'Engelschen hebben sterke handeling op Bantam, daar de Hollanders ook
 een Kantooz houden. Hier gebeurde een treurig ongeval. Een van onze
 Kooplieden in deze stat had een Jabaansche vrou / een boelin ; en hoe-
 wel hy haar naerstiglijk waarnam / zo bekleedde echter zijn dienaar zijn
 plaats / en vachte het zo verre / dat de juffrou liever met de knecht / dan
 met zijn heer te doen had ; en dewijl zp gaerne van de meester ontslagen
 was geweest / zo spanden zp te zamen / en bekoefden een Javaner om deze
 Koopman doot te steken. Want de Javanen dragen / gelijk alree gezegt is /
 een hozt geweer / 't welk zp een Kris noemen / en gelijk een pook is / op hun
 zijde. Toen eens d'Engelsche en Hollantsche Koopman op d'abont in de
 stat Bantam te zamen wandelden / en de Javaan zijn bloetgelt wilde verdie-
 nen / doolde hy in de man / en doodde d'Engelsche / in plaats van onze Koop-
 man / die hier op terstont by de Koning ging / en deze dootslag aan hem be-
 kent maakte. De Javaan wierd dieshalven nagespeurt / en gebangen / die
 terstont bekende dat hy dit op d'aandzjybing van de vrou en dienaar ge-
 daan had. Deze beide worderden ook hier op gebangen / en de dienaar naar
 Batavia gezonden / daar hy met het zwaert gericht wierd. De vrou / in
 onze handen overgegeven / ontving in onze loodsie gelijk bonnis. Daar de
 Javaan wierd / volgens het gebruik van 't lant / den Elefant boozgewoozpen.
 Want by de heidensche Koningen en Kaijzenen in die landen is een ge-
 woonte dat de geen / die 't leven verbeurt heeft / booz d'Elefant bloot gestelt
 wordt. Men bindt de geen / die vertwezen is / in zekere plaats booz de stat aan
 een paal / met een tou / dat tamelijc lang is. Men zendt er dan een Elefant /
 die hier op asgericht is / met een booz derwaarts / die met zijn lange haak
 d'Elefant achter d'oren / daar hy zeer week is / zo lang tergt / dat hy / dus
 aangepzikkelt / op de verdozdeelde toeschiet / hem op zijn twee uitstee-
 kende tanden vat / en om hoog werpt / en / als hy weer neervalt / met voeten treedt /
 en dus hem een hozte doot aandoet.

Belaging
 van een
 vrou en die-
 naar.

Die daar
 over ge-
 straft wor-
 den.

Straf, door
 d'Elefanten
 uitgevoert.

DARDE HOOFDDEEL.

Koomst te *Batavia*. Beschrijving van deze stat, en der zelfder bouw-
wing, gelegenheit, vastigheit, munt, en lijftocht. Beschrijving van
de *Rhinoceroth*; gelijk ook van de *Sinez*en op *Batavia*. Viering van hun
hoogtijden. Hun afgodendienst, en wijze van eten. Hun spelen, en
begraving der doden.

Koomst te
Batavia.

Op d'achtste van Hooimaant quamen wy op de ree voor de stat *Batavia*,
na dat wy zes maanden en tien dagen onderweeg hadden geweest. Wy
verloren in onze reis veertien menschen / en hadden toen niet meer dan twee
zieken op. Maar 't Admiraalschip had wel vier en zeventig doden / en zestig
zieken / van de welken in de volgende dag / de negende van Hooimaant / de
soldaten (want de bootsgezellen moeten op de schepen blijven /) met Gods
genadige hulp aan lant gezet / en in 't gasthuis gebzacht wierden / die ech-
ter binnen de tijd van een maant meest gestorven zijn.

Gebruik
onder de
soldaten.

De gewoonte is / dat / als 'er schepen uit Holland komen / de soldaten / aan
lant gezet zijnde / in de burgt van *Batavia* in ordening gestelt worden / en dat
zy twee malen voor by de woning van de Generaal moeten omtrekken / en
ten darde maal stant houden. De Generaal vertwellekoomt hen dan / en be-
beelt aan de Wachtmeesters dat hy deze nteugekome soldaten onder de vier
baandelen / die daar zijn / zal verdelen. Ik geraakte onder de Kapitaïn /
Hendrik Man, uit Gulikkerlant, naar de zijde der Engelschen, op een plaats /
Zeeburg genoemd / daar ik twee maanden bleef / en dagelijks / volgens het
gebruik in dit gewest / geoeffent wierd / op dat wy en d'onzen zouden leren
wel en behendiglijk met het geweer om te gaan.

Beschrij-
ving van
Batavia.

Batavia is een treffelijke stat en vesting / die van de *Batavieren*, toen zy haar
ober omtrent dertig jaren d'Engelschen afgenomen hadden / dus genoemd
wierd. D'Engelschen hebben eerst / en daar na de *Hollanders*, met bewilli-
ging van d'inwoonders / in dit gewest hun woonhuizen gebout / niet alleen-
lijk uit oorzaak van de vruchtbaarheid des lants / en heerlijke bloet / die daar
in zee loopt / maar ook om dat in deze plaats goede ankergront is. D'Eng-
elschen hadden hun woning aan de west- / en de *Hollanders* aan d'oost-
zijde van de bloet. Maar d'Engelschen, de handel en voorszpoet der *Hollanders*
ziende / wierden in nijt tot hen ontfeken / en poogden hen by de Koning
van *Bantam* verdacht te maken / om de dzaat van hun geluk intijts af te snij-
den. De *Hollanders* maakten hier op hun gebou vast; 't welk de verdacht-
heit des Konings in vier voegen vermeerderde / dat hy met zijn heir plings
hier voor quam / en de *Hollanders* belegerde, daar toe d'Engelschen hem met
raat en daat behulpzaam waren. De belegering duurde lang. De muur
wierd grotelijks aan slenters geschoten / en van de belegerden zo hardnek-
kiglijk verdedigt / dat zy / by gebrek van andere stoffen / d'opening in de
muur met kostelijke pakken van zijde en lijnwaat busden. Toen de noot
op 't hoogste was / en zy bezich waren met verdzach te maken / quam hun
Generaal, Jan Pieterz. Koen, die / ondertusschen alle hulp en onderstant uit
de *Molukse* Eilanden / en van elders te zamen gebzacht hebbende / hen
ontzette. De Koning van *Bantam*, het ontzet der *Hollanders* aankomen
ziende / trok af; 't welk zulke een moed in de *Hollanders* ontstak / dat zy zich

Nijt der En-
gelschen.

De *Hollan-
ders* in hun
pakhuis be-
legert,

worden
ontzet.

over de bloet begebende / d'Engelchen uit hun pakhuys / dat tamelijk bast was / verbzeben / en de stat Jakatra, gelijk 3p te boren genoemd wierd / ten meestendeel verhoefsten / en daar op een nieuwe wal en stat / neffens de burgt / aan de beide zijden van de bloet / begonnen te bouwen ; en 3p noemden deze nieuwe stat Batavia , daar zich boort veel Sinezen , Malaijers , Bandaners , Javanen en andere volken verhoegden / om deze stat te bewonen ; dewijl de handel der Hollanders goede nering meebzacht.

maken zig meester van Jakatra, en bouwen Batavia.

Deze stat legt in een effe plaats / daar nu een bloet deur loopt / die zo wijt en diep is / dat schepen van vijftig of zeffig lasten / daar in kunnen komen. Op de sinke zijde van d'inbaart / noozdewaarts / legt het kasteel / of de burgt / met een watergracht omringt. Deze burgt is zeer groot en ruini ; dewijl niet alleenlijk de Generael / maar ook de zes gewone Raden in Indië daar in hun woning houden / die de bestiering over alle zaken van die gewoesten hebben / zo wel in 't geen / dat d'oorlog en burgerlijke bestiering / als de koophandel aangaat. Hier in staan ook de booznaamste pakhuysen / die gebruggelijch booz drie jaren met specerijen bezien moeten wezen. Men heeft hier binnen ook alle de hantwerklieden van de Maatschappij ; namelijk smits / zwaertveegers / timmerlieden / kistmakers / en diergelijken ; gelijk ook de hertenstaven / die hout en water booz de Generaliteit moeten dzagen / en alle avonden op de rondeelen / daar de soldaten waken / gemakstillen bzengen / die 3p 's uchtens booz wech moeten nemen / en de dzek / die 'er in gekomen is / aan de Sinezen booz tabak en andere goederen verkopen ; daar mee de Sinezen hun tuinen en landen mesten.

Gelegenheit van Batavia. Kasteel.

Dit kasteel / of deze burgt heeft vier punten : d'eerste woord de Parel / de tweede de Diamant / de derde de Robijn / en de vierde de Saffir genoemd. De wallen zijn van steen opgehaalt / die drie mijlen van daar / uit de klippen in enige Eilanden gehouwen worden. In deze muur heeft men gaten gelaten / daar men deur schieten kan. De wal zelf is met boozreffelijke bzuchtbare bomen / en bezonderlijk met mangos- en limoenbomen bezet. In de burgt zijn twee poozten / de Waterpoozt / en de Santpoozt / die beide een gewelfde ingang hebben / met een balzug / met sterke schofpennen / op de zelfde wijze als top in onz lant de poozten verzoegt zien.

Vastigheit van 't kasteel.

De stat zelbe is van treffelijke buitenwerken omringt ; en booz eerst aan deze zijde van 't water met de conduit Kulenburg / ten tweeden met Zeeburg / daar in ik lange tijt gelegen heb / ten darden Groeningen / ten vierden Oberpffel / ten vijfde Westbzieslant / ten zefften Utrech / ten zebende Zeelandia / ten achtsten Passou / en ten negenden Djes. Maar over de bloet / aan de nieuwe poozt / daar de hooftwacht is / heeft men booz eerst de conduit Groenberg / ten tweeden Hollandia / ten darden Amsterdam / ten vierden Gelderland / 't welk een groot en treffelijk werk is / en ten vijfden Rotterdam. En hier uyt spzuit het dat Batavia gebruggelijch twee duizent mannen tot zijn bezetting hebben moet / dewijl men d'inlanders weinig te verroutwen heeft. Hier uyt spzuit het dat 3p hun wachten / inzonderheit by nacht / zeer strikkelijk bezetten. Want 3p woorden te zeben uren uitgezet / en yder schiltwacht moet twee uren staan : d'eerste woord te negen / en d'ander 'elf uren / en zo boort / afgeloft. Zo haast als 't negen uren is / en de klok in de vesting geluid heeft / moet de schiltwacht op lijfstraf niemant laten deurgaan / 't en 3p dat 3p te boren de Hooporaal van de wacht geroupen / en van hem verloft be-

Ronduiten.

komen hebben. Maar op de wal laat men in die tijd niemand gaan / dan de hooftronde. Man een schiltwacht bejegende eens een aangename klucht. Want hy / iemant gewaar wordende / die een zwaert last op de rug droeg / riep hem in d'Indiaansche taal toe / wie daar. En toen d'ander weer in de zelfde taal antwoorde dat hy een Malajer was / riep de schiltwacht de Hooporaal / die / daar gekomen zijnde / weten wilde wat d'ander in de zak had / die eindelijk daar op antwoorde dat hy Hollantsch vleesch droeg / en / zijnde dat men de zak bezoeken wilde / zijn vleesch liet vallen / en / gelijk een hert van daar sprong. Toen men de zak opende / vond men een andere zak daer in / te weten een Hollantsche Juffrou / die van de hoopgedachte Indiaan naar een ander huis gebracht wierd / om tot vermaak in een gezelschap te dienen. Zp / in de wacht bezien zijnde / bad ernstelijk dat men haar naan verbergen / en niet melden zou / met belofte van een berèring aan de maats te geben. Toen ik van Batavia vertrok / leefde deze eerlijke Juffrou noch daar / en kreeg hier dooz dat men haar sedert die tijd met de naam van Hollantsch vleesch noemde.

Munt.

D'Oostindische Maatschappij heeft geen eige munt / die zp hier slaat / schoon zp zulks eens aangevangen heeft / en zeker slach van rijksdaalders sloeg / die aan d'een zijde 't wapen van Batavia , te weten een zwaert in een lauterkrans / hoerden / daar in 't rondt Batavia omgeschreven stond / en aan d'ander zijde het wapen van de Maatschappij. Maar zp moesten / dooz bezonder bevel van de Heren Staten / en Prins van Oranje / deze muntslag nalaten / en zo wel de munt der Staten / als die van de Portugezen , Spanjaarden , en Moren , en / om van malikander te komen / sulters en ander Hollantsch klein gelt gebruiken.

Lijfdocht te koop.

Men koopt daar alderhande lijfdocht met zekere maat en gewicht / de welken alle halve jaren van een man / die daar toe gestelt is / bezichtigt / en meteen bezonder merk gerekent word / gelijk by ons 't eiken zijn plaats heeft. Men heeft daar suikerbier / dat zeer goet is / ook goede spijis / als broot / kaas / rijis / aijeren / komkommers / en saladen : beneffens een vleesch- en vischmarkt / daar toe men in 't vijftienhonderzebenen vijftigste jaar een nieuwe plaats / midden in de stat / toegefelt heeft. De slaven dragen gemeneijk in hoeden en emmers broot en melk om / en roepen daar meelangs de straten / gelijk by ons de boerianen met hun emmers. Men heeft hier ope gaarkuikens / daar in men gezoden en gebzaden bekomen kan / te weten hoenders / ganzen / en dooz alderhande vleesch / 't welk men in dit lant vind. Hoort / aan de winkels en staken der Sinezen kan men alle spijze / die men begeert / kopen / en naar belieben bekomen. Men heeft hier ook geen gebzek van toltzfaat / zwijnen / hazen / herten / wilde hoenders / en hauen / die men boschhoenders noemt / en van de Swarten in de boschen met strikken gebangen / en verkocht worden. Men vind hier mede tygers / welker vleesch / gelijk men zegt / zeer dienstig dooz de benaautheit van bozht is / en dat ik met goede smaak geeten heb ; ook steenbokken / die zo goet / als een om 't eten zijn ; buffels / en elants / die dooz vleesch hebben / en dat wel deuspekt moet zijn / zo men 't nuttigen wil.

Ook wiltbraat.

Tyger-vleesch.

Rhinoce-
rots , en de
beschrij-
ving daar
af.

In 't bosch zijn ook Rhinoceros / een breeemd beest / dat twee schilden op zijn lijf / en een hoozn op de neus heeft. Man de hoeten is 't gelijk een elefant / welks meester het ook word / als zp tegen malikander stryden : want dit beest

is van ongelooftelijke sterkte / en zo kraachtig / dat het sterke bomen onder de voet kan werpen. In 't zestiende honderd zeven en veertigste jaar wierd 'er zodanig een beest levendig gebangen / na dat het twee schoten / hoewel niet dodelijk / bekomen had. En dewijl het zeer jong was / dee men grote vlijt om 't zelfde tam te maken / en op te brengen. Dit beest / hoewel geen drie spaanzen hoog / betoonde echter zo grote sterkte / dat pder daar ober verhoondert was. En hoewel men geen naerftigheid ontzach om het zelfde in 't leven te houden / zo stozf het echter binnen weinigt dagen. Zo worden dikwijls onder de boeten / en doot geschoten ; en dan brengen men de hoofden of de snuit / met de hoozn / die in hoge waarde gehouden woerd / aan de Generaal. Maar zo zijn niet wel levendig te bekomen / uit oorzaak van hun sterkte en afsehtwijgheit.

Mer bind hier ook siberkatten / tot de welken verscheide ampelieden gezelt zijn / die de zelvden booz hun heren en meesters bezorgen. Siverkatten.

Hier woont van alderhande volken / doch meest Sinezzen , die een naerftig volk in alle handel en koopmanschap / en in alle hantwerken groeffent zijn. Zo konnen alles / dat de Hollanders gemaakt hebben / namaken / behalven de dommekrachten / daar zo geen raat toe woen. Inwoonders.

Wat hun kleding aangaat / de zelfde is verscheiden. Sommigen dragen een blaau kleet aan 't bovenlijf / dat zo wijde en lange mouwen heeft / dat men / als zo gaan / hun handen niet zien kan. Hun kleding bau 't onderlijf is ook van gelijke vertoe. Zo hebben booz een tas hangen / daar in zo hun gelt bewaren. Zo dragen zede schoenen / of eerder muilen / daar in zo stoffen gaen : en indien het regent / zo gaan zo in houte schoenen / of hulsters / gelijk de Kapuynen. Kleding der Sinezzen.

Zo zijn bezonderlijk zindelijk in hun haer / dat zo alle weken / dooz hun haarscheerders / doen reinigen en vlechten ; gelijk by ons de wijven / die hun tuffen vritgen en in 't ronde leggen. Zo steken deur 't midden van hun haire een zilbere haarnaals / en zetten op 't einde een kam van schilspadden / daar ober zo een net van waarde haire / gelijk een gebzeide hait / trekken. Dit netje is op Batavia zeer dier en kostelijk. De genen / die booz d'eerste maal een jonge Sinees zien / menen dat zo een vrouspersoon booz hebben. Zo houden ook hun haire in zo hoge achtting / dat zo / die op het spelen zeer verzet zijn / als zo huis en hof / wijf en kint / habe en goet opgezet en verspeelt hebben / daar na / en ten lesfen om hun haire spelen / en / als zo dat ook verloren hebben / zich gewilliglijk tot dienstbaarheid begeben / en byzheit en alles niet achten. Grote achtting van hun haire.

Ik heb enigsz van hen gekent / die dooz middel van 't spelen zytemaal rijk / en weer arm gewoorden waren. Een van d'onzen / Hans Hendriksz. van Waert genoemd / zette eens zijn kostgelt / 't welk anderhalve rijktsdaalder belfep / tegen een Sinees in 't spelen op / en won hem zijn huis en hof / wijven en kinderen / en alle zijn haven en goederen / zo 't reed en zeit / af 't welk van andere Sinezzen , zijn lantslieden / op drie duizent zeshonderd Hollantsche guldens geschat wierd. Hy liet hem zijn wijf en kinderen houden / maar het gelt en goet trok hy aan zich / en d'andere dingen wierden tot gelt gemaakt. Zotte speellust der Sinezzen.

Hun haarden zijn wel lang / maar niet dik / en byna enkelhaireg ; zo konnen niet lijden dat men hen daar raakt.

Wijven der
Sinezen.

Hun wijven op Batavia zijn ten meestendeel gekochte slabinnen van 't eiland Bali, of Makasser, niet zwaart gelijk de Morinnen, maar geel. Alder van hen mag 30 deel wijven hebben / als hy kopen en onderhouden kan; en als hy sterft / 30 woerden 3p van zijn vrienden / en naaste erfgenamen behouden / of verkocht / behalven een / die hy leeft gehad heeft / de welke een brieft bekoont / en / 30 3p wil / weder hutoen mag. En de zodanigen / inzonderheit 30 3p deel goets hebben / en Christenen worden / trouwen veeltijts aan de Hollanders, die zich dikwijls met de Sinezen, in een huishouden of onder wonende / dooz 't huwelijck verbinden. Men zeide in mijn tijt vooz gewis / dat'er niet meer dan drie rechtgebore Sinesche wijven / zeer klein van lighaam / op Batavia waren. Men bindt onder hen ook weening meisjes / maar veel jongens; en toen ik eens naar d' oorzak daer af vzaagde / zeide een Sinees uit goed vertrouwen tot my / dat / als een vzu onder hen zwanger wterd / 3p de zelfde drie of vier maanden / eer 3p baarde / 't huis hielden / op dat men van haar zwangerheit geen kennis zou hebben. Indien 3p / als de tijt van haar baring verstreken was / een meisje baarde / 30 bracht men 't voozt om de hals; maar indien 't een jongen was / 30 liet men 't lieben. Hy boegde 't by dat 3p de zwangerheit van hun wijven dus verboozden hielden / op dat 3p niet in gebaar zouden komen / dewijl 3p hun hals vooz zulk een werck te pant moesten stellen / of een grote hoop gelts tot boete geven. Als 3p gebaart hebben / binden 3p hun bozken stijf op / om het lopen van 't soch te beletten.

Viering der
hoogtijden
van de Sinezen.

Als 3p daar hoogtijt houden / gaan mannen en wijven in een afgescheide ommegang; en de naaste magen van de man vzaagen zijn rijkdom openlijck in hun handen vooz hen heen / namelijk zijn zilberwerk / gelt / ringen / ketens / en meer andere diergelijke dingen. Vooz hun hutzen / gelijk ook binnen in huys / zijn de stijlen en posten / van de welken gemeneelijck twee by d' ingang staan / met alderhande snuifsteringen en vanden omwonden en bekleed. 3p gebzuiken daar beneffens zeker speelutg / als een schalmal / en houden hun hoogtijtsmaal somtijts in huys aan een grote tafel / en somtijts in een schip / onder een scharlake verdek / met franje behangen. 3p hebben ook / als 3p zich te zeil zullen begeben / en als hun grote schepen van alles verzien en wel geladen zijn / vooz een gewoonte dat 3p noch eens met de boot in de stat ombaren / op een bekken trommelen / vuur in de schepen hebben / en lustig en vzoelijck met hun wijven en kinderen eten en dzinken. Wijders / als 3p daar na op zee storm krijgen / doen 3p niets anders daar tegen / dan dat 3p hant zellen inneemen / hun gebleekt hair los maken / zich in 't schip nederleggen / en hun hair / dewijl 't zeer lang is / in 't water laten hangen / hun goden aanroepen / en voozts verwoachten wat'er gebeuren zal.

Hun gebruik by storm op 't water.

Afgodendienst der Sinezen.

Hun godsdienst / of lieber afgodendienst / gelijk ik de zelfde ten deel te Batavia gezien heb / geschiedt op deze volgende wijze: 3p hebben in een dierhante hoek / daar hun woningen zijn / als een altaar / en daar op een beelt / anderhalbe span lang / zwaart in 't aangezicht / met grote ogen / en ronde rode strepen daar om / met de neus van een papegat / en met een hoozn van onderscheidelijke verwe. 3p noemen dit beelt Joosje. 3p / vooz dit beelt staande / slaan hun handen te zamen / en strijken en stroken het zelfde zeer vziendelijck / op dat het hen geen quaat aandoen zou. Want hoewel 3p / gelijk 3p zeggen / wel weten dat'er een God is / die hemel en aarde gemaakt heeft /

Naam van hun afgod.

heeft / die 3p ook een goed man noemen : zo menen 3p echter dat Joogse een boos-man is / die men eren moet / alleenlijk op dat hy hen geen schade zou aandoen : gelijk 3p ook by nacht in verscheide tijden rode en gele waskhaerfen voor hem branden / spijs en drank aan hem offeren / en niet weten hoe 3p genoech eerbewijs aan hem zullen doen. In de volgende dag nemen 3p echter het geofferde weer wech / en verkopen het tot hun gewin.

3p hebben een wonderlijke gewoonte in hun eren. Man en wijf houden pder zijn maaltijt bijzonder. In plaats van messen en vorkjes hebben 3p in de rechte hant (de slinke hant is by hen zeer verachtelijk / dewijl 3p daar mee hun achterdeel reinigen / en dieshalven het booz een grubwel achten / als iemand met de slinke hant eer) twee stokjes / van een span lang / hzuinroot van hout / die 3p / gelijk gezegt is / kruiswijze in de rechte hant houden / en daar mee 3p zeer vaerdig zijn / en de spijs / als met een schaar / te zamen nijpen / en aan de mont bzingen : dewijl alles in stukjes gesneden / en opzientlijk gelegt is / eer men 't opdzaagt. De visch is van de graat gedaan ; en men heeft geen moeite in 't snijden en uitzoeken te doen. 3p houden deze stokjes ook zeer schoon en zuiver / en wasschen hen met water / gelijk by ons de lepels. 3p zitten niet als 3p eten / maar hurken slechts neder op d'aarde / op een geblofte mat. 3p hebben booz zich een boze van drie voeten lang / en anderhalf bzeet / daar op hun schuttels staan. En schoon 3p ook recht op een stoel zitten / zo laten 3p de voeten niet hangen / maar houden de benen kruiswijze ober mallander / zonder dat ik d'oozzaak daar af verstaan heb. 3p zijn zeer lentig en buigzaam met hun benen / en konnen / terwyl 3p staan / hun voet niet alleenlijk aan de mont bzingen / maar ook in de nek leggen.

Hun wijze van eten.

Hun zitting.

Hun spelen / die 3p Majan noemen / waren my niet onangenaam om aan te zien. De rijksten en booznaamsten onder hen maken booz hun huiszen / op de ruime straat / een toonneel / spelen op speelgereetschap en trommelen / hebben zekere lieden / die / op alle wijze vermomt zijnde / gelijk by ons / d'een en d'ander rol spelen / en langsamelijk en deftig sprekten ; 't welk eierlijk en aangenaam om aan te zien is. En dewijl dit alles by nacht geschied / zo hebben 3p veel bhandende lampen / bierkant van gestalte / die aan de vier hoeken bijzondere lemmets hebben / en daar in 3p olie van klappers branden. 3p danssen boden maten eierlijk op het geluit van zeker speeltuig / van twintigh of dertigh klokjes gemaakt / daar op 3p met houtse stokjes zo wel weten te slaan / dat het zeer aangenaamelyk klinkt ; en dusdanige danssen duren dikwijls de gehele nacht deur / tot aan de hoornst van de dag.

Hun spelen.

Als 3p ziek zijn / en hun geneesmeesters / die erbare lieden zijn / tot aderlaten raden / zo schudden en slingeren 3p de zieke met het hooft nederwaarts / tot dat het bloet hem in 't hooft loopt / en hy blaau in 't aangezicht wordt. 3p binden dan zijn hals stijf toe / maken / met een blijn / een opening in 't hooft / leggen daar na een klein bierkant doekje van katoen daar op / en binden het om 't hooft vast. Veel worden echter in d'arm gelaten / en dikwijls in een jaar. Als 3p iemand zullen koppem / gebzuiken 3p in plaats van koppem / als een buffekruits hoozn / daar 3p in blazen / en die 3p aan 't lijf weten vast te kleben ; en als de hoozn de huilt tamelijk opgezogen heeft / pnikken 3p / met de blijn / gaarjes daar rontom.

Hun aderlatting.

en kopping.

Als iemand van hen gestorven is / zo wordt het dode lighaam eerst schoon gewasschen / daar na overal geschoren / en vervolgens in een wit gewaad

Wijze van hun doden te begraven.

gelegt /

gelegd / en 't hooft met een witte doek omwonden / daar zy gelyc in doen ; op dat hy / in d'andere werelt komende / niet gelyc berlegen / en zonder enige middel zou zyn. Zy leggen hem dan in de kist / die van zes menschen / in zwart gekleed / op huu kerkhof / een weinig van de stat gel'gen / in 't gezelschap van zyn vrienden en magen / gebzagen word. Deze magen komen na maals / en offeren in zekere tijden aan d'overleden ; gelyc ik zelf tweemaal gezien heb dat op 't voorberhaalde kerkhof / 't welk zy van de Maatschappij gekocht hebben / een wijf aan haar verstorbe gemaal / (die een rijke Sinees was / en welks lighaam in een vierkant gewelf dag en nacht van vier flaben bewaakt wierd / dewijl'er beel schat en gelt in zyn graf was /) met haar en zyn vrienden quam offeren / en spijzen bezuchten meebzacht. Hun grafsteeden / die zy gezuiken / leggen niet plat neer / gelyc by ons / maar zyn opgericht / en staan in de hoogten. Zy schryben ovschriften op hun graben / daar in de doden met het aangezicht oostwaarts leggen / en / eer zy geheel toe gedolben zyn / met een hant vol zant van d'omstanders / tot afscheit overstrooit word.

VIERDE HOOFDEEL.

Vertrek naar *Engano*, daar veel inwoonders gevangen , en op *Bataria* gebracht worden. Vertrek naar *Amboina*. Beschrijving van deze haven , en inwoonders , gelyc ook van de *Sagaboom*. Amboinsche pokken , en der zelfder genezing , als ook van een ziekte *Barberi* genoemd. Koomt te *Banda*. Beschrijving van d'inwoonders , en van de vestingen , beneffens de vruchten.

Vertrek naar 't eiland Engano.

Toen ik twee maanden te *Batavia* had gewoest / wierden drie duizent mannen / onder de welken ik een was / met twee grote schepen / en berscheide jachten / naar een Eiland / zestig of zeventig mijlen westwaarts van *Batavia* gelegen / gezonden. Dit Eiland word *Engano* genoemd / daar de *Hollanders* tot aan die tijt noch niet gewoest hadden. Maar zy vreesden dat d'inwoonders op de schepen / die daar voozby moesten / een aanslag zouden maken / en hen wech neemen. Toen wy daar quamen / poogden wy enige Wilden in handen te krijgen / om kunschap van de staat van dit Eiland te behomen. Wy kregen eindelijk twee / en bzachten hen op 't schip van d'Admiraal ; maar niemant van d'onzen kon hen verstaan. Onze Admiraal besloot dieshalben hen zijde klederen aan te trekken / en / na dat hy hen bronken gemaakt zou hebben / weer te laten gaan ; op dat andere Wilden / ziende dat men hun volk zo wel onthaalde / zich t'erder uit hun bosstjen by ons zouden begeven. Wy spanden strikken / daar veel van d'inwoonders in vleslen / van de welken wy over de zeventig / 30 mannen als wijben / vingn / daar mee wy weer naar *Batavia* tos trokten. De mannen / geelzwart van berwe / gaant gantschelijc naakt / behalven dat zy / om de natuur t'eren / hun schaemelijc met grote wijgebladen dekken. Zy wijben van vroeheit niet eten / en storben dieshalben meest wech. Maar de wijben / van een zelfde berwe en kleeding zijnde / wierden onder de vooznaamse *Juffcoubten* / die op *Batavia* zyn / uitgedeelt. Deze Heidensche wijben leerden treffelijc nalen / en

Veel inwoonders gevangen , en op *Batavia* gebracht.

in de tijd van een jaar zo wel de Hollantsche taal / dat men onder d'andere Heidenen niemand vond / die zo haast als zy in onze taal met ons konden spreken.

Toen ik weer dardehalf maant te Batavia had geweest / trok een nieuwe bloot van daar naar Amboina, en naar d'andere Eilanden / die by de Moluksche Eilanden leggen. Op deze bloot / die in Slachtmaant te zell ging / waren drie hondert en vijftig soldaten. De namen der schepen zijn / Middelburg, daar d'Admiraal op was / en ik mee / en met het welk ik booz dezen ook uit Zeelant in Indiën kloek en gezont was gekomen : het schip de Waterhont, daar de Diesadmiraal op was ; de Wakende Boei, de Schout by nacht ; de vergulde Haring ; de Gabing ; de Dolfja, en de Burger. Nop quam men alle gelukkigelyk en wel / op de twintigste van Slachtmaant / aan Amboina, en toen wy acht dagen op de ree booz de burgt / Viktoria genoemd / gelegen hadden / vertrok het schip Middelburg, met nagelen geladen / weer naar Batavia ; en de Waterhont wierd / in des zelfs plaats / tot Admiraal gestelt.

De haven / of invaart naar 't eiland Amboina is zeer eng / en aan weerszijden met gebarelyke klippen bezet / tusschen de welken de stroom dikwijls zo krachtiglyk deurschiet / dat men geduriglyk te vreezen heeft dat het schip aan d'een of d'ander klip zal blyven. Men moet dies halven somtijts acht dagen lang / met groot verdriet daar booz zwerwen / en heen en weer labeeren / zonder dat men'er in kan komen / tot dat God zulk een deurgaande hoelte geeft / dat men de stroom machtig is. De burgt Viktoria legt / als men inkomt / aan de rechte hant / twee uren van daar. Ik kon / uit oorzaak van de voortpling onzer bloot / niet in de besting komen ; en dies halven kan ik geen bericht van eigeziening daar af geven.

Leersaamheit van hun vrouvolk.

Vertrek naar Amboina.

Name van der schepen.

Beschrijving van de haven.

en van d' inwoonders.

Nagelen.

Sagaboom, en de slechte spijs, die daar af komt.

Ik quam ondertusschen somtijts aan land / daar ik d'inwoonders van Amboina onderscheidelyk zag. Zy zijn geel van berwe / doch niet zo geel / als de Javanen ; maar bruinzwartachtig. Zy dragen enge mouwen aan lange rokken / die over de borst ober malkander geslagen / en naar de slinke zijde toegebonden waren. Enigen van deze rokken waren groen / anderen root / en anderen blaau geberst / en van gestalte gelyk by ons de Wagenaars hun rokken dragen. Onder gaan zy bloot. De booznaamsten en Heren onder hen dragen boden om hun bloot hooft gemenelyk een blaau windjel / daar af een slip nederwaarts hangt. Zy hebben op hun zijde een kris / of pook / welks gebest met goud, en kostelyke gesteenten bezet is ; in boegen dat zulk een kris wel op de waarde van vier of vijf hondert ryksdaalders geschat wierd. Boozs verschillen zy van gestalte en gebaar niet veel van de Bandanezen, van de welken hier na gesproken zal worden.

Dewijl de nagelen van Amboina komen / zo was ik ook begerig om te zien hoe zy wassen ; en hoewel het noch geen rijt was om hen te plukken / zo zag ik echter een geheel bosch vol kleine bomen / daar aan zy by klompen / zo groot als een hooft / hingen / en root van berwe waren.

Zy wezen ons ook een boom / die zy de Sagaboom noemen / de welken men ook in grote menigte op Banda vind / en stekelige bladen heeft. Deze boom heeft in zich zeker merg / als meel / dat met water gemengt word / en daar af men klompen kneed van een span lang / en een halve span breet / die men in de zon droogt / en in plaats van broot gebzuikt / en naar de boom / Saga genoemd

genoemt woꝝd. Men vind hier geen rijs / dan die'er van onze schepen van Batavia gebzacht woꝝd. Deze spijs / barsch gebakken zijnde / is een zeer geringe kost / en als hout : maar echter noch beter te nuttigen / dan als zp out is : want dan kan zp niet anders / dan in water / of in sop geweekt / gebruikt woꝝden. Als men 't op de strant zag leggen / zou men 't booz een blokje houtz aanzien. Doch het geen / dat van witte Saga gebakken woꝝd / en bijzonderlijk uit Ceram koomt / is noch verdzagelijker dan dat / 't welk van rode Saga gemaakt woꝝd / en de naam van Kallabares voert / zekere spijs van vogelen / die ook zo genoemt woꝝden.

Amboinsche pokken, en hun geneezing.

D'Amboinsche pokken zijn bijzonderlijk bekent / als een lantziekte / die den mensch aan 't hooft / achter aan de hals / aan 't boozhooft / en somtijts aan handen en voeten / maar bijzonderlijk aan de voeten / uitstaat / en dat men 't rode bleesch ziet. Deze pokken konnen niet beter / dan met dotterbladen / die men daar ober staat / genezen woꝝden. Maar indien men spoediglijk daar af wil ontslagen zijn / zo moet men zich met zout zeewater wassen / en met limoenen in dier boegen daar ober wrijven / dat het bloet in grote menigte / en met grubelike pijn en smart uitloopt. Sommigen krijgen deze ziekte alle jaren eens / en sommigen eenmaal om de twee of drie jaren. In deze tijt moet men zich van alle hitstige spijs en dzank onthouden ; dewijl deze ziekte krachtiglijk daar af ontsieken woꝝd. Hier is noch een andere ziekte / die te Banda, en op Ceilon ook plaats heeft / en Barberi genoemt woꝝd / en niet zo zeer d'inwoozlingen / als de vzeemden plaagt / de welken met een stoks moeten gaan / en welker benen als gebzoken zijn / dewijl deze ziekte een verstijping in d'aderen en zenutwen is. Men moet hen dieshalven aan een koolbuur met olie van nagele en muskaten / en bijzonderlijk aan de kuiten / krachtiglijk smeren / en hen zeer warm houden / tot dat d'aderen en zenutwen weerleniger en krachtiger woꝝden. Deze ziekte duurt gemenelijk veertien dagen / en langer.

Barberi, een ziekte.

I 646.

Koomst te Banda.

Toen wp op de boozgedachte ree / en aan 't eiland Amboina tot in Noumaandt van 't volgende zestienhondertzesenveertigste jaar gelegen hadden / bertrokken wp op de zebende van de boozgenoemde maant naar Banda, een eiland / veertig mijlen van Amboina gelegen / daar wp op betiende gelukkig quamen.

Beschrijving van d'inwoonders.

Dit Eiland behoort aan de Hollanders, en is hen van de Koning van Ternate, die eigenaar daar af was / geschonken / doch op boozwaarde dat zp 't niet het zwaert zouden winnen. D'inwoonders zijn gekleed gelijk d'Amboinezen, behalven dat zp een wozong om 't hooft dzagen. Zp zijn geel van verwe / kozt en krol van hair / hebben grote knebelbaarden / en zijn sterk van armen en benen. Zp hebben tot hun geweer in d'een hand een koste bzede sabel / en in d'ander een lankwerpig schild / van zodanig hout gemaakt / dat / zo men met het geweer daar in stoot / de steek wel ontsangt / maar echter / booz zekere toezuiging / het zelfde zo vast houdt / dat men 't niet daar uit kan trekken. Zp weten niet deze beide kunstiglijk om te gaan / zijn zeer behendig / en springen hoogh / ja in dier boegen / dat zp in hun sprong temant het hooft konnen afslaan. Zp vallen ook gezwindelijck op hun kniejen / konnet zich keren en dzagen / zijn slinks en rechts / en weten zich / als men hen te na koomt / van d'een op d'ander knie te behelpen. Zp boeren ook werppijlen / daar aan zp een tou binden / en daar zp net mee konnen schieten ; en

't geen/dat zy raken/weten zy met het tou/ dat aan de pijl vast is/ naar zich te trekken. Sommigen van hen hebben een rood ront hout/ dat zy met zulk ge-
welk naar de benen werpen/dat men/daar afgeraakt zijnde/nederballen moet.

In die Cilant is ook enig volk / dat in dize maanden van 't jaar / te weten
Zomermaant / Hoormaant en Oogstmaant alleenlijk by daag zijn gezicht
kan gebuzken; en by nacht / schoon'er veel heldere fakels en lampen bran-
den / niet kan zien / tot dat zy / na verloop van enige tijt / weer te recht ko-
men / daar toe / gelijk zy zeggen / de leber van zekere visch / Fleu genoemd /
die zy gaerne eten / zeer dienstig is.

Volk dat by
kaerslicht
niet kan
zien.

De Hollanders hebben op dit Cilant een treffelijke burgt gebout/en de zelf-
de Nassou genoemd. Deze besting is met vier punten / of rondeelen berzien.
De eerste punt / by 't huis van de Slotboochte zijnde/ word d' Admiraalspunt,
de tweede/ naar de wal gelegen / Zeelandia, daar in het wapenhuis staat/ de
darde Delft, en de vierde Rotterdam genoemd. Op pder van deze punten ston-
den in mijn tijt acht metale stukken geschuts. Tusschen de punten Zeelan-
dia en Delft legt een hoge berg / daar een werk van hoge muren opgebout is/
Belgika genoemd / vierkant van gestalte / en geduriglijk van beertig mannen
bezet. Doch hoger derwaarts is een ronduit / die zy Belgikshaven noemen.
Eer men aan de burgt hoomt/ ziet men/aan de slijke zijde/ de Karnabesberg,
die machtig hoog is / en aan de rechte hant de besting Luntoor, en daar by
een Negry, of dozp. Men kan by de burgt op drie plaatsen inlopen; booz-
eerst by Luntoor, ten tweeden by Selam, daar by ook een ronduit is / en ten
darden by Sonneloch, dus genoemd / daar alleenlijk kleine schepen kunnen
aankomen / en daar niet wijt af ook een treffelijke ronduit opgewoopen is/
gelijk men ook een van de burgt naar 't ziekhuis ziet. Dize mijlen eer men
aan Banda hoomt vind men een besting op zekere Cilant/ Pulo Way genoemd.
Deze besting heeft vijf punten / en is geduriglijk met een bezetting van zes-
tig krijgsknechten berzien. Men heeft hier vier of vijf hondert waterba-
ten / daar in zy regenwater vergaderen; dewijl'er geen ander water is. Dit
is als een boozwake en schiltwache booz Banda; dewijl men daar / als men
schepen in zee ziet / althijt met afschieten van 't geschut een leus / tot opwek-
king der anderen / geben moet. Dieper in zee is noch een ander kleinder Ci-
lant/ Pulorin genoemd / daar de Hollanders ook een besting op gewoopen
hebben. Op deze beide Cilanden vind men de beste en schoonste muskaten/
die gelijk by ons de morellen waffen / doch groter van gestalte; en als zy rijp
zijn / hebben zy onder d' eerste schil de bloem / die zo root als bloet is / en daar
onder heeft men de neuten / die welken alle te zamen / eer men hen verzend /
gekalkt moeten worden / namelijk van de slaven/ die van de plaats af / daar
deze neuten leggen / naast malkander staan / en elkander de hozen / daar zy
in zijn / toereijken / tot aan de ketel / in de welk de kalk is / daar men de kopf
infteekt / en weer berzigen laat / en dan de neuten daar tegen ober op een
hoop uitschud. Zy worden daar na zo bloot in de schepen gedaan / en dus
naar Baravia geboert / daar men hen in balen doet / en naar onze landen
verzend. De vyfje lieden moeten zekere getal daar af aan de Maatschap-
pp leveren; en deze vyfje lieden hebben weer hun slaven / die booz hen
d' arbeid moeten doen: hoewel de Maatschappij daar ook haar eige
slaven tot die oogmerk houd / welker kinderen niet aan hen / maar
aan de Maatschappij behoren / die grote winst daar af trekt.

De vesting
Nassou, en
haar stant.

De schans
Belgika.

Pulo Way,
en een
vesting daar
op;

gelijk ook
op Pulorin.

Neute mus-
katen, en
de beschrij-
ving daar
af.

Chini, en de vreemde eigenschappen daar af.

Op Banda waast ook zeker gewas / gelijk vlas by ons / 't welk zy Chini noemen. Dit is geheel groen / en als men het zelfde / klein gewoeben zijnde / in bladeren van Pisan rolt / die zeer groot en bheet zijn / ja zo / dat men hen in plaats van beschutselen gebruikt / inzonderheit als men in 't ope velt moet leggen / en dooz deze middel deze Chini dzinkt / en uit onachtsaamheit de rook mede laat ingaan / zo maakt het dat de mensch grotelijks aan 't lachen geraakt / en in dier boegen gestelt word / als of hy verstandeloos was / en dat hy vreemde inbeeldingen heeft : ja als hy een weinig water / dat uitgegoren is / booz zich ziet / wil hy zich nederwerpen / en daar in zwemmen. Doch als men ('t welk niet min wonderlijk schijnt) een klein weinige zouts in de mont neemt / zo berdwijnen deze vreemde grillen / en de mensch koort weer tot zijn boozgaande verstant. Op dit Eilant zijn ook treffelijke wilde paerden / die tam gemaakt worden / en die men daar na zo wel kan handelen / als de Persiaansche paerden. De Maatschappij heeft drie hondert van dusdanige paerden op Baravia , daar zy grote dienst van hen trekken / en daar hun inwoonders op rijden.

Wilde paerden.

VYFDE HOOFDDEEL.

Koomt t'Emmer , en de blijchap der inwoonders. Onze Reiziger, door een van hen bedrogen , wreekt zich aan hem. Beschrijving der inwoonders. Koomt aan 't Eilant Ara. Vijantschap aan de Hollanders bewezen. Vreemde hulpmiddel tegen vergiftige pijlen. Koomt te Damma, daar een vesting gebout word. Grote kommer. Gevaar van onze Reiziger. Zijn makker gedoot. Wilden gevangen, om de Hollanders op de schepen te helpen.

Vertrek van Banda.

Wie bleven enige dagen aan 't Eilant Banda, booz de burgt Nassou, of Willemsburg leggen / en laadden ondertusschen het schip de Wakende Boei met muskaten en foels / en bertrokken daar na / op de vijftiende van de zelfde maant / van daar / volgens het bebel / aan ons gegeven / en zetten onze streek naar 't eilant Damma. Maar betwijl wy wint en stroom tegen hadden / moesten wy vier maanden lang onder zeil zwerben. Wy liepen ondertusschen aan enige Eilanden aan / zo wy best konden / gelijk aan 't Eilant Ombo, gemenelyk Emmer genaamt / aan klein en groot Guey, en aan 't Eilant Ara.

Koomt t'Emmer. Blijdschap der inwoonders.

Goen wy aan Ombo, of Emmer quammen / waren de Wilden zo berblid / dat zy ons met meer dan zestig kleine schepjes te gemoet boeren. Zy noemen deze kleine schepjes Karakora, van de welken pder veertig of vijftig mannen boert. Enigen van hen hadden een sveeltuig / als bankopere trommels / 't welk d'Indiänen Gungumma noemen. Een deel van hen had bogen en pijlen : en desshalven lieten wy hen in 't begin niet aan ons boozt komen / maar deden hen een musketskent van ons af blijden. Zy bzaken om deze oorzaak hun bogen en pijlen booz onze ogen aan stikken ; en toen onze Oberste bzagen liet waarom zy hun getoet bzaken / gaben zy tot antwoort / dat zy vzienden met de Hollanders waren. Wy berbozlofden desshalven aan hen / dat zy aan ons schip mogten komen / om hun verbarshing /

die 3p meebzachten / namelijk visch en bzuichten / te berhopen. Zp wilden geen gelt daar vooz hebben / maar rood doek / wit lijntwaat / koper / spilsou- ter / messen / rode koralen / en diergelyke snuifsteringen.

Dit is anders een loos en bedzfelgelyk volk ; en diesshalben darden wy niet zo veel van hen op het schip laten komen. De genen / die wy op 't schip lre- ten / moesten deur de geschutpoozten / deur de welken men langs het schip schiet / met ons handelen / en wy rekten daar deur malkander het geen toe / dat wy verhandelen wilden. Ik / wat my aangaat / wierd van een van de- ze schelmen makker bedzogen. Mijn makker en ik verlangden grotelyks naar visch. Wy maakten koop met een Indiiaan , dat hy ons een zode visch vooz twee elle lijntwaat zou geben. Mijn makker had alree water op 't vuur gezet / op dat wy zo veel te bzoeger van de visch zouden konnen eten ; want de tanden waterden ons machtig daar na. Maar deze quant / het lijntwaat in handen hebbende / ging daar mee / en met de visch deur ; 't welk ons niet alleenlyk tot in 't hart / maar ook tot in de maag verdzoot. Ik kreegh ech- ter wzaak hier over op hem / ten besten dat ik kon. Want toen wy in de dar- de dag daar na aan lant gezet wierden / zag ik hem / en kende hem terstont. Ik oberwoog diesshalben hoe ik hem mijn lijntwaat met de rechte elle toe- meeten zou. Op dit Eiland waren veel neutebomen / die kokerneuten bza- gen / de welken smakelyk om 't eten zyn / en zo wel van d' inwoonders / als bzeemdelingen afgeschoten worden / om dat 3p tamelyk hoog waffen. Met de pijlen / die 3p gemenelyk in hun lant gebzuiken / konnen 3p zelden meer als een tseffens affchieten. Maar wy in regendeel konden met onze mus- ketten / met bzaatkoegels daar in / die zich wyt uithzelden / gehele takken / daar 3p aanhingen / doen ballen. D' inwoonders / onkundig van onz geweer / waren ten hoogsten hier ober verwondert / en berzochten ook het zelfde te mogen doen ; 't welk 3p / als wy 't hen toelieten / vooz een grote eer hielden. Dewyl ik dan mijn visch- en lijntwaatdief daar ook zag staan / en van ber- wondering vergat de mont toe te doen / besloot ik hem een pots te spelen / en wzaak van 't voozgaande te hebben. Ik bood hem mijn musket aan / en hield my als of ik hem niet kende. Ik laadde het met dubbelt buffekruit en scherp / en maande hem dapperlyk aan om vuur te geben. Mijn musket gaf hem zulk een harde stoot / dat hy achter ober viel / en zyn rechte arm niet roeren kon. Wy lachten hartelyk hier ober / en gedachten aan de moeite / die wy ge- had hadden met vuur te stoken / en water ober te bzenen ; en dit alles ber- geefs. Toen hy opgestaan was / en aan onze tolk bzaagde waar om het mus- ket zo met hem / en niet met ons gehandelt had / deden wy de tolk aan hem tot antwoort geben dat hy noch geen maatschappij met het musket gemaakt moest hebben / en dat het daarom hem zo byandelyk gehandelt had. Wy lachten hier om van nieuws / en ik in 't bezonder / om dat mijn musket zyns meesters ongelyk zo wel gewzoken had.

D' inwoonders zyn sterk van gestalte en leden / geheel zwart / en bzagen hun datr achter op 't hooft te zamen gebonden. Zp nuttigen / in plaats van bzoet / zekere woztel / zo groot als een hooft / anderzins d' aardbakers gelyk / die van den Uffasen genoemt woord. Zp hoken hem / schillen en snyden hem dan aan stukken / en eten dus daar af. De smaak daar af is niet onaaenge- naam / als hy weer hout en hard woord / en veel aangener dan de Saga. Zp kommen hun huzen kunstiglyk met stro dekken ; en dusdanig dak kan in

Klein ver- trouwen op d' inwoon- ders.

Onze Rei- ziger door een van hen bedrogen.

Hy wreekt zich daar over.

Gestalte der inwoon- ders.

Hun broot.

huzen

alderhande weer / regen en wint / zeven of acht jaren duren ; hoewel beel muizen en slangen zich daar in onthouden. In kleding zijn 3p den Javanen en geweer. Hun geweer is boog en pijl. De bzuchten zijn daar de zelfden / als op Banda.

Toen wy hier enige tijt geweest hadden / quam dan Batavia bebel dat een Stedehouder / met bierentwintig marmen / beneffens onze Heer Predikant / naar 't Cilant Ara zou trekken / om t'onderstaan of d'intoonders het Christelijc geloof wilden aanneemen : want enigen der booznaamste Heren van dat Cilant / die men Orankais noemt / hadden een jaar te boren boozgegeven dat 3p zich als Christenen wilden laten dopen. Onze Kommandeur beval hier op aan onze Kapitaïn / Thomas Budel , dat hy met een galjoot zijn Stedehouder derwaarts zou zenden. Onze Predikant / dit bebel verstaan hebbede / had dat men uit d'onzen zodanigen hier toe zou verkiezen / die de minste ergernis zouden geben / en inzonderheit die niet tot bzuutwen genegen waren ; dewijl men anders meer schade dan boozdeel zou doen. Ik / noch jong zijnde / en niet lang in 't land geweest hebbede / wierd mee derwaarts gezonden. Wy quamen daar gelukkiglijk in de bloet / daar aan beide zijden doopen waren. D'intoonders ontfingen ons vriendelijc / en bzuachten tot ons paradijsbogelen / papegajen / en Indische rabens / die geheel groen zijn / maar niet konnen leren klappen : gelijk ook Luri , zeker aart van bogels / 30 groot als Meerlen / van alderhande berten / aan 't hooft schoonblauw / met rode bedertjes deurmengt / aan de bleugelen groen / aan de buik root / aan de staert root en groen / en rootachtig van voeten / met een kromme bek / die alles leren naspreken / en bezonderlijc naturelijc konnen lachen. D'intoonders / dit alles tot ons bzuengende / gaben grote hoop van een goede uitgang. Maar toen onze Predikant / volgens het bebel / dat hy had / een poging aan de grote Heren dee / en hen de heilige doop toedienen wilde / wierden 3p anders van zin / en zeiden dat 3p / 30 3p dit beden / en d'intoonders zulks gewaar wierden / zonder twijffel van hen gebodt zouden worden. Hier mee was onze hoop uit : en dewijl onze bloot van Ombo , of Emmer naar groot en klein Guey was vertrokken / om daar hout van d'Indiänen te kopen / en een besting op 't Cilant Damma te bouthen / en ons in hier of vijf weken weer van Ara zouden afhalen / 30 wachttten wy daar 30 lang.

Wy bonden op dit Cilant beel Bandanezen , die openbare vijanden van de Hollanders waren / om dat 3p van hen uit hun vaderlant waren verdruben / en daar niet geleden wolerden. Dezen ver'inderden niet alleenlijk ons Christelijc boozneemen ; maar maakten ons ook zeer verdacht by dit volk / als of wy by hen ook een besting wilden maken ; dewijl 3p zagen dat wy enig hout in 't bosch afhteuten. Doch onze Predikant liet dit daardom doen / op dat wy te beter in d'openbare zee zouden konnen zien / en onze bzuchoopte bloot t'eerder waarneemen : hoewel die van Ara dit nfer 30 groot achtten. 't Gebeurde eens dat / toen enigen van d'Cilanders paradijsbogelen / en andere waren aanbzuachten / om hen aan d'onzen te verhandelen / en toen d'onzen hun geweer en haken lieren leggen / en ook geen bystant van krijgsvolk hadden / deze schelmen / namelijc de Bandanezen onberztiens nit het bosch quamen lopen / en met grote gezwintheit aan twee bootsgezellen 't hooft af sloegen. Maar een timmerman / en noch een bootsman / die met vergiftige pijlen geschoten waren / weken naar 't schip / hoewel d'eerste noch van zijn

Koomft op
't Eilant
Ara.
Gevogelte.

D'intoonders
weigeren de doop
t'ontfangen.

Bandanezen
vijanden der
Hollanders,
op Ara.

Gebruik
van vergif-
tige pijlen.

woonden stozf / en de leste zich op een bzeemde wijze van de doot verloft heeft. Op Makassar, een der Celibische Eilanden / wast een boom / die zo geweldiglijk vergiftig is / dat / als iemand aan enig lid daar af gewond woerd / en men 't zelfde niet terstont wechsnijd / het vergift terstont naar 't hart booztloopt / en de doot verdoorzaakt / 't en zo dat de geen / die van dit vergift getroffen is / zijn teige afgang / zo warm als 't hem afgaat / gebuikt; 't welk d'enige hulpmiddel daar tegen is. De Bandanezen bestrijken met dit vergift hun pijlen / met de welken zo uit grote hogen / van een mans langte hoog / vaerdiglijk schieten. In Banda deden ook hun wijben grote schade daar mee. Want zo klommen op de bomen / sineerden kleine vischgraten daar mee / en schoten met een uitgeholde boog uit een boom op d'onzen neder / en deden grote afzueuk aan d'onzen. En dewijl de boozgedachte bootsman zodanige afschuwelijke geneesmiddelen gebuikte / om zijn leven te redden / en de timmerman geen afgang kreeg / zo geraakte d'eerste booz Godts genade daar af; en met de leste was het haast gedaan.

Vreemde
hulpmiddel
daar tegen.

Wp / ons hier niet langer betrouwen darrende / Ispen met onz scheepje de bloet af / wierpen 't anker booz de mont / en verwachttten onze vloot / die ook weinig dagen daar na quam: in boegen dat wp / by malkander zijnde / weer te rug trokken / en onze streck op het Eiland Damma aanzetten / daar wp ook op de tiende van Bloemaant quamen. D'Indiänen, die aan de zee woonden / verklaarden zich terstont onze bzienden. Maar de genen / die in 't gebergte woonden / bewezen zich bijanden van ons / en doodden veel van d'onzen. Wp moesten dies halven / zo sterk als wp waren / alle aan lant / en met onze timmerlieden het bosch / zo wijt / als men met een half kartou kan schieten / afhouben. Wp bingen ook aan daar een bafstigheid te bouwten / die / gelijk de gene te Banda, naar de naam van Prins Willem / Wilhelmusburg wierd genoemd.

Koomt te
Damma.

Bouwing
van een
vesting.

Wt is een ongezond lant / daar wp in de tijt / die wp'er waren / namelijk niet meer dan zeven weken / hondert zevenentwintig doden hadden: behalven dat noch het meeste volk ziek was. D'oorzaak hier af was onze Kommandeur / Dortsman genoemd / een Zeeu, die / gelijk een schelm / het volk zo veel liet lijden / dat zo zwart van honger wierden: behalven dat het water boozaan in de stroom ook zout was: want hoe men wijder in 't lant koomt / hoe men ook barscher water bind. Maar wp darden ons niet wijt in 't lant gebeben; vermits de Heidenen vaerdiglijk met drie of vier hondert mannen van een berg / of uit een bosch quamen / en al 't geen / dat zich te wijt af begaf / gezwindelijck doot sloegen: gelijk het met my zelfs / eens ook niet veel scheelde / of ik zou in de hielm gelopen hebben.

Kommer,
daar gele-
den.

Onze Kapitaïn / Thomas Budel genoemd / een Engelsman van geboozte / had een lijfwacht / die treffelijck wel kon schieten / met de welk ik eens op 't Eiland ging / naar zekere vogelen / die men Neurceters noemt / en ook veel op Banda zijn / de welken demuskaaten / met de bloemen eten / en uit welker dzeuk en afgang / als de zelfde op de dzoge aarde valt / een muskaate boom wast / gelijk men veel van deze bomen hier en daar op de straten ziet / en juist niet in zekere tuinen of boschen gequeekt worden. Ik was van met deze lijfwacht op deze vogel uitgegaan; en wp hadden hem alree gebangen en gedoot / met boozneemen van hem by onze Kapitaïn te bzingen / en daar dooz grote eer te bekomen / dewijl zo goet om t'eten / en zo groot als een duif zijn.

Gevaar van
onze Rei-
ziget.

Maar terwijl ik bezich was om met een klein bijtje een jonge palmboom af te knippen / en de zelfde booz mijn makker / die t' huis dookhrank was / mee te brengen / dewijl de kerne goet om t' eten is / en de bladen tot een salade gebruikt / en gekookt kunnen worden / bijzonderlijk als men in de magere keukens ter herberg is ; terwijl ik / zeg ik / de palmboom byna afgekapt had / die alree aan de berg / daar hy stond / begon neder te hellen / zag ik de wiliden van de top des bergs afkomen. Ik liet dieshalven de palmboom staan / nam mijn bijl op / en begaf mijn voeten tot lopen / zo hard als zy konden. Ik wist zelf niet dat ik zulk een treffelijk looper was : doch de noot leert rennen. Maar zy grepen mijn waarde schietmakker / die zich een weinig nedergezet / en tot sluimeren begeben had. Zy sloegen gezwindelyk zijn hooft af met hun kleine zwaarden / die zy voeren. Maar zijn roer en klederen zonden zy de vledende dag daar na / toen zy verdrach met ons gemaakt hadden / weerdm : en toen onze Kommandeur vraagde waarom zy 't roer niet behielden / gaben zy tot antwoord dat zy wel een weinig met musketten konden omgaan ; maar dat zy niet wisten hoe men 't met dit geweer maakte / en maken moest.

Zijn makker gedoot.

Hoewel onze Kommandeur last had om met d' inwoonders op 't Eiland Damma hede te maken / zo wiliden echter de genen / die in 't gebergte / en in de bosschen woonden / niet daar toe verstaan. Doch de genen / die aan de zee / en in 't blakke lant waren / quamen alle dagen by ons / na dat het verdrach gesloten was. Wy konden echter uit hen niet vernemen waar de meeste en beste muskate bomen waren ; en zo haast als zy merkten dat wy boschwaarts in wiliden / zonden zy heimelyk twee of drie Wiliden boozaf / die zulks aan d' andere Wiliden zouden bekend maken. Zy brachten ook gezwindelyk vier of vijf hondert by malkander / en riepen ons toe in de Portugesche taal / dat wy stant houden en niet wijder gaan zouden / en dat wy in 't bosch niets te doen hadden.

Wiliden beletten d' ingang in de bosschen.

Dewyl wy booz die tijt geen middel hadden om iets wijder aan te vangen / en noch dagelyks veel doden en zieken kregen / zo brachten wy in de vesting / die wy gemaakt hadden / acht pzeren stukken geschuts / en zeventig mannen / met een Luitenant en koopman / en verzogden hen van krijgsboozraat en lijftocht booz een jaar lang / en vertrookken hier op / d' eerste van Hooimaant / met onze bloot weer naar Banda. Maar dewyl wy / veel van d' onzen verloren / en veel kranken by ons hebbede / zeer zwak waren / zo deden wy / die gezond waren gebleven / een proef om by nacht en in stilte aan een Eiland te komen / en enige Zwarten in de slaap t' overrompelen / en mee te nemen. Dit gelukte ons ook ; want wy kregen omtrent een getal van twee hondert van hen / die wy gezwindelyk aan handen en voeten bonden / en ter blucht met onze boten in de grote schepen brachten / op dat zy / schoon gebonden / ons de schepen / zouden helpen deur zee brengen ; want wy waren zo zwak van volk / dat wy zonder hen de bloot niet wisten te besteren.

Vesting op Dammagebourt en verzorg.

De Hollanders vangen een deel Zwarten, om hen in de noot te helpen.

ZESTE HOOFDDEEL.

Weérkering te *Banda*. *Dortsmán* in ongenade, om zijn mishandeling. Hy sterft. Lijfgevecht, daar in d'een gedoot, en d'ander daar over met de door gestraft word. Nieuwe Slotvoocht op *Banda*. Weérkering te *Batavia*. Een ontuchtige vrou om haar verraat gedoot; gelijk ook een *Indián*. Dapper tegenstant der *Hollanders* tegen de *Masran*.

W ³ quamen in deze boegen op de dertiende van Hoofmaant weer te *Banda*, daar top een schip bonden / Opwater genoemt / 't welk van *Batavia* gekomen was. Hier op waren twee Gemachtigden / die / uit de naam van de Generaal/toen Kornelis van der Linde van Alkmaar, alle plaatsen en Eilanden / daar de Maatschappij handel had / deurtrokken / en alle boeken der hooplieden bezichtigden. Indien dan een Plaatsboocht niet wel bekiert / en d'intoonders / of de volken ober hem klagen / zo nemen deze Gemachtigden hem mee naar *Batavia*, daar hy by de Generaal rekenfchap van alles moet geben. Indien men bevind dat hy schult heeft / zo woerd hy van de Raat van Indiën verftoten / en moet met d'eerste bloot / die naar *Hollant* trekt / mee boozt / om zich by de Heren betwinthebbers in *Hollant* te berántwoorden.

Koomft op *Banda*.

Gemachtigden daar gevonden, en hun ampt.

Toen top op de ree boozt de befting van *Nassou* gekomen waren / quamen deze Gemachtigden boozt op onz schip; en toen zo gezamentlijk in de Ka- juit waren / deden zo de fihak luden / daar op alle man te boozfchijn moest komen. Maar toen'er weinig van d'onzen verschenen / vzaagden zo waar 't volk was / en kregen tot antwoort dat zo meest ziek waren. Men beval dieshalven dat men hen terftont aanlant zetten / en aan pder / 't zo hy ziek of gezond / klein of groot was / twee maanden van hun huur tellen zou / om hen daar mee te verbarfchen. Onze Kommandeur / *Dortsmán*, woerd ober- twaars aangezien; en toen hy te lant quam / om aan de Plaatsboocht / *Kornelis de Witte* genoemt / eerbiedigheit bewijzen / en hem aan de ftegelreep de hant bieden wilde / kreeg hy van hem een stoot met de boet / dat hy enige treden te rug botfte. *Schelm*, zeide hy tot hem / gy zijt niet waerdig dat gy mijn woning betreden zult. Hy moest ook boozt weer te fcheep / om met deze Gemachtigden weer naar *Batavia* te trekken. Doch hy stof onderweeg tot zijn geluk / van mismoedigheit / en uit breef van de fchande / die hem aangedaan zou worden. Onze Kapitain / *Thomas Budel*, moest / uit oorzaak van zijn krankheit / op *Banda* blijven.

Bezichtiging van 't volk.

Dortsmán in ongenade.

Hy sterft.

Ik was wel / God lof / niet ziek / maar bleef echter in deze plaats / uit oorzaak van mijn makker / *Koenraat Bomer* genoemt / die ziek was / en niet meer dan een oog had / dewijl 't ander hem van een Portugees op een fuikermeulen uitgestoten was. Toen hy weer een weinig gezond was gewoorden / en zich met een ander / *Koert Vogel* genoemt / te *Geat* in *Vlaanderen* geboren / vzolijk wilde maken / te weten met *Sagawer*, (dat is een sterke drank / gelijk verhaalt is / die van de klapperbomen kooimt / een boom zo groot als een palmboom / die zoete en barsche drank afgerft) zo geraakten zo in woorden tegen malkander. En dewijl d'een aan d'ander niets wilde toeneeben / zo gingen zo beide van 't gezelschap af / en in 't bosch / om met de degen hun ge-

schil

Lijfgevecht
tusschen
twee , van
de welken
d'een ge-
door, en
d'ander ge-
recht word.

schijl te beslechten; en na dat zy een wijl tijts gebochten hadden / gaf mijn makker den ander een onverzene steek/ die hem de doot aande. Mijn makker wierd hier op gebangen / en beertien dagen daar na door het krijgsrecht tot het zwaert veroordeelt. En dewijl hy / die te boren vijf jaren lang in Westindien geweest had / mijn grote brint en makker was / ja zo verre / dat wy alles gemeen hadden / zelfs ook onze klederen / zo verboegde ik my inde leste ogenblik by hem / en sprak hem toe. Hy ging ook bywilliglyk ter doot/ had ernstelyk / zelve aan alle goede lieden goede nacht / en hood aan onze Heeren bebelhebbers de hant ; in boegen dat de tranen hen zelven tot d'ogen uitschroften. Hy wierd ook eerlyk ter aarde gebracht. God verleen hem een vrolijke opstanding.

Nieuwe
Storvoocht
op Banda.

Toen ik negen maanden lang op Banda had geweest / quam een nieuwe Storvoocht (dewijl d'ander gestorven was) van Batavia, met twee schepen / t een een fluit / Uitgeest genoemt / en 't ander d' Eendracht. Doozts / toen ik hoorde dat onze Kapitein / Thomas Budel, weer met vijftig mannen naar Batavia gezonden zou worden / en dewijl de plaats my niet aansond / zo wel uit oorzaak van de hete drank/ als om d'ongezonde vuchtten; behalven dat'er ook geen vijant was (om welke zaak deze plaats ook 't oude mannen huis genoemt wierd / daar men soldaten bond/ die hun Heer met een enige koegel wel twintig jaren gedient hadden) zo besloot ik / als een jong frischmensch / iets wijder te verzoeken / en weer naar Batavia te vertrekken / daar meer boozballen boozhomen. Ik sprak dieshalven de Kapitein aan / en verzochte dat hy my mee zou nemen. Hy liet zich ook bewegen / tekende mijn naam op / en gaf aan my een geschryft / daar in aan de hoopman belast wierd dat hy mijn rekening zou schryven / en my in 't fluitschip / Uitgeest genoemt / bestellen ; 't welk my zeer wel naar mijn zin was ; dewijl ik geen genegentheit had om daar langer te blijven.

Onze Reiziger krijgt verlof van naar Batavia te vertrekken.

1647.

Koopt op Batavia.

In 't zestiende honderdzevenendeertigste jaar na Christus geboorte / op de tweede van Bloemaant / vertrok ik / in Gods naam / op het boozgedachte schip uit Banda naar Batavia, daar wy op de tweede van Zomermaant boozspoediglyk aankamen / na dat wy in deze reis / die enige hondert mijlen verre gerekent word / een maant toegebracht hadden. In de volgende dag / de derde van Zomermaant / quam van de Heer Wachmeester last dat yder zich weer ter plaats zou boegen / daar hy twee jaren te boren geweest had. Ik geraakte dieshalven weer onder mijn oud vaandel / op de zijde der Engelschen, in 't Rondeel / Zeeburg genoemt / daar zestien metale stukken op stonden / acht naar de zee kant / en acht naar de stat gekeert / op de welke men geen groot vertrouwen heeft ; dewijl'er wel hondert zwarten tegen een Hollander zijn / en om dat'er lichtelyk mogte en beroerte ontstaan kan / gelijck in 't zestiende honderdzevenendeertigste jaar gebeurde / en dus toeging.

Ontuchtige
vrouw,

Daar was een Hollandsche vrou / gantschelyk tot ontucht overgegeven / gelijck een openbare hoer / doch van d'Indianen ten hoogsten geliest : gelijck zy ook booz haer doot zelve bekende dat zy / met alderhande volken / Christenen en Onchristenen / Joden en Heidenen / Asianen, Europers, Afrikanen, en Amerikanen, te doen gehad hebbende / by geen van allen meer genuecht had gebonden / als by de Moren / die zich best van dit vermaak wisten te dienen. Deze vrou dan / aangenomen hebbende de Generaal met bergifte te doden / en daar ober gebangen zijnde / wierd verwezen om in een ton / met

om haar
misdrif
verwezen.

met water gebult/ verdrinken te worden. Toen zij met het hoofd boozuit daar in gestoten wierd/en de beul/en zijn helpers niet spoedig genoeg het dekfel toe deden / keerde zij zich om met het hoofd om hoog / en stiet het dekfel af; hoe- wel zij eindelijk verdrinken moest. De Javanen, of Heidenen maakten hier ober een grote sploop in de stat; en indien de soldaten / die in de ring stonden/ niet hun best hadden gedaan / zo zou 't op een grote jammer en elende uitge- komen hebben.

Beroerte
over haar
doot.

Opgelijks gebeurde in 't zestienhondertbierënveertigste jaar / toen een Heidensche Kapitein / Kalein genoemd / gerabzaakt / en zijn lighaam op een vat gelegt wierd. Hij had in 't begin de Hollanders een tijd lang wel ge- dient; maar bestond eindelijk een verraat en aanslag tegen hen; en indien zijn Steghouder het niet belet had / zo zou hij Batavia gewisselijk in de han- den des Konings van Bantam geleverd hebben.

Kapitein
Kalein om
zijn ontrou-
gestraft.

De Mataran van Japara, bestond ook niet lang daar na iets diergelijk tegen Batavia. Zekere Hollanders, buiten de stat in een ronduit gelegen / en heftig- lijk van hem aangetast / weerden zich / by gebrek van krijgsgoed / met hun eige afgang / en vuiligheid / die zij / dewijl zij niet van hun wachtplaat- sen darden afgaan / op een hoop gebzacht hadden / daar af de Javanen, die zeer waangelobig ober d'uitterlijke reinigheid van hun lighaam zijn / en lie- ver gewond / dan besmet en vuil willen wezen / zo verschikten / dat zij af- trokken / en in hun taal spraken; Wie wil nu weer aan; dewijl de Hollanders met front vechten: 't welk daar na een spreekwoort is geworden.

Wonderlij-
ke afwee-
ring der
Hollanders.

In dezer voegen / zeg ik / worden 'er wonderlijke aanslagen en verrade- ringen te water en te land in Indiën gebzoutwen. En indien in 't zestienhon- dertzesënbyftigste jaar / de samenzwering der Portugezen tegen ons gelukt was / zo zou ik gewisselijk mijn Vaderlant ook nooit weer gezien hebben.

Aanslag des
Portugge-
zen.

ZEVENDE HOOFDDEEL.

Vertrek naar Ceilon. Een Schipper en Jongen gestraft. Beschrijving van *Punto de Gallo*, en van d'inwoonders op *Ceilon*; en van hun wijven. Kleding der kinderen. Verächt volk onder hen. Hun spijzen. Buf- fels by hen in hoge achting. Hun drank. *Jakka* hun afgod, en hun dienst aan hem. *Adamsberg*. Hun zuivering van diefstal. Hun huwe- lijken. Rekening van hun mijlen. Hun jacht.

Toen ik weder drie maanden op Batavia overgebzacht had / wierd in Herfstmaant aan mij belast met drie hondert mannen naar 't Eiland *Ceilon*, vier hondert mijlen van Batavia gelegen / te trekken. Wij vertrok- ken op de vierde van Herfstmaant met drie schepen/ het schip *Banda*, 't welk d'Admiraal was / en twee jachten / *Lillo* en *Akersloot*. In de zelfde dag wierd een Schipper / Jongbier genoemd / om dat hij ontucht met een jon- gen bedreeben had / aan een paal geworpt / en daar na verbrand. De jongen woterd van de burgt op de bzug in 't water geworpen / en verdrinken. Op de vierde van Wijnmaant quamen wij boozspoediglijk in de haven van *Punto de Gallo*, dat toen de hoofstat op *Ceilon* was: Maar sedert is 't *Kolumbo* geworden.

Vertrek
naar Cei-
lon.

Een Schip-
per en jon-
gen ge-
straff.

Beschrijving van Puntó de Gallo.

Hier is warelijk een treffelijke haven/ daar de schepen een geheel jaar konnen leggen/ en met de zeevlugt in/ en met de landvlugt uisloopen/ zonder dat'er enige gebareljke klippen zijn. Dieshalben/ indien'er schepen komen/ die geheel breekt zijn/ zo moeten zy/ als zy'er aanloopen willen/ drie schoten met hun geschut doen/ en indien 't een schip is/ dat eertijts daar geweest heeft/ zo doen zy een schoot: en als aan hen geantwoort woerd/ zo moeten zy wachten/ tot dat een lootsman/ of stierman koomt/ die/ met zijn bootsgezellen/ op een hoge klip/ anderhalf uur van de stat in zee gelegen/ altijt wacht houd/ en/ als hy schepen gebaard woerd/ aan een mast/ die daar opgerecht is/ een grote vlag moet laten wagen/ tot bericht aan deze schepen dat zy niet nader zullen koomen/ tot dat hy by hen is/ om hen de rechte weg te wijzen. By nacht is 't gantschelijc ongeraden daar in te lopen; dewijl 't gebaard al te groot is.

Zwarre vesting.

Van de haven is een vesting/ de zwarte Vesting genoemt/ eerst van de Portugezen gebout/ onder een bedriegelijke schijn en dekmantel/ die zy by de Koning van Kandi boozwendden/ van 't welk wy namaals zullen spreken. Deze vesting is nu van de Hollanders, die in 't zestienhonderténbeertigste jaar de zelfde stromenderhant innamen/ met andere punten zeer treffelijc versterkt.

Ziekhuis.

Van de sinke zijde/ als men nader koomt/ ziet men heden het ziekhuis/ daar eertijts de Portugezen hun munt gehad hebben. Noeh nader aan de stat is het rondeel Akersloot, daar acht stukken geschuts op staan/ die de haven gantschelijc konnen overschieten. Verder strandwaarts op legt de boozgedachte zwarte Vesting/ hoog opgebout/ daar het boozraats huys staat/ en daar alle hantwerklieden en slaven wonen. Een groot stuk weegs hier onder legt de waterweg/ naar die plaats gekeert/ daar de schepen aankomen moeten/ en eerst in 't zestienhondertdrieënvijftigste jaar/ van Jakob van Kettenstein, te Delft geboren/ en toen daar Statsboocht zijnde/ gebout. Hier op staan zes metalen stukken geschuts/ die pder twaalf ponden pzer schieten/ binnende welken noch een kleine poort is/ de Waterpoort genoemt/ daar deur men by nacht iemand in en uit laten kan. Hier staat ook het huys van de Statsboocht/ en de hooftwacht/ die altijt zestig of zeventig mannen sterk is/ van daar men/ op palen beertig schjeden in de haven verre/ als een wandelrj gebout heeft/ die met planken beschoten/ en met een dak overdekt is/ en gemenelijc het houte Wambas genoemt woerd.

Waterweg.

Waterpoort.

Houte Wambas.

Middel-punt.

Zee-punt.

Springbron aan de zee.

Kaizer van Ceilon.

Van daar/ naar de rechte hant en lantzijde/ daar de stat met hoge muren omringt is/ heeft men een diepe watergracht gemaakt/ die achttien voeten breed is/ en daar een wipbrug over legt. Daar na ziet men de Middel-punt/ met negen of tien stukken geschuts bezien/ die ten deel de hooftwacht/ en ten deel landwaarts de muren konnen bestrijken/ beneden de welk noch een halve Maan legt. De Zee-punt is de leste aan de lantzijde/ daar de meeste stukken leggen/ en daar alle nachten een Korporaal met zes mannen moet waken. Deze plaats woerd nu Kreeffengat genoemt.

Tusschen de Zee-punt/ en een nieu werk/ by 't pakhuys gemaakt/ springt uit d'een zijde van een klip een springbron van goed en barsch water; en de vijtze van een schjede van daar spoelt de zee aan de klippen: in boegen dat men te gelijk met d'een voet in barsch/ en met d'ander in 't zee-water kan staan. 't Cilant zelf is zeer groot/ en heeft een eige Heer/ die Kaizer van Ceilon genoemt

genoemt woord / gelijk ook Koning van Kandi, een stat / daar hy zijn woning heeft / machtig rijk van kostelyke gesteenten / en trefelyke juweelen. Aan Ceilon is ook een openbare parrelbank / welke plaats Manara genoemt word. Het lant is zeer volkryk. Ik heb hier op acht jaren deurgebracht / doch ben enige malen daar af genomen / en naar andere plaatsen gezonden / en weer derwaarts gestiert. En dieshalven zal ik onderscheidenlyk het geen / dat ik daar gehoozt / gezien en bernenomen heb / verhalen.

Wat d'inwoonders aangaat / enigen van hen gaan geheel naakt / behalven dat zy hun schamelheit met een doek / van witte boomwool gemaakt / dekken. De Groten / en de Heren dragen ook over hun bobenlijf witte hemden / van boomwool gemaakt / met enge mouwen / achter en booz met strikken van een vinger breezt vertiert. Maar zy zijn gantschelyk bloot aan de boeten / daar aan beel van hen een ope fistel / of lopende opening hebben / die zy met banden en anders bewinden : enige houden deze opening aan andere plaatsen van 't lighaam / aan de hals / en elders. Zy en voornamelyk de genen / die soldaten zijn / dragen op 't hooft een rode muts / en hebben ten meestendeel lang zwart haar / en bzebe baart / die zy zelden doen scheren. Zy zijn zeer lang van oorzlappen / daar zy ringen van silber of pzer aan dragen / daar deur top somtijts / als wy hen gebulken / en bezonderlyk als zy de wijben van onze Obersten en bevelhebbers in een Palankyn over 't velt moesten dragen / linten staken / en hen daar aan bast hielden / op dat zy / hun open ziende / niet zouden deurgaen / en / zich in de ruigte verbergende / de wijben nederwerpen / zonder zich te bemoejen / hoe zy wech zouden komen.

Beschrijving van d'inwoonders.

De wijben van Ceilon zijn zo wel en aangenaam van gestalte / als ik ergens vrouvolk in Indiën gezien heb. Zy konnen trefelyk danffen / als hen temant op een klokje voozspeelt / daar op zy een aangenaam geluit konnen maken. Zy gaan ook op de hoozt / of danffen daar op / met degens aan de boeten gebonden. Zy konnen sich ook zo gezwindelich in 't ronde omdrajen / dat men geen oog daar op houden / en geen hooft aan hen zien kan. Zy zijn deurgaans zo gezwind / dat men 't zelfde niet wel kan beschrijven.

Van de wijven.

Hun kinderen / knechtjes en meisjes / inzonderheit zo zy iets vooztrefelyk zijn / hebben / gelijk hun ouders / zilbere ringen onder aan de kuiten / en de meisjes een zilbere deurgefnebe gordel midden aan 't blote lighaam / daar vooz aan een zilbere blad / van gestalte als een hart / hangt / met het welk zy hun schamelheit dekken. Wat de zonen aangaat / de zelfden berinogen niets anders te doen / en te leren / dan hun vader gedaen en gehandelt heeft. Tot een voozbeelt / indien de vader een snijder / smit / of iets anders getweest heeft / zo moeten de zonen eben dat ambacht / en niets anders doen / zo lang als zy leven. Zy zijn kunstige en schzandere lieden / en konnen goede musketten / en ook bussekruit maken. Zy konnen naerstelyk in gout en silber werken / en bezonderlyk trefelyke gebesten van alderhande gedaanten aan de degens / en kunstige deurboozde knopen aan de klederen en mantels maken / hoewel zy weinich en slecht gereetschap hebben. Doch een boer / 't welk wonderlyk sehynt / en echter waarheit is / word in zijn staat en stant hoger geacht dan een / die in 't gout en silber werkt. Een beul word by hen zo hoog geacht / dat hy / beneffens de voornaamsten op het Eiland / zich by de Koning mag boegen / met hem spreken / en handelen. Op dit Eiland vind men ook zulk een ongeacht en verwooze volk / dat pder schuto is om met hen te spreken /

Kleding der kinderen.

De zonen moeten hun vaders ambacht doen.

Zy zijn goede werklieden.

Veracht volk onder hen.

en te handelen/ ja dat ook bezondere wasschers moet hebben/ die hun buil en onzuiverheit afwasschen/ en by d'andere wasschers/ die d'adel dienen/ de welk zich deftig op zijn edeldom houd/ niet dart komen. Men acht het ook/ naaft de lijffstraf/ booz de zwaarste straf dat de Koning iemand berwijft dat by onder hen moet zijn: in boegen dat top van hem bestraft wierden/ om dat top/ in onze grote dofst/ en in d'obermatige hitte een dzonk waters by hen genutzigt hadden. Zp moeten ook niet meer/ dan een half dak/ op hun huizen hebben/ geburiglijk op d'aarde neder slapen/ en met hun hoof in een wan/ daar men de rijs mee want/ leggen. Zp hebben ook/ om de waarheit te zeggen/ zulk een afschuwelijke stank/ dat men niet by hen duren kan. Hun werk is/ koozden te maken/ daar mee men d'elefanten bind/ te weten van elants- en hertsbellen. Hoe veracht zp ook geacht zijn/ zo willen zp echter niet lijden dat men/ als men een dzonk waters van hen begeert/ de kroes/ of liop aan de mont zet: maar men moet de kroes zo hoog houden/ dat het water in de mont loopt/ zonder dat de kroes aan de mont raakt. De Moren, Perfiänen en Javanen hebben ook gelijke gewoonte.

Zindelijk-
heit der
vrouwen in
de spijs toe-
stellen.

De wijben koken zeer zindelijk en zuiberlijk gezoeden en gebzaden: name-
lijk hoenders/ die men daar dartig booz een rijkhsdaalder kan kopen/ ajeren/
goede/ fopperen/ op beelderhande wijzen toegemaakt/ herten/ zwijnen/ en eend-
vogels. Zp worzen hun hoenders op een wonderlijke wijze/ zp batten hen
by de kop/ en drajen hen tusschen hun twee bingeren zo gezwindelijk om/
dat zp niet anders/ dan 't hoof in handen houden/ terwijl het lighaam/ dus
afgeslingert/ ginder heen zwiert/ en noch zonder hoof loopt/ tot dat het
blot wechbloet/ en 't lighaam neerbalt. Als zp offen/ koejen/ of andere
vierboetige beesten willen slachten/ snijden zp hen d'achterste zenuwen aan
de voeten af/ en als zp ballen/ gelijk nootzakelijk is/ binden zp hen eerst/ en
snijden hen dan de keel af. Zp eten ook niet van 't vleesch/ dat van een ander
volk geboort is.

Lechaban,
een beest,
en de be-
schrijving
daar af.

Zp houden zeker beestje/ Lechaban genoemd/ van gestalte een kleine
krokodil gelijk/ booz een bezondere goede spijs. Dit beest loopt gezwinde-
lijk de bomen op en af/ en indien het geschoten word/ zo blijft het zo lang han-
gen/ tot dat het uitgebloet is. Zp zijn zeer gebarelijk booz 't gebogelte/ gelijk
de haagdissen/ groenachtig aan de buik/ met vier voeten en klaauwen; en
hun bet is zeer nut en dienstig. Hier zijn ook veel paauwen/ die men met
nagelen besteeckt/ en bzaad/ en die top/ by gebzek van andere spijs/ eens een
gehele maant lang moesten eten; in boegen dat top weerzin en de walg daar
af kregen. Zp onthouden zich by menigten in de rijsbelden/ en worden zel-
den in 't blakke lant gebonden/ maar oberbloediglijk op de bomen. De
Ceilonners betwinden hun handen en voeten in hun spiegelberen/ zo zp enig
gezweer hebben/ of andersins gewond zijn.

Paauwen
tot spijs ge-
bruikt.

Rijs in
plaats van
broot.

Men bind hier zelden bzoort; en daar is menig jaar verlopen/ dat ik geen
dyle malen bzoort geproeft heb; in welks plaats zp rijs gebruiken/ die men in
water zuibert/ en kookt/ en op kolen doogt/ in een porcelaine schaal opzet/
en beneffens andere spijs een greepje rijs neemt; 't welk wel en lieffelijk
smaakt.

Wijze van
hun maal-
tijden.

In hun maaltijden zitten zp op een mat van stroo op d'aarde neder/ met
de benen kruiswijze ober malkander. Zp gebruiken geen lepels/ maar hun
hant/ daar mee zp behendiglijk konnen toetasten. Gemeen water is hun

drank;

dzank; en zy laten ons / gelijk alree gezegt is / niet gaerne uit hun koppen en kroezen dzinken; of wy moeten de zelfden niet aan onze mont laten komen / maar van boven neer in de keel laten lopen. Voorzaak van dat zy niet gaerne met ons dzinken / is dat zy bzezen dat wy bleesch van zwijnen / daar zy een affschrik af hebben / of van tamme buffels / die zy hoog achten / geeten zullen hebben: want zy zeggen dat zy van de buffels meer goets ontfangen / dan van hun ouders; dewyl hy booz hen ploegt en dozcht / en butter en melk van hem hebben. Zy noemen hem dieshalven Abba, en willen niet wel lijden dat hem enig ongemak overkoomt / of dat hy in onze handen koomt. Want toen eens een van onze Luitenant's op zeker weg / vier mijlen van Kolumbo, landwaarts in gelegen / en Malevanna genoemt / op de begerde van onze Predikant twee tamme buffels zou kopen / was'er niemand / die hen aan hem verkopen wilde. Doch het gebeurde acht dagen daar na dat een tyger een buffel doodde / en / na dat hy hem het bloet afgezogen had / het bleesch leggen liet. En dewyl zy de zelfde aan ons holk schonken / nam onze Luitenant deze gelegenheit waar / en / hen strengelijc toespreekende / zeide dat dit een bezondere straf was / dewyl zy geweigert hadden / zulks om gelt aan onze Predikant te verkopen: en daar by voegde dat / indien zy langer zo nijdig bleven / de tyger dikwijls komen / en hendirgelijke schade aandoen zou. Toen zy dit gehoorst hadden / quamen zy haast weder / en bzachten twee buffels mee / alleenlijc om meerder schade en onheil te voorko-

Hun afkeer van met ons te drinken.

Buffels by hen in hoge achtung.

Zy hebben niet alleenlijc een dzank / Siere genoemt / van de klapperbomen gemaakt / daar af ik haast sal spreken; maar zy hebben ook noch andere dzanken / als boozeerst de Massak, die dus gemaakt word. Zy nemen / na dat zy veel of weinig willen hebben / vier / vijf / of zes maten Siere, en de zelfde warm gemaakt hebbende / doen twee of drie maten Arak, gelijk brandewijn / daar in / slaan twintig / dertig / ja veertig aijeren in een schuttel / en kloppen hen klein / doen t'elkens een weinig van de warme Siere in de schuttel / en roeren 't geduriglijc / op dat het niet schiften zou. Eindelijc doen zy'er twee of drie stukken kaneel / en muskaatneuten / klein gerijft / daar in / en roeren dan alles onder malkander. Zy dzinken deze dzank warm in; en de zelfde heeft niet alleenlijc een aangename sinaak / maar is ook zeer boedzaam. Hun tweede dzank is Parlewijn, dat is de helft water / en de helft Arak, die zy met malkander koken / en daar zy twee of drie geklopte aijeren / citroenen / suiker / kaneel / en neutemuskaat in doen; al 't welk een aangename dzank maakt. De derde dzank / die zy gebruiken / word Pule Pance genoemt / van half water / en half brandewijn gemaakt / daar zy dertig of veertig timoenen zonder korelen / en een weinig suiker in doen. Deze dzank is niet zo aangenaam van sinaak / en ook niet zo dienstig booz de gezontheit.

Hun drank Siere.

Massak, hoe zy de zelfde maken.

Parlewijn.

Pule Pance.

Hun godsdienst is booz een groot deel Mahometaansch / gelijk men de zelfde deurgaans onder de Heidenen vind. Hun afgod heeft de naam van Jakka, die van aarde gemaakt / zo groot als een man / en zwart en affschuwelijc van aanzicht is / en somtijts met hoornen bezien. Zy zetten deze afgod in een hoek / of onder het dak / en als zy aan hem offeren zullen / zo dzagen zy hem onder een pescharboom / die gelijk een lindeboom / en dicht van bladen is. Zy bidden hem dat hy / als zy ziek zijn / hen weer gezond wil maken /

Jakka hun afgod.

maken / en dat hy aan hun bee / hoejen / schapen / en andere beesten / als zy jongen zullen werpen / belief krachten en hulp te geben. Zy zullen ook niet gaerne water uit een bron wechdragen / zonder eerst een hant bol daar af op d'aarde te stozten / met deze woorden daar by te zeggen : Dit zy aan Jakka geschonken. Want de Ceilonnensers zeggen van hun Jakka het geen / dat de Sinezers van hun Joosje spreken / te weten / dat God een goed man is / die alles geschapen heeft / en aan niemant quaat doet ; maar dat Jakka quaat is / en dat zy aan hem moeten offeren / op dat hy hen geen quaat aandoen zou. Zy hebben hun besonderlijke priesters / Brachmannen genoemd / die den geen / den welk iets ontfolen is / haast konnen zeggen wie het gedaan heeft / en die / gelijk zy boozgeeven / maken konnen dat de dief daar moet komen / en niet booz by kan gaan / maar het gestole goet woeder brengen.

Adams-
berg.

Zy houden vastelijk dat op zekere berg / die zy Adamsberg noemen / Adams voetstappen gezien worden. De welken ook van een kleine tempel oibertimert zijn / in de welk by dag en nacht lampen / van geel koper gemaakt / en met klapperolie gebult / branden. Zy komen jarenlijks derwaarts van zeven of acht mijlen verre ; en pder van hen brengt wat klapperolie ten offer mee.

Hun zuiver-
ring van
dieftal.

Als zy zich van iets / dat hen te last gelegd word / willen zuiveren / zo word gemeneijk de middel / om zich te zuiveren / dus toegestelt / gelijk men zegt / dat zy butter heet maken / en de handen daar in houden. Indien zy t'onrecht zwoeren / zo achten zy dat zy zich zullen branden : maar indien zy wel en recht zwoeren / zo zal / zeggen zy / God niet toelaten dat zy een binger in dit brand heet bet bezeren. Wy dan / als wy vermoeden dat zy ons iets afgestolen hadden / wisten ons hier af te dienen / en dzongen hen hier toe / dat zy hun handen in dit gesmolte vet zouden moeten steken ; daar door wy dikwijls het geen / dat wy verloren hadden / wechregen / bewijl zy zeeften dat zy / zo zy t'weerhselden / zich branden zouden.

Hun huwe-
lijken en
bruiloften.

Zy plegen grote lichtbaerdigheid in hun huwelijken. Want als zy trouwen / (bewijl t' aan pder by staat zo veel wijden te nemen / als hy onderhouden kan) zo geben zy aan malkander een kleet / of planten een boom : en als het kleet versleten is / of de boom geen meer vruchten dooztbringt / zo lopen zy ook van malkander. t' Is hier ook niet nieu / dat iemand by zijns broeders vrou slaapt / en bloetschande begaat : ja de huwelijken worden te lieber aangevangen / als de geen / die huwelijken wil / veel broeders heeft. Hun bruiloft / en de bebestiging van hun huwelijken bestaan hier in / dat de brudegom en bruit met malkander rijst eten / die in klappermelk gekookt is / en Kiribat genoemd word. Hier in bestaat de gehele bruiloft ; en daar mee is alles afgedaan.

Rekening
van hun
mijlen.

Bewijl in dit Eiland veel gebergte / en grote bosschen zijn / zo bind men ook veel beesten en ongedierten daar in. D'inwoonders gebruiken een wonderlijke middel in d'afstanden en mijlen te rekenen / en in t' jagen. De rekening van hun mijlen gaat dus toe : aan de plaats / daar zy afreizen zullen / nemen zy een blad van een boom ; en zo lang als dit blad niet verdozt is / zo achten zy niet dat zy een mijl gereift hebben ; maar als het verdozt is / zo houden zy dat zy een mijl boozgetrokken zijn. Zy verrichten hun jachten op deze volgende wijze. Zy gaan met hun dzien of vieren by nacht in t' bosch. D'eerste draagt op zijn hooft een rijstwan / daar in hy een aarde schuttel

Wijze van
hun jacht.

heeft / in de welk buur is / namelijk van zulk hout / dat krachtiglijk glimt / maar niet haast verbrand; daar mee zy ook d'elefant en verjagen. D'ander heeft in zijn hant een bos met schellen / daar mee hy ober de gehele weg schelt / en het wilt alleenlijk doet rijzen / maar niet geheel wechsaagt; dewijl het niet zeer verbaert daar booz is. Als hen iets boozkoomt / te weten een hert / zwijn / wilde buffel / (want de tamme buffels doen zy geen quaat aan / gelijk wy alre gezegt hebben) zo neemt de darde zijn roer / of schietgeweer / en schiet het zelfde daar mee onder de voer. Als zy op de jacht gaan / willen zy niet lieden dat'er enig Christen meegaat; en dieshalven doen zy 't zo heimelijk / als hen mogelijk is.

Zy vangen jarenlijks omtrent twintig wilde elefanten / die zy tam maken / en dan aan de Moren en Persianen, en besonderlijk aan de genen / die uit de stat Mecha komen / berhopen. Ik zelf moest mee drie jaren na malkander in 't bosch / op de vangst der elefanten / en heb op eenmaal wel twee hondert by malkander gezien. En dewijl ik in 't begin groot verlangen had om te zien hoe men deze grote beesten vangt / bermits het d'een dus / en d'ander zo verhaalt / zo ging ik zo veel te gewilliglijker mee. Ik zal dieshalven hier by boegen hoe ik op 't boozverhaalde Eilant Ceilon gezien heb dat zy van de Hollanders gebangen wierden.

Vangst der
Elefanteu.

ACHTSTE HOOFDDEEL.

Jacht op d'Elefanten, en hoe zy gevangen en getemt worden. Voorrechten der Jagers. Aanspraak aan d'Elefant, die gedoopt word. Handel met deze beesten. Slangen, en kracht van de slangsteen tegen 't vergift. Een slang geschoten, en een reekalf daar in gevonden. Grote slangen in *Afrika*. Beschrijving van de slang, Rottevanger genoemd, en van een jonge krokodil. Een man van een krokodil gedoot, gelijk noch een ander van een ander krokodil. Een krokodil met een angel gevangen. Duizentbeen, een worm. Schorpioenen. Zuigers. Schilpadden, en hun lekkere spijs. Beschrijving van de tyger, en zijn gevarelijkheit. Tegenweer van een bootsgezel aan dit beest. Meerkatten en hun geestigheit.

Hier zijn twee plaatsen / daar men hen gemenelijk vangt: d'een woord Kattumma, en d'ander Flasmella genoemd. Hier is ook een bezondere Jagermeester / de welk weet hoe veel hy jarenlijks leveren moet. In mijn tijd moest hy drie met tanden / en vijftien zonder tanden / die veel minder dan d'anderen geacht worden / verschaffen. Hy had hier toe ook zesendartig Negrijen, of dorpen onder zich / daar uit hy omtrent vijf hondert Zwarten tot zijn hulp mocht nemen. De bequaamste tijd om deze beesten te jagen is in Zomermaant / Hooimaant en Oogstmaant / daar in zy / om water te krijgen / uit de hoge bergen naar de diepte komen / namelijk aan de zeekant / daar het eerder en dikwijls regent. Als de Jagermeester zich dan op de jacht zal begeben / zo doet hy te voren hout kopen / of de genen / die onder hem staan / moeten 't zelfde uit de bosschen halen; doch niet alderhande hout / maar

Op wat wijze d'elefanten gevangen worden.

alleenlijk dat glimt / en lang duurt / en niet wechbzand. Zp / die wel weten
 waar d'elefanten hun loop hebben / leggen dusdanig hout vier / vijf of zes
 mijlen verre / daar zp deze beesten willen jagen / en steken 't aan. Dewijl die
 beest seer schuw booz 't buur is / en niet daar deur dact treden / ('t welk ook
 by nacht onze tegenweer was / om zeker tegen d'elefanten te zijn) zo zetten zp
 aan 't einde van deze buur een Kral, dat is dat zp grote sterke bomen / tegen
 malkander ober in rijgen staande / eng te zamen vlechten / en wel verzoegen /
 daar tusschen zp als omheint staan. Men verkieft dan daar uit de genen / die
 men begeert / en jaagt hen wijders in een enge afgepaalde gang / die achter
 zo nau woord / dat zp zich niet kunnen omkeeren / noch daar deur bzeken / de-
 wijl zp met vier sterke dwarsbomen bezet is. Als men een elefant / die men
 hebben wil / tusschen deze staketten ingejaagt heeft / wil hy geduriglijk
 booztgaan / op hoop van daar deur te komen. Maar zo haast hy ten einde
 geraakt is / lopen de Zwarten geschwindelijc toe / en schuiben ook van achter
 vier dwarsbomen achter het beest / in boegen dat het zelfde noch achter noch
 boozt heen kan. De Jagermeester / acht elefanten / in deze heiming (eben zo
 veel als 'er in konnen) gebangen hebben / bericht zulks aan onze Heer kom-
 mandeur / op dat hy de tamme elefanten / die 'er op afgericht zijn / hier zou
 doen bphomen. Men bzingt hier op twee tamme elefanten / aan pder zijde
 van 't park een / die van de Booz / de welk daar op zit / met een kromme
 haak booztgedreven woord. Deze tamme beesten hebben pder een tou wiet-
 dubbelt om de hals. Men werpt een diergelijke strik ook om de hals der wil-
 de elefanten / doch met zo grote mocite / dat men dikwijls een halve dag be-
 zich is met een kleine strik hem om de hals te krijgen / daar de grote strik
 aangeknoot is. Als hy deze strik bast om de hals heeft / zo woord hem ook
 aan een der achterste voeten een ander strik gedaan / daar wel omtrent twee
 hondert Zwarten aan hangen / en de zelfde zo lang bast houden / tot dat men
 aan d'uitgang de boozste dwarshouten wechgenomen heeft. Delefant /
 booz hem alles open ziende / meent deur te bzeken / en wech te raken / schoon
 hy aan de tamme elefanten bast gebonden is. En indien zp oozdeelen dat hy
 daar wel bewaart is / zo laten zp d'achterste voet los / in voegen dat zp tuf-
 schen de twee tamme elefanten boozt moet / gelijc by ons een wilde stier met
 andere offten booztgebzacht woord. Als wy mer dit beest naar de plaats toe-
 gaan / daar het tam gemaakt zal woorden / zo hebben wy / indien het tanden
 heeft / (want anders is 't verboden) dit boozrecht / dat de boeren in alle doz-
 pen / daar wy deur trekken / aan ons genoegh 't eren en te dzinken moeten ge-
 ven : en indien zp karig hier in zijn / zo boeren de Moeren / die op d'elefan-
 ten zitten / deze wilde beesten in de rijzakkers / en beederben de zelfden tot in
 de gront. Dieshalven / als zp weten dat wy op de jacht zijn / houden zp in
 alle dozen zeker man / die daar op passen / en tweemaal naar ons verzo-
 gen moet / te weten by een grote boom / die booz hun dozen staat / en met
 stenen omringt is / de welk zp pescharboom noemen / daar onder zp ook
 aan de duivel offeren. Want de boer kookt een pot met rijst / en offert de zelf-
 de aan de boze geest / eer hy hem uit het velt 't huis bzingt / en een beet
 daar af nuttigt ; op dat hy in 't volgende jaar weer oberbloedig gewas zou
 hebben.

Voorrech-
 ten der ja-
 gers.

Als d'elefant ter plaats koomt / daar hy tam gemaakt zal woorden / zo
 staat een gelijke pescharboom daar booz / by de welk de Zwarten stil hou-
 den /

den / tot dat de Billaber komen / te weten twee dansmeesters / die vermout zijn / en monituig boozt aangezicht hebben / en geheel met schellen behangen zijn. Deze danffen en spzingen dan boozt de wilde elefant / en / eindelyk boozt hem stilstaande / spzeken hem in hun taal dus aan : Dat hy zich niet wilft zal aanstellen ; dat hy / in plaats dat hy tot aan deze tijt in 't bosch regen en wint heeft moeten uitslaan / nu in huls / en onder 't dak zal zijn ; dat hy / in plaats van dat hy enige tijt naar water moest zoeken / om zijn dozst te leschen / alle dagen twee malen aan de stroom gebzacht zal worden / om zijn dozst te verjaden ; en dat hy / in plaats dat hy tot hier toe niet altijt zijn kost / of immers niet genoeg heeft konnen bekomen / nu dagelyks rijkelyk verzien zal wozen. Hier staat d'elefant dan als verbijstert / uit oozzaak van d'ongewone klank / en gespzing / of als betovert / en laat zich gewillig daar in bzen-gen. Men schept hier op een grote kop met water / dat zy hem ober 't lijf gieten / en daar mee zy hem dopen / en hem naar de Heer van 't lant / of naar andere boozname Amptlieden noemen. Hy word hier op in zijn plaats gebzacht ; en dan verloopt 'er noch wel een half / ja byna geheel jaar / eer hy zo tam gemaakt word / dat men hem dert vertrouwen / en los laten gaan.

Aanspraak
aan de wil-
deelefant.

Elefant ge-
doopt.

De Hollanders verkopen jareljhs wel vijftien of twintig van dusdanige beesten aan de Moeren / die upt Perliën , of upt Mecha komen. Zy worden met een lang hout / als met een maatstok / gemeten / die zy Gobdel noemen / en omtrent drie vierendeel van een elle uitmaakt. Zy worden naar deze maat verkocht / pder Gobdel boozt drie of vier hondert rijkshdaalders ; en ik heb elefanten gezien / die zeven / acht / negen / ja tien Gobdel hoog waren. De grootste elefant / die my boozgekomen is / was elf Gobdel hoog.

Handel
met tamme
elefanten.

Terwijl ik verhaalt heb dat wy / als wy op de jacht der elefanten zijn / ons met grote buren moeten verzien / daar zy grotelijks af schrikken / zo zal ik hier by voegen wat my eens op diergelyke jacht / met een grote slang / bezegent is / van de welken deel op 't Eilant Ceilon zijn. Enigen van de zelden zijn geheel bergiftig / en indien zy semant steken / zo moet hy / indien hy 'er niet terfont hulpmiddel regen zoekt / daar af sterben. Zy worden Kobra de kabelo genoemd / van de welken enigen een steen in 't hooft hebben ; en de geen / die zodanig een steen by zich heeft / heeft geen noot / schoon hy van hem gesteken was. Want als men deze steen aan de beet / of woude houd / blijft hy daar aan hangen / en trekt het bergift weder uit ; en als men de steen weer afneemt / en in 't water legt / zo word hy gantsch zwavelblauw daar af / en werpt alle bergift weer van zich / in boegen dat men hem veiliglyk by zich dzagen mag.

Slangen.

Slangsteen,
en zijn
kracht te-
gen 't ver-
gift.

Wu zal ik verhaalt wat my eens met een slang gebeurt is. Terwijl wy in zekere tijt op de jacht der elefanten waren / beval men aan my / en aan twee anderen / Valentyn Polak , die ook een gebore Pool was / en Heindrik van Kampen genoemd / ober een beck te gaan / en meer hout te halen / om beerder buur / ten dienste van d'elefanten / te maken. Een van ons dzien moest altijt zijn musket meeneemen / om op de wacht te staan / en / zo een elefant zich berdoonde / een scheut tot waarschuwing te doen ; terwijl de twee anderen hout bergaderden / en in 't vaartuyg bzachten. Onze makker / Heindrik van Kampen , zich een weinig te diep in 't bosch beggeben hebbende / begon luidte en leijh te roepen dat ik / doch bezonderlijh Valentyn Polak , gestwindeelijh met zijn musket zou komen / en de zelve met een dzaathoegel laden /

Een reekalf in een slang gevonden.

dewijl'er een grote slang was / die niet boozt kon komen. Toen hy buur gegeven / en de slang dootgeschoten had / zagen wy dat de zelfde een jong hert / of ree tot aan 't achterlijf / dat noch buiten hing / ingeslokt had. Wy maten de slang / en bebonden hem zestien voeten lang / en zo dik als een boom van twaalf duimen in zijn middellijn. Wy sleepten hem in onz' vaartuig ; en toen wy hem open gesneden hadden / vonden wy 't jong ree noch in zijn geheel / en bebonden dat het veertig ponden zwaar woeg. Onze Zwarten wilden dit ree eten : maar wy dachten dat / indien het hen niet zou schaden / het ons ook geen hinder aandoen zou / dewijl het geen vergiftige slang was / daer 't in gesteken had. Wy namen 't dan / brachten het aan de stroom / wiesfchen het af / bilden het / deelden 't / koken 't / en nodigden onze andere makkers daar op te gast. Een deel van hen had een afschrik daar af : maar ik / wat wy aangaat / geboelde geen afscheerlijkheit / en hield 'er vier goede maaltijden mee / en nodigde mijn goede vriend / Michiel Dankwert , in Sweden geboren / daar by ; en wy dankten God de Heer dat hy 't ons beschikt had / en waren 'er hzolijk mee.

Grote slangen in Afrika.

Aloysius Kadamustus schryft ook / in zijn Scheepvaart / van diergelijke beesten / en zegt dat men in Afrika , in een Lantschap / Senega genoemd / zo grote slangen vind / dat zy gehele geiten kunnen inslokken. Eduardus Lopez schryft ook desgelijks in dezer boegen : De slangen worden ongelooflijk groot in deze landen. Want men vind 'er / die wel vijftiengwintig spannen lang / en vijf bzeet zijn / en zo wjt van buik en mont / dat zy een hert / of een ander beest van gelijke grootte kunnen inswelgen. Zy worden water slangen genoemd / en begeben zich op 't lant / als zy hun aas zoeken : in andere tijden onthouden zy zich in 't water / en leven dus in twee hoofdstoffen. Zy klimmen op de bomen / en loeren op het bee / dat daar omtrent te weiden gaat. Als het zelfde hen zo na koomt / dat zy het bezetten kunnen / zo vallen zy van boven daar op / strengelen zich daar om / en drijven het zo lang / tot dat het afgemat zijnde / doot nedervalt. Zy slepen dan dit dode beest aan een eenzame plaats / en verflinden het met huid en hair / en / zich zo zat geeten hebbende / vallen in slaap / gelijk een mensch / die vol van wijn is / en blijven dus vier / vijf / ja zes dagen leggen : in boegen dat een hint hen zou kunnen doden.

Slangen Rottevangers genoemd.

Hier zijn ook andere slangen / die men rottevangers noemt / en ons / zo wy slepen / ober 't lijf kropen / zonder echter den menschen enig leet aan te doen ; en die dieshalven ook niet gedoot worden. Zy kruipen onder de daken / en zoeken nesten van rotten en muizen / die zy opëeten / gelijk wy ons de katten. Hoewel zulke een slang slechts een hantsvinger dik is / zo kan hy echter een grote rot / of mujs inslokken / en verteren. In Banda wierd / gelijk men zegt / een slang gedoot / die achtëntwintig voeten lang was / en daar in men / toen hy geëpent wierd / een slabin vond.

Krokodillen.

Hun aijeren.

Een jonge krokodil gevangen.

Dewijl ik hier van slangen spreek / zo zal ik ook verhalen wat ander ongedierte op dit Eiland te vinden is. 't Is zeer gebarelijk aan barsche stromen / of moerasschen te wandelen / uit oorzaak van de krokodillen / die van de Heidenen Kaimans genoemd worden / de welken zich gemenelyk aan zulke plaatsen onthouden / daar zy ook hun aijeren leggen / onder de welken onze Stierman / Heindzik / in 't gemeen Lucifer genoemd / eens een kleine levendige krokodil van een span lang / nam / en / om de zelfde in 't leven te behouden / in een kruik met barsch water dee / daar uit ik / niet wetende

dat'er

dat'er dit ongedierte in was / en om dat ik grote dozst had / een sterke teug dzonk / die my / God lof / niet qualijk bekomen is / schoon zy alle verschrikten / toen zy behonden dat ik'er uit gedronken had. Enige dagen daar na stozf de jonge krokodil / die men visde / en met stro bulde / en behield / en dus tot verschiede malen in mijn handen heb gehad.

Zy zijn zeer gebarelijk booz de menschen ; gelijk ook mijn goede bzient / een schilder van zijn hantwerk / dooz zulke een ongedierte om hals geraakte. Want toen wy / in 't zestienhondertnegenenbeertigste jaar van Negumbo aan zulke een stroom by nacht gezonden waren / en mijn boozgedachte bzient in de klare maneschijn een lange tijt in 't zant zat / en maalde / terwijl wy anderen ssepen / oberpsde de krokodil hem / en batte hem zo snel / dat de schiltwacht op het punt Hoorn in de besting van Negumbo , hem niets anders / als twee malen hoorde roepen / ach God ! ach God ! wy bonden zijn kledeeren en degen eerst na verloop van twee maanden / namelijk een halfmijl van Negumbo , in een Estantje / Walcheren genoemd / daar ik hen in handen van een Zwart zag / terwijl ik uitgegaan was om visch aan de bloet te kopen.

Een man van een krokodil overylt.

Het zelve wederboer ook onze makker / Willem van Helmont genoemd. Want toen hy in deze bloet baadde / en met het halve lijf in 't water zat / en zijn hoofd eerst met aijeren / en daar na met citroenen gewasschen had / en zich met bladen van boomwolbomen wilde afdrogen / gelijk daar de gewoonte is / quam'er een diergelijk groot ongedierte / dat hem in dier boegen wechtnam / dat wy sedert niets van hem bonden.

Gelijk ook een ander , terwijl hy zich baad.

Het zou byna op gelijke wijze met de vrou van een van onze krijgsobersten / Markus van Kassel genoemd / in Vlaanderen geboren / gegaan hebben ; te weten by zekere plaats / Madre geheten / tien mijlen van Punto de Gallo gelegen. Want zy / omtrent d'avont / niet wijt van haar herberg / aan 't water wandelen willende / wierd tot haar geluk een krokodil gewaar / die op haar loerde / en alree op haar toeliep / hoewel zy / zeer verschrik zijnde / hem ontspong. De Hoofstman / haar gemaal / dee terstont een smit halen / en bebal aan hem een grote angel / of hoek te maken ; en toen de zelve gemaakt was / dee hy een grote hont dootschieten / en aan d'angel doen / en de zelve aan een grote keten aan de bloet leggen. Na verloop van twee uren vertoende dit beest zich weer / en quam aan dit aas / 't welk het instokte / en met enen d'angel of hoek. Wy / die dit zagen / liepen gezwindelijk daar op toe. Een deel van d'onzen trokken dit beest aan lant ; en d'anderen namen pzeze staven en hoeboeten / daar mee men 't geschut uit en inzet / en sloegen de krokodil half doot / en staken boozts een grote hoozn bol bussekrut in zijn mont / maakten een lopend vuur / en deden het krut in de hoozn slag maken. Dit beest roerde zich noch gehele acht uren lang.

Een krokodil met een angel gevangen , en gedoot.

Wy hadden in onz gezelschap een schippers knecht / die in gelijk gebaar van groot geluk wist te spreken. Hy / zijn gevoeg aan 't water doen willende / bernaam een krokodil dicht by hem / en / zijn boez opbattende / geraakte met snel lopen noch wech.

Een schippers knecht geraakt wech.

Inden men naauwe acht neemt / zo kan men wel merken waar dit beest zich onthoud. Want het maakt een tamelijk gelust / byna gelijk een byrige hont / die met de tanden op malkander knarst : in boegen dat men zijn gemars / met enig geluit van verre kan horen.

Duizent-
been een
worm.

Behalven de krokodillen en slangen is 'er noch veel andere ongedierte op Ceilon. Men vind' er zeker slach van wormen / van de Portugezen Centopiedo, en van de Hollanders Duizentbeen genoemd / die ruim een span lang zijn / met lichtzuine / en dikwijls ook witte voeten. Zp zijn zo bergstijg / dat / als zp iemand raken / de plaats / daar men geraakt is / terstont zwellt en oploopt / en dat het schijnt dat men van pijn en smart p[er]hoofdig en dul zal worden. Zp sikkeren by nacht gelijk vuur ; en om de pijn te verzachten / is 'er niets beter / dan de wond met het geen / dat men uit d'oren haalt / te smeren.

Schorpioe-
nen.

Men vind' er ook veel schorpioenen. De kleinen zijn wit / en de groten / die ik gezien heb / en zo groot als een kreeft waren / zwartachtig. Deze beide ongedierten onthouden zich in oude wallen / of muren. Als het regent / kommen zp te voorschijn ; en de hoenders zijn 'er zeer graag naar / en worden 'er dik en vet af. Als men op oude schepen vaart / aan lant hout / en bijzonderlijk oude bomen / moet halen / zo moet men wel toezien dat men niet van hen getroffen word. Ik wierd eens van een grote schorpioen gesteken / en liep terstont naar d' Opperberbier / die my met zulke olie verbond / en weer genas.

Zuigers ,
zekere wor-
men.

Men heeft 'er ook geheel rode dunne wormen / die zp Zuigers noemen / en aan de waterzuchtigen gebzuiken / op welker lighaam men hen zet / om hen d'onreinigheit af te zuigen. Zp zuipen zich ook zo vol / dat zp een duim dik worden ; en als zp zich volgezogen hebben / vallen zp van zelfs af ; gelijk by ons d'egels / of bloetzuigers. Zp blijven ook / als men voorttrekt / by menigten aan de benen hangen / bijzonderlijk als het regent ; in voegen dat men / om hen te verdujven / de voeten met buffekruit en zout wakker moet smeren. By nacht is 'er een gewoonte / dat een grote plaag booz de menschen is. Zp noemen deze wormen Muschieten , die gelijk slakken zijn / en zeer sel steken. Men kan hen niet verdujven / dan met de rook van de nieuwste kaneel / booz de welk zp wechbluchten.

Muschie-
ten.

Schildpad-
den, en hun
lekker
vleesch.

Op Ceilon vind men ook grote schildpadden / welker aijeren / tot drie / of vier hondert fr' t getal / wy op strand zagen leggen. Ik heb met mijn eige ogen zo grote schildpadden gezien / dat twee mannen genoeg te doen hadden om een daar af te dzagen / en dat de visschers hen booz een halve rijk daalder / of drie dozt verkochten / dewijl de zelfde booz lekkere spijs verstrekt / en dieghalven alleenlijk van rijke lieden geeten word. Ik / op zekere tijt neffens anderen / op de jacht der elefanten zijnde / en op schildwacht staande / zag by maneschijn een / die niet zeer groot was : en dewijl ik noch geen kennis daar aan had / en entge beweging zag / zo riep ik mijn makker / om te zien wat het was. Toen hy de zelfde met zijn musket omkeerde / en bebond dat het een schildpad was / wierd hy hier over herblijd / sneed hem op / en dede schilden af. Wy namen 't overige / en hooften 't ; en onze baandzig / Otto Harmensz. van Embden noodde zich zelf daar op te gast : en wy bebonden gezamentlijk / dat dit vleesch zo wel smaakte / als of wy van een hoen aten.

Tygors , en
hun grote
schade aan
't vec.

In de bosschen zijn veel tygers / die den menschen geen quaat aandoen / hermits 'er veel andere dieren zijn / als jonge buffels / koejen / herten / en diergelijke beesten / die zp tot hun spijs gebzuiken. Wy / wat ons aangaat / zagen hem gaerne / als hy een koe / of iets anders van der Heidenen bee ge-
doet.

doot had. Want zijn natuur is dat hy alleenlijk het bloet nitzuigt/en 't bleesch laat leggen / van 't welk d' Indiānen ook een afkeer hebben / dewijl zy niets eten/ 't welk niet van hun eige handen geslacht is. Dit bleesch quam ons zeer wel te stabe; en wy wenschten dat de tijger dikwijls zodanig een voolijke maaltijt aanrechten zou.

Dit beest is echter te Batavia veel wzeder en grimmiger tegen de menschen / en 't beest; en 't is te verwonderen dat het / als een Indiaan en Hollander by malhandert zijn / en als het hen beide kan vermeesteren / zich eerst tegen d' Indiaan keert / en de Hollander gaan laat / om dat het bleesch van d' Indiaan veel zoeter / en dat van de Hollander veel zouter is. Want d' Indiānen nuttigen weinigt zout; en d' anderen moeten / voornamelijk als zy op zee zijn / kost eten / die alree vijf of zes jaten in 't zout heeft gelegen. Hoe deze beesten dit weten / en of zy zulks kunnen rieken / of niet; ik kan dit niet zeggen. Maar ik weet dat dit gebeurt is / dat / (toen eens een samengeraapt krijgsvolk van Hollanders en Indiānen in 't bosch by Batavia was / en zich stil moest houden / om dat hun vijanden / de Javanen / of de Koning van Bantam, die toen onze vijant was / en met enige duizent mannen Batavia belegerd had / niet wjs van daar lag) een tijger quam / en een Indiaan tusschen twee Hollanders wechnam / vermits d'onzen / na aan de vijanden zijnde / by nacht niet darden schieten. Hy tast de mensch niet een spzong aan / en als hy daar in mist / treed hy zo verre te rug / tot dat hy weer een andere spzong kan doen. Hy bat wzedelijk toe; en echter hebben wy onder ons een gehad / Jan Ruppert genoemd / in Schoelant geboren / die zich tegen een tijger / de welk hem van boren aanblet / zo lang woerde / en met zijn beide armen zo geweldig hield / en tegen zijn bozst drukte / tot dat men hem te hulp quam / zonder dat hy enige andere schade had geleden / dan dat het beest zijn klaauwen in d' okselen van de man gezet had / daar af hy haast genezen wierd / doch zodanig / dat men noch de litteekens kon zien.

Zy zijn gevarlelijker voor d' Indiānen, dan voor de Hollanders.

Een man weert zich tegen een tijget.

De boschen zijn daar zeer vermakelijk / uit oorzak van de meerkatten / die zich gemenelijk op de klapperbomen onthoudent; en als iemand daar booz by gaat / zo werpen zy hem de doppen en bladen op 't lijf. Ik heb enigen van hen geschoten. Zy kunnen echter gezwindelijk van d'een op d'ander boom spzingen; en als zy jongen hebben / batten zy hen in hun boozste poten / en spzingen van d'een op d'ander tak. Men kan veel kunsten aan hen leren; en ik heb 'er een gezien / die wijn kon halen / en het gelt niet eerder wilde geven / booz dat hy de wijn had: en als de jongens hem quelden / zette hy de kan / of kroes neder / nam stenen op / en wierp daar mee naar deze jongens / die dan om een goed heenkomen zagen.

Meerkatten, en hun kunsten.

Zy worden op een geestige wijze gebangen. Want men neemt een oude klapperneut / boozt een gat daar in / maakt de kerne van binnew los; en als de meerkatten komen / en met hun poten een stuk van de kerne willen uitskrabben / zo lopen d' Indiānen toe; en de meerkatten laten zich eerder grijpen / dan zy de kerne zouden loslaten. Enigen van hen zijn geheel zwart / en enigen graau: enigen hebben lange / en enige korte staerten. Als zy noch wilt zijn / kan men een boozt een halve rijksdaalder kopen. Maar de genen / die afgerticht zijn / en kunsten geleert hebben / worden in Indien zelf niet onder de twee rijksdaalders gekocht.

Hoe zy gevangen worden.

Verscheide aart.

NEGENDE HOOFTDEEL.

Klapperboom, en de nuttigheit van zijn vrucht. Kaneel wast alleenlijk op *Ceylon*; en hoe men daar meê handelt. Beschrijving van verscheide bomen en hun vruchten. Citroenen, oranje appelen, granaten, limoenen, kauwoorden, pappaijen, annassen en anderen. *Mangas*, en de beschrijving daar af; kardamom, en zo voorts. Oude lieden op *Ceylon*. Gewoonte in hun sterven, en begraven. Roudracht.

Klapperboom en de nuttigheit van zijn vrucht.

Op dit *Cilant* *Ceylon* zijn ook veel en treffelijke bomen / en onder anderen de klapperboom / daar af men / gelijk verhaalt is / drank maakt / die men *Siere*, in *Amboina* *Sagaweer*, en te *Suratte* *Terri* noemt. Als men deze drank laat staan / maakt men edik daar af. Zp hebben groot gerijf en nuttigheit van deze boom. De neuten / die zp doozbzengen / zijn in 't begin groen / en hebben in zich een zeer zoet water / en dat zo klaar als kristal is. Als men hen opensnijdt / springt het water hoog daar uit. Als zp out worden / zet dit water zich aan de dop vast / van 't welk een kerne groeit van omtrent een vinger dik / daar af men melk kan maken. Men kan 'er ook olie af bzanden. D' *Indiänen* deliken hun huizen met zijn takken en bladen / en maken hun huisgewaad van deze doppen. Als de neut zeer out word / zo steekt men hem in d' aarde / daar weer een boom uit wast / die vijf of zes jaren staan moet / eer hy neuten doozbzengt. D' *Indiänen* zouden arme lieden zijn / zo zp deze boom niet hadden. Maar de meerkatten / of apen / die daar in grote menigte zijn / gelijk verhaalt is / doen grote schade daar aan.

Caneel alleen op *Ceylon*.

In dit *Cilant* / en nergens anders / wast zeer goede kaneel / en in grote oberbloet. Ik zelf wierd in 't zestienhonderdachthveertigste jaar / toen ik te *Negumbo*, zessentwintig mijlen van *Punto de Gallo*, lag / dikwijls mee naar 't bosch gezonden / gemenelyk met vijfentwintig soldaten / en omtrent vier hondert *Zwarten* / of *Heidenen*. 's *Achtens* / als wy uitgingen / hadden wy een trommelslager by ons / die in 't bosch wakker trommelen moest / terwyl wy somtijts rondom affschoten / om d' *elefanten* van ons af te weren. De *Zwarten* moesten ondertusschen wakker schillen : want de kaneel is niets anders / dan vast van zeker stach van bomen / die men affschillen kan / gelijk by ons het ran van de bomen afgeschilt word. De boom zelf wast niet zeer hoog / en is niet dikker dan eens mans been / en bzengt ook anders geen vrucht doozt. De bladen / als men hen in de mont neemt / smaken als nagelen : en als de boom in dezer voegen afgeschilt is / wast de vast in anderhalf jaar weer aan : in voegen / dat men bevind dat de kracht deur de kleine piypjes van de stam uitzyngt / en zich rondom de stam zet / en weer te zamen loopt tot een nieuwe vast / die men dan weer afneemt ; 't welk de kaneel is. Als deze boom oud word / en een jonge spzuit neffens zich krijgt / zo hakt men d' oude stam neder / om aan de jonge spzuit ruimte te geben ; dewyl d' oude kaneel niet zo goed / als de jonge / geacht word. Der *Zwart* weet hoe veel kaneel hy doozt zijn hooft moet bzengen. Als zp weer 't huis komen / is 'er een *Kapitain* / die het geen / dat zp meebzengen / bezichtrigt / en die / zo hy oude of dikke kaneel vind / de zelfde werchwoerpt / en niet weegt : doch van de zelfde word in *Punto de Gallo* kaneelolie gebzand. De geen van de *Wilden* /

Hoe men daar meê handelt.

die duizent ponden goede jonge kaneel opbrengt / is in 't volgende jaar by ; en indien hy niet 30 veel brengt / 30 moet hy in 't volgende jaar 30 veel te meer leveren : en indien hy meer brengt / 30 wordt het aan hem betaalt. Het kost den Hollanders ter plaats / daar 't gehaalt wordt / wel weinig gelt ; maar veel Christus bloet : en ik weet zekerlyk dat het in de tijt van acht jaren / die ik op dit Eiland geweest heb / van d'onzen wel zes duizent mannen heeft gekost / en wel twintig van de Portugezen, die geduriglyk oozlog tegen de Keizer van Ceilon hebben geboert / en wy ook een lange tijt.

Daar is ook een ander slach van bomen / die van d'Indiänen Hakra worden genoemd / daar af de zwarte suiker koomt / en dieghalben van de Hollanders suikerbomen worden genoemd. Zy hebben zeer grote bladen / die men gebuikt als het regent / dewyl zy veel water konnen houden. Zy dragen appelen / 30 groot als een kints hooft / die van buiten bruin zijn / als karstengen / en van binnen geel. Indien men hen openen en eten wil / moet men met de tanden de schil booz afrekken ; en dan is het binnenste gelijk een bundel haers. Indien men 't zelfde in de mont neemt / 30 heeft het een harde grote witte kerne / die zeer zoet / en dieghalben goet om t'eten is ; hoewel men eerder menen zou dat men het binnenste moest werchwerpen / en de schil eten ; gelijk wy dikwijls den genen / die eerst in 't lant quamen / daar mee bedrogen.

Boom, Hakra genoemd, en zijn vrucht.

Men heeft'er noch een ander slach van bomen / die zy Sursak noemen / en een zonderlinge spys booz d'elefant en is. Hun bladen / zijn gelijk die van lozkenbomen ; en zy dragen hun vruchten niet / gelijk andere bomen / aan stelen / die van de stam der takken afgezonderd zijn / maar aan de stam zelf. De vrucht is lankwerpig / groen / inwendig zeer slijmig / en geel van kerne / onder de welken eerst een kerne is / die / gelijk een gebzade karsteng / goet en aangenaam van smaak is.

De boom Sursak, en beschrijving van zijn vrucht.

Men bind hier mee veel bomen / die citroenen / oranje appelen en granaten dragen. D' inwoonders / 30 mel als de bzeindeligen / Hollanders en Portugezen, mannen en wijven / eten 's uchtens / en terwyl zy noch nuchter zijn / een of twee oranje appelen / en zeggen dat d'oranje appels 's uchtens als gout / en op de middag en avont als loot in 't lighaam zijn : hoewel men de Portugezen geen van dusdanige appelen ziet eten / inzonderheit 30 boez.

Citroenen. oranje appelen, granaten.

Daar is ook zeker slach van Meloenen / die niet ront zijn / gelijk wy ons / maar lankwerpig / en goet en liefelijc om t'eten.

Meloenen.

Hier waft ook een vrucht / die zy waterlimoenen noemen / ten deel 30 groot / als eens mans hooft / en ten deel kleinder. Zy hebben van buiten groene schillen ; en als men hen opent / 30 bind men hen van binnen root. Enigen hebben zwarte / en enige rode korrelen. Zy zijn zeer sappig / en worden dieghalben aan daalbers gesneden / en in de mont genomen / om in de grote hitte de dozst te lesschen.

Waterlimoenen.

Men bind hier veel en grote kauwwoorden / die licht te dragen zijn / de welken wy / om dat wy dikwijls boozt moesten / uithouden / en met water vulden / en dus meedrogen / om onze dozst te weren. In de kleine kauwwoorden / die wy uithouden / deden wy olie / en hingen hen aan onze bandeliers / om onze roers / 30 zy nat wierden / daar mee weer schoon te maken / en glad te houden.

Kauwwoorden.

- Peren, Kujafen genoemd.
- Zy hebben zeker flach van peren / zo groot als een buis / die zy Kujafen noemen / en aan kleine bomen / niet langer dan een man / wassen ; en geel van berwe zijn / maar van binnen met zwarte korpelen / de welken men ongeschilt eet / om dat zy zeer zacht zijn.
- Pappeijen , en hun kracht.
- Zeker flach van bomen / anderhalf mans langte hoog / dragen Pappelijzen, hyna van gedaante gelijk by ons de heulzaarbollen / maar lankwerpig ront. Als zy hun rijpheit bekomen hebben / zijn zy van buiten groen / en van binnen root / zeer sappig / en smelten in de mont. Zy hebben inwendig graauwe korpelen / die in heftige loop tot een goede geneesmiddel verstreken. Men koocht hen ook ; en dan smaken zy gelijk rapen. Doch 't is een hete vrucht.
- Annassen.
- D'Annassen zijn ook zo heet / dat zy de mont open trekken / als men hen / gelijkt citroenen gesneden / lang in 't water heeft laten leggen. Zy zijn hyna gelijk onze artisooken / groot / en rootachtig van berwe.
- Kaschauwen.
- Zo heet zijn ook de Kaschauwen, een vrucht / onder van gestalte gelijk een hart ; maar boven gelijk een karsfeng / en die / als men hem opent / zeer olicachtig is. Maar als deze vrucht ter rechte tijt afgetrokken word / heeft hy in zich een kerne zo goet / als een amandel / die aan d'een zijde root / en aan d'ander geel / en zeer dienstig tegen de Spaansche pokken is / en / uit oorzaak van de grote hitte / de zelden / geeten zijnde / uit het hooft afdyjft.
- Pumpelmoezen.
- Zy hebben noch andere vruchten / gelijk Pumpelmoezen , zo groot als een hooft / en van binnen root. De schillen daar af / gelijk citroenen met suiker ingeleit / zijn zeer dienstig om de doofte te lesschen. Daar beneffens Pepoenen , den meloenen gelijk / van buiten groen / en van binnen root / die men uitholt / en met bet vleesch / of smeer / peper en muskaten vult. Als 'er scheppen vertrekken / verzogt men hen gemeneleijk met tweeduizent van busdazige pepoenen / die / als zy wel gekookt zijn / goede smaak hebben. De Potazen zijn van gestalte lankwerpig ront / zo groot als een binger ; men schraapt en snijdt hen / en als men hen gekookt heeft / zijn zy niet onaangenaam om 't eten. De Kecerijen zijn rootachtig / en van gestalte als lmsen. De Gajan , in ronde korpelen bestaande / worden geheel groen als men hen koocht.
- Kecerijen. Gajan.
- Daar is noch een ander vrucht / zo groot als een pruim / van buiten groen / en van binnen / als hy rijp is / geelachtig root / met een grote kerne / en zeer zoet. D' inwoonders noemen deze vruchten Mangas, aan de welken ik / om hun aangename smaak / groot vermaak schiep / en die ik booz d'eerste maal kocht / toen ik op Batavia quam. Want op de vier punten van de burgt staan veel diergelijke mangasbomen / gelijk ook kmoenbomen / op de welken veel bledermuisen zich onthouden / die in de vruchten / als zy rijp zijn / pikken / en daar dooz hen doen vallen. Als ik by nacht de wacht had / en een hoorde ballen / dewijl de bomen / niet wijt van 't schildershuisje stonden / blies ik mijn lont aan / daar dooz ik zo veel zien konde / dat ik hen bond. Ik had nu eens daar af zo opgebult / dat ik / toen ik afgeloft wierd / en een sterke bronk waters daar op gedaan had / zo dik wierd / dat ik dacht dat ik gestozden zou zijn. Deze Mangas, worden bezonderlijk genuttigt van zeker flach van vogels / die zy Kossebares noemen / zo groot als een kalkoensche haan / die / als zy hen een wijl tijts by zich gehad hebben / een grote afgang geben / de welke van gestalte en berwe de Mangas gelijk is ; daar mee mentige klucht aangericht word / dewijl men dikwijls deze afgang booz een barsche vrucht / die eerst van de boom geballen is / aanneemt / en daar in bijt.

Deze vogels / Koffebaren genoemd / konnen ook pzer en loot verflinden / gelijk wy eenmaal bevonden hebben. Want toen onze konstapel eens op 't Admiraals bolwerk mustkethoegels gegoten had / en hen liet leggen / terwijl hy ging eten / quam zulk een Koffebares op 't bolwerk / en slokte vijftig van diergelijke hoegels in. Geen mensch wilde hier aan schuldig zijn ; en ik hebond in de volgende dag dat de vogel hen alle vijftig / d'een na d'ander / weer loste.

Koffebares
verflind
pzer en
loot.

Men ziet hier gehele velden vol van kardamom / die zo hoog als rijns in toppen wast / in de welken men hem ook in onze landen brengr. Hier wast ook peper / doch de zelfde woord niet verboert / maar in 't land gebrukt. De beste en meeste koomt echter uit het Silant Jamby in onze landen. Men vind hier geen safferaan ; maar in des zelfs plaats gebruiken zy een wortel / die zy Borriborri noemen / van gedaante als gengber / en / als hy klein gemaakt is / van het we rootachtig gelijk steen / van de welk zy te lieber eten / om dat hy / gelijk zy zeggen / d'ogen helder en klaar maakt.

Kardamom.

Peper.

Borriborri.

Men vind in dit Silant oude lieden van negentig / ja hondert jaren. Zy dragen alcht hy zich / tot behouding van hun gezondheid / een ingeleide wortel / daar aan zy geduriglijk kaauwen / als zy zich niet al te wel bevinden. Ik bzaagde eens aan een / hoe hy zo oud geworden / en echter zo rustig en sterk gebleven was. Hy gaf aan my tot antwoord / dat hy geeten / gedronken / geslapen / en gezeten had als 't hem lustte / en nu blootschoof / en dan met bedekt hooft gegaan had / zo als hy 't goet bond : in voegen dat hy / zo veel in zijn macht was / niets regen zijn natuur gedaan had. Als iemand doot krank is / en naar alle uitterlijke schijn in zijn leste zieltogingen legt / zo koomt een van zijn beste vrienden / die zich op de sterbende nederstrek / en met zijn mont op de mont van de zieke stijf drukt / op dat zijn ziel / van hem uitgaande / in geen beest zou varen. Als hy overleden is / beginnen zy te huilen en te schryven / en dragen met betraande ogen / waarom hy gestorven is ; of hy geen gelt / en of hy niet genoeg 't eten gehad heeft. Zy lopen somtijts ook in 't bosch / en bezweren de duivel dat hy aan hen zal zeggen / waar aan de verstorven gebrek gehad heeft. Da dat zy groot gehuil hebben gemaakt / waschen zy de dode / nagen hem in een slaaplaken / en bekopen enige oude wijben / die drie dagen / en drie nachten booz 't huys van de dode zitten / en geweldig schryven / en zich met dize bestryken. Zy lopen somtijts ook tot aan de hals in 't water / als of zy zich van weemoedigheid wilden verdrinken / en dragen eindelijk het dode lighaam / zo hy bijzonderlijk arm en van slechte staat is / in een bosch / of aan de zeestrand / daar het begraven word / doch met het aangezicht naar 't oosten gekeert. Zy steken gemenelikh op het graf een groene tak / en daar constan scherpe dooznen / op dat het lighaam tegen de Jakhals veilig zou zijn : dit is een beest / byna gelijk een vos / dat zeer gragtig naar menschenbleesch is. Zy dragen / tot beruiging van rou / een lange blaauwe muts / die geen bodem heeft / en achter lang by 't hooft neerhangt / en met deze kleding verschijnen zy wel een geheel jaar.

Oude lieden op
Ceilon.

Gewoonte
in 't ster-
ven.

en in 't be-
graven.

Roudraakt.

TIENDE HOOFDDEEL.

Punto de Gallo van de *Hollanders* ingenomen; gelijk ook *Negumbo*, dat verloren en weer gewonnen word. Toeleg der *Portugezen* op de *Hollanders*, die d'overhant verkrijgen. *Negumbo* ondermijnt, door *Fr. Charon* behoed. Vrede tusschen de *Portugezen* en *Hollanders*, die oorlog tegen de *Koning* van *Kandi* zoeken, de welk, zijn krijgsmacht by een rukkende, de *Hollanders* slaat, hen tot overgeving dwingt, en wel handelt.

De
Kaizer op
Ceilon ver-
zoekt hulp
van de
Hollanders.

De *Portugezen* hebben / gelijk gezegt is / op dit *Cilant* verscheide plaatsen bezeten. Maar dewijl de *Kaizer* van *Ceilon*, en *Koning* van *Kandi* hen niet gaerne tot geburen had / vermits *zp* zijn broeder hadden verbronden / om dat *hp* incer tot de *Hollanders*, dan tot hen / genegen was; *zo* bing *hp* eindelijk een grote oorlog tegen hen aan / en zond een gezant naar *Baravia*, om hulp en onderstant van hen te verzoeken. Op deze wijze quamen de *Hollanders* booz d'eerste maal / in 't zestienhondertendebeertigste jaar na *Christus* geboozte / op 't *Cilant* *Ceilon*, en veroverden booz'eerst de stad *Punto de Gallo*, en kozt's daar na de grote besting *Negumbo*, die *zp* echter twee jaren daar na / te weten in 't zefftenhondertdrieenbeertigste jaar / weer verloren / en in 't volgende jaar weer innamen: in boegen dat deze besting in de tijt van vier jaren / t'elkens in *Sprokkelmaant* / twee malen verloren / en twee malen gewonnen wierd.

Punto de Gallo ingenomen, ook *Negumbo*.

Beschrijving van *Negumbo*.

Negumbo is een vaste plaats / en heeft van buiten vier punten / of ronden / twee naar de zee / *Hoorn* en *Enkhuizen* genoemt / en twee naar de lantsijde / *Delft* en *Rotterdam* geheten / met een grote wal / van aarde opgeworpen / en tweentwintig boeten bzeet. Op pder rondeel of punt staan acht stukken geschuts. Hier zijn twee poozten / de *Waterpoozt* / en de *Lantpoozt*. *Binnewaarts* is noch een kasteel / of burgt / met twee punten bezien / die *Middelburg* en *Amsterdam* genoemt worden / aan de boet met vierkante stenen hoog opgehaalt / en daar boven op een aarde boozstweering / rontom van een watergracht omringt / daar in 't midden noch lange spitse pallissaden / of paalwerk geheit staat. Maar na dat de *Hollanders* de besting *Kolumbo* veroverden / *zo* hebben *zp* deze plaats tot aan de stene burgt van binnen geslecht / op dat 'er zulk een sterke bezetting / en *zo* veel onkosten tot onderhouding niet zou behoeven.

Voornemen der *Portugezen* tegen de *Hollanders*.

Coen de *Hollanders* ten tweede maal daar booz quamen / hadden de *Portugezen* de landing der *Hollanders* wel konnen beletten / en hen dooz hun geschut en musketten met groot verlies afdrjyben. Maar *zp* lieten hen hupwilliglyk aan de wal komen / vermits *zp* zich de zekere verwinning hadden ingebeeld / en 't *Sakrament* hier op genomen / dat *zp* geen *Hollanders* zouden laten leven. *Zp* hadden ook beloof dat *zp* niet eten en drinken zouden / booz dat *zp* hun handen in 't bloet der *Hollanders* gewasschen zouden hebben / en ook boozgenomen hun schepen t'overweldigen. Maar d'almachtige *God* liet hun woertheit niet toe. De *Hollanders*, aan lant gezet / stelden zich in ozening / en deden een gebed in 't belt / en / *God* met ons tot hun woozt genomen hebbende / trokken met grote kloekmoedigheid op de *Portugezen* aan / die *Madre de Dios*, of *Moeder Gods* tot hun woozt hadden. *Zp* trokken daar

op tegen malkander aan: en de Portugezen, negen hondert sterks / schoten d'eersten los / daar af dartig van d'onzen gedoot / en bijstrijg gewond wierden. De Hollanders, niet meer dan drie hondert mannen uitmakende / losten ook / en / op de toeroeping van onze Krijgsoberssten de degen trekkende / vielen met hun korte / en kromme sabels / die booz bzeet zijn / zo geweldiglijk op de Portugezen in / dat zy binnen korte tijt zeven hondert mannen nederhaken / en d'anderen dwongen oberhoop te wijken.

De Hollanders kriegens d'overhant.

En van de Hollanders, een Kapitaïn / Sendeman genoemd / was met zijn dienaar / Jan de Roos, tot de Portugezen obergelopen. Deze / ziende dat zijn lantslieden d'oberhant bekomen hadden / en dat de vesting in hun handen zou komen / gaf aan de Portugezen een raat dat zy lont aan 't bussekruij / 't welk onder de vesting Negumbo lag / zouden leggen / op dat wy / daer in komende / alle te gelijk in de lucht zouden vliegen. Wy kregen bericht hier af uit enige gebangenen / onder de welken een Kapucyn was / die d'onzen in de vesting meegebracht hadden / en booz zijn eige huij bebbeest was ; dewijl hy zozde dat hy booz de rechte tijt zou moeten beproeben. of hy tot in de hemel springen kon. Onze Gouverneur / François Charon, bekocht terfont semant booz beertig rijksdaalders / dat hy in de mijn gaan / en 't bzandende lont wechdoen zou. Deze / daar in gekomen / bevond dat de kool van de lont niet beerder dan twee duim bzeet van 't bussekruij af was : in boegen dat booz Gods genadige hant dit onheil ook geweert wierd. Maar een Hoogduitscher / die de Kapucyn gebangen had genomen / vergramt van dat de zelfde booz hem gezwegen / en zulks niet ontdekt had eer dat hy zelf mee in 't gebaar was / nam zijn roer / en schoot hem neder aan de zijde van de Kommandeur / die daar op zelde : Hy plompe boer / kroom my niet nader ; wilt gy hem geen quartier geben / zo bzeng hem niet by my.

Negumbo met bussekruij onderlegt , 't welk ontdekt word.

In 't zestienhonderdveertigste jaar quam booz de stat Goa een grote vloot / met bebel van bzeede met de Portugezen te maken / doch op deze boozwaarde / dat d'onzen / zo zy op die dag de vesting Negumbo noch hadden / de zelfde zouden behouden / doch met dit beding / dat de Portugezen , zo 't hen luste / noch een stozm daar op zouden mogen wagen. Maar dewijl zy geen lust daar toe hadden / wierd stilstant van wapenen booz tien jaren gemaakt / en in 't volgende vierēveertigste jaar de bzeede afgekondigt.

Vrede tuschen de Portugezen en Hollanders.

Toen wy bzeede hadden / zou het / op d'aanhijffing der Portugezen , in 't zestienhonderdvijfēveertigste jaar / met de Koning van Kandi aangaan / uit oorzak van d'elefantē. Maar dewijl de Hollanders geen tamme elefantē hadden / verzochten zy van de Portugezen dat zy / booz de halve bangst / de tammen / die zy hadden / aan hen lenen zouden / vielen daar mee uit / en / om oorzak te bekomen / namen eens de vier beste elefantē des Konings van Kandi. Doch deze / als een verstandig Bozst / zond enigen aan de Hollanders , en liet hen aanzeggen dat hy niets tegen hen wilde aanbangen / en dat zy dies halben hadden t'oberwogen dat hy hen / als zijn vrienden / tegen de Portugezen had geroepen / om zich niet hen te verboegen. Maar roen hy zag dat zy niets anders / dan oozlog begerden / en dat het niet anders wezen kon / bracht hy booz zijn Weltheer / een Saude , die zo veel als hy ons een Graaf is / zestig duizent mannen by malkander / ten meestendeel Zwartē / behalben enige weinige Portugezen , die te boren gebangen waren / en zich in zijn dienst begeben hadden. Want hy wilde niemant van hen

Oorlog tegen de Koning van Kandi gezocht.

die de zelfde poogt af teweren.

Vergadering van zijn krijgs-macht.

vertrouwen / na dat hy zich eenmaal van de Hollanders bedrogen had gebonden / die hem te voren beloofd hadden dat zy hun volk uit zijn lant zouden voeren / en daar in bedriegelyk gehandelt hadden.

Strijt en nederlaag der Hollanders tegen de Ceilonnens.

In 't volgende jaar / te weten het zestienhondertvijfentveertigste na Christus geboorte / wierd de Heer van der Stelt op nieuw uitgezonden met hondert en vijftig mannen / uitgeleze volk / met veel krijgsgoed / buffelskruit / loot / en andere dingen / die tot d'oorlog behoren / beneffens twee beststukken. Deze ontmoette de Weltheer van Ceilon op een kleine vlakke / die zich in een bosch begaf / dewijl hy geen bevel van te slaan had / om dat de Keizer van Ceilon zo veel / als hem mogelyk was / d'oorlog schuttede. De Hollanders , dit ziende / schoten met hun geschut en musketten op hen / van de welken vier hondert gedoot / en veel gewond wierden. De Weltheer der Ceilonnens , hier ober vergramt / begaf zich buiten 't bosch / omringde alle d'onzen ; en en drongen met zulk geweld aan / dat zy de Heer van der Stelt , die in een palankyn / met rood scharlaken bekleed / gedragen wierd / het hooft af sloegen / en van zijn volk / 't welk hondert en vijftig mannen uitmaakte / hondert en drie doodden / terwyl d'oberigen in 't bosch bloden / en zich / ten besten dat zy konden / berstaken. De Koning van Kandi , die niet verre van hier was / dit geroep horende / quam ter pl toelopen / en was daar ober t'onbraden / schoon hy hoorde dat zy tot stryden gedwongen waren. Hy dee terstont de trommel slaan / en uitroepen dat men geen Hollander , die in 't bosch gebloden was / meer doden / maar levendig in zijn handen leverden zou ; aan de welken hy ook 't leven schonk / en hy zijn God betuigde dat hy onschuldig aan hun bloet en doot was. Hy beval terstont dat men 't hooft van de Heer van der Stelt in een zilbere schuttel zou leggen / met een witte doek toedekken / en dooz een van de gebangenen aan de Krijgsobers te der Hollanders in 't groot leger oberbzegen / en met enen hem aandienen dat dit het hooft van de Heer Kapitein van der Stelt was ; maar dat hy zijn lighaam en ook de lighamen der hondert en drie andere geboden / eerlyk ter aarde zou bestellen. Hy dee hier beneffens den Oberste ook aanzeggen dat hy / zo hy binnen drie dagen niet uit zijn lant trok / met hondert duizent mannen zou komen / en hem / met alle de genen / die hy by hem had / gebangen nemen / en wechvoeren. Onze Krijgsobers nam het hooft aan / dee het in 't leger begraven / en drie malen daar ober schieten. Maar dewijl hy geen last van de Statsboochte van Punto de Gallo had om deze plaats te verlaten / zo wilde hy niet vandaar wijken. Hier op quam de Koning van Kandi , met een krijgsmacht van hondert duizent mannen aan / belegerde hem / en wierp in een nacht zulk een hoogte op / dat hy in 't leger der Hollanders kon schieten : in boegen dat naauwelijks iemand van d'onzen te voorszijn darde komen.

De Hollanders in hun leger beleeget.

Toen de Keizer van Ceilon acht dagen lang booz dit leger had gelegen / en d'onzen / die tot vijfhondert mannen daar in waren / gebzek van lijfsboozraat hadden / en geen middel bonden om wech te geraken / bermits zy van alle zijden besloten en omringt waren / moesten zy zich / met alles dat'er was / aan de Heidenen overgeven. Maar de Keizer was zulk een heusch en beleeft Heer / dat hy / schoon een Heiden / niet alleenlyk in zijn geheel leger / maar deur zijn geheel Rijk dee uitroepen dat zy den Hollanders geen leet zouden aandoen : ja hy dee hen niet als gebangenen handelen / maar als of zy zijn eigen waren / en booz hem komen ; 't welk een bezondere genade en gunst geacht woord.

Zy moeten zich overgeven.

en worden wel ghandelt.

ELFDE HOOFDDEEL.

Dappere tegenstant der *Hollanders* tegen de Koning van *Kandi*, aan de welken zy zich met verdrach overgeven. Eer, aan de Kaizer van *Ceilon* bewezen. Aanleiding van vrede van de Kaizer van *Ceilon* aan de *Hollanders*, die de zelfde weigeren. Goed onthaal van de *Ceilonners* aan de gevange *Hollanders*. Een vaandrager door een elefant in 't gerecht gedoot. *Portugezen* slaan de Koning van *Kandi*, die zijn schade verhaalt, en hen uithongert.

H ging daar na naar 't klein leger / 't welk hy ook / volgens krijgsgebruik / dee opeeffchen. Maar de Luitenant / die met zeventig mannen daar in lag / ontbood weer aan hem / dat hy niets booz hem had / dan kruut en loof / en de punt van zijn degen ; gelijk hy ook beertien dagen lang aan hem betoonde / en hem 30 deel van de zijnen doodde en quetste / dat de Kaizer zelf zeide / dat'er geen *Hollanders*, maar loutere duivels in moesten zijn. En toen de Kaizer aan een gebangen gebzaagt had van wat laantwaard de Luitenant was / en tot antwoord had bekomen dat hy een Hoogduitscher was / gelijk ook het meeste deel der gener / die hy by zich had / sprak hy weder / dat hy deze Luitenant / 30 hy hem kreeg / liever zou hebben / en in groter eren houden / dan de *Hollantsche* Kapitain. En toen een van zijn Heren naar d'oozzaak vzaagde / gaf hy tot antwoord : Deze Kapitain heeft in zijn groot leger vijf hondert mannen gehad , en niet voor zijn meesters en vaderlant willen strijden : maar de Duitscher , die alleenlijk de *Hollanders* dient , is met zo weinig volk hen getrouw gebleven , en wil liever sterven , dan zijn eer verliezen.

Dappere tegenstant van 't klein leger der *Hollanders*.

De Kaizer zond hier op in de nacht een gebange *Hollander*, die kennis aan hem had / om hem r'oberreden dat hy met hem verdragen zou. Deze afgebaerdigde / de Luitenant by zijn naam geroepen hebbende / riep hem toe / dat de Heer van der Stelt , met zijn volk geslagen / en hy zelf doot was / en dat de Kapitain van 't groot leger zich / met alle de zijnen / overgegeven had ; en dat hy dieshalven hem ried desgelijks te doen / dewijl'er geen mogelijkheid was om deur te komen. Toen de Luitenant zich met de zijnen / daar op beraden had / gaf hy aan hem tot antwoord / dat / 30 de Kaizer niet zeer goede boozwaarden aan hen wilde geven / 3p besloten hadden zich tot de leste man te weren : en indien hy dit kon verkrigen / 30 wilde hy zich te boren noch eens met zijn bezetting daar over beraden / en dan het leger met aller toestemming overgeven. In de volgende dag zond de Kaizer een van zijn grote Heren / met een wit vaantje naar 't leger / om met de Luitenant de boozwaarden te maken / en het verdrach te sluiten / en om met enen te zeggen dat de Kaizer verlangen had om de Duitscher en de zijnen te zien / dewijl 3p 30 goede krijgslieden waren / en hun Meesters 30 getrouwelijk dienden. Deze Heer had ook last om uit de naam van de Kaizer het gestote verdrach te beedigen. Openbare eed dezer Heidenen bestaat hier in / dat 3p een hant volzants opneemen / en om hoog houden / en / na dat 3p enige woorden daar nefsens gesproken hebben / het zant weder laten vallen : en 3p houden zulks dast en ontwedertropelijk tot het uitterst puntje.

Aanbieding aan hen.

Verdrach aan weerszijden.

De Luitenant/ met alle de bezettingen uittrekkende/ te weten met bzan-
dende louten/ koegels in de mont/ en de degen op de zijde/ wierd booz de
Kaizer gebzacht/ daar hy eerst/ met zijn bezetting/ tot drie malen neder-
knielde. Want het is de gewoonte dat/ als een booznaam Heer van de Hol-
landers in gezantschap aan de Kaizer van Ceilon gezonden word/ hy tot drie
malen booz hem neder knielen moet. Doch zijn eige onderzaten/ de Heiden-
nen/ moeten met hun aangezicht ter aarde booz hem neberballen. In zijn
grootste Heren/ als zy met hun Kaizer willen spreken/ darren zich/ in
't wechgaan/ niet omkeeren/ maar gaan/ zo lang zy hem in 't gezicht heb-
ben/ ruggelings van hem af. Doch 't gemeen volk dact gantschelijk niet by
hem komen/ maar doet alles dooz andere Heren hem aanbzingen. In te-
gendeel/ de Hollanders darren by hem komen/ en hem aanspreeken.

Toen deze boozgedachte Luitenant/ en zijn bezettingen tot drie malen
booz hem nebergeknielt hadden/ nam hy zijn degen/ die hy den Kaizer aan-
bood/ de welke hem daar ober bedankte/ en aan hem bebal de zelfde weer
aan zijn zijde te hangen. Maar hy dee zijn volk het geweer afneemen. De
Kaizer bebal daar beneffens dat men aan alle de gebangenen/ die wel zes
hondert sterk waren/ dagelijks dziemalen zou schaffen/ en aan pder het geen/
dat hem afgenomen was/ weer behandigen: met aanzegging dat/ zo een
der gebangenen daar ober quam klagen/ men de geen/ daar ober geklaagt
wierd/ den elefanten boozwerpen zou. Hy schonk aan de Luitenant/ als een
dapper krijgsman/ een paert/ en een grote goude keten; en de zelfde moest/
tot verwondering van veel anderen/ alrijt aan zijn zijde rijden.

De Kaizer van Ceilon, dit alles uitgerecht hebvende/ zond echter noch
een gezant aan de Statsboocht van Punto de Gallo, en dee hem aanzeggen/
dat hy elefanten en kaneel genoeg had; en dat/ zo zy zijn vier boozname ele-
fanten aan hem weer wilden geben/ en namaals geen Weltleger in zijn lant
opslaan/ hy vrede en vrientschap met hen onderhouden zou zo lang zon en
maan zonden schijnen; met toezegging van de zes hondert gebangenen weer
los telaten. Maar onze Statsboocht/ deze goede boozwaarden niet aannee-
men willende/ dee de gezant/ en alle de genen/ die hy by hem had/ met ge-
blindoekte ogen zo wijt bzingen/ dat zy de stat niet konden zien/ en toen hen
eerst het doek weer van d'ogen afdoen. Dit berdzoot de Kaizer ten hoogsten;
en hy trok met zijn volk en gebangenen naar de stat Kandi, daar hy zijn wo-
ning houd/ en zijn scharkamer heeft.

De Kaizer heeft booz een gewoonte dat hy jarelijks niet meer/ dan een-
maal in zijn scharkamer gaat/ en een van zijn lijfwachten/ met licht in de
handen/ meeneemt; en als de Kaizer de schat bezien heeft/ zo gaat hy
booz: maar den dienaar/ aan d'uitterste poozt komende/ word daar het
hoof afgeslagen/ in boegen dat niemant eigentlijk weet waar des Kaizers
schat is. D'ander Heidenen hebben mede deze gewoonte/ gelijk ook de Por-
tugezen, die/ als zy van hun vijant belegerd worden/ en vzezen dat zy de
plaats zullen moeten overgeben/ dooz een van hun slaven een diepe kuil doen
graben/ daar in zy hun beste goederen berbergen/ en als zy dit gedaan heb-
be/ doden zy de slaaf terstont/ op dat hy niet openbaren zou waar hun schat
verbozgen is. Ik zelf heb ter plaats/ daar men zodanige schat begraben
had/ gebeente van menschen zien leggen; 't welk in Indiën zeer gemeen is.

Zo haast de Kaizer/ gelijk gezegt is/ in zijn burgt te Kandi gekomen was/

bebal

Ontzach en
cer, aan de
Kaizer van
Ceilon be-
wezen.

Eerbewijs
aan de Lui-
tenant.

Aanbiedin-
gen van de
Kaizer van
Ceilon,

de welken
van de Hol-
landers ge-
weigert
worden.

Hoer de Kaj-
zer van Cei-
lon zijn
schat be-
waart.

behal hy dat men de zes hondert Hollantsche gebangenen in zijn lant onder de boeren / en in de stat zou verdelen / en dat men hen / op de hoogste ongenade / geen honger en ongemak zou laten lijden: daar beneffens dat pder zijn wijf / koejen en offen / en diergelijke dingen wel bewaren zou: want de Hollanders scheypen vermaak in vzhouwenbleesch / en in ander zoet bleesch. Dieshalven / als'er klachten over diergelijke schade koomt / zo krijgen 3p van 't Hof tot antwoorz / dat men hen gewaarshuwt heeft / en waardim 3p niet beter opgepast hebben / en dat 3p des Kaizers Hollanders zijn. Wijders / als een boer zulk een gast niet wel van voedsel verzoegt / en d'ander daar op gezegt heeft / geeft mp spijs in des Kaizers naam / zo word de boer / als hy dit weigert / en het zelfde booz de Kaizer koomt / terstont den elefanten boozgewoopen / en / na dat hy van hen geboot is / naar lantsgebzuik onbegtaben gelaten.

Goed onhaal aan de gevange Hollanders.

Ondertusschen gebeurde 't in de stat Kandi, onder onze Hollanders, dat een gebange vaandzager / Kornelis Salvegad, t' Uirrecht geboren / zijn Kapitaal sloeg / hoewel deze hem eerst gestagen / en hy zich alleenlijk vertweert had. Toen dit booz de Kaizer quam / die geen onrust tusschen d'onzen wilde lijden / dee hy aan de Kapitaal vragen / wat recht hy de Hollanders was / als een minder krijgsoberste zijn meerder sloeg: en toen hy verstond dat de zodanige het leven hy hen verbeurt had / dee hy de vaandzager vangen. Acht dagen daar na wierd gebonnt dat hy den elefant boozgewoopen zou worden. En hoewel d'onzen / ja de Kapitaal zelf / tot zijn verlossing booz des Kaizers boeten velen / en genade booz deze misdadige van hem verzochten / zo hield echter des Kaizers bevel plaats; en de smekers kregen tot antwoorz dat het gebod van hun Woest niet weerroepen kon worden. De misdadige wierd dieshalven booztgebzacht / en aan een paal gebonden / niet zonder hoop van noch vergiffenis te verkrijgen. Maar toen hy zag dat alle hoop verloren was / bad hy boven maten vlijtgiijk / en beval zich met grote aandacht aan Gods barmhartigheid. Toen de Mooz / met zijn kromme haak / den elefant aanwees dat hy deze vertwezen doden zou / toonde dit beest zich onwillig daar toe / kreet pffelijk / en slingerde met zijn hooft heen en weer / tot bewijs van afkeerlijkheit. Maar bewijl 't gerecht voltrokken moest worden / zo pzikkelde de Mooz / met zijn haak d'elefant zo lang achter d'oren / tot dat dit beest / getergt zijnde / uit dwang op de vertwezen toeliep / hem met zijn beide tanden / om hoog wierp / en daar na / toen hy ter aarde geballen was / gezwindelijck met de boeten op 't lijf trad / en hem spoediglijck van hant hielp. D'onzen / en de Heidenen / ja de Kaizer zelf / waren over de weigering en afkeerlijkheit van dit beest verwondert; en veel oozdeelden dat deze arme mensch t'onrecht omgebzacht moest wezen. Want als d'elefant een Mooz / of Heiden zal doden / zo is hy terstont vaerdig / en laat zich / van zelfs genoech bergramt / niet lang aendzjben. Hoewel'er veel elefanten op 't Eiland Ceilon zijn / zo worden 3p echter niet alle tord'uitboering van 't gerecht gebzuik: maar de Koning houdt twee van hen tot dit werk. D'onzen verzoekten noch eens die genade / dat men deze gedode zou mogen begraven. Maar men kreeg weer de vorige antwoorz / te weten dat het woort / 't welk de Kaizer gegeven had / niet weerroepen mogt worden: en dieshalven moest men gedult hebben.

Recht aan een vaandzager gedaan.

D'uitvoering van 't gerecht met elefanten.

De Portugezon, in zekere tijt vijftien hondert mannen sterk zijnde / sloegen

Portugezen
snaan de
Koning van
Kandi.

cens de Kaizer daar mee in dier boegen / dat hy in 't hoge lant moest wijken. Maar zy verbolgden hem tot aan Kandi, en namen oock die stat wech. Zy bequamen in 't eerst zeer rijke roof / en maakten zich vzolijk met zuipen en vzetten. De Kaizer liet hen in deze vzeucht / maar verzuimde onder tusschen niet de bezoydering van zijn voordeel. Hy onthield zich terwyl stil in 't bosch / en toen hy bespeurde dat de Portugezen opna ten einde van hun boozraat waren / trok hy weer tegen hen ; en dewyl hy hen de wegen afgesneden had / en zy heen noch weder konden komen / zo moesten zy honger en dozst lijden. Als dan iemand van de Portugezen quam overlopen / beval de Kaizer dat men hen eerst zou vragen waerom zy overliepen ; en als zy ober honger en dozst klaagden / zo dee hy aan hen oberbloet van spijs en dzanken geven / en hen / als zy zeiden dat zy verzaad waren / 't hooft afflaan. Dieshalben / toen de Portugezen ten meestendeel van honger en dozst gestorben waren / dee hy een oberloper wel onthalen / en zond hem / met een gezelschap van veertig mannen / om tegen d'elefanten zeker te zijn / en met lijftocht booz acht dagen / naar Kolumbo, om aan de Plaatsboocht beken te maken / hoe 't met hem en met alle d'anderen gegaan was. Daar ober de Plaatsboocht zo bergramt wierd / dat hy hem boozt dee ophangen / en zeide dat hy ook ter plaats / daar de vijftien hondert gebleben waren / gebleben zou zijn.

Worden
uitgehon-
gerr.

T W A A L F D E H O O F T D E E L .

De Kaizer van Ceilon verzoekt vrede van de *Hollanders*. Gevarelijk is 't een gezantschap aan hem aan te vangen. Dagverkiezing der *Ceilonners*. Gesprek van de Kaizer met de *Portugezen* en *Hollanders*. Burchart Kok tot Gezant aan de Kaizer gezonden. Vrede met de *Ceilonners* gemaakt , en de gevange *Hollanders* losgelaten.

I 6 4 7 .
De Kaizer
doet vrede
van de Hol-
landers ver-
zoeken.

In 't zeffienhondertzevenenbeertigste jaar na Christus geboozte / op de twee-
de van Spzokhelmaant / zond de Kaizer een gezant naar Negumbo, en liet
daar aan d'onzen beken maken / dat hy met den eersten oock een gezant naar
Punto de Gallo zou zenden / om van vrede tusschen hen te handelen / schoon
de Portugezen met hem vrede zochten te sluiten / met de welken hy geen ber-
dzach kon maken / om dat zy zijn boeuer bermoozt hadden. Onze Oberste /
dit bericht hebbende / dee onder de kooplieden omvragen / of iemand lust en
genegentheit had om vzwilliglijk booz gezant naar de Kaizer van Kandi
te trekken. Dit wierd oock onder de krijslieden gedaen / van de welken
twaalf / die vzwillig zijn / in 't gezelschap van de koopman meetrekken.
De *Hollanders* doen dit om dat / zo de handeling mislukt / zy de krijslieden
niet weer konnen lossen. Want als 'er geen vrede / of berdzach gemaakt
wozd / behoud de Kaizer van Ceilon hen wel tien of twaalf jaren / ja hun leven
lang hy hem ; maar als het berbont getroffen is / zo beschenkt hy de Gezant /
in zijn weeromreis / met een goude keten / en pder krijsknecht met een gou-
de ring / daar een kostelijke steen in staat ; en de soldij der krijslieden word
daar na oock van de *Hollanders* verhoogt. Maar zulks is met groot gebaar
bermengt : gelijkt in 't zeffienhondertzevenenbeertigste jaar een Gezant van
de Koning in Bengale behond. De Koning van Bengale zond aan de Kaizer
van Kandi een levendige Rhinoceros / met een gezant / dien hy / behalven
het

Gezant-
schap aan
de Kaizer
zeer geva-
relijk.

het geen/dat hy aan de Kaizer schenken zou/ veel gout meegaf/om daar booz elephanten van hem te kopen / schoon in Bengale ook veel elephanten zijn. Hy dee dit alleenlijk om te bezoeven of zijn elephanten booz die van Ceilon wederknielen zouden / om hun gehoozzaamheit daer mee aan hen te betonen. Boozs / hoewel d'elefant een plomp en lompe heeft schijnt / zo heeft het echter menschelijk verstant. En wat het boozverhaalde aangaat / ik heb in 't zestienhondertnegenenveertigste jaar op Batavia met mijn eige ogen gezien/ dat / als d'elefant van deze beide Landschappen by malikander quamen / die van Bengale booz de genen van Ceilon de boeten gebogen hebben / om oorzaken / die aan God bekend zijn.

Elefant
van Benga-
le buigen
voor die
van Ceilon.

Maar / om weer tot mijn boozgaand verhaal te komen / toen de Kaizer van Ceilon vernam dat de gezant veel gelt meegebracht had / om hem van zijn elephanten af te handelen / wierd hy hier over vergramt / en zeide / dat hy geen koopman was ; maar dat de Hollanders daar mee handelden / en dat hy de zelden by hen moest zoeken. Hy hield hem daar op by zich gehele vijftien jaren lang / tot dat hy alle zijn gelt / 't welk hem van zijn Koning meegegeven was / verteert had / en schonk toen aan hem twee elephanten / en beval hem aan zijn Koning te zeggen / dat hy booztaan zulke handel by de Hollanders zou bezoeven / die zijn gelt gaerne zouden aanneemen / en noch meer daar by.

Gramschap
van de Kai-
zer tegen
een gezant
uit Bengale.

De wijl dit boozbeelt niet onbekent aan ons was / wilde niemand in 't begin gaerne heen in gezantschap naar Kandi. Een koopman / en twaalf krijgslieden besloten eindelijk hier toe / en vertrokken op d'eerste van Gzasmaant van Punto de Gallo : en toen zy aankomen waren / moesten zy zes dagen wachten eer zy gehooz konden bekomen. Want deze Heidenen zijn machtige uitkiezers der dagen / en verkiezen bijzonderlijk de zondag en donderdag tot hun handelingen. Maar op een hzpdag willen zy niets doen / van hoe weinig belang het ook is / al waer 't ook om een ander kleet aan te trekken ; dewijl zy grote zwaarigheid daar in maken.

Dagverkie-
zing der
Ceilon-
ners.

Op de zeste van Gzasmaant ontbood de Kaizer van Ceilon onze gezant / gelijk ook die van Portugal , dien hy d'eerste afvraagde / of zy volks genoeg hadden om de Hollanders weer van Ceilon af te drijven ; en toen deze neen antwoordde / dewijl zy geen volk uit Portugal te berhopen hadden / vermits hun Koning een zware oozlog tegen Spanjen voerde ; vraagde hy aan de Hollandische Gezant / of zy moed hadden om de Portugezen van 't Ceilant te drijven. En toen deze op alles ja antwoordde / nam de Kaizer het geschenk / 't welk de Portugees aan hem gegeven had / te weten een hoet / met een goude haak / en enige gesceenten / met een Parapshogel / als tot een pluim / verciert / en gaf de zelfde / in tegenwoozdigheit van de Portugees , aan onze Gezant / en begeerde tot dankbaarheid daar booz niets anders / dan een klein hontje / 't welk de gezant by zich had / die deze handel wel ruigen kon / en aan hem aangenaam was. De Portugesche gezant moest dieshalben vertreken zonder iets uit te richten.

Gesprek
van de Kai-
zer met de
Portugees
en Hollan-
der.

Toen onze gezant acht maanden lang by de Kaizer te Kandi had gewees ; en dewijl hy niet kennis genoeg had om met de Kaizer te verdragen / zo zond de zelfde / vermits alle wegen open waren / een post aan onze Plaatsboocht van Punto de Gallo , van de welk hy een krijgsman / en geen koopman bezocht / om met hem te handelen. Oude gezant wierd dieshalben weer

1648.

Burchard
Kok tot ge-
zant aan de
Kaizer van
Ceilon ge-
zonden.

t'huys ontboden; en de Kaizer liet hem zonder tegenzeggen vertrekken. In 't zestienvondertachtenveertigste jaar na Christus geboorde / op de vijfde van Spookhelmaant / wierd een Kapitein / Burchard Kok van Wezel, van de welk ik namaals mijn eerlijke afscheitbrief / uit de naam van de Maatschappij / verkreeg / met twintig mannen / als bypolitigen / wier naar de Kaizer te Kandi gezonden / die daar op de vijftienste van de zelfde maant gelukkiglijk aanquam / en terstont booz de Kaizer moest verschaagen / die hem welkoom heette. Toen hy zijn brieven van geloof en last getoont had / zeide de Kaizer tot hem / dat hy zich daar ober beraden zou / en dat de gezant zich ondertusschen in zijn herberg zou verhoegen. Hy dee daar op zijn zuster / die machtig in de robery ervaren was / tot hem komen / om uit haar te verstaan met wie van beide / de Hollanders, of Portugezen, hy vrede maken zou. Zijn zuster / gekomen zijnde / riep hem dat hy drie hanen uit zijn lant zou doen komen / die zeer heftiglijk tegen malkander konden bechten: te weten een zwarte booz hem / een witte booz de Hollanders, en een rode booz de Portugezen; en dat hy eerst de witte en rode tegen malkander zou doen bechten / en met de geen / die d'oberhant behield / vrede maken. Toen zy tegen malkander hochten / en de witte meester van de rode toerd / en hem nederbelde / zeide zijn zuster / dat hy met de Hollanders zou handelen. En toen de Kaizer wijder vraagde / of de Hollanders hem niet overmeesteren zouden / als de Portugezen uit het lant gedreven waren, antwoozdde zy weer dat hy de witte en zwarte haan tegen malkander zou doen bechten. Toen dezen een wijl tijts tegen malkander gebochten hadden / wilde d'een niet booz d'ander woghen; maar zy scheidden met gelijke hand. Daar op des Kaizers zuster deze verklaring maakte, dat de Kaizer op de hoge landen meester en Koning van Kandi zou blijven, doch dat de Hollanders de laege landen en zeeplaatsen zouden bezitten. Hy besloot deshalven met de gezant der Hollanders vrede te maken. Hy dee echter noch eerst alle zijn Heren en raatslieden te samen komen / en de genen / die hem rieden vrede met de Portugezen te maken / heftiglijk ombzengen; maar de genen / die hem rieden met de Hollanders vrede te maken / in hoge eer houden. Hy dee hier op de Gezant der Hollanders booz hy hem komen / om van de boozwaarden te sprekken / en vrede te sluiten. Hy bebal daar beneffens dat men alle de gebangen / die te voren oberal verspreid waren / by hem te Kandi ontzengen, en hy schonk aan pder van hen een goude ring / en zond hen met veel geveer weder naar Punro de Gallo. Doch de genen / die ziek waren / behield hy by hem / tot zy gezont geworden waren / en volgen konden: onder de welken ook een Heurenberger was / Andreas Heberlein genoemt / die nu een rijk man is / en een menleenaar op Batavia, gelijk ik hier na verhalen zal.

Haange-
vecht een
voorteeken
van volgen-
de zaken.

Vrede met
de Kaizer
van Ceilon.
De ge-
vange Hol-
landers los-
gelaten.

DARTIENDE HOOFDEEL.

Vertrek naar *Suratte*. *Benjennen* en hun zeden. Wonderlijke boom by *Ormus*. Vruchtbaarheid van *Persien*. Weerkeering op *Ceilon*. Groot gevaar op deze reis derwaarts. Den *Portugezen* d'oorlog aangezegd. *Kaluter* door krijgslift gewonnen. Beschrijving daar af.

1649.

In 't zestienvondertnegenenveertigste jaar / op de tweede van Spookhelmaant / trok ik met een *Morenschip* / dat in *Persien* t'huys beschoopde / en weer

weer dertwaarts heen wilde / tot geleide mee naar Persiën. Maar dewijl het eerst te Suratte, een stat in Guzuratte, dat onder de grote Mogol staat / die beel Christenen / en bezonderlijk Konstapels by zich heeft / en grote besoldiging heeft / moest ganszellen / zo moest ik mee dertwaarts trekken.

Vertrek naar Surat-
te.

Wp bonden daar een volk / Benjanen genoemd / die niets eten / 't welk leven ontfangen heeft / en zich met haag / butter / hooft / melk / vruchten / en andere gewassen behelpen / en niets / dat leeft / doden / zelfs niet een luig. Als zp zien dat top op 't lant een vogel / of muus willen doden / geben zp gelt / of tobak daar booz aan ons / en laten hem weer lopen / of bliegen ; en als wp een os / of hoe wilden slachten / zo moesten top zulks by nacht en ontijt doen / en 't hooft en ingewant begraven / op dat zp 't niet zouden hemerken. Onze meesters hebben grote handeling op Suratte, en daar ook een bezonder huis en pahuis / daar zp jareljks uit Japon beel kisten met zilber brengeu.

Benjanen,
en hun zeden.

In Gasmaant trokken top naar Persiën. De hoofstat / daar de Koning zijn hof houd / is Spahan, of Hispahan. Wp quamen echter niet diep in 't lant ; maar bonden booz aan / nter verre van Ormus, een boom / onder welks schaduw zich meer dan drie duizent menschen konden verschuilen : want de takken van deze boom / ter aarde afdalende / schieten weer in de grond / en maken daar woxtelen : in voegen dat deze boom zich wijt en breekt uitspreid. Wp bonden aan de zelfde beel lampen en lichten / die hier en daar hingen / en 't uit oorzaak van de heilichheit der plaats / beel volk van alderhande landen / 't welk dertwaarts quam ; gelijk ook een Priesters huis / daar in men op zijn tijt afgoderij pleegde. Indien iemand een tak van deze boom afzakt / zo zou te zoegen zijn dat het zijn leven kosten zou.

Wonderlij-
ke boom in
Persiën.

Onze Hoopman / Jakob Nikolaas Overschie genoemd / had eens enige Persiënen te gast ; en toen zp op hun vrolijkst waren / scherpten zp met ons / en zeiden / dat de Hollanders in Indiën de Persiënen booz niets anders hielden / dan booz hyn beste hoesen / daar af zp de meeste melk trokken ; dat is dat de Hollanders hun grootste rijkdom uit Persiën haalden : gelijk ook de waarheit is. Want de waren / die top dertwaarts voeren / zijn selchte specerijen / gelijk soelie / muskaten / kaneel / nagelen / en diergelijken ; doch van dit alles niets anders / dan 't uitschot : want het beste woord naar Hollant behoert ; dit uitschot woord daar zo dier / als in Hollant het beste verhocht ; hoewel Persiën niet meer dan negen hondert / en Hollant daar en tegen op zesendertig hondert mijlen gerekent woord.

Groot
voordeel,
uit Persiën
getrokken.

Indien Indiën was gelijk Persiën, en indien men daar ook zijn godsdiens kon plegen / zo zou ik niet wenschen daar booz in Duitslant te zijn. Het is zeer vruchtbaar van alderhande vruchten / die top in Christenryk hebben / van hoorn / appelen / poren / neuten en wijn. Hier zijn grote schapen / welker staert dertig / ja heertig ponden weegt / en enkel ver is. Men heeft hier ook een bezondere vrucht / die men dadel noemt / en aangenaam om 't eten is / inzonderheit als hp in suiker gelegd woord.

Vruchtbaar-
heit van
Persiën.

In 't zeventiende hondert en vijftigste jaar na Christus geboorte / op de twaalfde van Novembermaant / quam uit Holland oberlant een brief in Persiën aan onze Hoopman / die daar booz tijding kreeg dat den Koning van Engeland, Karel Stuart gewoent / met een vijl het hooft afgeslagen was / en dat Fairfax de heer schapen aan Olivier Cromwel overgegeven had. Als werd hier op met noch tien anderen / van 't Doorschip afgenomen / en op een ander

1650.

Tijding
van Karel
Stuart
door in
Persiën.

Koomft op
Ceilon.

ſchip uit Zeeland, 't jacht Lillo genoemd/ gebzacht; met het welk wy naar 't Eiland Ceilon voeren/ daar wy op de negende van Graſmaant/ aan Punto de Gallo, quamen/ en de tydning bzachten hoe 't met de Koning van Engeland gegaan was. Het ſchip wierd terſtont naar Batavia gezonden/ om daar ook deze tydning te brengen. Ik bleef te Punto de Gallo, daar men zei- de dat een ſterke vloot van Batavia zou komen/ om Kolumbo, een grote en rijke ſtat op Ceilon, te belegeren.

Groot ge-
vaar van
onze Rei-
ziger.

Op de negende van Wijnnaant wierd ik / met twee hondert mannen/ op het ſchip Banda naar Negumbo in bezetting gezonden/ vermits een groot deel der bezettingen hun tijt uitgedient hadden. Wy geraakten in deze reis in 't uitterſte gebaar van onz lijf en leben. Want toen onze bottelſter met licht naar de bzandewijnvaten ging/ en uit onboozzichtigheid een bonk liet bal- len/ geraakte de bzandewijn in der pl aan bzant/ en ſtep in een ogenblik het gehele ſchip ober; en indien wy niet met grote ſpoed het buſſekruit buiten boort hadden gewoopen/ zo zoudten wy alle in de lucht geſprongen zijn. Ik dacht niets anders / dan dat dit mijn leſte uur geweest zou hebben/ en zag al rondom naar een ſtuk hout / om te zien of ik wy daar mee bergen/ en aan- lant / daar wy tien mijlen af waren / geraken kon. Wy deden ons uitterſte beſt om de bzant te leſſchen/ daar toe God zijn zegen zo genadiglijk gaf / dat wy meester van de blaam wierden / en buiten noot geraakten. Toen wy te Negumbo quamen / behonden wy dat de bezettingen noch booz drie jaren dienſt genomen hadden; en dies halven moeſten wy / als daar onnodig zijn- de / weder te rug trekken.

1651.
Den Por-
tugezen
d'oorlog
aangezeft.

In 't zeffienhondertēnēnbiſtigſte jaar / op de twaalfde van Spozakel- maant / quam een ſchip van Batavia, en bzacht bebel dat wy den Portuge- zen d'oorlog zoudten aanzeggen / en hen bevelen hun volk van 't Eiland af te voeren / of dat wy onze beſt zoudten doen om hen daar af te bzijven.

Overlopers,
tot de Hol-
landers.

Deze aanzegging quam hen geheellijk t'onpas. Zy trokken echter hun volken by malinander / en maakten een leger tegen ons. Doch een Kapiti- tain van hen / en drie hondert Zwartē liepen tot ons ober / en boden ons aan dat zy de beſting Kaluter aan ons zoudten leveren / zonder een enig man te verllezen. Hoewel deze tydning zeer aangenaam was / zo wilde echter onze Kommandeur zulks niet waagen / noch zich booz deze tijt van volk ontblō- ten / en gaf tot antwoord dat / dewyl men meer ſchepen met volk van Batavia verwachte / men deze aanſlag zo lang uitſtellen zou.

Op de vijfentwintigſte van Graſmaant quam 'er tydning dat men twaalf mijlen van Punto de Gallo drie ſchepen onder lant gezien had / die ook in de volgende dag gelukkiglijk aangquamen / doch zonder enige krijgslieden / en met zo weinig bootsgezellen / dat zy naauwelijks het ſchip deur zee hadden konnen brengen. Zy bzachten noch daar by de bedroefde tydning / dat Engelant en Holland doortbijanden waren / en een bloedige oorlog ter zee aange- bāngen hadden. Wat raat hier toe? De vijant ſtand booz ogen. De beſting was ons aangenaam / zo wy 'er ſlechts meester af konden worden. Maar wy hadden geen volk / en ook niet te verwachten. Doch dewyl men hoop had om de beſting Kaluter te bemachtigen / zo nam men booz een krijgslif te gebzuiken / eer men vernam dat de ſchepen leeg waren. Men beſloot dan vier vaandels op pdek ſchip te planten / en ook vier trommelſlagers daar op te zetten / die de trommel dapper zoudten roeren / en dat men zo dicht / als

De beſting
Kaluter
doorkrijgs-
liſt gewon-
den.

't mogelijk was / met de schepen onder 't lant zou zeilen. Doch wy / die alre te lant waren / zouden blymoediglyk aantrekken / op dat de Portugezen menen zouden dat zy te water en te lant byanden hadden ; en op hoop van dat zy Kaluter berlaten / en zich naar Kolumbo vertrekken zouden. Dit geschiedde gelijk wy gedacht hadden ; en dewyl zy meenden dat zy van achteren en boren byanden zouden hebben / zo vertrokken zy / op dat men hen de weg niet afsnijden zou. In dezer voegen geraakte deze besting in onze handen / daar af wy groot boozdeel genoten / en daar wy twaalf metale stukken geschuts / groot en klein / in bonden / beneffens vijf hondert stuks dee / 30 offen en hoejen / als zwijnen en hoenderen. D'inwoonders op 't lant / die zich boozt onder onze bescherming begaben / waren alle zeker en veilig : maar de genen / die zich inde plaatsen der Portugezen begaben / en daar na in onze handen geraakten / wierden tot slaven verkocht / en onder ons uitgedeelt. Ik en een Hamburger, Wittebol genoemd / bequamen een vrou / die wy een wyl tijt boozt onze huishouster en kookster gebruikten / en die ons gewooneijk onze spijs / als wy ter wacht waren / aanbacht : en toen zy eens hier in miste / en niet ter behorelyke tijt quam / liep mijn makker gezwindelyk naar huys / om haar boozt te dzyben. Doch hy / in huys komende / bevond dat zy haar zelde in 't midden van de hoken verhangen had.

De besting Kaluter is zeer sterk / en kan niet van water berooft worden ; dewyl zy aan d'een zijde de zee heeft / en aan d'andere zijde de bloet / die zijn oozpzyng diep in 't lant heeft / en daar deur het water in zee loopt : in voegen dat zy van alle zijden van water omringt is. Aan de lantzijde is zy van hoge bergen / daar men niet op kan komen / beschut / en aan de zelfde zijde is zy ook van vier schanssen verzien / die tegen malkander ober leggen / en met dik dubbelt paalwerk / daar pzer spitsen op staan / omheint zijn / en daar men slechts op een plaats kan inkomen. De besting Kaluter zelde heeft rontom zich zulk een hoge wal / dat men van buiten geen huys daar in kan zien. De bezetting der Portugezen bestond altijd in drie hondert mannen : maar de Hollanders behoeven niet meer dan de helft van dit getal / die alle half jaar van Kolumbo , zeven mijlen van daar gelegen / hun voozraat en behoefte bekomen. De Heer Rijklof van Gunts , t' Emden geboren / toen hobegeboone Raat van Indiën , en gemachtigde ter oorlog / dee in deze besting een brede straat / die er te boren niet was / maken / langs de welken acht krygsknechten neffens malkander konden trekken / en noch veltstukjes / die pder bier pont pzer schoten / met zich voeren.

Gelegenheit van de vesting Kaluter.

VEERTIENDE HOOFTDEEL.

Enigen om hun misdrijf gestraft. Vreemt gevoelen der *Indiënen* van de stant na de doot. Bezittingen der *Hollanders* in *Indiën*. Een vrou verbrand zich zelve met haar dode gemaal. *Mren* en *Jentiven* op de kust van *Koromandel*. Hun oorlogen. Vreemde lantziekte. Onze Reiziger schiet iemant by ongeval doot , en word vrijgesproken.

In 't zeshonderdtweënbijstigste jaar na Christus geboorte / in Lente 1652. maant / wierd een Denemarker , Hans Stein genoemd / te Kopenhagen geboren / ter doot veroordeelt / om dat hy een ruine tijt met vijf Zwarte jon- Zodomitische zonde gestraft.

gens Sodomiterij had bedzeven. Hy bekende ook dat hy te boren in Italiën met negen jonge edellieden uit Engeland gelijke gruwel bedzeven had. Hy was omtrent veertig jaren out / en had kennig van vijf talen. Hy was zo afkeerig van 't vrouvolk / dat hy gantschelijk ontfelt wierd als hy iemand van d'onzen met een Swartin slechts zag voerten. Het bonnis / daar in hy veroordeelt wierd / was dat hy levendig verbrand zou worden; daar toe hy zich gewilliglijk overgaf / en van pder afscheit nam. Aan onze Predikant / die hem de hoop der zaligheid voozhiel / en grotelijks troofte / gaf hy tot antwoord; dat hy verblijd was van dat zijn zonden vooz alle de werelt openbaar waren geworden; dewyl hy zekerlyk wist dat hy / zo hy daar in gestorben was / verdoemt geweest zou hebben. De jongens lachten / toen hen de doot aangezegt wierd / tot dat eindelijk de trommelslager de trommel roerde / en onze Predikant hen aansprak dat zy God om verlossenis van hun zonden zouden bidden. Zy begonnen toen bitterlyk te wenen / en wierden twee en twee ruggelings aan malkander gebonden / pder met een zak met stenen om de hals / en naar de haben gebaert / en dus in zee geworpen.

Op 't Eiland Ceilon, en overal in Indiën wordt scherp recht gedaan; in boegen dat in 't zestienhonderdrieënveertigste jaar na Christus geboorte een vooznaam Heer van d'Oostindische Maatschappij in Indiën, H. S. om gelijke lusten ook op Batavia verbrand wierd; doch met deze gunstbewijs / dat hy eerst met een koozt aan een paal gewoogt wierd.

Een Luitenant ge-
skraft.

In Zomermaant moest ook een Luitenant / Heindrik Fetting geseemt / te Dantick geboren / de straf des doots lijden / om dat hy in de d'zand een Gezant hande Kaizer van Ceilon doot gesseken had. Hy wierd twee maanden daer na deurschoten. Men gaf hem drie hoegels in de hant / die hy aan de geen / die hy wilde / moogt uitdeelen. Hy gaf aan my d'eerste / om daar mee d'eerste schoot te doen; de tweede aan zeker Andreas Mott, t' Olmuts geboren; en de derde aan Kristiaan van Keulen. Hy dee een aandachtig gebed tot God / en verzocht van onze Krijgsbberste dat men hem eerlyk begraven zou.

Vreemt ge-
voelen der
Indianen.

Als d' Indiënen vooz de handen der Hollanders zullen sterlyen / vzaagen zy aan hen te boren / wse aan hen de kost zal geben / als zy in d'andere werelt komen. Wijders / als 'er nieu volk aankoomt / en zy daar onder iemand zien / die enige gelijchheit met een ander heeft / de welk overleden is / schoon hy al drie of vier jaren doot geweest heeft / zo geloven d' Indiënen / dat hy in Indiën gestorben / en in Hollant weer opgestaan is / en nu weer in Indiën koomt. Zy geloven dit zo vastelyk / dat men hen het zelfde niet uit het hooft kan praten. Als zy sterben zullen / maken zy weinig woorden / en menen dat het zo zijn moet. Maar als zy vooz de vijant staan / zo zijn zy zeer bang vooz hun leven.

Veelderhan-
de volken
in Indiën.

Zy hebben ook onder zich zelven veelderhande volken. Zo menig een Eiland / zo menig een volk / en dikwijls besondere spraken. In dit land komen wel honderd menschen / van de welken naauwelijks tien in Indiën geraaken. Kabo de bona Esperance segt omtrent halfwoeg / van Hollant omtrent eenentwintig honderd mijlen / en van Batavia omtrent vijftien honderd; in hoegen dat Batavia in alles op zesendertig honderd mijlen van Hollant gerakenlyk word. Doch 't Eiland / daar op Batavia gebout is / en dat noch oostwaerts onder de Middellijnt segt / word groot Java geseemt. Indiën, eigendlyk zo

Bezittingen
der Hollan-
ders.

geheten /

geheten / legt noordwaarts noch anderhalf hondert mijlen van daar / en boert de naam van Indiën buiten de Ganges, daar in de Hollanders, in 't zes-tienhonderdeenbeertigste jaar / den Portugezen een stat / Malakka genoemd / afwoonnen / van daar zo eerst over in Indiën trokken / dat binnen de Ganges legt / en de grote zeestat Negopatam inkreegen. Zo hebben ook ingang op de vaste kusten / te weten van Kormandel, Malabar, Paliakatte, Tegonampatam, en Malulipatam. De Engelschen hebben ook een besting in Indiën, die Maratapatam genoemd word; en de Portugezen mede oostwaart een stat, St. Thomé geheten. De Koning van Deenmarken heeft'er ook een bastig-heit / Kranganor genoemd / daar in alle de Deensche Koopteden bankroet speelden. Maar de Hollanders, veel gelts aan hun Koning verschoten heb-bende / begeerden / tot hun verzekering / de Vesting half met hun volk te bezetten; 't welk de Koning toestaan moest: in voegen dat ik zelf daar / be-neffens anderen / beertien weken in bezetting gelegen heb.

In dat lant is een gewoonte / bijzonderlijk onder de Groten en Edelesen / dat als de man eerst sterft / het wijf zich levendig met hem doet verbranden. Indien zo dit welgert / zo word haar het haar afgesneden / en zo vooz on'er-lijk geacht / en moet veel smaat van haar magen uitstaan / die haar dan open-lijk en vooz eeuwig verstoten. Hoe zo blijmoedigher en vrolijker ter doot gaat / hoe haar magen ook meer eer en vreucht daar over hebben.

Ik zal hun uitvaart / gelijk ik de zelfde met mijn eige ogen hier gezien heb / verhalen. Enige oude wijden / met gelt bekocht zijnde / maken vooz de duur groet gewelt met hulsen en scheyjen / slaan d'armen van malkander / nemen zant op van d'aarde / en werpen 't zelfde over het hooft / tot bewijs van grote rou en droeffheit. Toen de tijt van d'uitvaart gekomen was / gingen haar vrienden neffens haar / met een Gungumma, byna gelijk een ketel-trommel / en met een ander speeltuig / onze schalmat gelijk. Zo ging in 't midden / met een wit katoene kleed aan / van 't middellijf tot aan de knie-jen. Zo had over haar bovenlijf een ander deurschijnend kleet / zo fijn als spinnelwebben / en met root en zwart deurnaait. Aan haar armen had zo tien of twaalf armbanden / die als van zilberdzaat gemaakt waren; en in haar handen een oranje appel / daar zo mee speelde / en die zo 'telkens om hoog wies / en weer ving; en aan haar vingeren ringen tot aan 't middelste lid; gelijk ook zilbere en goude ringen in d'oren. Zo was aan haar vooz-hooft / armen en doost met een welriekent hout geberst / dat eerst kleint gesto-ten word / en gestoten zijnde / een heldere witte verwe afgeeft. Toen zo ter gestelde plaats quam / was'er een grote kuil gemaakt / die vol van heldere blammen stond. Zo nam hier van haar vrienden / en van ons alle een vro-lijke affcheit / en hield het vooz grote eer dat wy haar in haar uitterste qua-men bezichtigen. Zo goot hier mee een kop / vol van kostelijke olie over haar lijf / en spzong / naar dat het ons toescheen / met een vrolijke moed in de kuil. Haar vrienden / en de genen / die haar verzeld / maakten terfont een groot geraas / en wierpen gedurtighlijk welriekend hout / dat terfont blam bat-te / in 't vuur / op dat haar einde zo veel te spoediger zou zijn. Enige dagen daar na quamen zo weer / en deden hun offeringen van bzuachten en spijzen / die zo daat staan lieten / en ook van bloemen. Zo verbrandden mee een ge-hele arm vol van geschrebe ingebonde boeken / in bieren geboutwen / zonder dat ik vernemen kon waar'er in stond. Zo bulden eindelijk de kuil met loofen

Uitvaart van een do-de, daar een levendi-ge vrou nef-fens ver-brand word.

takken. Men vind hier veel zodanige huizen: in boegen dat men byna met groot licht moet gaan / om daar niet in te vallen.

Katoene
lijnwaad
daar ge-
maakt.

Wat de lijftocht aangaat / men kan hier te lant goetkoop leven / en van daar te voet tot in de landen der Chyffenen reizen. Hier worden de beste katoene lijnwaaten gemaakt ; en men vind 'er plaats en / daar vijf / ja zes duizent webers wonen. De stukken / die zy van alderhande slach werken / moeten pder vijftig Hollandsche ellens lang zijn. De Hollanders hebben daar hun eige volk ; en indien een Indiaan zijn rechte maat niet levert / zo word zijn werk in 't duur geworpen / en verbzand ; 't welk een grote schrik onder d' Indiänen veroorzaakt.

Moren en
Jentiven op
Koroman-
del.

't Lant van Koromandel is zeer volkrijk. Men vind hier tweederhande volken. D' een slach word Moren , en d' ander Jentiven genoemd / die beide verscheiden in klederen en zeden zijn. De Moren dzagen gemenelyk bont op 't hooft / met gout deurmengt / gelijk de Turken , enge mouwen / en een lange witte katoene rok / die hen tot op de voeten komt ; en om 't lijf een zijde gordel van root en groen gemengt. Maar de Jentiven dzagen een witte linne muts / gaan half bloot / en dzagen gulde ringen in d' oren. Doch dewijl zy verscheiden van aart en zeden zijn / zo hebben zy gedurtyglik oorlog tegen malkander / en komen dikwijls met heiren van veertig duizent mannen te zamen / daar onder wel de helft ruiters is : maar met speren / en niet met pistolen. Als zy aan malkander slag leveren / sneubelen 'er zelden meer dan vijftig aan beide zijden : en de gevangenen worden tegen elkander gelost.

Hun oorlo-
gen.

De Hollanders houden zich tusschen beiden / en worden ook van beide zeer gebrzeest. In 't zestienhondertachtënbijftigste jaar sloegen d'onzen / op een uchtent vzoeg / vooz de stat Negopatan meer dan twee duizent Jentiven doot : in boegen dat onze Oberste riep : Al genoeg van deze onnozele menschen verflagen ; laat d' anderen lopen.

1653.

In 't zestienhondertdrieënbijftigste jaar / in Slachtmaant / vertrok ik weer naar Ceilon. Men gaf my in mijn keur of ik naar Batavia wilde gaan / en / zo het my gebiel / naar 't Vaderlant trekken. Ik was in anderhalf jaar niet recht gezont ; en schoon ik niet te bed lag / zo was ik echter dagelyks / als de zon op de middag quam / zo zwak / dat men my met een binger omgestoeten zou hebben. Ik / en veel anderen neffens my / beelden ons in dat 'er niet een duupel bloers meer in onz lighaam was ; dewijl wy witter dan een doek in onze aangezichten waren. Men noemde het de lantziekte / zeker / een bzeemde quaal / welks gelijk men zelden vind. Als het koel / en op d' abone wierd / meenden wy dat wy gezont waren ; en wy bebonden ons dan zeer wel : Maar als de grote hitte op de dag aanbing / konden wy geen twintig schreden vooztgaan / of men moest zich nederzetten ; en ons hart klopte in onz lighaam / gelijk een krachtig uurwerk.

Vreemde
lantziekte.

1654.

Onze rei-
ziger schiet
by ongeval
een Indi-
aan door.

Maar na dat ik dooz Gods genade weer gezont was geworden / en geen gelegenheit zag om zo haast naar huis te komen / begaf ik my / op de tweede van Wintermaant / in 't zestienhondertvierënbijftigste jaar / weer vooz drie jaren in dienst vooz Kozporaal / onder de buuroers / vooz vijftien Hollantsche guldens in pder maant. Ik wierd twee maanden daar na naar 't leger vooz Kaluter gezonden / daar ik dit ongeluk had / dat / terwijl ik mijn roer loste / een Indiaan my onder de schoot step / die ik / als of ik op hem gemikt had / zo wel trof / dat hy doot nederviel. Geen mensch kon weten woe

't gedaan

't gedaan had / ja ik zelf niet. Maar dewijl men bzaagde wie geschoten had / en bebond dat dit van de Kooporaal van de vuurcoers onder de Kapitein Severyn gedaan was / moest ik my gebangen geben. Ik wierd echter van de Krijgsraat haast byz gekent / met enig gelt van mijn soldy aan de woedub van de gedode Indiaan te geben. De Predikant was mijn goede bzient / van / booz my sprekende / zeide dat aan een Indiiaan niet veel gelegen was. Maar indien 't een Christen had geweest / zo zou ik in groot gebaar / van weer deurschoten te worden / geweest hebben.

en word
daar over
vrijgespro-
ken.

VYFTIENDE HOOFDDEEL.

Toeleg der *Hollanders* op *Kolumbo*, die mislukt. Ongemak in *Indiën* te lijden. Bericht aan onze Reiziger van zijn vader. *Berberi* geeft zich aan de *Hollanders* over. Kommerlijke tocht tegen *Kolumbo*. *Portugezen* van de *Hollanders* gellagen. Koomt voor *Kolumbo*.

In Spzokkelmaant van 't zestienhonderthijfenhijftigste jaar quamen twee schepen met volk van *Baravia* te *Punto de Gallo*, die tijding bzaachten dat 'er gewisselijk een grote bloot van zestien schepen sterk met volk uit *Hollant* zou komen / en daar op een nieuwe Generaal / Gerard Hulst genoemd / t' *Amsterdam* geboren / daar hy Sekretaris , of Geheimschrijver had geweest. De spzaak ging dat deze bloot naar *Goa* gaan / en op de bloot der *Portugezen* passen zou. Maar 't was op *Kolumbo* aangezien ; en men had d'eerste tijding met boozdacht uitgestrooit / op dat de *Portugezen* in *Kolumbo* niet zouden vermoeden dat het hen kosten zou / en zich daar zeker zouden houden / dewijl zy wisten dat 'er in drie of vier jaren geen volk van *Batavia* op *Ceilon* gebzacht was / en niets anders dachten / dan dat *Engelant* en *Hollant* noch in openbare bijantschap waren : in boegen dat zy / dapperlijk snozkende en uitbarende / uitstrooiden dat zy de besting *Negumbo* wilden affluiten. Doch wy boozquamen hen / en zonden derwaarts zestig mannen tot bersterking.

I 655.
Tyding
uit *Hollant*
op *Ceilon*.

Op de negende van *Gzas*maant zagen wy op *Negumbo* de bloot / zonder dat wy zekerlijk wisten of de zelfde van onze byanden / of van d'onzen was / berrmits zy geen blaggen lieten wagen / en de schepen diep in zee hielden. Het boozneemen van onze Kommandeur was / dewijl *Kolumbo* niet beerder dan vijf mijlen van *Negumbo* af lag / hy nacht / en in stilte te landen / en de *Portugezen*, die *Negumbo* te land bezet hielden / gezwindelijc t' onderscheppen / en hen de weg af te snijden ; terwijl de Koning van *Kandi* van d'andere zijde aantrekken zou / om dooz deze middel hun byanden in 't midden te befluiten / op dat zy niet weer naar *Kolumbo* zouden konnen komen / en men daar dooz lichtelijker meester van deze stat zou worden.

Toeleg der
Hollanders
op *Kolumbo*;

Maar deze aanslag mislukte / en had geen gemenscht einde. Want toen wy in 't boozttrekken waren / begon het geweldiglich te regenen ; en deze regen duurde twee dagen lang. Onze boozraat en krijgsbehoefte wierd geheel nat ; en het neutwelijc aangekome volk / 't welc twee maanden onderweeg geweest / en op de schepen stijf geworden was / om dat zy / uit oozzaak van de beekheit der menschen en krijgsboozraat / zich niet hadden konnen reppen en roeten / kon ook niet boozt / en bleef onderweeg leggen. Wy moesten

die mis-
lukt.

diesshalven alle weerom naar Negumbo keren / en de Portugezen in goede oedening / en zonder een man te verliezen / laten wechtrekken. Zp konden zich echter niet inbeelden dat wy 't op de stat gemunt hadden ; maar oordeelden dat wy alleenlijk poogden d' oberhant in 't belt te bekomen.

Berading te-
gen Kolum-
bo.

Beschrij-
ving van
Berberi.

Op d'eerste van Zomermaant daar aan volgende hoerd krijgstraat ge-
houden / en besloten dat onze Generaal met de bloot van Negumbo vertrek-
ken / en aan een besting / Berberi genoemd / onder Kolumbo behorende / en ze-
ven mijlen van daar gelegen / 't anker werpen / en 't volk aan een plaats /
daar men bequamelijk landen kon / aanzetten zou. De Portugezen hadden
deze besting ook in handen / en van daar een bzye weg naar Kolumbo. Ik
zelf ben deze weg drie malen te voet gegaan : en als het hoog water is / kan
men de zelve zeer zwarelijk gebzuiken ; dewyl men niet anders / dan aan-
strant / en met blote voeten boozt kan. Want men heeft op deze weg nu zant /
dan water / en dan steen : en de schoenen zijn in Indiën zo dier / dat men booz
een paar twee rylsdaalbers moet betalen / die noch naauwelijks acht dagen
konnen duren.

Ongemak
in Indiën.

Dewyl wy van onze soldy niet aan kouzen en schoenen wilden besteden /
leerde de noot my een barboeter worden. Wy moesten doen gelijk d' anderen ;
hoewel dit aan veel van mijn makkers / van goede en vermogende ouders
geboren / zo lastig viel / dat zp een ziekte op de hals haalden / of van droeffheit
stodden. Maar ik moest uit noot gedult hebben. Ik kon echter dit noch be-
ter lijden / dan 't waterdrynken / 't welk wy noch niet altyt genoegh kregen /
ja dikwijls in zulke gehele byanthete dagen / als daar zijn / wel niet meer
dan een klein maatje / daar noch de wozmen in kriedden / en dat wel ziema-
len gestonken had. Ik gebacht dikwijls aan mijns vaders kelder / en zou-
de wijn wel hebben laten baren / zo ik slechts een dzonk van ons huisbier / en
uit onze koken een goed stuk gespenzt vleesch had konnen bekomen ; terwyl
ik my wel hondert malen met een klein stukje gezoute vleesch moest behel-
pen / 't welk ik niet meer dan drie malen ter week kreeg / en dat daar benef-
sens van 't zout / daar 't wel by of zes jaren in gelegen had / byna verteert
was. Doch dewyl ik zag dat het niet anders kon wezen / leerde ik zulks ge-
williglijk verdragen. En hoewel de Hollanders my in 't begin Jongbedor-
ven noemden / om dat ik zo vroeg een soldaat was geworden / zo gaben zp
echter aan my / toen ik een jaar in 't land geweest had / en my in mijn geluk-
en ongeluk wel te boegen wist / de naam van Lichthart : want by 't gemeen
volk / en onder de krijgsliden is 't een gewoonte dat zp zelden iemand by zijn
rechte naam roepen : in boegen dat / zo iemand naar Hans Jakobz. Saar ge-
bzaagt had / by my zwarelijker gebonden zou hebben / dan of by naar Hans
Jakobz. Lichthart had gebzaagt. Ik heb wel jaar en dag in een besting ge-
legen / zonder dat ik wist hoe vder by zijn rechte toenaam genoemd was.

Ik zond onderdusschen ook verscheide brieven naar huis / namelijk in de
jaren 1647. 1649. 1652. 1653. van de welken niet een te recht quam / van
de leste / die ik een Franschman / Karel Robert van Rochelle genoemd / mee-
gaf / en die mijn Vader eerst in 't zestienhonderthijftienhijftigste jaar ober-
Ausburg ter handen quam. En dewyl ik geen beschiet kreeg / schreef ik
hooptaan niet meer / tot dat ik in 't zestienhondertzesenbijftigste jaar beschiet
van hem kreeg booz een van mijn lantsleden / Marten Sothauwer genoemd /
een apoteker van zijn ambacht. Deze berichtte my dat mijn Vader noch in
leden

't leven was / en dat hy te Wurtsburg mondelijk met hien gesproken had ; 't welk ik nu alle omstandigheden booz waarheit aannam. Dit wierd my in 't volgende jaer / te weten dat van zestienhondertzevenendvijftig / terwijl ik op Ceilon was / schriftelijk bevestigd / namelijk door een / die mijns Wabers jongen getoest had / Michiel Bruidegom , te Sula in Thuringen geboren / die daar by verhaalde dat mijn broeder (zonder te noemen wie hy was) gestorben / en mijn stiefzuster getrouwt was. Hy schreef daar beneffens dat hy / als 'er volk van Batavia naar Ceilon geboert woterd / zijn best zou doen om mee verwaarts gezonden te worden / op dat hy mondelijk met my zou konnen sprekken. Maar hy woterd naar Amboina gezonden / daar hy ook in 't zestienhondertachtendvijftigste jaer gestorben is.

Bericht aan onze Reiziger van zijn vader en huis.

Maar om weer ter plaats / daar wy ons verhaal gelaten hebben / te heren / wy gingen alle / op de darde van Hooimaant / in 't zestienhondertvijfendvijftigste jaer na Christus geboorte / in de nacht te scheep / en in de volgende dag daar aan te zeil naar Berberi , daar wy ook spoediglijk aan land gezet woterden ; dewijl de Portugezen de plaats van d'aankoomst niet bezet hadden. Wy zongen en riepen / God met ons , God met ons.

Landing aan Berberi.

Op de tiende van de selve maant trokken wy in goede ordening op de besting Berberi aan / en hadden by ons twee buurmoertieren / en negen stukken geschuts / van de welken enigen achten ponden pzer schoten. Wy plantten dit geschut op een hoge berg / niet verre van de besting / daar wy krachtiglijk inschoten / doch zonder merkelyk boozdeel te doen ; en wy zouden van deze besting afgetoeken moeten hebben / zo zy wel van lijfsboozraat verzoget had geweest. In Nogstmaant daar aan volgende ging de plaats by verdracht ober / daar wy veel hoegels en buffekruit in vonden / en ook drie hondert en vijftig mannen / uitgeleze volk / bequamen / die / als gebangenen / op onze zestien schepen berdeelt woterden.

Deze plaats geeft zieh op.

Op de zeventiende van Derffstmaant ging de reis op Kolumbo. Hier mijlen van daar is een bloet / Bander genoemt / daar men landen moet. 't Zou ons hier bang zijn getoerden / zo wy twee uren spader waren gekomen. Want de Portugezen hadden veel strozakken / en bundelen / een mans langte hoog / gemaakt / met booznemen van daar een beukerp op te werpen / en ons het landen te beletten. En zeker / indien zy de zakken vol zant geschoten / en een kleine booztoering daar by opgewoepen hadden gehad / zo zou 't hard gehouden hebben eer wy de zelfde vermeestert zouden hebben. Want de bloet is zo eng / dat men niet een gemeen musket de zelfde overschieten kan ; en de stroom gaat zo sterk / dat men hoog aanzetten moet / of anders word men zo verre in d'openbare zee gedreven / dat men niet aankomen kan / maar niet de beste wint aan de naaste plaats aanlopen moet. En dewijl men op kleine schepen besting boozraat heeft / zo moet men sommits drie of vier dagen hongert en dozz lijden ; gelijk wy zelf eens bejegent is / toen wy met onze zesenddaertig mannen op een galfoor spoediglijk van een plaats / Mader genoemt / naar Puncto de Gallo , niet meer dan tien mijlen van daar gelegen / gezondert woterden. Want toen wy 's nachts booz te zeil gingen / en / met vier uren goede wint / de besting Puncto de Gallo in 't gezicht kregen / en daar beneffens niet wijt van land woteren / quam een grote storm uit de zee / daar af wy zeer verschrikten. Wy wenschten dat wy vijf of zes mijlen dieper in zee hadden geboert. Maar dewijl wenschen niet helpen kon / lieten wy in Gods naam

Vertrek naar Kolumbo.

Groot ongemak op zee geleden.

't anker ballen / en namen onze zeilen in. Wy moesten hier zes dagen lang blijven leggen / en kregen ondertusschen 30 veel zeewater in ons schip / dat geduriglijk twaalf van d'onzen het zelfde met ledere emmers moesten uitscheppen ; en onze rijs wierd 30 nat / dat wy de zelfde niet tot koken konden gebruiken ; en wy hadden / tot groot ongeluk van ons allen / niet langer / dan booz drie dagen / barsch water meegenomen. En dewijl de golven 30 hoog gingen / konden wy niet anders doen / dan ons by malkander boegen / en de goede God om een zalig einde bidde ; vermits wy geduriglijk met het halbe lijf in 't water moesten zitten / en pder ogenblik de doot getroost zijn. Toen wy de storm drie dagen lang uitgestaan / en geen meer barsch water hadden / schreiden wy om een genadige regen. Wy moesten echter noch twee dagen doost lijden ; en de honger verdwegen van zelf. Wy heraadslaagden dies halven gezamentlijk wat wy te doen hadden / en besloten te zamen dat wy / dewijl de wind een weinig afgenomen was / ons weer onder zeil zouden begeben / om te verzoeken of wy in de haven van Punto de Gallo konden komen. De barmhartige God bewees ook aan ons die genade / dat wy / na dat wy zes dagen storm gehad / en weinig geslapen / en in drie dagen geen barsch water genuttigt hadden / op de zebende dag noch alle weer aan land quamen / en / gelijk de herten / naar barsch water liepen / en / met grote dankbetwijs aan God / een byzlijke dronk deden / en daar op een weinig slapen / en / na dat wy een weinig rust genomen hadden / ons by d'inwoonders met spijs vergaafden. Maar dewijl enigen onder ons 30 heftiglijk daar aan vielen / wierden 3p daar af boozt ziek. Doch ik / en anderen met wy / namen eerst een weinig lepelkost / en sop / op dat ons gedarmte / dat in vijf of zes dagen weinig genuttigt had / en daar dooz geheellijk te zamen getrokken was / zich weer allengs uitzetten zou.

Toen wy op de negentiende van Herfstmaant ober de bloet getrokken waren / namen wy onze weg recht op Kolumbo aan. Na verloop van een half uur / terwijl wy / als ons zeker houdende / in grote wanadening booztrokken / bejegende onze booztroep / hondert en vijftig mannen sterk / twee hondert van de bijanden / die / tegen d'onzen heftiglijk schermutselende / met verlies van zeventien doden / en veel gequetsten zich weer naar Kolumbo betrokken.

Gevecht tegen de Portugezen.

Macht der Portugezen tegen de Hollanders.

Doch een Portugees , die in 't bosch geblucht was / en van d'onzen gevangen wierd / verhaalde dat / een uur weegs van daar / de bijant / zeven hondert sterk / was / namelijk dat volk / 't welk altijd tegen de Koning van Kandi te belt gelegen had / en aan 't welk belast was / aan ons d'aankoomst te beletten. Onze Generaal beval dies halven aan onze Krijgssobersten / dat 3p in alle stilte de soldaten met kruut en loot zouden verzoegen / en hen in vijf hopen / pder zes daandelen sterk / na malkander stellen / en wel op onze twee veltstukken passen ; en daar na het gebed doen / en in Gods naam de bijant verwachten. Toen dit gedaan was / wierden dartig mannen uitgezonden / om kennis van de bijant / op een halve mijl verre / te nemen / en 30 3p hem bejegenden / terstont bericht daar af te geben. Na verloop van een vierendeel uurs quam 'er tijding van d'aankoomst der bijanden. Dit wil / dochsten wy toen / wakker aangaan / dewijl wy wel drie duizent sterk waren / en de bijanden niet meer dan zeven hondert in 't getal was ; vermits 3p niet wisten dat 'er een bloot van zestien schepen van Batavia was gekomen / die drie-

Portugezen geslagen.

entwintig hondert mannen meegebracht had. Wy omringden hen van alle kanten / en sloegen vijf hondert van hen dood : in boegen dat 'er niet meer dan twee hondert in Kolumbo quamen / van de welken noch wel de helft gestorven is / vermits zy meest alle gewond waren. Wy trokken daar op terstont naar Kolumbo.

ZESTIENDE HOOFTDEEL.

Beschrijving van de stat en vestingen van Kolumbo. Uitgevalle Portugezen geslagen. Beukerijen voor Kolumbo. Algemene storm der Hollanders, die met groot verlies afgeslagen worden. Goede zorg voor de gequetsten. Misnoeging van de Koning van Kandi.

DEze stat legt op een bequame plaats / en is naar de zee kant geheel open. Grote schepen konnen niet in de haven komen / maar moeten een klein half mijl daar buiten blijven leggen. Aan de rechte zijde legt een grote watervesting / S. Kruis genoemd / daar / toen wy 'er voor quamen / zestien metale stukken op stonden / die de haven honden bestrijken / en diep in zee schieten. Aan de strant / ter rechte hant / eer men aan de stat kooft / was de poort / Elefant genoemd / tegen over de welke de woning van de Statsvoocht stond. Zy was hier langs de strant met een kleine muur omringt / daar ook een kleine punt was / S. Vincent genoemd / en niet wjt van hier ook een waterpoort / en daar by de punt / of rondeel Allegresse. Noeh wijder aan strant stond de punt S. Jan, met steen hoog opgehaalt / en de leste punt aan de haven / daar het half in kon schieten / en half landwaart in. Hier was mee een poort / daar deur men in de stat ging. Aan de lantzijde was wijders een groot rondeel opgetrokken / S. Steven geheten / daar op ook zestien metale stukken stonden. Hier op volgde een kleine punt / S. Sebastiaan genoemd / daar by weer een grote poort was / Konings poort genoemd / deur de welk men in de stat ging. Niet wjt van daar was noch een punt / Madre Dei, of Gods Moeder genoemd. Op alle deze punten rontom de stat hingen klokken / daar mee zy / zo 'er iets voorviel / malkander honden vertoetigen. Aan de punt Madre Dei, of Gods Moeder was een grote beek / by Hieronymus huis / daar men een beukerij opgeworpen had / op de welken twee stukken geschuts stonden / die met schootschoten. Hier was ook een kleine punt / naar het klooster der Kapucynen / dat daar by stond / Kapottin genoemd. Hier by stond het huis / daar 't buffekruit in was / en by 't zelfde de grote punt Hieronymus, en daar neffens weer een grote poort / Mapan geheten / die boven overwelft was / daar op ook stukken stonden. Eindelijk volgde de punt S. Augustyn, naar het klooster der Augustynen, niet verre van daar staande / dus genoemd. Ter plaats / daar de gracht eindigde / was een stene boortweering / S. Jago geheten / omtrent tachtig boeten lang / tot aan een klip opgehaalt / op de welk / gelijk te Punto de Gallo, men een blag kan laten wajen. Buiten de stat waren verscheide kloosters. Doozerft het klooster Acqua di Lupo genoemd. Wijders het klooster S. Sebastiaan, daar een kleine Kapelle by stond. En ten darben het klooster Misericordia. Dicht by het klooster Acqua di Lupo stond een treffelijk Herenhuis / daar in onze Generaal zijn verblijf nam. Wy anderen hadden onze herberg ten deel in

Beschrijving van de stat en vestingen van Kolumbo.

Het eerstgenoemde klooster *Acqua di Lupo*, ten deel in 't klooster *S. Sebastiaan*, en in de bygelege woningen / die alle niet meer dan een halve scheut met grof geschut van de stat stonden. Wy verzagen ons dieshalven van voren naar de statzijde / in een nacht met een goede bozftoering / om tegen 't geschut uit de stat beilg te zijn ; en pder arbeider kreeg een rijkdaalder booz zijn arbeit.

Uitval der
Portugezen,
die geslagen
worden.

Op de negentiende van Herffstmaant deden zy een heftige uitval op ons / en moesten weer te rug / met verlies van vijf hondert mannen / van de welken top veel gebangenen bequamen / die wy drie of vier dagen quartier gaben / en daar na in 't bosch voerden / daar wy hen doot schoten : bermits wy gedachten dat wy te voren omtrent vier hondert op onze schepen hadden verdeelt / die in de boozgedachte besting lijfsgenade hadden bekomen / en die wy niet darden vertrouwen / om dat onze bootsgezellen aan lant moesten / om buffekruit / koegels / lijstrocht / en diergelijke dingen aan te draagen.

Beukery
voor Kolumbo
ge-
maakt.

Op de tweede van Wijnmaant / in de nacht / begonnen wy beukerijen te maken / van de welken wy vier baerdig maakten. Op twee van dezen konden wy twee of drie / en op d'anderen drie of vier stukken brengen / die achtien / ja vierëntwintig ponden pzer schoten. De Keizer van *Ceylon* zondt aan ons twee duizent mannen van zijn volk / om ons te helpen arbeiden ; van de welken dikwijls in een nacht dertig dootgeschoten wierden. Wy dee echter toezegging van noch meer volk te zullen zenden / en maande ons aan geen blijt achter te laten / om *Kolumbo* te bekomen. Onze Konstapel / zich al t'onboozzichtig betonende / had een groot ongeluk. Men had bebel om by nacht alijt de stukken met schzoort te laden / om / indien de vijanden ter stat uitbielen / hen daar mee te groeten. Doch by daag moest men het schzoort weer uitneemen / en 't geschut met koegels laden / om / indien de vijant met grof geschut op ons schoot / terstont weer daar op t'antwoozden. Maar onze boozgedachte Konstapel / bergetende het schzoort uit te nemen / stak het stuk aan ; en het schzoort / zich van malhander spzeibende / doodde dertien mannen van de genen / die tot onze bystant gezonden waren / en tusschen de stat en onze beukery arbeidden. Wy wierd hier op terstont gebangen genomen : en men zond een brieef aan de Koning van *Kandi*, daar boozt men hem van 't ongeluk van onze Konstapel berichtte / en met enen verzocht dat hy ontbieden zou wat straf men aan deze Konstapel plegen zou. Wy ontbood daar op / dat men / bewijl de zaak geschied was / hem een koegel ober 't hooft zou schieten / en / zo hy weer miste / een koegel deur zijn hooft drijven zou. Op de zeventiende van Wijnmaant begonnen wy van onze beukerijen af / looppgraaben te maken ; en daar wierd besloten dat men een algemene storm zou doen.

Algemene
storm op
Kolumbo,

Op de tweede van Slachtmaant / by helder dag / 's uchteens t'acht uren / ging d'algemene storm aan. Onze zestien schepen / die booz de haben lagen / lichtten hun ankens / en zeilden zo dicht booz de stat / als zy konden. Doch aan twee van de zelven wierd belast de haben in te lopen / en de waterbesting zomachter / als hen mogelijk was / te beschieten. Deze besting was echter zeer sterk / en met twaalff metale stukken bezien / die boozt een van de twee schepen in de gront schoten. Het ander kreeg ook zo veel / dat het naauwelijks weer uit de haben kon geraken. Terwijl d'andere schepen / die aan

de zee kant lagen / met hun geschut / gruwelijk in de stat zouden schieten / zouden de genen van twee vaandels / dat van Kapitein Hardenberger , en Kapitein Roskam , (daar onder ik was) pder vijftigzeventig mannen sterk / meest buurroers en snaphanen / met hun krijgsobersten en trommeslagers / en by pder vaandel vijftigtwintig bootsgezellen / die pder vijf granaten hadden / hun heil berzoeken. Maar dewijl wy ober een groot water moesten / en onz volk en stozmladders op negen kleine vaartuigen overbryngen / belagen wy de schepen booz met planken van drievingeren dik / om te meer tegen de vijant zeker te zijn. Wy quamen ook alle wel ober aan zekere plaats / daar wy gantschelijk in de stat honden zien ; en wy meenden niets anders / dan dat de krijgsobersten in de stat zich berkeken en misgreepen hadden. Maar toen wy aan lant wilden treden / bebonden wy dat de vijanden zich in de huisen gelegd hadden / daar uit zy dapper schoten / en ook mijn nakker Georg Kaspercz , een Neurenberger , zodanig troffen / dat hy doot neder viel / die wy sedert noch begroeben.

Ik / mee aan lant stappen willende / kreeg uit een galderp twee scheuten / d'een in de rechte arm / en d'ander in de flinke zijde tusschen 't schouderblad ; in boogen dat ik achter ober in de schuit neerbiel. Hoort / het liep 'er heet af ; dewijl 'er niet meer dan zes mannen van d'onzen afguamen / die noch alle getwond waren. Wy verloren daar in die dag acht hondert mannen / behalven vijf hondert gequetsten / daar onder de Generaal zelf was / die ober dit verlies grote droefheit betoonde.

En zeker / indien de vijant zijn boozneemen vervolgt had / zo zouden wy alle verloren hebben geweest. Want zy hadden besloten na d'afflaning van de stozm met barrien hondert mannen een uitbal te doen. Doch God verblindde daar in de Statsboocht in dier boeger / dat hy zulks niet wilde toelaten : daar af hy tot reden bryacht dat dit slechts een stozm had geweest / en dat onze meeste krachten noch in de loopgraben / en aan de beukerijen lagen / en dat / zo zy uitbielen / wy hen de weg zouden afsnijden / en hen tegen onz geschut aanjagen ; daar af zy grote schade zouden lijden. Maar warelijk / indien zy uitgekomen waren / zy zouden ons gruwelijke schade aangedaan hebben / dewijl wy niet meer dan drie duizent mannen sterk hadden geweest / van de welken alree acht hondert doot / en vijf hondert gequetst waren.

Wy trokken echter niet van de stat af : want het is de gewoonte der Hollanders , dat zy / als zy hun geschut booz een plaats geplant hebben / niet wechtrekken / of men moet hen wechslaan. Onze gequetsten werden een half mijl van daar naar Matta Wal gebracht / daar men twaalf barbiers uit de schepen zond / om de gequetsten te helpen. Wy kregen ook alle dagen barsch vleesch / en drie malen wijn. Men zond terstont een schip naar Baravia , om daar de tijding van dit verlies te bryngen / en om daar berzoek van nieu volk te doen / namelijk van zes hondert mannen / daar mee onze Generaal / gelijk hy boozgaf / Kolumbo meende te veroveren.

De Koning van Kandi , onz groot verlies verstaan hebbende / was gantschelijk versteurt / om dat onze Generaal niet aan hem te voren bekend had gemaakt dat hy stozmen wilde. Hy schreef dieshalven aan hem / dat / volgens het berzacht / te voren tusschen hen gestoten / Kolumbo , indien het gewonnen wiert / half aan hem zou behoren / en dat men dieshalven hem hier

die afgeslagen word ,

met groot verties der Hollanders .

Bezorging der gequetsten .

Miswoeging van de Koning van Kandi .

af behoorde berouwtigt te hebben / op dat hy'er de zynen neffens had konnen zenden / om dus met gemene macht / en niet uit eigehoofdigheid zulk een zwaar en gewichtig werk aan te vangen. Onze Generaal / des Konings steunig / en zyn eige misgreep bemerkende / besloot een gezant aan de Koning van Kandi, met grote geschenken te zenden / en om zich by hem te verontschuldigen / en met vertroosting en toezegging dat hy de plaats noch wel zou berouwen / zo de Konings slechts een weinig gebult geliefde te hebben.

ZEVENTIENDE HOOFDDEEL.

Gezantschap aan de Kaizer van Ceilon. Nieuwe nadernissen op Kolumbo. Een Korporaal loopt tot de vijanden over. Gebrek in de stat. Doot van de Generaal der *Hollanders* voor Kolumbo. Bericht van een overloper. Een bolwerk ingenomen. Onze Reiziger, neffens veel anderen, gewond. Vergeeffsche aanval der *Portugezen*. Kolumbo overgegeven; en de voorwaarden daar af.

1656.
Gezant aan
de Kaizer
van Kandi.

Op de vijftiëntwintigste van Loumaant / in 't zestienhondertzesenbiftigste jaar na Christus geboorte trok Kapitaan Jan Hartman, te Kassel in Hessen geboren / bywilliglijk met grote geschenken naar de Kaizer / die tot aan de derde dag geen gehoor aan hem wilde verlenen. Daar na dee hy de gezant voor hem komen / en ontfing met grote gunstbewijs de geschenken / die aan hem geschonken wierden. Doch dewijl de stat Kolumbo geduriglijk in des Kaizers zin lag / hield hy hem niet lang op; maar beschonk hem voort met een goude keten / en met een elefant / en zond hem weer naar onze Generaal / met andere geschenken / veel kostelijke gesteenten / en twee elefanten voor de Maatschappij.

Bericht van
de Koning
aan de
Generaal.

Op de tweede van Spookelmaant quam de voorgesachte gezant weer te rug / met schriftelijk bericht aan onze Generaal / en aan de Maatschappij / dat men voortaan zulk een werk niet weer zou aanvangen / zonder zulks te boren aan hem beken te maken: daar hy byhoegde dat hy bedroeft was van dat men zo veel dappere mannen zo onnuttelijk gespilt en verquist had.

Nieuwe na-
dernissen.

Op d'achtende van de voorgesachte maant begonnen wy weder met onze nadernissen voort te baren / dewijl'er dagelijks nieu volk aangquam / dat te Matta Wal weer gezond was geworden / en de genen / die in 't leger waren / zich ook beter konden toeben / om dat de Kaizer alle dagen barsche lijfstoelt toezond / die in 't leger goetkoop was.

Overloper.

Toen wy na aan de stat quamen / liep van d'onzen een Korporaal wech / die de soldij / de welke hy voor zyn Waandel had ontfangen / verspeelt had / en geen middel wist om deze penningen weer te houde te brengen. Hy dee dit te meer / om dat hy meende dat wy de plaats niet zouden konnen berouwen; en hy maakte den belegerden diets / dat wy voorgenomen hadden noch een algemene storm op Kolumbo te doen / en zo ons dat mislukte / af te trekken. Maar wy hadden weinig moed om noch eens op zulk een plaats aan te vallen / daar wy met zo groot verlies afgedeven waren.

Varfch volk
van Bata-
via.

Maar dewijl'er / op de tweede van Grasmaant / drie schepen met barsch volk van Batavia aangquamen / schrepen wy weer nieuwe moed om onze schaden te verhalen / en noch te meer toen wy op de derde van de zelfde maant hun

hun boorzaat in handen kregen / die 3p van Goa zonden / in een schip / dat Hollandsche blaggen boerde / op hoop van dooz deze middel deur onze schepen in de haven booz Kolumbo te geraken.

De belegerden / deze twee dingen verstaande / wierden kleinmoedig / te meer dewijl 3p zagen dat wy de stat dagelijks nader quamen. Wy kregen ook alle dagen veel oberlopers / die alle eenpartijlijk zeiden dat 'er in de stat groot gebrek van levensmiddelen was / en dat 'er altee veel van honger gestorven waren. Dit alles wierd dooz de dagelijksche uitloping der Swarten bevestigd / die wy niet in onz leger wilden laten komen / en tusschen onze loopgraven en de stat nederschooten. De honger nam eindelijk d'oberhant in dier boegen / dat een Swartin haar eige hint doodde / en at / en anderen 't gras en groen uit d'aarde plukten / en nuttigden. En dewijl wy hen niet van ons konden drijben / zo moesten wy grote schrik onder hen maken ; en als 'er een vrou quam / die kleine kinder en meebacht / zo dwongen wy haar dat 3p haar hint in een houtte moztier lag / en met de stamper doot stiet ; en echter moest 3p met haar doot hint van ons wijken.

Gebrek in de stat.

Op de negende van Grasmaant begonnen wy een Mijl te maken / en bzachten ook van onze zijde een galderp deur de statsgrachten. Maar toen 3p / na verloop van twee dagen / merkten dat wy een Mijl maakten / groeven 3p daar tegen aan ; in boegen dat wy van onz werk aflaten moesten.

Mijnen tegen Kolumbo.

Op de twaalfde van de zelfde maant bezichtigde onze Generaal verscheide plaatsen / om te vernemen of wy niet aan een andere stee Mijnen konden maken. Maar hy / in d'uitterste loopgraven komende / wierd van een scheut getroffen / daar af hy terstont dootbleef ; 't welk grote schrik onder d'onzen veroorzaakte. Op de tweede van Bloemaant wierd hy naar Punto de Gallo gebzacht / en daar van de Sarjanten in de kerk gebzagen / en wechgezet. Hier op wierd het geschut op de wallen rondom de stat afgeschoten ; en twee vaandels soldaten losten hun musketten tot drie malen.

Doot van de Generaal der Hollanders.

Op de zeste van Bloemaant lagen wy de gehele nacht in onze loopgraven. De Katzer van Ceilon en d'onzen hadden besloten noch eens een algemene storm te doen. Ondertusschen quam een Portugees , met zijn bolle geweer / in onze werken lopen ; en toen hy booz onze Overste / die in plaats van de gedode Generaal het gebied had / gebzacht was / en naau onderzocht wierd / zeide hy dat alle de genen / die in de stat waren / niets lieber wenschten / dan dat 'er noch een algemene storm gedaan zou worden : dewijl 3p in de stat alle huizen habbendeur gebzoken / en alle straten / met paalwerk van palmbomen bezet / de stukken van de wallen genomen / met hagel geladen / en langs de straten geplant / en onder de wallen / daar wy oberlopen moesten / gehele kisten met buffekruit gezet / en de zelfde zo toegesteld / dat men hen met een lopend buur kon aansteehen : in boegen dat wy dooz buur en blain zouden hebben moeten gaan. Hy gaf ons hier tegen een treffelijke raat / en zeide dat / zo haast het dag wierd / de burgers (vermits het zondag zou zijn) die de verledede nacht gewaakt hadden / met de soldaten naar de misse gingen / en dat 'er niet meer dan vijf of zes mannen op de bolwerken bleven : hoewel 'er niet boven de hondert rechte Portugeesche soldaten waren / en d'anderen uit burgers en slaven bestonden. Hy zeide met enen dat wy eben op de zelfde tijt / gelijk te horen / in d'achtentstont onze trommelslager de trommel zoud den laten roeren / en de trompetter doen blazen / en dat wy ons in de loopgra-

Bericht van een overloper.

Zijn raat.

ben stil zouden houden / op dat men ons boozneemen niet zou merken / en dat wy / na verloop van een half uur / terwyl zy ter kerke waren / gezwoindelyk op het rondeel / dat de naam van St. Jan boerde / een aanbal zouden doen. Deze raat gebiel den onzen wel. Men schikte drie vaandels van buurroers hier toe / doch in alle stilte; en de geen / die d'eerste de wassen beklom / zou vijftig rijkswaalders tot een verkering hebben. Wy maakten hier op in der pl onze stormladders vaerdig / sloegen hen aan de wal / en quamen 'er op / zonder dat het iemand merkte. Wy bonden 'er niet meer dan acht Zwarten / van de welken zeven stiepen; en hoewel de schiltwaecht waakte / zo wierd hy echter met d'anderen gedoot / eer hy wech kon komen. Hier ober ging in de stat de wapenkreet op. De klokken wierden geluid / en alles liep met de wapenen naar het ingenome rondeel / tegen 't welk zy met hun geschut in dies boegen schoten / dat alles donderde en blixemde / en wy ten tweede maal omtrent de drie hondert verloren / behalven noch veel anderen / die gequetst wierden.

Het bolwerk St. Jan ingenomen,

met groot verlies van volk.

Onze Reiziger gewond,

in groot gevaar van zijn been te verliezen;

word genezen.

Vergeeffche storm der Portugezen tegen de Hollanders.

Ik kreeg hier weer mijn deel onder de gequetsten / en wierd met een stuk van schroot uit de waterbesting zodanig aan de voet getroffen / dat d'enklaau aan stukken was / en ik moest blijven leggen. Ik had noch een groter ongeluk / dat is dat / toen men my wechgedragen had / ik van een jong meester / die weinig kennis van zijn kunst had / verbonden / en zo weinig waargenomen wierd / dat het hout buur in de wond quam / en dat men begon te spreken dat men my het been onder de knieschijf afzetten zou. Toen alle de barbiers by malkander waren / by de welken in diergelijke boozballen altijd een krijgsoberste moet zijn / om bericht hier af aan de Plaatsvoocht te brengen / en zijn toestemming daar toe te halen / dee de Plaatsvoocht alle de barbiers booz hem komen / en zeide dat ik een jongman was / die de Maatschapp acht jaren lang gedient / en altijd mijn rochten en wachten wel waargenomen / en nooit geklaagt had; en draagde of 'er geen andere hulpmiddel was / dan met het been af te zetten. Toen quam 'er een Franschman te boozschijn / de welk zich aanbod om noch eens een verzoek aan my te doen: en God gaf zijn genade en zegen in dies boegen daar toe / dat ik / schoon ik onberdzagelyk he smart moest lijden / in de tijd van een maant weer genezen / en tamelyk gezont wierd. Marten Sothauer, mijn boozgedachte lantsman / een apoteker / beveers my in mijn elende veel goets / en stiep my altijd / als ik verbonden wierd. Ik verhoop hem ook haast gezont weer te zien: want toen ik te Kolumbo van hem scheidde / moest hy de Maatschapp noch een jaar dienen.

Op d'achtste van Bloemaant deden de belegerden een zeer geweldige aanbal op 't rondeel / dat d'onzen ingenomen hadden / om hen weer daar uit te drijven. Maar dewyl wy ons in een nacht wel begraben / en met krygsboozraat en granaten verzien hadden / en lustig buur en rook tegen de vijanden gaven / zo moesten zy met groot verlies wijken; terwyl zy luid riepen / Moeder Gods / gedenk aan ons / en anderen tot malkander zeiden / dit is onzer zonden schult.

Op de negende van de zelfde maant wierd een loopgraaf van het gewonne bolwerk naar de stat begonnen. De Portugezen, dit ziende / quamen in de volgende dag met een vzebevaan te boozschijn / en begeerden van boozwaarden te spreken / om de stat ober te geben: en op de zelfde dag wierd het verbzach op deze boozwaarden gefloren.

I. De Portugezen zouden aan yder van ons negen maanden foldy betalen, naar dat getal te rekenen, met het welk wy voor deze vesting gekomen waren, de doden zo wel, als de levendigen, en yder maant op tien guldens gerekent.

Voorwaarden van d'overgeving van Kolumbo.

II. Zy zouden ook alle d'onkosten van krijgsvoorraat, die voor de stat verschoten was, betalen.

III. Zy zouden alle slaven achterlaten, of de genen, die met hen trekken wilden, weêr van ons kopen.

IV. Aan yder van hen zou vrij staan of hy de Maatschappy acht jaren lang wilde dienen. De genen, die naar een andere Portugeſche plaats wilden trekken, zouden met onze ſchepen derwaarts gebracht, en de genen, die naar *Hollant* wilden, op *Batavia* geleverd worden.

V. Vader en moeder, zufter en broeder, die gehuwelijkt waren, zouden met onze ſchepen naar de plaats, daar zy begeerden, gezonden worden: gelijk naar Goa, S. Thomas, Kochin, en andere plaatſen der Portugezen, ja zelfs naar *Hollant*. Doch d'ongetroude dochters zouden moeten blijven, en zich met de *Hollanders* mogen verhuwelijken. 't Welk een groot gemammer en geveen onder hen verōorzaakte.

VI. Dewijl de Portugezen vier ſchepen met volk en lijftocht van Goa te verwachten hadden, zo wierd verdragen en beſloten dat, indien zy voor de twintigſte van Bloei maant aanquamen, zy den ſtedelingen zouden toebehooren: maar indien zy na de twintigſte quamen, zo zouden zy aan de *Hollanders* vervallen zijn.

VII. Al't geen, 't welk den Koning van Portugal in de ſtat Kolumbo toebehoorde, namelijk gelt, ſlaven, vee, roerende en onroerende goederen, wat naam het ook had, zou, zonder enige openbare of heimelijke achterhouding, den *Hollanders* ingeruimt worden.

toen dit berdzach van weerszijden beſtegt was / trokken wy op de twaalfde van Bloei maant in de ſtat Kolumbo, daar / in de volgende dag / de krankhen ook ingedragen wierden / onder de welken ik ook een was / die in 't klooster van S. Augustyn gebzacht wierd. Daar men liet het volk des Konings van Kandi niet mee intrekkhen; daar over hy zo bergramt wierd / dat hy alle wegen in zijn lant dee bezetten / en alle lijftocht en waren / die naar Kolumbo gingen / ophouden. Dit verōorzaakte van nieuw grote hongersnoot in de ſtat / daar zo veel ſtozben / dat onze ſlaven / die wy by ons in 't leger hadden / vier dagen lang niets anders deden als doden begraven; vermits'er in een dag twintig / ja dertig nederbielen. Dit verōorzaakte grote ſtank / en ook ziekte onder ons / van de welken ook veel ſtozben / schoon wy op onze ſchepen veel rijs en gezoute bleefsch tot onze onderhouding hadden.

Kolumbo den *Hollanders* ingeruimt.

Hongersnoot.

ACHTIENDE HOOFTDEEL.

Staf aan overlopers. Portugeſche ſchepen van de *Hollanders* genomen.

Portugezen van *Ceylon* naar *Goa* gevoert. Zilvervloot der *Hollanders* uit *Japan*. Gevechten der *Hollanders* tegen de *Portugezen* voor *Goa*, die de nederlaag hebben.

Op de dertigſte en veertigſte van de zelfde maant vertroſſaken negen van onze ſchepen / drie naar *Batavia*; en d'andere zes brachten de genen

wech/ die niet wilden blijven. De booznaamsten en geestelijken wierden eerst ingescheept; en daar na volgden alle d' anderen.

Misdadi-
gen ge-
straf.

Op de vijftiende wederden vier van de Hollanders, en daar onder de boozgedachte sbergelove Kozporaal/ opgehangen; gelijk ook een Zwart/ en een Portugeesche Kapitaïn/ die eerst van de Portugezen tot ons/ en/ toen wy de stozin verloron/ weer van ons tot hen obergelopen was. Onder de Hollanders was een gemeen knecht/ die/ schoon hy twee dagen te boren doot gebleven en begraven was/ weer opgedolven/ en aan de galg gehangen werd/ om aan alle anderen een schrik te geben/ op dat niemant booztaan een schelm zou worden/ en zich ongetrou tegen zijn Heer tonen.

Portuge-
sche sche-
pen vallen
in de han-
den der
Hollan-
ders.

Van de vijftiende tot aan de twintigste is 'er niets besonders boozgebalen. Doch op d' eenentwintigste/ na de middag/ zag men vier schepen/ die zo na aan de wal/ en onder de stat liepen/ als 't mogelijk was. Wy/ wel wetende dat zy Portugezen waren/ verhinderden hen niet in de haben te komen/ maar poogden hen te meer aan te lokken. Wy lieten dieshalven Portugeesche vaandelen op de wallen wagen; en enigen van onze soldaten moesten zich ook met Portugeesche klederen kleden/ met lange enge waambasimoutwen/ dubbelde kousen/ witte linne onderkousen/ en zeer grote kragen aan de hemden; gelijk ook met strohoeden/ met taffet geboeiert/ ten deel met nederhangende moutwen. In dezer voegen gingen zy langs de zee- kant/ en wankten met hun hoeden zodanig/ dat de genen/ die op de vier schepen waren/ niet anders meenden/ of de stat was noch in hun handen. Maar zy bebonden wel haast het tegendeel: want toen zy een van hen aan land deden zwoemmen (daar in zy zeer geoeffent zijn/ ja zodanig/ dat zy drie/ vier uren/ en langer konnen in 't water zijn) niet recht naar de stat/ maar naar Matra Wal, en dese een Portugees, uit de stat komende/ toeriep/ ver- stond hy uit hem dat de Hollanders meesters van de plaats waren. Hy heer- de dieshalven gezwindelyk weerom/ en bracht dese tydning aan de schepen/ die/ dit verstaan hebbende/ weer poogden uit de haben te geraken/ en beur te gaan. Onze Waterbesting had ondertusschen alle boozbereiding ge- maakt/ en schoot/ eer zy wech konden komen/ het een schip in de gront/ en trof het ander in vier voegen/ dat het wel uit de haben geraakte/ maar ech- ter van onze schepen tusschen Kolumbo en Negumbo achterhaalt wierd. De twee andere schepen riepen om genade; en zy wierden alle drie opge- bracht; hoewel wy soldaten lieber gewenscht hadden dat zy wechgeraakt waren: dewyl zy heel stinkend gezoute bleesch in hadden/ 't welk wy met grote afskeer moesten eten/ om dat van buiten/ gelijk gezegt is/ alle voegen gestoten en gestopt waren.

Herstelling
van onze
reiziger.

Van die tijt/ daar in wy Kolumbo beroverden/ tot aan het zefftenhon- dertzevenenblijftigste jaar/ ('t welk wijder dan een half jaar duurde) was 'er grote armoede onder ons/ gelijk wy/ die gequetst en ziek waren/ besonder- lijk bebonden/ tot dat God weer die genade aan ons bewees/ dat wy ook weer op onz boozdeel geraakten. Ik wierd eerst op d' achtienste van Oogst- maant in mijn dienst herstelt/ en op 't bevel van onze Plaatsboocht by een rijke Portugees ingelegert/ aan de welk ik vier maanden lang tot sauegarde en beschutting verstrekte. Ik had hier goede kost/ en alle maanden twee rijksdaalders aan gelt/ behalven noch veertig ponden rijt/ die ik tot mijn boozdeel moegt besteden.

Op d'achtentwintigste van Loumaant/ in 't zeffienhondertzevenenbiff-
tigste jaar daar aan volgende/ boeren drie van onze schepen naar Goa, die
d'oberigen der Portugezen derwaarts brachten/ en aan de welken belast
was daar te blijven leggen/ tot dat de bloot van Batavia zou komen/ die wij
der last meebrengen zou.

Op de derde van Spzokkelmaant quam de bloot van Batavia, te Ceilon,
en bleef daar tot in Zomermaant/ in de welk zy naar Goa trok/ en daar tot
in 't zeffienhondertachtēnbiffstgste jaar booz leggen bleef. Aan onze drie
boozgaande schepen was bevolen/ dat zy/ zo de Portugezen uitbielen/ zich
naar d'Admiraal zouden richten; en dat/ zo hy stant hielt/ zy ook stant zou-
den houden/ en zo hy liep/ dat zy ook zouden lopen. Want aan hem was
bevolen zich in geen gebecht te begeben/ booz dat de schepen/ die jarenlijks
tot drie of vier in 't getal uit het Cilant Japan komen/ en met zilber geladen
zijn/ en yder drie hondert kisten zilbers en meer boeren/ boozby getrokken
zouden wezen. Hit Japan nemen zy eerst hun streek op Tajowan, of naar
't Cilant Formosa, van daar naar Malakka. Wijders op Ceilon, en boozs
naar Suratte, tot dat zy in Perfiēn komen.

Toen nu/ (om weer tot ons bobenverhaalt verhaalt te komen/) de Portu-
gezen met negen galjoenen uit Goa quamen/ om tegen ons te bechten/ licht-
te onze Admiraal zijn anker/ en liep zeewaart in. De Portugezen meenden
dat de Hollanders de blucht hozen; en onze andere scheepsoberssten/ en alle
onz volk meenden desgelijks dat het hem aan moed ontzak. D'Admiraal/
het quaad gerucht/ dat van hem liep/ verstaande/ dee alle de Scheeps hoof-
den en bebelhebbers by hem in zijn schip komen/ en hen zijn last boozlezen;
namelijc dat hy eerder zich in geen strijt zou begeben/ booz dat de zilberbloot
boozby getrokken zou zijn; en zeide daar by dat zy/ als deze zilberschepen
boozby waren/ zijn moed zouden zien/ en dat hy/ zo hy dan zijn plicht niet
betrachtte/ zich getroosten zou zijn straf daar ober van de Generaliteit t'ont-
fangen. Zy/ dit verstaan hebbende/ verontschuldigden zich alle; en in alle
de schepen wierd afgelezen dat men/ zo men bevond dat iemand d'Admiraal
lasterde/ en smadelijc van hem spzak/ de zelfde aan 't lijf zou straffen. Dit
dan was d'oozzaak/ om de welke onze schepen zich zo lang/ als zy konden/
stijfhelden: want indien d'onzen zich in 't gebecht begeben hadden/ en be-
schadigt waren gewoorden/ zo zou 'er geen ander bertrek geweest hebben om
de schepen te vermaken/ dan aan Ceilon, of te Batavia; en ondertusschen
zou de Zilverbloot in gebaar hebben geweest. Maar indien de Portugezen
in 't onderspit waren geraakt/ zo zouden zy in hun haben hebben gelopen/
om daar hun schepen te bertimmeren/ en hun schade te vergoeden.

In 't zeffienhondertachtēnbiffstgste jaar na Christus geboozte/ op de dar-
tiende van Spzokkelmaant/ wierd men drie schepen gewaar. Onze Admi-
raal zond terstont een jacht derwaarts/ om te vernemen wat schepen het wa-
ren. Twee uren daar na quam het jacht weerom/ en berichtte ons dat het de
Japansehe of Zilverbloot was. Toen zy nabij ons quamen/ lieten zy d'an-
kers vallen/ en lagen met de zeilen booz de mast. Hun Admiraal boer met
een schuit by onze Admiraal/ en toen zy drie of vier uren met malkander
hadden gesproken/ bertrok hy met zijn drie schepen naar Suratte en Perfiēn,
van daar/ gelijc verhaalt is/ heel zijden/ indigo/ en andere kostlijcke waren
weer te rug gebracht worden. Maar het gemeen volk brengt veel dabelen en

1657.
Overvoe-
ring der
overige
Portugezen
naar Goa.

Zilvervloot
der Hol-
landers uit
Japan.

De Hollan-
ders wijken
voor de
Portuge-
zen.

D'Admi-
raal geeft
reden van
zijn wij-
king.

Koomt van
de zilver-
vloot.

Langsame
vrucht van
de Dadel-
boom.

andere gewassen uit Perfiën. De dadelboom moet veer jaren staan en was-
sen / eer hy vruchten booztbrengt / ja 30 lang / dat een man / schoon hy zestig
of zeventig jaren out was / geen genot daar af kan trekken. Men zegt dies-
halben van een Kaizer / dat hy booz veer jaren een Perfiään , zijn onderzaat /
die hy een dadelboom zag planten / uitlachte / om de bergeeffche arbeit / die
hy dee / dewijl hy de genieting van deze vruchten niet beleben zou : daar de
Perfiään op antwoorde : Indien onze boozouders ook dus hadden gedaan /
30 zou 'er heden geen dadelboom oberig zijn ; en dieshalben / schoon wy het
niet beleben / 30 genieten echter onze kinderen deze vruchten. Men boegt 'er
hy / dat de Kaizer hem / om deze wijze reden / tot een groot Heer maakte / en
met treffelijke verckeringen beschonk.

Op de zebentiende van Spzokkelmaant / des uchtens boezeg / toen wy op
onze schepen de dagwacht hadden afgeschoten / dee onze Admiraal een schoot
niet scherp schieten. Een van d'onzen klom dieshalben in de mars / om te
zien wat dit bediedde. Want dewijl in Indiën 's uchtens een grote nebel
rijft / 30 konden wy niet terstont weten waar uit dit spoot. Toen de zon te
boozschijn quam / omtrent de klok zes uren / (want de dag en nacht is daar
altijt eben lang / en twaalf uren groot) riep onze bootsgezel / die in de mars
was / dat de Portugezen uit hun haven liepen / en d'Admiraal altee zijn an-
ker gelicht had. Wy wonden dieshalben d'onzen ook gezwindelijc op / en
laadden onze stukken geschuts met dubbelt scherp. De Portugezen meenden
dat wy weer wijken zouden / gelijk te boren ; doch dewijl onze Zilverbloot
altee boozhy getrokken was / hadden wy niets booz hen oberig / van krant loot
loot / 't welk wy twee of drie uren lang malkander rijkelijc toezonden. Maar
dewijl zy hun stukken van butten moesten laden / en wy in tegendeel poozten
hadden / die wy konden laten ballen / 30 haast als 'er een schoot gedaan was /
en die wy weer optrokken / als het stuk gekoelt / en weer geladen was / en zy
daar beneffens grote en zware / en wy kleine en lichte schepen hadden ; 30
konden wy hen tweemaal de volle laag geben / eer zy eens het zelfde konden
doen. Zy kregen dieshalben veer doden / en moesten zich weer in hun haven
bertrekken. Doch een schip / kostelijc geladen zijnde / was neffens d'andere
schepen uitgelopen / en meende / terwijl wy schutgebaart hielden / deur onze
bloot te geraken / en naar Portugal te zeilen ; gelijk het ook altee opening ge-
bonden had / en deurgeraakt was. Maar dewijl de wint te slap blies / en het
schip een galjoen was / dat negen hondert eters op had / konde het / uit ooz-
zaak van zijn zwaarte / d'andere schepen niet in de haven volgen. En toen
wy d'anderen 30 wijt verbolgt hadden / als wy konden / heerden wy ons met
alle onze machjt tegen dit galjoen : en dewijl het zijn zellen liet hangen / schoot
een van onze schepen met een buurhoegel daar in / 't welk oozzaak was dat
het geheel galjoen in bzant geraakte. De Portugezen , die zwemmen
konden / zwommen naar onze schepen ; en wy bischen hen op met onze bo-
ten tot een getal van drie hondert. Toen dit schip meer dan een half uur in
bzant had gestaan / moesten wy 't verlaten ; en een vierendeel uurs daar na
quam de blam in 't buffekruut / 't welk zy niet ober boozt hadden gewoopen.
In dezer boegen spzong dit kostelijc schip in de lucht / met vier hondert zie-
len ; en twee hondert verbronnen / die wy niet konden helpen. Een van onze
schepen bzacht boozt de tijding van deze heerlijche vertwinning naar Ceilon ,
gelijk ook de drie hondert gebange Portugezen.

Gevecht
der Hollan-
ders tegen
de Portuge-
zen ,

die de
vlucht kie-
zen.

Ondergang
van een
Portugefche
galjoen.

NEGENTIENDE HOOFDDEEL.

Vertrek der *Hollanders* van *Kolumbo* naar de vesting *Manara*, die zy met verdrach inneemen; gelijk ook de *Parrelbank*. *Visschery* der *parrelen*. *Optocht* naar *Jassanapatan*. *Blijfschap* der *Heidenen* over de *koomst* der *Hollanders* om de *smaat*, door de *Portugezen* hen aangedaan. *Gesprek* tusschen de *Hollanders*, en de *Vorst* van 't *lant*. *Grote* *macht* der *papen*. *Belgzucht* der *Indiânsche* *wijven*. *Jassanapatan* *belegert*. De *bronnen* *vergiftigt*. *Overgeving* van de *plaats*. *Onze* *Reiziger* *word* van *zijn* *roof* *berooft*.

Op de *darde* van *Lentemaant* *quamen* van *Batavia* *by* *ons* *booz* *Goa* *dzie* *schepen* / met *zes* *hondert* *soldaten* / en *bier* *mortiers* / van de *welken* *twee* *tweehondert* *en* *twintig* / en *d'andere* *twee* *zestig* *ponden* *schoten*. *De* *Heer* *Kommissaris* / *Richlof* van *Gunts* *genoemt* / *t'Embden* *geboren* / *die* *mee* *gekomen* *was* / *nam* *noch* *bier* *schepen* *mee* / en *veel* *volks*; in *voegen* *dat* *op* *yder* *schip* / 't *welk* *booz* *Goa* *lag* / *niet* *meer* *dan* *bijstien* *soldaten* *bleven*. *Op* *vertrok* *met* *dit* *volk* *naar* *Kolumbo*, *daar* *top* *op* *de* *bijfde* *van* *Grasmaant* *wel* *aanguamen*. *Op* *darden* *echter* *niet* *landen*: *maar* *de* *boozgedachte* *Kommissaris* *voer* *aan* *lant* / en *beval* *aan* *d'oude* *volken* *zich* *ook* *te* *scheep* *te* *begeven*. *Op* *nam* *veel* *bussekrutt* *en* *koegels* *mee*.

Vertrek der
Hollanders
van Goa.

Koomt aan
Kolumbo.

Op *de* *tiende* *vertrok* *de* *bloot* *van* *negen* *schepen* / *daar* *bijstien* *hondert* *soldaten* *op* *waren* / en *op* *yder* *schip* *hondert* *en* *twintig* / of *hondert* *en* *dertig* *hoofsgezellen* / *naar* 't *eilant* *Manara*, *omtrent* *twintig* *mijlen* *van* *Kolumbo* *gelegen* / 't *welk* *in* *die* *tijt* *van* *de* *Portugezen* *bezeten* *wierd* / *die* *een* *besting* *daar* *op* *gebout* *hadden*. *Op* *quamen* *op* *d'elfde* *aan* *de* *bloot* / *die* *bier* *mijlen* *van* *de* *besting* *legt*. *De* *Portugezen*, *van* *onze* *koomst* *bericht* / *quamen* *ons* *van* *daar* / en *uit* *de* *burgt* *Jassanapatan*, *achter* *Manara* *leggende* / *te* *gemoet* / *om* *ons* *de* *landing* *te* *beletten*.

Vertrek
naar Ma-
nara.

Op *de* *dertiende* *van* *Grasmaant* *liep* *onze* *bloot* *30* *kozt* *onder* *de* *wal* / *als* 't *lijden* *kon* / *30* *wel* *de* *grote* / *als* *de* *kleine* *schepen*. *Op* *boegden* *ons* *in* *een* *halve* *maan* / *top* *bzachten* *ook* *een* *anker* *achter* *uit* / en *alle* *onze* *stukken* *op* *een* *zijde* *naar* *de* *wal* / en *laadden* *hen* *met* *schzoot*. *Onze* *Kommissaris* *voer* *hier* *op* *aan* *alle* *schepen* / en *bzaagde* *aan* *alle* *obersten* *en* *gemene* *lieden* / of *3p* *wel* *gemoed* *waren* *om* *in* *de* *volgende* *dag* *een* *poging* *op* 't *lant* *te* *doen*. *En* *toen* *3p* *alle* *ja* / *ja* *riepen* / *wierd* *des* *uchtens* / *op* *de* *beertiende* *van* *Grasmaant* / *het* *uchtent* *gebed* *gedaan* / en *aan* *yder* *een* *goede* *bzonk* *wijn* *gegeven*. *Op* *vielen* *hier* *op* *met* *grote* *moed* *in* *onze* *hoofs*; en *toen* *top* *aan* *de* *wal* *gekomen* *waren* / *was* *het* / *weer* *u* / of *sterf*; *want* *de* *Portugezen* *vielen* *toen* *met* *een* *gruwelijk* *gewelt* *op* *ons* *aan*. *De* *stukken* *geschuts* / *die* *in* *onze* *schepen* *waren* / *schoten* *ondertusschen* *30* *sterk* *met* *schzoot* / *dat* *veel* *van* *hen* *gedoot* *en* *gequetst* *wierden*; en *3p* *te* *rug* *naar* *hun* *besting* *wieken*. *Op* *volgden* *hen* *tot* *aan* *de* *nacht* / en *maakten* *ons* *leger* *een* *half* *uur* *van* *daar*.

Landing
der Hollan-
ders op Ma-
nara.

Op *de* *bijftiende* *daar* *aan* *volgende* *wierden* *twee* *van* *onze* *buur* *mortiers* / *een* *grote* / en *een* *kleine* / *aan* *lant* *gebzacht* / *met* *twee* *hondert* *stuk* *grana-*

granaten van hondert en vijftig / en hondert en twintig ponden ; en ook vijftig van zestig ponden. Wy trokken daar op in de boorstat / maakten een goede boorstweering / en beschansten twee kloosters / om aan hen d'uitbal te beletten. Wy deden toen onze granaten spelen / en schoten daar neffens met steenen in de stat / die schrikkelijk hier en daar vloegen. Dertien dagen daar na binggen zy aan met ons te verdozagen. In de volgende dag trokken hondert en vijftig soldaten daar uit / en omtrent drie hondert burgers / die boorst te scheep naar Goa geboert wierden. Wy deden hier op onze intree ; en twee hondert mannen moesten terstont boorst naar de Parrelbank / die drie mijlen van daar legt / en van de Hollanders op twintig tonnen gouts geschat woerd ; op dat de Portugezen de zelfde niet zouden bederven / gelijk zy een / tien mijlen van Manara gelegen / gedaan hebben.

De vesting
beschoren ,

en met ver-
drach inge-
nomen ;

gelijk ook
de Parrel-
bank,

Parrele
vaugt.

De parrelen zijn in schelpen / gelijk d'oesters / en worden onder 't water gebonden. Daar zijn bijzondere Zwartten / die / met kofjes omhangen / en aan d'een arm met een grote spons / die met olie gebult is / de welk zy aan de neus en mont dukken / met een lang tou zich diep in 't water / en tot op de gront laten zinken. En als zy een groot getal van schelpen gebonden hebben / en niet langer in de diepte konnen blijven / geven zy een teken met aan het tou te trekken ; en dus worden zy van de genen / die naauw op hen passen / weer gezwindelijck om hoog getrokken. Daar is ook een besonder slach van Zwartten / de welken deze parrelen daar na zuiveren en gladmaken / en echter zwarelijck van d'onzen daar toe zijn te bzingen. Want een Hollander kan naauwelijcks twintig slaven bestieren / schoon een Portugees wel duizent kan beheerschen / by de welken deze Heidenen liever zijn / dan by de Hollanders / van de welken zy zich zeer zwarelijck laten bestieren.

Oprocht
naar Jaffa-
napatan.

Op de vijftiende van Bloei maant trokken wy met alle onze macht naar de burgt Jaffanapatan , die vier mijlen achter Manara legt. Hier is een schoon vlak lant / 't welk de Portugezen ober de twee hondert jaren bezeten hebben. Want daar zy eens komen / menen zy alle hun leven te blijven ; en zy trachten niet weer om naar Portugal te heren. Maar een Hollander , als hy in Indiën koomt / denkt / als mijn zes jaren boorst zy / zo trek ik weer naar mijn vaderlant. En dit is d'oozzaak van dat hy niet veel moeite wil doen om 't lant en de steden te houwen : Ja als zy een stat / of vesting beroveren / snijden zy gemenelijck de helft naar de lantzijde daar van af / en maken d'andere helft / naar de zee kant gelegen / zeer vast en sterk / om de zelfde met weinig volk te konnen bezet houden. Wy hebben in 't zestienhondertzesenblijftigste jaar de treffelijke grote stat Kolumbo afgesneden / de schoonste huizen van de stat afgezoken / en tot aan de gront geslecht / en slechts een darde deel van de stat naar de zee kant vast gemaakt / en van de lantzijde deze vesting met water omringt / op dat de zelfde veel vaster / dan te boren / zou zijn.

Vlucht der
inwoon-
ders naar
de burgt.

De Portugezen , bennemende dat wy onze weg naar de burgt namen / bloden alle van 't lant af / en met hun kostelijckste goederen daar in ; 't welk oozaak was van dat wy niets anders bequamen / dan kostelijcke klederen / en treffelijke dekens / kunstelijck met zijde gestikt. Wy hadden ook geen gebrek van lijftocht / koejen / ossen / en hoenders / en besonderlijck goede vuchten / die in suiker ingeleit waren. Men bebal echter aan ons dat wy niet daar af zouden eten / gelijk ook niet uit de bronnen / of staande wateren / maar alleenlijck uit de stromende bloeden / te drinken.

Toen wy drie dagen booztgetrokken / en veel treffelijke kloosters bejogent hadden / bleven wy een dag stil in een groot klooster / by 't welk een treffelijke ruïn was / en zulk een heerlyk lantschap / dat ik niet anders dacht / dan dat ik op de bodem der Christenen was. De booznaamste Heidenen van 't lant quamen hier / en betoonden grote blyfschap / om dat wy Hollanders quamen / en de Portugezen verdozjben wilden ; dewyl hun Dozst al oberlang had gewenscht dat er Hollanders , of Engelschen mogten komen / om de smaot / die de Portugezen hem aangedaan hadden / te wreken. Want hy had eens een Portugezische vrou / of maacht ten huwelyk verzocht. Doch zy hadden aan hem / in een dyaagbed een witte hont / met een grote gulde keten om de hals / aan hem gezonden / met een geschrift aan hem / dat dewyl geen Portugezische vrou hem / die Zwart / en een Heiden was / genegentheit toedoez / en hy gaerne een witte vrou wilde beslapen / hy zich met deze witte hont / een teeffe zijnde / zou vernoegen : daar dooz hy / en 't geheel lant zich zo versmaad hielden / dat zy eeuwige vijanden tegen de Portugezen wilden zyn. Onze Oberste / dit verstaande / was zeer verblyd / gelyk ook wy alle / om dat wy dachten dat wy 't nu half gewonnen hadden. Men deez ook de trommel roeren / en opentlyk uitroepen / dat men geen intoonder enig leet zou aandoen / en dat men niets zou aantasten / dan met het te betalen. Wy hen is een wonderlyke gewoonte dat zy / als zy iets willen verkopen / eerst hun kinderen bzaagen / of zy zulks willen liyden. Indien zy ja zeggen / zo gaat de koop boozt / indien nee / zo doen zy ook niets tegen de zin van hun kinderen.

Blyfschap der Heidenen over de koomft der Hollanders.

Smaot van de Portugezen den inwoonders aangedaan.

D'ouders verkopen niets zonder believen van hun kinderen.

Afkondiging van den Heidenen geen schade aan te doen.

Toen wy een dag in 't klooster geruft hadden / en weder booztgetrokken zoudent / liet onze Oberste aan de Dozst bekennt maken dat hy als zyn bziert / doch als een byant der Portugezen quam / en dat hy dieshalben zyn onderzaten niet een penning schade begeerde aan te doen. Indien men iets tot hen bzaacht / zo zou het zelve met gelt / of met andere waren betaalt worden. Indien wy de buregt in onze macht kregen / zo zou geen Portugees in 't lant gedult / maar alle naar andere Eilanden geboert worden. En indien zy wijder iets aanbingen / zo zouden wy zo wel de buregt met boozraat van oorlog en lijstrocht berzien / als hen met onze macht te water en te lant tegen staan ; en jareljks zou hy tweemaal tydning bekomen / hoe 't tusschen ons en de Portugezen stond. Indien zy binnen krote of lange tijt weer een voet in 't lant zetten / zo zou hy zyn toedlucht onbeschroomdeijlyk by ons nemen / die hem zo lang zouden beschermen / als zy hen zelven konden berdedigen. Want inden de Hollanders den Portugezen iets afneemen / zo scheiden zy niet lichtelijck daar af / en laten zich ongaerne weer ufdzjbben / schoon het lant zeer groot is : ja zy neffelen geduriglyk aan andere plaatsen weer in.

Na dat wy weer twee dagen booztgetrokken / en noch twee uren berre van de buregt af waren / daar wy ons weer tot stilte begaben / quam / op d'ontbedding van onze Oberste / de Dozst zelf by ons / die van onze Oberste zeer bziendelijck ontfangen / en in zyn herberg wel onthaalt wterd. Wy kregen van hem bericht hoe 't in 't lant / en in de buregt stond. Maar hy wist niet hoe sterk de bezetting / en hoe sterk de burgerp was. Doch zy waren rijke lieden / van de welken enigen wel zes tonnen gouts bezaten : want zy hadden lange jaren in rust en vrede gezeten ; en de Hollanders waren hun eerste vijanden. Hun kloosters en papen waren ook machtrig rijk. Want toen zy hen / die Heidenen waren / tot Christenen wilden maken / hadden zy hen gedwon-

Gesprek tusschen onze Oberste en de Vorst van 't lant.

Rijke Kloosters

gen alle dagen te kerck te komen / op verbeurte van een Larin , dat is een oorz van een rijkhsdaalder . Een klooster had wel dertig of veertig duizent Heidenen onder zich ; en by enige kloosters waren drie / ja vier kerken . De papen hadden daar ook meer heerschappij / dan de werelijken . Indien een Portugees een schone dochter had / en d'oberste Vater haar begerde / zo waren d'ouders daar mee te vreden / en hielden het booz grote eer dat zulks een heilig man booz d'eerste maal by haar geslapen had ; en zo zeiden dat zulks geen zonde was . Een van onze Luitenanten / of Stedehouders wilde eens / op 't Eiland Ceilon , met zulks een Portugeesche dochter / twaalff jaren out zijnde / zich in d'echt begeben / en met haar ouders by onze Oberste verlost daer toe verzoeken . Want in Indien is 't de gewoonte dat de geen / die trouwen wil / te voren verlost daer toe van d'Oberste moet verzoeken . Toen onze Oberste aan de vader en moeder vzaagde / of zo een eerlijke dochter was ; wat zo booz lieden waren / en of zo noch een onâangeraaakte macht was / antwoorde de jonge justrou zelve / als of zo 't wel trof / en sprak / dat geen mensch met haar te doen had gehad / als d'oberste Vater . Dit was d'oorzaak van dat onze Oberste geen verlost wilde geben / en dat onze Luitenant / of Stedehouder in zijn verlost te rug week . Hy had echter haar noch drie jaren by hem / als zijn boelin ; 't welk daar dus geleden word . Maar indien hy een erfgenaam bekomt / ende Portugeesche dochter / of anders Heidin / zo zo slechts een Christen is geworden / eerlijk gemaakt wil zijn / en dieshalven hem by zijn Oberste aanklaagt / zo moet hy drie hondert Hollantsche guldens / of hondert en twintig rijkhsdaalders aan haar geben . Hier mee is hy by en ongebonden . Maar de geen / die dit niet kan / of wil geben / moet haar te kerck voeren / en daar na / zo lang zo of hy leeft / in 't lant blijven . Wil hy wechbluchten / en deurgaan / zo moet het zelfde in grote stilte en by nacht geschieden ; anders word hy lichsteijk vergiftigt / gelijk men dikwijls in Amboina en te Banda gezien heeft . Hier beneffens zijn d'Indiâansche vrouwen ook zo belgziek / dat zo / als zo zien dat iemand met een andere boert en tuilt / terstont een quade ergwaan batten / en zo kunstiglijk vergeben konnen / dat hy terstont moet sterben / of vijf of zes jaren zo gequelt en gepijngt word / dat hy niet een gezonde uur kan hebben / tot dat zo eindelyk hem ook weder daer af helpen . Zo konnen iemand iets zodanig in de klederen najen / dat hy by alle andere wijven machteloos is . Ik heb dusdanige redenen zelven van zodanigen gehoozt / die zulks aan zich zelven hadden beproeft .

Grote
macht der
Papen.

Indiaan-
sche wijven
belgziek en
arglistig.

Beleg van
Jaffanapa-
tan.

Portuge-
zen vallen
uit, en wor-
den inge-
dreven.

Toen onze Oberste alle kunschap van de heidensche Dozzen verstaan had / rukten wy / op d'achtende van Bloeiemaant / booz de burgt ; en toen wy noch een vierendeel uurs daer af / en na aan de boozstat waren / vielen zo / elf hondert sterk / op ons uit . Wy dzeben hen echter terstont weer binnen / en sneden aan ontrent zeventig de weg en hertred af / die noch nauber moesten opklappen hoe het daar binnen stond . Wy kregen uit hen bericht / dat wel veertig duizent zielen / klein en groot / daar in waren / meest burgers / met hun wijden / hinderen en slaven . Maar d'elf hondert / die d'uitval gedaan hadden / waren volken van de Koning van Portugal ; onder de welken zeer weinige burgers / en geen anderen / als bywilligen geweest hadden .

Wy begaben ons in de boozstat in vier kerken / die slechts een musketscheut van

van de muren stonden / en maakten ons daar zo vast / dat 30'er ons niet konden uitschijven. Wy hadden ook meer Heidenen by ons / dan wy Christenen waren. En dewijl d'onzen grote dorst hadden / liepen enigen van hen naar de bronnen / daar 30 bronken / van de welken wel d'artig stozben / ja zelfs enige Heidenen ; vernits het water daar in vergiftigt was. Men seide dieshalven daar overal schijftwachsten ; en wy moesten ons met het water uit de stroom behelpen. Maar wy dwongen de zeventig gebangenen / die wy hadden / daar af te dzinken / de welken alle daar deur sneubelden. In deze bronnen lagen veel dode bozschchen / en het water was boven gantsch blaau / en als met een dikke huilt overtrokken. En op dat niemant hier af meer schade zou lijden / zo wierden alle de bronnen met aarde en zant gedempt / en onbruikbaar gemaakt. Van die tijt aan wierden uit onze schepen de vier moztieren / en veel granaten aan lant gebracht. Onze boortgezellen hadden ook niets anders te doen / als de grote zarken en grafsteenen / die in de kerken en kloosters lagen / met grote yzere hamers in stukken te slaan / die wy dagelijks / beneffens de granaten / by grote menigten te gelijk / in de besting wierpen. Toen wy in onz werk beertien dagen voortgebaren waren / liepen veel Portugezen ober / en berichtten aan ons dat de granaten niet zo grote schade deden / als de stenen / de welken in de tijt van d'ardes halve maant wel twee duizent en zes hondert menschen wechrukten.

Verseheiden sterven van vergiftigt water in de bronnen.

Granaten en stenen in de vesting geworpen.

Op de darde van Herffstmaant quamen de Portugezen naar de zijde van onze Oberste / die met het halve heit aan 't lant lag / om met hem te verdzagen. Doch wy van onze zijde wistten niets daar af : en dewijl wy last hadden om den vijanden / waar wy konden / enige afzuek te doen / zo wilde onze Konstapel / terwijl hy veel van onse tegenstrebers op de muren en bozstweerringen bloot zag staan / op hen losvzanden / en vuur geben. Maar ondertusfchen quam een lijffschut aangelopen / die ander bevel bzacht van niet te schieten / dewijl 30 met onze Oberste handelden / en misfchien de burgt in twee dagen overgeben zonden. Wy waren hier ober zeer verblijd / begaben ons in 't velt buiten onze loopgraben / begonnen met hen te kouten / en hen te quellen / en te vdzagen of 'er schone vrozoutwen in de burgt waren. Zy riepen ons weer toe / dat wy de schoonsten met stenen dootgeschoten hadden / en d'anderen alle krank waren. Maar wy / wetende dat de Portugezen deurgaans niet konnen lijden dat men hen met hun wijben bespot / en eerder konnen verdzagen dat men hen een slag om d'oren geeft / dan dat men hen hoopdzagers noemt / quelden hen zo veel te meer / en zelden dat wy / als wy binnen quamen / hen van hun krankheit wel zouden genezen / en dat 30 wel te vzeden zouden zijn.

De Portugezen zoeken te verdragen.

Spot der Soldaten met de Portugezen.

Het verdzach wierd ondertusfchen getroffen. In d'eerste dag trokken de soldaten uit / in de tweede de Geestelijken en papen / in de darde de burgers met hun wijben en kinderen. Maar de wijben waren / eben als de doot / niets anders / dan een geraamte / daar de huilt obergetrokken was. Op de vierde dag traden onze Obersten en bevelhebbers in de burgt / die 30 plonderden. Op de vijfde liet men ons binnen / doch zonder geweer ; en pder plonderden ten besten / dat hy kon : doch onze Obersten hadden 't al mooitjes opgeschikt.

Uittrekking der Portugezen.

Intocht der Hollanders.

Ik was van mijn zijde niet slof en traag / en liep terstont naar een kloof / daar ik wel wist dat het niet geheel leeg zou zijn. Ik vond daar een oude

paap / die ziek lag / en begeerde van hem te weten waar iets te bekomen zou zijn. Hy was terstont bereit / en zeide dat / zo ik iets aan hem wilde meedeelen / hy my een goede roof aanwijzen zou. Hy bzaagde my wat ik booz een landsman was; en ik antwoorde in de Portugeische spraak aan hem dat ik in Hoogduitslant t'huis behoorde. Hy sprak my hier op in de Hoogduitsche taal aan / en zeide dat hy een Oostenrijker was / te Korneuberg geboren / en zesëndartig jaren in 't klooster had gewoest. Hy wees my toen een oud kuffen / 't welk ik open sneed / en daar in ik vijf hondert S. Tomasstukken vond; zeker gelt / van 't welk pder stuk vier Hollandsche guldens waerdig is. Maar ik bleef niet lang meester daar af.

Roof van onze Reiziger.

In de volgende dag moesten wy / tot onttrent zes hondert mannen / meer te scheep; en terwijl men ons met de boot naar 't groot schip overbracht / werden wy alle / een booz een / bezocht. De geen / die enig goet gerooft had / behield het zelve; maar al 't gelt wierd ons afgenomen. Indien ik her geweten had / zo zou ik 't liever in 't water gesmeten hebben. Ik zou op het land niet zo lichtelij daer af gescheiden hebben / dewijl ik mijn leven daar booz tegen de vijant had gewaagt: en indien wy zo ongetrouwelij hadden willen handelen / zo zouden wy in die tijt gelegenheit genoeg gehad hebben om aan onze Oberste een quade trelk te spelen / en zich een wijl tijts by de boozgedachte Woest te vertrekken / tot dat'er een nieuwe Plaatsboocht quam; in welk geval een algemene vergiffenis vergunt woerd.

die hem weer afgenomen word.

T W I N T I G S T E H O O F T D E E L .

Negopatan, van de Jentiven belegert, geeft zich aan de Hollanders over. Vrijanschap van de Jentiven aan de Hollanders over deze zaak. Vrede met hen gemaakt. Beschrijving van 't Eiland Seloer, en van der zelfder inwoonders. Vertrek van onze Reiziger naar Batavia.

Tien mijlen van Jassanapatan, noozdewaarts aan / legt een goede plaats / daar men bequamelij aan landen kan / Punte Petre genoemt / naar de welke een jacht / de Star genoemt / in vier uren tijts tot aan de stat Negopatan, op de vaste kust van Koromandel, en zes mijlen van Krangewara gelegen / overzeilde. Hier by staat een treffelij klooster / dat aan S. Franciskus gewijd is. De Heidenen / die men Jentiven noemt / en aan zeker roofvogel / Bier genoemt / geloben / hadden deze stat Negopatan, in 't zestienhondertachtenbijstijgste jaar / na dat wy Jassanapatan ingenomen hadden / belegert / op hoop van de Portugezen daer uit te drijven. Maar dewijl de lesten zich dapperelij weerden / en de Heidenen aan hun eige macht alleen wanhoopten / zond hun Oberste / die men d' Eik noemt / een gezantschap aan ons / met verzoek aan ons dat wy de plaats te water bezet zouden houden / terwijl zy de zelve van de lantsijde zouden bestrijden. Dit wierd van onze zijde aangenomen. Men beval terstont dat vijf grote schepen / en zes jachten / zes hondert mannen van d' onzen zouden overschepen / om een kans te wagen. In de volgende dag / toen wy aangekomen waren / quamen de Portugezen met hun bzedebanen aan strant. Drie der booznaamste burgers van de stat begaben zich hier op in een baartuig / om met onze Kommandeur te handelen en verdragen / met boozwending dat zy zich lieber aan Christenen / dan aan Heidenen

Negopatan van de Jentiven belegert.

geeft zich aan de Hollanders over.

denen wilden overgeven. 't Werdzacht wierd gemaakt / en in de volgende dag trokken de Portuzegen van de besting af. Dze hondert van d'onzen wierden overgezet / en op de wallen gebzacht.

De Jentiven , dit ziende / veränderden van raat / wierden onze vijanden / in plaats van bezetting / en bingen aan ons te besluiten. Ondertusschen wierd d'oude bezetting op dze van onze grote schepen naar S. Thomé geboert. Coen de Heidenen acht dagen lang in hun mening hardnekkig bleven / gaf men bebel dat d'andere dze hondert mannen van d'onzen ook / tot versterking van de stat / aan lant gezet zouden worden. Wy boden hen ook aan de halve stat aan hen te leveren / zo veel de plaats aangaat. Maar zy zagen niet zo zeer op de gront en bodem / als wel op de Doztugesche inwoonders / die zy eischten. Doch wy konden dit niet van ons gemoed vertwerben / dat wy Chzistenen in de handen der Heidenen zouden leveren. Wy verhoopten ondertusschen dat de Jentiven van mening zouden veranderen / en verschoonden hen noch. Wy schoten niet een schiet uit de stat. Maar zy wierden dooz onze goedertiertheit verhard / en meenden dat het ons aan moed ontzakt. Doch dewijl wy geen verandering zagen / hield men krijgsraat / en men besloot een algemene uitval in d'uchrentstont te doen / in de welk de Heidenen in diepe slaap verzopen leggen / en zwarelijk opgewekt konnen worden. Dit geschiedde gelijk bestemt was. Wy doodden in een uur meer dan twee duizent van hen. Hier op quam de moeder van d'Eik , een stokoude vrou / die van haar zoon / als Heer van 't lant / in gezantschap was gezonden / om met onze Oberste van vrede te handelen. Men ontving haar dieshalven als een gezant / en bewees aan haar zodanige eer / als of zy d'Eik zelf was.

De Jentiven worden vijanden van de Hollanders.

Veel van hen gedoot.

Een vrou van hen koomt om vrede te verzoeken.

Na beslechting van dit alles zijn wy / op de tweede van Loumaant / in 't zestienhonderdenbijstigtste jaar / aan 't Eilant Seloer geland / daar wy / na verloop van drie maanden / aanquamen. De Hollanders hebben daar een besting / gelijk ook de Portugezen , die beide Mastik en Wic-rook / beneffens veel was / van daar vzenge. De beide boozgedachte volken geraakten om deze waren / in 't zestienhonderdenbijstigtste jaar malhander machtig in 't hair / en de Hollanders kregen daar een grote smak. Gebore Portugezen zijn 'er weinig. D' inwoonders zijn zelven zo vast en erbaren / niet alleenlijk met pijl en boog / maar ook met musket en roer / bemits de Portugezen hen deze kunst zeer treffelijk geleert hebben / dat zy niet / immers zeer weinig / booz de Chzistenen zwichten. Hier is ook zo schoon vrozouvolk van gezicht en gestalte / dat men zich niet genoech over hen kan verwonderen / en zy niet booz de Hollanders , of ook booz andere Chzistenen bezwijken : in boegen dat veel van de Hollanders zich met hen vermengen / doch na dat zy hen tot het Chzistelijc geloof hebben bekeert. Hun berclering bestaat in kostelijke derven / daar mee zy zich overal aan 't lijf / maar besonderlijk onder 't aangezicht / beschilderen. Hier zijn ook alderhande beesten / behalven Kinocerots en elefanten ; en alderhande vuzchten / gelijk wy in de beschrijving van andere Eilanden opgetelt hebben.

I 659.
't Eilant Seloer , en de beschrijving daar af.

Inwoonders.

Hun verclering.

Toen ik een maant lang op dit Eilant Seloer had geweest ; en alree twee jaren lang over mijn rijt gebient / besloot ik / dewijl God my dus wonderlijk zo lange tijt had bewaart / weer naar mijn Vaderlant te keren / en mijn liebe ouders te bezoeken. Ik dan / vernomen hebbende dat een schip naar Bata-

via zou trekken / verzocht aan mijn Oberste dat hy een eerlijke afscheft aan my zou geben / die hy my niet toetgeren kon / vermits mijn tijd verstreken was / en ik noch zo lang over gedient had.

Vertrek
naar Ba-
tavia.

Ik ging dan / onder Gods geleide / op de vierde van Synokhelmaant / op zeker schip / de Zeeridder genoemt ; en dewijl wy een deurgaande koelte hadden / zo quamen wy op de veertiende van de zelve maant te Batavia aan. Maar vermits ik geen bootsgezel was / en van 't begin af een laage tijd booz adelboost / endaar na booz koorporaal gebiedt had / verzocht ik aan de Heer Wachmeester om aan lant te varen / dewijl het noch wel tien maanden aanolpen zou / eer de bloot naar 't Vaderlant zou bertrekken. Ik kreeg hier op bevel om naar de waterpoozt / op het bolwerk Killenburg te gaan / daar het zeer vernakelijki te leggen is ; dewijl het veel dzinkigelt geeft / inzonderheit als de schepen van huis komen. Want pber spilt wel een rijksdaalder aan de wacht ; van 't welk de helft aan de bevelhebbers / en d'andere helft aan de gemene soldaten behoort : in boegen dat ik dikwijls in een maant vijf of zes rijksdaalders booz mijn deel kreeg. En vermits ik / na zo veel hongcr en kommer / zo verre was geraakt / dat ik op mijn verhaal quam / zo wilde ik my zelf ook enigzins toeben. Ik hield dieghalven / volgens de gewoonte / een eige kofkijn / die my alle dagen / als ik ter wacht was / mijn spijs bzingen moest. Want men kan te Batavia alderhande spijs en drank behoumen / schoon zy wat kofelijki valt ; dewijl ik dikwijls booz een hoen een halve rijksdaalder moest betalen.

Verval op
de wal van
Batavia.

EENENTWINTIGSTE HOOFDDEEL.

Onze Reiziger verzorgt zich tot de reis naar huis. Zijn tocht naar *Jambi*. Tocht der *Hollanders* naar *Palumban* ; en hun verwinning. Bejegening van twee lantslieden by onze Reiziger. Koornmeulen en bussekruitsmeulen te *Batavia*. Grote winst van de koornmeulen te *Batavia*. Biddag en dankdag over de verwinning te *Palumban*. Toestel der gener, die naar 't Vaderlant zullen keren. Biddag op de schepen.

Verzorging
van onze
reiziger tot
zijn reis
naar huis.

Toen ik zes of zeven maanden op Batavia gelegen had / ontving ik twee maanden soldy / daar booz ik my met boozvaat op de reis verzorgde. Ik kocht een grote pot vol van bzuichten / die men *Recien* noemt / en die men koken moet / zo men hen nuttigen wil. Sommigen zijn groen / sommigen root / en sommigen geel. Men kan hen ook in plaats van peper gebzuiken ; en zy wassen op kleine struiken / gelijk in onze landen de zwarte besjen. D' *Indiänen* noemen hen *Rattemires* ; en d'andere peper / die uit andere gewesten in *Indiën* gebracht word / noemen zy *Mires*. De rechte peper wast gelijk geneberbesjen / en is geheel groen ; en word zo zwart / als men de zelve in de zonneschijn dzoogt. Ik leide ook booz my een grote pot vol bisch in / van alderhande slach / die daar te vinden zijn / en van de welk alle maanden een andere aart uit de zee / en uit het lant koomt. Ik verzorgde my besonderlijki van koningsbisch / en steenbzaassen / van de welken de leste onze harper gelijk is. Men bzaad hen gemenelijki eerst in butter ; daarna laat men hen hout worden : dan doet men peper klein stampen / en men besprengt

bespjenzt daar mee de bodem van de pot / op de welk men de vischt legt / en een weinigt edik daar op giet : dan strooit men weer peper / daar men een laag visch legt / en zo veel edik ober giet / dat de visch oberdekt is : met het welk men zo lang doozbaart / tot dat de pot vol is. En als alles gedaan is / zo giet men twee lepelen vol boomvulle daar ober / die het zelfde lang doet goet blijven ; in voegen dat men dit bereidsel drie / vier / ja meer maanden goet kan houden. Indien men iets daar af wil eten / of uit de pot nemen / zo moet men met geen hant daar in grijpen ; maar men moet met een lepel daar in tasten ; andersins zou de gehele pot met de visch verderben. Ik verzogde wy ook met een waterbat / 't welk in zulke lange reizen noozakelijk is / gelijk ik mijn uitreis / in 't zefstienhondertzebenenbeertigste jaar gedaan / met mijn grote schade onderbonden had.

Ik trok onder tusschen met een schip naar Jambi, een stat / op 't Eiland Sumatra gelegen / hondert en twintig mijlen van Batavia, en de westkust ge- noemt. Op deze reis stozf in onzschip een Opperkoopman / toen wy noch om trent zefstig mijlen van de boozgedachte plaats af waren. De Schipper dee hem uitneemen / en het dode lighaam in een kist zouten / op hoop van het aanlant te bzingen / en te Jambi te begraven. Men zette het dieshalven achter op de kompanje van 't schip ; op 't welk zulk een grote stilte in zee volgde / dat wy in de tijt van beertien dagen geen tien mijlen konden boozt komen : 't welk oozzaak was van dat onze dzank en water schaars wierd / en wy grote doozf leden. Dit verdoozsaakte onder onze bebelhebers en soldaten een grote on- geneucht ; en dieshalven zeiden zy tot de Schipper / dat het dode lighaam d'oozzaak van deze bobengewone stilte der zee moest zijn / en dat men het daarom in zee moest werpen / om onze reis te verbozderen. Toen wy 't lig- haam buiten boozt hadden gezet / quam een half uur daar na zulke en ge- wenschte koelte / dat wy in twee dagen te Jambi geraachten / en daar uit ver- moeten dat de zee / zo wel als 't lant / haar doden wilde hebben ; gelijk elders met meer boozbeelden bebestigt wozd. Op de schepen heeft men deze ge- woonte by de doden / dat als iemand in de nacht sterft / de zelfde 's uchtens / als het boezgebed gedaan is / in de zee gewozpen wozd / en dat de geen / die by daag sterft / by nacht / als het avontgebed gelezen is / ober boozt wozd ge- zet. Indien men naar zodanig een bzaagt / als men aanlant kooimt / zo zegt men dat hy ober boozt is ; en indien iemand in Indiën opgehangen wozd / zo zegt men in Hollant , dat hy onder een balk doot gebleven is.

Op de zebentiende van Wijnmaant wierd een bloot van twaalf schepen / daar onder vijf grote schepen / en d'andere jachten / utgerust / daar men vijf- tien hondert mannen inscheepte / met boozneemen van naar 't Eiland Pa- lunban, hondert en twintig mijlen van Batavia, te zeilen. Van dit Eiland / 't welk niet wijder dan dertig mijlen van Jambi legt / kooimt de beste peper. De Heer van Jambi, die zy ook de Koning van Jambi noemen / was de Hollanders noch zeer toegeedaan. Maar men had geen goet betrouwen op de Koning van Palunban. Want een jaar te boren zijn onze schepen / die daar peper zouden halen / tweemaal derwaarts getrokken / tot hun groot onge- luk ; vermits d'inwoonders zich zeer bziendelijk aanselden / en d'onzen ze- ker maakten. Maar toen zy eens een boozdel zagen / terwijl d'onzen zateh en aten ; (want op de schepen heeft men deze gewoonte ; als het etenstijt is / gaat de kok by de Schipper om te bzingen of hy schaffen zal ; en als de Schip- per

Tocht van onze Keizer naar Jambi.

Tocht naar Palunban.

Verraat der Palunban- ners.

per verlof geeft / zo luid men een klokje / om het volk te zamen te doen komen) toen / zeg ik / de Palunbaners zagen dat d'onzen zich zeker en beilig hielden / overvielen zo hen gewoondelijk in onze schepen / doodden hen met hun kleine poken / die zo Krisfen noemen / plonderden de schepen / en verbragden alles / dat zo niet boozt konden krijgen; gelijk ook de schepen zelven. Dit was d'oozaak van dat men zulke een sterke bloot daar heen zond. Eer deze schepen derwaarts trokken / wierd uitgeroepen dat de genen / die naar 't vaderlant wilden / zich van de menigte zouden afsonderen / en uittreeden; 't welk ik van mijn zijde ook dee / schoon 't my daar na grotelijks beroude.

Vertrek van de vloot.

Op de twintigste van Wijnmaant ging de bloot onder zelf naar Palunban. Men noemt deze Indiänen, gelijk ook de genen van Malakka, Malajers. Zo zijn grof van ligchaam en gestalte / boeren zwaert en schilt / en eten ook geen varkensvleesch. Hun geloof is byna als dat van de Turken. Zo zijn niet geheel zwart / maar geelachtig. Hun wijven zijn ook grof van gestalte / en hebben zo dikke benen / dat menig mensch in 't midden van zijn ligchaam niet zo dik is / als een van deze Indiänen aan zijn kniejen. Zo hebben een geestige spraak / die lichtelijk te leren is / en ook in Amboina, te Batavia, en te Bantam veel gesproken word.

Tijding van de verwinning.

Op de tiende van Slachmaant quam een jacht / het Zeepaart genoemd / weer te rug uit de bloot / en bracht goede tijding / te weten dat d'onzen de verwinning / en goede roof bekomen hadden / en dat men de bloot zelve in drie of vier dagen weer te verwachten had. Dit smartte my zeer / om dat ik 'er niet by geweest / en zelf mijn deel van de buit gehad had. Doch mijn geluk was my hier in tegen; en ik kon niet denken dat men zo haast weer gekeert zou zijn / dat 'er noch middel zou wezen om weer naar 't vaderlant te keren. Maar wat was 't? ik moest met geweld gedult hebben.

Weerkeering van de vloot.

Op de veertiende quam de bloot weer te Bantam, en daar neffens het nieuw schip uit Holland, het Hof van Zeelant genoemd / 't welk hondert en twintig soldaten / en hondert en zeventig bootsgezellen op had / behalven de bevelhebbers en kooplieden. Op de vijftiende zag ik mijn druk en dwoefheit van dat ik niet mee geweest had. Want de bloot quam op de middag op de ree van Batavia, en de schepen gaben wakker buur: in boegen dat / toen ik de roof booz mijn ogen aan lant zag komen / mijn tanden daar naar waterden. Ik bejegende op het schip het Hof van Zeelant een landsman / Wolf Wagener genoemd / die / toen hy naauwelijks acht dagen op Batavia had geweest / van de soldaterij bygekeert / en tot beeltnijder gemaakt wierd / vermits hy in de reis uit het vaderlant een zeer kunstig stuk werk booz de Schipper en koopman had gemaakt. Hy wierd dieshalven terstont by de Generaal aangeprezen / aan de welk de koopman dit stuk werks geschonken had. Hy quam dan boozt boozt de Generaal / die aan de Wachtmeester beval de boozgedachte Wolf van zijn krijgsdienst 'ontsaan / en zijn geweer in het tuighuis te nemen; dewijl deze man booztaan niet anders zou doen / als boozt de Generaal en Maatschappij werken.

en noch van een ander.

In deze zelfde tijt was te Batavia noch een ander landsman van Neurenberg, Andreas Heberlein genoemd / die ik / gelijk hier booz gedacht is / in 't zestienhondertnegenenveertigste jaar na Christus geboozte / eerst in de bestitting Negumbo had gebonden / de welk na drie tijt negen jaren lang buiten

Indien,

Indiën, in Holland zich onthouden had / en na die tijd weer naar Indiën getrokken was. In 't zestienhonderdzesenbeertigste jaar arbeidde hy booz knecht in een meulen by de nagelstraat. Daar na begaf hy zich in krijgsdienst / en quam mee op Batavia, daar hy / toen hy 'er ten tweedemaal quam / die eer had / dat hy een korenmeulen een grote musketeur van de stat houde / van de welk ook niet wijt af een buffekruitmeulen gebout wierd / die te boren met zeer groot gebaar in de stat had geweest / daar hy met offen voortgedreven wierd / maar heden drijft hen het water om / eben als hy ons. Dooz dezen moesten zy zich op Batavia met hantmeulens behelpen / daar toe zy veel slaben gebzuikten / die niets anders te doen hadden / dan te malen.

Korenmeulen en buffekruitmeulen te Batavia.

Deze korenmeulen brenge den Hollanders jarelijks acht duizent Hollantsche guldens op / die eerst in 't zestienhonderdenvijftigste jaar / in Spokhelmaant / op pacht uitgegeven wierd. De geen / die deze meulen huurt / moet terstont vier duizent guldens aan de Maatschappij betalen / en noch twee bozgen stellen dat hy ten einde van 't jaar d'andere vier duizent gulden ook betalen zal. Hier tegen moet ook niemand meer in de stat met hantmeulens malen / als met groot gebaar van zware boeten: indien hy betrapt word / zo strafte men hem naar dat hy vermag. Want de huurder heeft zijn bespieder's hier toe / die oberäl naauw gernerck op nemen. Indien iemand / na verloop van een jaar / meer bied / aan de zelve word deze meulen van niens verhuurt. Dooz deze tijd wist men op de schepen van geen hzoot te bakken: maar heden hebben alle grote schepen ovens; en de Heren op Batavia laten zo veel meel malen / als zy menen dat zy op hun reis van node hebben; en booz de zieken / die 'er op zijn / word sijnder en beter hzoot gebakken. Toen ik in 't lant was gekomen / kreeg ik in de tijd van dzie jaren niet een hzoot hzoots in mijn mont; maar ik moest my met gekookte en houde rijst vernoegeen / daar af men pder week enige weinige ponden aan de soldaten geeft; met het welk ik my lange tijd onderhouden heb.

Verpachting van de korenmeulen.

Broot op de schepen gebakken.

Toen de bloot twee dagen lang op de ree stil geweest had / wierd op de zeventiende van Slachmaant een bid-en dankdag in de Hollantsche kerken geboden. Hier zijn twee kerken / die zy gebout hebben / een booz hen / en ook een booz de Heidenen / die Christenen zijn gewozden / doch niet als de Malaische taal konnen verstaen. Na dat de predikacie gedaen was / wierd de berwinning afgelezen / die onz volk op de Westkust had bekomen. Op d'avont daar aan wierd in de gehele stat / en in de burgt gebzant. Een uur daar na hoorde men de stukken geschuts / die rondom de burgt / en de gantsche stat stonden / en ook van de buitenschanssen / die een halfmijl van de stat leggen; gelijkt ook die van d'oorlogschepen op de ree / behaiben de negen / die kostelijkt geladen waren / en naar 't Vaderlant zouden berrekken.

Bid en dankdag over de verwinning.

Op de twintigste quam last van de Generaal / dat de Heer Wachtmeester met d'Opperfchijber in alle plaatsen / daar soldaten lagen / zou gaan / en de namen der gener / dien hun tijd utgedient hadden / opschrijven. Ondertusschen wierden de schepen met alle nodige boozraat berzien. Op de vijfde van Wintermaant wierd in de hooftwacht bevolen / dat de geen / die naar huis wilde trekken / zijn geweer aan d'Oberste der wapenen zou oberleveren / en dat de geen / die geen goed geweer had / met d'ander zou ruilen. Op de zeste leverden wy alle / die naar huis wilden / ons geweer over.

Toekel der gener, die naar 't Vaderlant zullen kercken.

wisselde het mijne met mijn makker / Justinus Guffin, te Lubek geboren. Op d'achtste wierd de trommel geroert / en aan pder / tot zijn verbarffching / twee rijksdaalders uitgebeelt / en belast op de tiende te sloop te zijn. Aan pder wierd ook zijn rekening gegeven / beneffens aanwijzing op welk schip hy wezen zou: daar noch by geboegt wierd dat de geen / die noch een jaar wilde blijven / twee maanden soldp ontfangen zou. Daar waren echter weinig / die zich oberreden lieten.

Biddag op
de schepen.

Op de tiende van Wintermaant wierd monstering op de negen schepen gehouden / om te weten of al 't holk al by malkander was. En toen men zulks bebond / quam op nieuws bebel om 't anker te liechten / en van de ree een vierendeel mijls in zee te gaan / en daar het zelfde weer te laten vallen. Op d'elfde wierd zo wel op 't lant / als in zee op alle de negen schepen een biddag gehouden / om God te bidden dat het hem belieben zou de bloot gunstig te zijn. In de volgende dag wierden alle schippers en kooplieden aan lant ontboden / om met de Generaal een afscheidmaal te houden.

Op de dertiende ging onze Admiraal Pieter Stordinnes, met de Vice-admiraal Justinus Wennes, neffens de Generaal Jan Maatsuiker, die hen dus verre geleidde / te sloop; en zy spraken met malkander tot aan d'abont / in de welk Maatsuiker weer naar lant boer / en bebal dat wy in de volgende dag / als wy de lantwint kregen / in Gods naam / en onder zijn belet te zell zouden gaan. Wy kozten hier op onze ankers / om noch in de nacht deur te gaan / zo wy de lantwint bequamen.

TWEENTWINTIGSTE HOOFDDEEL.

Vertrek met negen schepen van Batavia, naar *Mauricius*. Koomst aan *Kabo de bona Esperance*. Beschrijving van d'inwoonders, en hun Godsdienst. Beesten aan de *Kaap*. Verraat tegen de Kommandeur op de vesting aan de *Kaap*. De voornaamsten der samengesworenen gevangen, en belast hen naar *Batavia* te zenden. Gevaar van onze Reiziger, uit oorzaak van zijn boertery. Klachten van 't schip *Erasmus*, daar in verzien word.

Vertrek van
Batavia
naar 't Va-
derlant.
Namen der
schepen.

Op de beertiende gaf onze Admiraal / des uchtens te drieuren / een schoot met grof geschut / en om te kennen te geben dat wy d'ankers spoediglijk zouden liechten. De handen / moed en zinnen waren alle vaerdich; en negen schepen begaben zich onder zell / namelijk / het Wapen van Holland, d'Admiraal / de Parel, en de Princesse Royale booz Amsterdam; Prins Willem Viceadmiraal / en het Zeepaart booz Zeeland; Dordrecht booz de hamer van Delft, 't Slot Honingen booz Rotterdam, Westvrieslant booz Hoorn, en Arnhem booz Enkhuizen.

Gang naar
Mauricius,

Op de drieëntwintigste van Wintermaant geraakten wy buiten de Straat Sunda, en lieten de twee schepen / die ons verzelven / weer te rug lieren / namelijk Domburg en Koukerken. Op de vierëntwintigste kregen wy een bequame wint om op het Eiland *Mauricius* aan te zetten / dat negen hondert mijlen van Batavia af legt / en booz dezen van de Hollanders be- moont / maar sedert met wolk weer verlaten / dewijl 'er niets anders dan ebbenhout waast.

Toen twp zes weken deurgebracht / en de hoogte van 't Eiland Mauricius, bekomen hadden / waren twp grootelyks verblijd ; vermits men daar gemene-lyk grote stozm bejagent : en als men daar gelukkiglyk boozp geraakt is / acht men dat men 't grootste gebaar overwonnen heeft. Wp zelden d'eshal- den blymoediglyker boozt naar Kabo de bone Esperance. Onz water wierd echter vermindert , en dewijl pder schip te Batavia twee paerden had moeten innemen / om hen aan de Kaap te bzingen / de welken veel water gebzuiken / zo wierd pder van ons twee mutsjes van onze dzank afgetrokken / schoon twp te boren niet meer dan tien kregen. Dit was oorzaak van dat twp de paerden dskwojls verbloekten / en verblijd waren van dat het een stozf / terwijl twp ook om de doot van 't ander baden ; vermits twp daarom alle dagen twee mutsjes water moesten missen.

en naar Ka-
bo de bone
Esperance.

Schaarsheit
van water.

Op d'eerste van Lentemaant quamen twp / met Gods hulp / aan de Kaap, en hadden niet meer dan drie zieken / zonder enige doden op onz schip. De paerden wierden terstont aan lant gezet. In de volgende dag bzachten twp alle onze waterbaten boben op 't schip / verzozgdten de zelfden wel van onder en van boben / en deden hen dagelyks met barsch water builen. Wp kregen ook dagelyks offe en schape vleesch / en andere verbarffching. Daar benefens wierd op de schepen afgelezen / en met bzielen aangeplakt / dat men van deze Heidenen niets zou kopen / dan struisaijeren / of visch ; maar geen grote beesten / als ossen / koejen / en schapen : gelijk ook geen Rinocerots- hooznen / en elefantstanden / op verbeurte van alle de huur.

Koomft
aan de
Kaap.

Deze Heidenen woorden Hottentots genoemt. Zp zijn woest / niet groot van gestalte / zeer schaal en mager / en spzeken een onaangename taal / als of zp kilokten gelijk de kalkoensche hanen. Zp gaan naakt / behalven dat zp een mantel van een grof schape vel om hun lijf slaan / en met een stuk van diergelyk vel hun schaamte dekken. Als men aan lant treed / komen zp aanlopen / en roepen in hun taal brökka , dat is boot ; en als zp 't zelfde krijgen / zo gaan zp met de voeten daar op staan / heffen hun schape vel op / en laten zien hoe zp gestelt zijn. Hun verciering bestaat hier in / dat zp hun blote hant met alderhande vet smeren ; 't welk verdoorzaakt dat zp een gewel- dige stank af geben. Zp gebzuiken de darmen der schapen om hun voeten daar in te winden : en als zp een schaap slachten / zo nemen zp een gedeelte daer af / schudden de dzek daar uit / met de darm tusschen de vingeren deur te trekken. Daar na leggen zp de zelfde op 't buur / en nemen hen een kooz- te stond daar na weer af / en eten hen op ; 't welk schizikhelijc om aan te zien is.

Beschrij-
ving van
d'inwoon-
ders.

Men weet niet wat godsdienst zp hebben : doch des uchtens bzoeg / als het dag woord / komen zp te zamen / en batten malhander twp de hant / en danffen / en roepen in hun taal ten hemelwaart : uit het welk te vermoeden is dat zp van God enige kennis moeten hebben : gelijk zp / als men hen bzaagde / ook eens gezegt hebben / dat zp aan de geen geloofden / die alles geschapen heeft / hemel / aarde / zee / en alles / dat op aarde is. Zp konnen zeer snel lopen : en om deze oorzaak woorden van Batavia paerden derwaarts gebzacht / om een vaandel ruiters uit onze soldaten / die daar aan de Kaap leggen / op te rechten ; dewijl deze Heidenen niet te vertrouwen zijn / om dat zp alle schelmstukken konnen aanrichtren. De Hollanders hebben daar eerst in 't zestienhondercienbystigste jaar een vesting gebout / aan de welke d'En- gelsche

Hun gods-
dienst.

Bouwing
van de
vesting.

gelsche schepen zelven / die daar ankeren / ankergront / als zekere tol / moeten betalen.

Beesten aan
de Kaap.

Op dit Cilant zijn alderhande beesten / en bijzonderlijk leeuwen / van de welken twee huiden in onsz Gouverneurs huis hangen / daar af d'een van een Heiden met een pijl deurschoten wierd / en d'ander wierd in 't bosch van een wild zwijn / dat zich ter weer tegen hem stelde / gedoot. Deze zwijnen hebben op hun rug een witte / en sommigen een zwarte pen / omtrent een boer lang / die zeer hard is / en daar mee men een gat in doek / hout / of andere harde stoffe kan maken; gelijk de snijders hen ook in plaats van priemen gebruiken. Die shalven / toen deze twee beesten tegen malkander vochten / stier het zwijn / met zijn pen / de leeu in de boez / en zo na aan 't hart / dat hy doot bloedde: in boegen dat men hen beide doot leggen bond. Hier zijn ook veel elefanten / en struiffen / welker aijeren ik dikwijls geeten heb. Ik beproefde eens hoe veel hoender aijeren in zulk een dop bestoten konden worden / en bond der zelfder getal zesendartig groot. In Holland hangt men de doppen van deze aijeren dikwijls te pronk in de kamers. Ik heb 'er twee gehad / en gaf op Batavia booz 't een een halve rijksdaalder van uitsnijden; en toen ik 't eens op mijn kist had gelegd / sprong mijn meerkat / die ik had / en veel kunsten bedrijven kon / (booz de welk mp in Indiën zes rijksdaalder geboden wierd / en die ik echter meende t' huis te brengen) op de kist / en wierp het af daar af / dat het in stukken viel. Ik wierd hier ober zo vergramt / dat ik de meerkat dapper sloeg: doch hy wierd zielt / en stof hoorts daar na; 't welk mp dubbelde schade was.

Verraat aan
Kabo de
bone Espe-
rance be-
ken.

Op / aan de Kaap gekomen / besegenden daar het schip d' Erasmus, 't welk ook daar lag. De Heer Kommandeur zond aan ons veel schepen: in boegen dat wy van schape vleesch de volop hadden; 't welk ons zeer wel quam. Wy kregen wonderlijk bericht in welk gebaar dit schip had geweest / niet alleenlijk uit oorzaak van de grote storm / die het uitgestaan had / van de welk ik hier na bezedelijker zal spreken; maar van wegen hun eige volk; 't welk dus toeging.

Verhaal van
dit roeleg.

De Kommandeur had d' arme soldaten / Hollandsche bezetting zijnde / daar zo hard en wzedelyk gehandelt / als of zy noch erger / dan slaven en lijf-eigenen waren. Zy daag moesten zy hout in 't bosch houwen / en by nacht noch hun wachten verzorgen / en uitzetten. Deze wzedede dwang was oorzaak dat zy zo hopenloos wierden / dat zy een aanslag op de genen / die in het schip Erasmus waren / maakten / om hen te doden / als zy weer aan lant quamen / en in 't bosch / daar zy hout hakten / om hun schip van bantz hout te verzorgen / ober maaltijt waren. Zy hadden voorgenomen daar mee naar de vesting te lopen / en hun Kommandeur naar zijn verdienste te straffen / gelijk ook d' andere Hollanders, die byzje leden waren / te doden / behalven hun wijben / die zy booz hen wilben behouden. Als dit werk bestelt zou zijn / zouden zy een schoot / met grof geschut doen / en de blaggen aan lant halber steng laten wagen; uit het welk d' overigen / die in 't schip Erasmus waren / verstaan zouden dat zy / volgens scheepsgebruik / ook aan lant zouden komen. Indien dit een gelukkige boozgang had / zo wilden zy gezamentlijk met dit schip naar Angola, in 't Koninkrijk Kongo, trekken / en het schip aan de Portugezen verlopen / of daar mee naar Portugal zekken. De genen / die deze aanslag booz hadden / waren ten meestendeel Engelschen, Schotten en Yren, die zich in dienst had-

den begeben. Doch God liet dit dooz een barbier openbaar woorden / die deze aanslag aan de Kommandeur ontdekte / de welk terstont te paert sprong / en de zelve aan de genen van 't schip Erasmus, die alree in 't bosch waren / bekent maakte / en met enen aan de vyje lieden berichtte dat 3p zich baerdigke zouden houden. Dewyl dan de zaak uitbrak / eer 3p gereet en in behorelijke stant waren / wierd hun Oberste / met de dooznaamste aanhangers terstont gebat / en wel bewaart / tot dat wy met onze bloot zouden aankomen. Toen onze Admiraal en Viesadmiraal aan lant quamen / behandigden de gebangenen aan hen een geschzift / daar in 3p wel hun aanslag bekent stonden; maar echter / tot hun verontschuldiging / bpbzachten dat d' uitterste dwang / en d' onbarmhartigheit van hun Kommandeur hen daar toe gedzeven hadden. 3p zelden dat 3p / als soldaten / zich verbonden hadden Hollant te dienen / gelijk 3p tot aan die tijt in alle boozballen gedaan hadden; maar niet om als slaven / en noch elendiger als slaven gehouden te woorden: en dat 3p dieshalven verhoopten dat de Heren Admiraals hun zaak in achtig zouden nemen. Hoewel hun Kommandeur meende dat 3p te recht geseft / en met de doot gestraft zouden woorden / so zag echter onze Admiraal / een verstandig man zijnde / de zaak dieper in / en zelde tot hen dat 3p met d' eerste bloot naar Batavia gezonden zouden woorden / met enige boozschijving aan de Generaal. De Kommandeur zelf toonde zijn plompheit / met te zeggen dat / indien God hem weer in 't Waderlant hielp / hy de Maatschappij wilde laten dooze deelen / of hy waerdig was om daar langer het gebied te hebben. Hy selde ook / eer wy vertrokken / een geschzift in aan de Generaal op Batavia, aan de welk de gebangenen hoe eer hoe beter gezonden zouden woorden.

Dewyl ik hier weer aan de Schotten gedacht heb / zal ik hier by voegen in welk ongeluk ik byna dooz zulk een Schot gekomen was / en hoe na het mijn leven gehoft had. Toen wy booz Kolumbo lagen / had ik eens de wacht in de loopgraven / by de moztiers / met vier en twintig mannen. Hier was ook een Schot, met zijn vaandel / Robbert Kool genoemd / een ongemeen sterk man / die vier menschen te gelijc opbatten en boozdzagen kon. De Schotten moesten in die tijt machtig boozhouden / dewyl 3p hun Koning verhoecht hadden. Ik / mijn boerten mee niet laten konnende / zelde tot hem / dat hy 't nu wel stellen kon / dewyl hy dubbelde soldy won / een van onz volk / de Hollanders, en d' ander van zijn lantsleden in zijn lant / die zijn deel van 't bloetgelt van hun Koning booz hem bewaarden / tot dat hy weer 't huys zou komen. Hy wierd hier ober zo verstoort / dat hy my terstont met d' een arm greep / en booz een moztier zette / die met steen geladen was / en met d' andere hant naar de lont greep / om my dus in de lucht te doen vliegen / gelijk ook geschied zou zijn / indien / tot mijn geluk / een ander niet de lont wechgenomen had / om tabak daar mee aan te steken. Hy kreeg ook zijn verdiende loon; dewyl hy twee dagen daar na uit de stat doot geschoten wierd; vermits hy zich uit versnozing te bloot begaf.

Coen het schip Erasmus / gelijk gezegt is / zware klachten dee hoe ongelukkige reis het van Batavia had gehad / dat het zesendartig mannen had verloren / ook van lijftocht slecht verzien was / en zich niet machtig bond om in deze stant naar 't Waderlant te vertrekken / dewyl het niet meer dan een timmerman had / om dat d' anderen alle gestorven waren / dee onze Admiraal alle de schippers en kooplieden aan lant ontbeden / en bebal dat pder

die ontdekt word.

Devoor-
naamsten
der samen-
gezwore-
nen gevang-
gen.

Last om de
gevangenen
naar Bata-
via te zenden.

Groot ge-
vaar van
onze Reiziger,
door een Schotsman.

Klachten
van 't schip
Erasmus,

dat verzorgt word.

van onze negen schepen aan d' Erasmus hier mannen zou byzetten / en het zelve eenigstins van hout / lijfstoelt en timmerlieden verzoegen / op dat dit schip / dat al een jaar te boren had moeten komen / voortgeraken zou.

DRIENTWINTIGSTE HOOFDDEEL.

Zware winden aan *Kabo de bone Esperance*, en d'oorzaak daar af. Beschrijving van een tocht op de *Tafelberg*. Vertrek van de *Kaap*. Beschrijving van 't Eiland *S. Helena*. De Middellijn, groene of groenzee. Bejegening van een Fransch schip; en des zelfs bericht. Lange dagen achter *Schotlant*. Koomst by de Kruissers. Landing te *Middelburg*. Vertrek naar *Amsterdam*, van daar naar *Hamburg*, en koomst te *Neurenberg*.

De landen
aan de Kaap
gebout.

Op de twaalfde van Lentemaant waren alle de schepen van water verzoegt. De helft van 't volk boer echter noch dagelijks aan lant / om daar twee of drie dagen te blijven / en by de boeren / die met hun wijben en kinderen daar uit Hollant gekomen zijn / visch te kopen. D'Oostindische Maatschappij heeft hen derwaarts gezonden / om het lant te bouwten; en zy zijn omtrent dertig in getal / die daar hun huishouding hebben / omtrent een halve mijl van de besting; dewijl zy niet wijder darren trekken / uit vrees boozde Hottentots. Zy moeten / volgens het bevel van de Maatschappij / tien jaren lang in Indiën blijven / eer zy weer mogen naar huis trekken; gelijk ook d'anderen moeten doen / die hun wijben meeneemen. In tegendeel / een mensch alleen / zo hy een soldaat is / word booz niet langer dan vijf jaren aangenomen / en de bootsgesellen booz drie / daar de reis heen en weder niet onder gerekent is.

Zware win-
den aan de
Kaap.

Op de vijftiende van Lentemaant quam bevel dat alle de genen / die aan lant waren / en naar huis wilden trekken / zich te sloop zonden begeben. Wy lagen hier geduriglijk met neergeschote stengen / uit oorzaak van de harde wint / die op de middag uit de zee / en van 't lant koomt / van twee hoge bergen / aan de Kaap gelegen / van de welken men d'een / de grootste zijnde / en de *Tafelberg* genoemt / niet wel zien kan / om dat hy geduriglijk met wolken bedekt is. Deze is van gestalte als een tafel / doch langer / als breeet / en geeft zulk een geweldige wint af / dat men denken zou dat schepen en alles vergaan moesten; en om deze oorzaak legt yder schip ook booz drie ankers. D'andere berg word de *Leeuwenberg* genoemt / en legt beneden d'ander ter rechte hant / als men op de ree koomt / en vertoont in alles de gestalte van een leeu.

Beschrij-
ving van
een tocht
op de Tafel-
berg.

Wy waren wel begerig om een tocht naar de *Tafelberg* te doen; maar de tijt kon 't niet lijden. Doch dewijl mijn waarde zijent / Jan Jakobsz. Merklein, die omtrent de zelve tijt de Maatschappij booz barbier diende / erbarenis daar af bekomen / en de beschrijving daar af obergezonden heeft / zo zal ik de zelve hier by voegen / vermits zy wel waerdig is om gelezen te worden. Regen van ons schip / zegt hy / stemden met inalkander / om / met ver-
lof van de schipper / uit vermaak / of liever uit nieuwgierigheid / op de *Tafelberg*, niet verre van de strant gelegen / en zonderling hoog zijnde / te klimmen. Hoewel de schipper ons 's uchtens vrees aan lant dee zetten / zo bzaeh-
ten

ten top echter byna de gehele dag toe / eer top met ons byben daar op quam; waht de vier anderen / niet verder komen konnende / waren ondermeeg weer omgekeert. Toen top een korte tijt daar op geweest / en / volgens onze belofte / een groot vuur daar op gemaakt / en ons met een weinig water / dat door de bochtigheid der wolken in de steenkuilen gelaten woerd / verquikt hadden / zagen wy dat van d'andere zijde des bergs een dikke wolk aangquam. En dewijl top te vzezen hadden dat deze wolk op de Tafelberg mogt blijven leggen / gelijk te boren dikwijls geschied is / zo begaben top ons / de nattigheid en koude ontziende / weer van de berg af. Toen ondertusschen d'abont viel / en wy meenden noch aan onze besting te komen / en dieshalben dapperlijk boortspoedden / trof my het ongeluk dat ik van een steen af / en mijn arm uit het lid viel / die dieshalben weer ingezet moest worden. Ondertusschen oberviel ons de duistere abont / en wy moesten daar de gehele nacht oberblijven / doch met grote schrik en vrees booz de leutwen / en andere ongedierten / die zich tusschen 't gebergte onthouden. Het quam my wel te pas dat ik zelf een wondheelder was; andersins had mijn arm die gehele nacht uit het lid moeten blijven. Ma dat wy in dezer boegen 't loon onzer verwaantheit hadden ontfangen / quamen wy in de volgende dag weer te scheep.

Op de zestiende van Lentemaant begaf zich alles van 't lant te scheep. Wy wonden onze stengen en reen weer op / zetten 't wand aan / bzachten de waterbaten / en alles / dat men van node had / op hun plaats. Op pder schip worderden vier koejen / en veel schapen bestelt. Toestel tot
verreck.

Op de zebentiede en achtiede moest pder helpen het schip in rechte stant bzengen; en het zelfde wierd van boben tot onder gezuibert / en schoon gemaakt. In de volgende dag / de negentiede / wierden de zeilen aangestagen / en in de zelfde dag noch het scheidmaal gehouben. Op d'abont quam onze Admiraal en Viceadmiraal / met schippers en kooplieden / aan boozt; en aan ons worderd belast onze ankers / tot op een na / 't huis te halen / en op de twintigste onder zeil te gaan.

Wy lieten hier op de zeilen ballen / en meenden in 't eerst aan 't Ellant S. Helena te landen / daar d'Ostindische bloot gemenelijk aanloopt / en 't welk een lange tijt onbewoont heeft geweest. Maar dewijl wy bernamen dat het zelfde van d'Engelschen bezet was / zo konden wy zulks niet geraden binden. Dit Ellant legt niet wijder / dan drie hondert en vijftig mijlen van de Kaap af; en men heeft 'er zulk een goede wint derwaarts / dat 'er schepen zijn / die 't in tien dagen overgezeilt hebben. Verreck van
de Kaap.

Hier zijn alderhande goede bzachten / vijgen / citroenen / granaten en limoenen: ook alderhande beesten / goede visch / en besonderlijk veel geiten en bokken. Men vind 'er mee veel wilde zwijnen / die men niet bekomen kan / 't en zy men met honden jaagt / van de welken acht / negen en tien op pder schip zijn. Wy hadden wel twaalf honden op ons schip alleen; maar dewijl wy niet aan S. Helena zouden landen / zo lieten wy hen aan de Kaap, om de vuilthheit / die zy in de schepen maken; in boegen dat een jongen de gehele dag werk heeft om te begen en schoon te maken. Beschrijving van
't Ellant
Helena.

Op d'achste van Grasmaant zeilden wy boozby dit Ellant naar de Middellijn; en wy hadden de zon boben 't hooft: in boegen dat de zelfde / als men iets recht op en neerzette / geen schaduw maakte. In bloeiemaant geraakten

Zy' geraken
deur de
Middellijin.

raakten top deur de Middellijin / na dat top niet meer dan drie dagen daar in deur gezacht hadden / hoewel veel schepen / uit zoozaak van de grote stilte / dichtwijls acht / ja negen weken / op dese plaats drijven / en ondertruffchen veel volk verliezen / schoon top hier slechts twee boden hadden.

Toen top enige dagen voortgezelt hadden / quamen top in de groene zee / die / als men in 't midden daar in is / zich als gras bevoont / zonder dat men daar enig water zie. Wy geerakten in enige dagen deur deze groene zee / en zetten onze streek naar Hirolant. Wy zeilden achter H. Jlant / Engellant en Schorlant om / tot op tweeënzig graden benoogden de Middellijin ; voort 't welk ons drie maanden sooldp van onze Weren in 't Waderlant geschonken wierd.

Bejegening
van een
Fransch
Schip.

Toen top op vierënjfzig graden quamen / bejegenden top een Fransch schip / by 't welk ons schip Westvriesland was. Onze Admiraal gaf daar op een schoot / tot bemits van dat hy ons naederen zou; en onze Westvriaadmiraal zette zijn kleine boot overboort / om aan d' Admiraal te varen. En dewijl ik voort my ook gaerne iers niens hoorde / begaf ik my ook daar in. Toen top aan onze Admiraal quamen / quam 'er ook de Schipper van 't Fransch schip. Wy bzaagden hem van waar hy quam / en waer hy heen wilde / en ook wat hy in had. Zy antwoozdden dat zy van Rochel quamen / en naar Terre neuve wilden / om daar Kabejau te vangen / en de zelfde / gezouten zijnde / in Frankryk te voeren. Wy bzaagden hem of zy geen Fransche wijn hadden ; en zy zeiden hier op / dat zy twee maanden lang van Rochel onderweg geweest / en geduriglyk regen de mint gehad hadden ; dat zy dieghalven weinig wijn hadden / die zy nootzakelyk dienden te behouden / tot dat zy aan 't Eilant quamen / dewyl zy geduriglyk op her water moesten zijn / om te vissen. Zy schonken echter iers daer af aan onze Admiraal / en Westvriaadmiraal. Zy verhaalden ook aan ons / dat de jonge Koning troer in Engellant in gezet / en dat 'er tusschen Sweden en Deenmarken vrede gemaakt was. Zy berichtten ons ook dat de Turk met veel schepen in zee hielt / en dat top ons tegen hem wel bezien moesten. Wy wierpen dieghalven alles / dat ons in de weeg stond / overboort / en maakten ons tot slaan bereit.

Bericht van
dit Fransch
schip.

Wy waren veertien dagen onder zeel op de voozgebachte tweeënzig graden benoogden de Middellijin / daar het zeer hout wierd. Wy hadden hier tien dagen achter maltkander lecht / ja zo veel in 't diepste van de nacht / dat top in een boek konden lezen / of op het boztspelen ; bermits de zon slechts een uur onder was / 't welk weinig duisterheit gaf. Wy hadden geduriglyk moest en nevelig weer / tot dat top / in 't begin van Wootmaant / in 't zefstienhonderdënzëstige jaar / neffens Fero quamen / by 't welk top meer dan tachtig batingvisschers in zee bejegenden / daar top met een goede worte wint deurzeilden. Ja aan de haben van Fero bonden top onze kruissers / tien schepen stek / die daar zes weken hadden gelegen / en alderhande voozraar meezachten / getijh ook vooz vder schip een Wootsman / die de schepen in de haben zouden bzingen. Wy waeren hier over zeer verblijd ; en zy bzaachten ons Rotterdammer bier / barchsz booz / spek / vleesch / kaas en butter ; schoon top in 't eerste weinig daar af konden nuttigen / bermits zulke spijs ongemet waren.

Nacht van
een uur.

Wy de zeste van Wootmaant quamen top / met Gods hulp / neffens Vlissingen / daar top voozby naar Middelburg zeilden / op welke plaats top 's namiddags noch op de ree quamen / na dat top zevendehalf maant onderweg hadden geweest. Wy wierden voort van onze eed ontslagen / en men zeide tot ons waar top ons gelt zouden ontfangen. Maar onze kisten moesten blijven / die daar in 't Oostindisch huis gezacht / en bezichtigit wierden. Toen ik / als een vzeembeling / die men eerst voort helpt / na verloop van twee dagen / mijn gelt / dat ik op de schepen had verdit / ontfangen / en mijn kist troer behomen had / en ik / om mijn overig gelt / dat ik in Indiën had gewonnen / naar Amsterdam wierd gemeyn / trok ik te schep naar Dordrecht / en in de volgende dag te lant naar Amsterdam / daar ik / met een rijghdaalder aan de Schyver te schenken / mijn gelt op de derde dag ontfing. Ik / begerig om mijn ouderz meer te zien / van de welken my d' een die / en d' ander dat zelde / bertrok d' elfde van Wootmaant van Amsterdam naar Hamburg / daar ik op de vijftende voozspoediglyk aankam. Ik ging daar in de Herberg / de witte Zwaan / en bzaagde naar de bode van Neurenberg / Hans Teich genoemt / van de welk ik ook geen zcher besicht kon behomen / behalden dat hy wiist te zeggen dat 'er een / Saar genoemt / was gestozen / zonder te hornen aantwijzen wie her was. Doch ik / hier over in angst / verfond enige dagen daar na dat mijn vader / die hartelyk naar my verlangt had / over acht maanden gestozen was. Ik bertrok / met grote vzoefte / met de bode naar Neurenberg / daar ik op d' elfde van Wootmaant / in 't zefstienhonderdënzëstige jaar / aankam / na dat ik zefstien jaren uitgewest / veel ongemak en gebaar te zee en te lant uitgestaan / en veel hongre en homet mer geleden had. Ik dank God dat hy my dus lang heeft betwaart / en bid hem dat het hem belieft my vooztaan te behoeden in zijn gemede en waartelt / tot in eeuwigheit.

Bykoomft
der kruis-
fers.

Wy de zeste van Wootmaant quamen top / met Gods hulp / neffens Vlissingen / daar top voozby naar Middelburg zeilden / op welke plaats top 's namiddags noch op de ree quamen / na dat top zevendehalf maant onderweg hadden geweest. Wy wierden voort van onze eed ontslagen / en men zeide tot ons waar top ons gelt zouden ontfangen. Maar onze kisten moesten blijven / die daar in 't Oostindisch huis gezacht / en bezichtigit wierden. Toen ik / als een vzeembeling / die men eerst voort helpt / na verloop van twee dagen / mijn gelt / dat ik op de schepen had verdit / ontfangen / en mijn kist troer behomen had / en ik / om mijn overig gelt / dat ik in Indiën had gewonnen / naar Amsterdam wierd gemeyn / trok ik te schep naar Dordrecht / en in de volgende dag te lant naar Amsterdam / daar ik / met een rijghdaalder aan de Schyver te schenken / mijn gelt op de derde dag ontfing. Ik / begerig om mijn ouderz meer te zien / van de welken my d' een die / en d' ander dat zelde / bertrok d' elfde van Wootmaant van Amsterdam naar Hamburg / daar ik op de vijftende voozspoediglyk aankam. Ik ging daar in de Herberg / de witte Zwaan / en bzaagde naar de bode van Neurenberg / Hans Teich genoemt / van de welk ik ook geen zcher besicht kon behomen / behalden dat hy wiist te zeggen dat 'er een / Saar genoemt / was gestozen / zonder te hornen aantwijzen wie her was. Doch ik / hier over in angst / verfond enige dagen daar na dat mijn vader / die hartelyk naar my verlangt had / over acht maanden gestozen was. Ik bertrok / met grote vzoefte / met de bode naar Neurenberg / daar ik op d' elfde van Wootmaant / in 't zefstienhonderdënzëstige jaar / aankam / na dat ik zefstien jaren uitgewest / veel ongemak en gebaar te zee en te lant uitgestaan / en veel hongre en homet mer geleden had. Ik dank God dat hy my dus lang heeft betwaart / en bid hem dat het hem belieft my vooztaan te behoeden in zijn gemede en waartelt / tot in eeuwigheit.

ent' Am-
sterdam.
Daar na te
Hamburg.

Toen top op vierënjfzig graden quamen / bejegenden top een Fransch schip / by 't welk ons schip Westvriesland was. Onze Admiraal gaf daar op een schoot / tot bemits van dat hy ons naederen zou; en onze Westvriaadmiraal zette zijn kleine boot overboort / om aan d' Admiraal te varen. En dewijl ik voort my ook gaerne iers niens hoorde / begaf ik my ook daar in. Toen top aan onze Admiraal quamen / quam 'er ook de Schipper van 't Fransch schip. Wy bzaagden hem van waar hy quam / en waer hy heen wilde / en ook wat hy in had. Zy antwoozdden dat zy van Rochel quamen / en naar Terre neuve wilden / om daar Kabejau te vangen / en de zelfde / gezouten zijnde / in Frankryk te voeren. Wy bzaagden hem of zy geen Fransche wijn hadden ; en zy zeiden hier op / dat zy twee maanden lang van Rochel onderweg geweest / en geduriglyk regen de mint gehad hadden ; dat zy dieghalven weinig wijn hadden / die zy nootzakelyk dienden te behouden / tot dat zy aan 't Eilant quamen / dewyl zy geduriglyk op her water moesten zijn / om te vissen. Zy schonken echter iers daer af aan onze Admiraal / en Westvriaadmiraal. Zy verhaalden ook aan ons / dat de jonge Koning troer in Engellant in gezet / en dat 'er tusschen Sweden en Deenmarken vrede gemaakt was. Zy berichtten ons ook dat de Turk met veel schepen in zee hielt / en dat top ons tegen hem wel bezien moesten. Wy wierpen dieghalven alles / dat ons in de weeg stond / overboort / en maakten ons tot slaan bereit.

Koomft te
Neuren-
berg.

E I N D E.

De
BESCHRYVING
der
REIZEN
van
VOLKERT EVERTSZ.
naar
OOSTINDIEN.

Daar in het geen, dat hem in zijn reis bejegt is, vertoont
word: zijn erbarmelijke schipbreuk op het schip *Arnhem*;
zijn landing aan 't Eilant *Mauricius*; zijn elendige
staat op dit Eilant, en voorts zijn weêrke-
ring naar *Indiën*, tot aan zijn weêr-
koomst in 't Vaderlant.

*Beneffens een verbaal der dingen, die in de tijt van zijn verblijf in
deze gewesten voorgevallen zijn.*

Uitgevaren in 't jaar 1655. en in 't jaar 1668. weêr in 't Vaderlant gekeert.

Door

ADAM OLEARIUS in de Hoogduitsche Taal uitgege-
ven, en van J. H. GLAZEMAKER vertaalt.

Met kopere platen verciert.

T'AMSTERDAM,

By *Jan Rieuwertsz.* en *Pieter Arentsz.* Boekverkopers, 1670.

De

REISBESCHRYVING

van

VOLKERT EVERTSZ.

naar

O O S T I N D I E N .

EERSTE HOOFDDEEL.

Van d'uitvaart uit *Hollant* tot aan *Kabo de bona Esperance*.

Toen ik / Volkert Evertsz., te Hufum in Holstein geboren / en een Boekbinder van mijn ambacht / een tijd lang t' Amsterdam by een meester had gewerkt / en enige malen van d' Oostindischvaarders / als 3p weer t' huis quamen / hoorde zeggen / hoe booztreffelijk een lant in Oostindiën was / hoe wonderlijke zeldsame dingen 3p daar aan menschen / bee / aard- en boongewassen gezien hadden / en hoe 3p ook een grote hantvol gelts meebzachten ; wierd ik ook lustig en begerig om deze landen te bezien: en / geen andere middel daar toe wetende / dan mijn ambacht / dat my weinig opzacht / te berlaten / besloot my by de Bewinthebbers van d' Oostindische Maatschappij in dienst te begeben. Ik dee my dieshalven t' Amsterdam aantekenen / en booz Adelboozt aanmeemen.

Onze scheepvaart nam zijn aanvang in 't zestienhondertbijfienbijstigte jaar / in *Grasmaant* / met het schip / de *Princes Royal* genoemd. Wy zeilden onder weeg de *Kanarische Eilanden* met harde wint boozby. Toen wy by d' *Eilanden* quamen / die booz *Afrika* leggen / lieten wy by 't *Eilant S. Vincent* onz anker ballen / en namen daar varsch water in / 't welk uit die pe kuilen en holen geshaalt moest woerden / en dat niet 30 dienstig om te dzinken / als om te hoken is. Wy schoten enige wilde bokken / en bzachten hen te scheep. Dit *Eilant* / dat hoog en klippig is / was toen gantschelijk leeg van volk. Wy voeren ook met de booz aan 't *Eilant S. Antonio*, dat dicht daar by legt / en namen met ons enige messen / den den / hoeden en schoenen / en verzuilden hen met d' inwoonders booz bee / oranje appelen / limoenen / en pfsen. D' inwoonders van dit *Eilant* zijn ballingen / van de *Koning* in *Portugal* daar gebannen ; en 3p moeten hem jarelijks een tamelijke menigte van bokkebellen leveren / op dat 3p daar by zouden mogen leven. Van daar scheepten wy 't *Eilant Foge* boozby / en namen onze streek naar de *Widdelij*. Toen wy de zelve naderden / geboelden wy over grote hitte ; in doegen dat enigen van d' onzen daar ober ziek woerden. Wy hadden 't geluk dat wy daar niet lang woerden ; maar met matige wint boozgeraakten. Doch het bermakelijste was dat veel visschen / 30 groot als haring / in onz schip quamen bliegen / zonder twijffel om dat 3p van de roofvisschen nagejaagt wier-

1655.

Begin van de Reis.

S. Vincent,

en S. Antonio, een Eilant van ballingen bewoont.

vliegende visschen.

Makke vogels.

den / de welken aan ons tot spijs verstreken. Enige vogels / zo groot als by ons de gemene meeuwen / quamen ook / en zetten zich om de mast / en op de marssen neer / om te rusten. Onz bootsvolk kwam by nacht daar op / en bing hen met de hant. Wy / de Middellijn deurgeraakt / namen onze streek naar Kabo de bona Esperance, die d'utterste hoek van Afrika is / en quamen daar gelukkiglijk aan.

Koomst aan de Kaap de bona Esperance.

Zware stormen daar gemeen.

De Hollanders hadden toen daar een burgt of Slot gebout / en bezetting daar in gedaan / en daar beneffens een treffelijk groot hof geplant / 't welk vol van alderhande aardgewas stond / als kool / rapen / wortelen en radys ; 't welk wy tot onze verbarfching gebzuikten. Wy namen ook enige ossen en schapen mee / gelijk ook veel vaten met versch water / dat hier zeer goet is. 't Ergste en gebarelijkste in deze plaats is / dat 'er dikwijls zware stormen en groot ontweer ontstaat / met zulke een schrikkelijk gedruis / dat men zich daar ober moet verwonderen / en zo plotselings / als of de wint uit een zak geschud wierd : in voegen dat men zich daar tegen niet berzien kan. Hier is een hoge berg / die zo de Tafelberg noemen / om dat hy boven gantschelijk plat en gelijk / en aan beide zijden hoer nedergaat / en dieshalven als een tafel aan re zien is. Neffens deze berg legt noch een ander / de Leeuwenberg genoemd : want hy gelijkt van verre wel een leeu / die op zijn buik legt / en 't hooft naar de Tafelberg, en de staert naar de zee gekeert heeft. Als men ziet dat de wolken ober de Tafelberg heen strijken / zo mag men wel zekerlijk denken dat 'er een grote storm voorhanden is : en daarom zegt men gemenelijk / De tafel word gedekt, wy zullen haast qualijk toegerichte spijs bekomen. Terwijl wy hier waren / ontstond 'er plotselings een schrikkelijke storm / met zulke een groot geruis / dat d'een d'ander niet kon horen sprekken / schoon wy niet verre van malkander af waren. Wy hadden hier by noch dit ongeluk / dat onze boot / die met enig volk uitgebaren was / om water te halen / omzeilde / vermits de stuurman in zo heftige bui wilde wonden : 't wilde oorzaak was van dat 'er drie menschen verdronken. D'anderen wierden / doch met grote moeite gebergt. Maar hoe de Hollanders zich hier nedergezet hebben / en hoe 't met d'inwoonders daar gestelt en geschapen is / zal ik verhalen als ik op mijn weeromreis hier weer koom.

TWEEDE HOOFDEEL.

De reis van *Kabo de bona Esperance* tot aan de Molukche Eilanden.

I 656.
Koomst te Batavia.

Ten wy aan de Kaap onze verbarfching ingenomen hadden / verbozderden wy onze reis naar Batavia, de grote handelstat / en vesting der Hollanders op 't Eiland groot Java gelegen. En hoewel wy onderweeg veel ontweer en harde storm hadden / zo quamen wy echter / met Gods hulp / in het begin van 't zestienhondertzesenbinstigste jaer woospoediglijk aan deze stat / daar ik gehele vier maanden moest blijven / misschien om te verzoeken / of ik de lucht kon verdragen / om beerder gezonden te worden. Daar na wierd ik op 't schip de Trou, dooz twee gestrengde handen uitgebeelt / geschikt / om beerder te zeilen. Wy quamen eerstelijk dooz de stat Japara, die aan de Koning van Java, te Matram wonende / toebehoort. Wy lieten daar 't anker vallen / bleben 'er drie dagen stil / en kochten van de Javanen hoenders / ganzen

zen en hoejen booz een geringe prijs. Wy zeilden daar na booz by d' Eilanden Makasser, Borneo, en anderen / en bijzonderlijk booz by Ceram, en de hele kust / by de Molluksche Eilanden gelegen / en quamen op de tee booz Ambona, of Amboina, gelijk het van enigen genoemd wordt / daar wy aan lant traden. Ik heb hier / gelijk ook in de byleggende Eilanden / de Hollanders in hun kantoren vijf gehele jaren gedient / en meest op 't Eilant Ambona en Ceram.

Toen ik mijn verblijf op Ceram had / lag ik in de vesting Overburg, die van d' inwoonders Luven genoemd wordt / en alleenlijk met vierētwintg Europische krijgskleden bezet was. Dewijl op deze / en d' omleggende Molluksche Eilanden (en nergens anders) de nagelen in overbloet wassen / en de Hollanders de nagelhandeling gaerne alleen zouden hebben / 30 moesten wy in zekere tijden van 't jaar by hopen uitgaan / en op die Eilanden / daar de Hollanders alle de nagelen niet wilden vergaderen / uit oorzaak van de grote overbloet / die zy van d' Eilanden kregen / de welken nader by lagen / de nagelbomen vernielen en affschillen / op dat zy verdooren zouden / en de kleine bomen / die omtrent een vinger dik waren / moesten wy met de woerel uittrekken. Wy verdelgden in de tijt van een maant wel vijftien of zestien duizent bomen. Zy doen desgelijks met de note muskaten / en bloemen daar af / die zy dikwijls by grote hopen verbranden. Ik kon my in 't eerst zwaarlijk begeben tot deze gaben / die God zo rijkelyk verleent / en daar onze naasten mee gedient konden zyn / te vernielen. Doch waardin zy dit doen / daar af geben zy deze reden. Het kost / zeggen zy / groot gelt zulke schepen naar Indiën uit te rusten : en daar na moeten zy dikwijls lijden dat zodanige schepen / met zo kostelijke specerpen geladen / dooz ontweer en andere ongelukken ondergaan / en dieshalven niet altijd gelukkiglyk t' huys komen. Indien dan pder deze waren goetkoop kon bekomen / en uitvoeren mogt / zo zouden zy / uit oorzaak van de menigte / laeg van prijs / en hun winst zeer gering zyn ; dewijl de schaarsheit de goederen tot hoge prijs houd.

Overburg,
een vesting
op Ceram.

Nagel-
bomen
uitgerocit.

Oorzaken
daar af.

DARDE HOOFDDEEL.

Van de Molluksche Eilanden, en de bezitting der *Hollanders* daar in.

In voortijden werden deze vijf Eilanden / Ternate, Tidor, Macian, Modiera en Bassian alleenlijk Molluksche Eilanden genoemd : maar nu wijlen de geburige Eilanden / of de genen / die niet verre daar af gelegen zyn / ook onder dezen begrepen wezen / bijzonderlijk Ambona, Ceram, Leasser, Manipul, Marigora, Mindano, Meno, Banda en meer anderen. Ternate is het boornaamste onder alle / en de Koning daar op de machtigste ; hy heeft tweeēzeventig Eilanden / die onder zyn gehoozzaamheit staan.

Namen der
Molluksche
Eilanden.

Op Ternate is een berg / die geduriglyk vrand / en dieshalven Chunungapy, dat is brandende berg genoemd. Men kan hem wijt in zee zien ; en hy verstrekt by nacht den scheepslieden tot een baken.

Brandende
berg.

Dit Eilant Ternate is zeer rijk. De Portugezen hebben dooz dezen op de beste Molluksche Eilanden hun handeling en kantoren gehad / en bijzonderlijk op 't Eilant Tidor ; en op Ternate, in de stat Gamalamma grote heerlijkheden en bydommen bezeten. Maar zy zyn heden dooz de Hollanders

Portugezen
van de Hol-
landers uit-
gedreven.

Vestingen der Hollan- ders.

uit de stat en 't Eiland / gelijk ook uit veel andere plaatsen / gedreben. De Hollanders hebben overal in de voornaamste Eilanden hun loodsen en bestingen / daar af de voornaamste op Ternate is / Maleija genoemd / die aan een welgelege plaats op strand legt / met wallen / rondeelen / en krijgsvoor- raat wel berzien is / en zo wel bewaart word / dat niemand hen lichtelijk daar uit zal drijven. Zp hebben grote schatten en goederen daar in ; en op het zelfde Eiland noch twee andere bestingen / Takona en Talako genoemd / en daar by de Koning van Ternate zo zeer tot hun believen / dat hy / na dat zp veel Eilanden met het zwaert hebben gewonnen / voornamelijk Amboi- na, Ceram, Leasser, Banda, Hitten, Manipus, en meer anderen / byna al- le zijn Eilanden aan de Hollantsche Maatschappij tot gebruik overlaet / en daar voor van hen jaerlijks tot zijn onderhouding tien duizent rijksdaalders ontfangt. Daar tegen moeten de Hollanders tegen de genen / die bijhande- lijk in zijn landen vallen / gelijk te boren dikwijls gebeurt is / d'oorlog voeren. De Koning heeft echter die eer / dat hy / als Weltheer / daar by verschijnt. Hy is anders een zeer vriendelijk en meewarig Heer / die somtijts by d' Over- ste der Hollanders hooft / om een pijp tobak met hem te dinken.

Schepen in de Moluk- sche Eilan- den.

Hun trom- mels.

Hun ge- weer.

Dewijl 't dan niets anders / dan Eilanden zijn / die beschut moeten wor- den / zo voeren zp meest oorlog te water ; en de krijgslieden moeten met sche- pen overgebzacht worden. Doch deze schepen zijn op een vzeemde wijze ge- maakt. Zp hebben op de beide zijden afzetfels / of nebenschepen / die als vleugels zijn / en boven op het schip een wandelrj / in voegen dat zp niet alle- lijck onder in 't schip / maar ook aan beide zijden / en boven op de wandelrj staan en strijden kunnen. Zp noemen zodanige schepen Kurkur, en in enige plaatsen Kurkolla, die by alle Molukkers gebruikt worden. Mer dozp moet zodanig een schip houden ; en als 'er oorlog geboert word / zo moeten de dozp- lieden daar op verschijnen / en zich tegen de vijant laten gebruiken. Zp plagten ook wakker aan te vallen. Boven op staat d'Orankai, of Doocht ; en voornaamste in 't dozp / met zijn beste krijgslieden / en heeft het gebied over 't schip. In 't ruim van 't schip zitten de dienaars van d'Orankai, en de trommelslager. Hun trommels zijn drie of vier hangende bekkens / d'een groter dan d'ander / daar op zp met stokjes slaen / die met doek over- trokken zijn / en dit alles op zekere maatslag / naar dat de riemen van het schip bewogen worden ; of eerder gelijk de roeiknechten hun riemen naar de slagen op de bekkens moeten trekken. Hun geweer is een sabel / doch voor zbeder en dikker / dan de gemene Turksche sabels ; en zp worden Padang genoemd. Zp hebben daar beneffens lange houtse schilden / die zp Salwake noemen / met de welken zp zo behendig en vaerdig kunnen om- gaan / dat men zich daar over moet verwonderen. Zp oefenen zich ook daar mee in de strijden / en springen en huppelen daar beneffens / gelijk de spink- hanen / en loeren om malkander een streek af te zien. Zp voeren ook spief- sen / die ten deel van hard hout / en gebarnde spitsen zijn / en ten deel voor- aan pzere weerhaken hebben / daar / namelijk aan 't hout / dunne touwen / of riemen vast gemaakt zijn. Zp kunnen / in 't werpen / deze touwen los ma- ken / of inhaken / en daar mee de menschen / of het geen / dat zp begeren / als met harpoenen / naar zich trekken. Zp kunnen met dusdanige spieffen zo zekerlijk schieten / dat zp 't hooft van een nagel / of ten minsten de bzeette van een rijksdaalder kunnen treffen ; en deze spieffen worden Kalwai genoemd.

't Eiland Ceram, om wijders daar af te spreken / is een van de grootsten onder de Molukische Eilanden. Hier op zijn deel Negeres, of steden en dorpen / die eertijds wel bewoont wierden. Maar d' inwoonders zijn om hun woerspannigheid en verraderij / die zij aan d' Europers betoonden / booz zestien jaren ten deel dootgeslagen / en ten deel verjaagt; en de verdrubben hebben nu hun onderhouding op d' omleggende Eilanden. De verdelgde steden / die heden noch woest leggen / zijn Luven, Kombellen, Afudi, Lokki, Lalen, Kahulen, Leilen, Jalukken, Eupute, en veel meer anderen.

Beschrijving van Ceram.

'T VIERDE HOOFDDEEL.

Van de vruchten des lants, en de dieren.

Dit Eiland Ceram is zeer vruchtbaar / niet alleenlijk van nagels / maar ook van ander boomgewas / als kokosbomen / Driuns, (dit zijn vruchten / zo groot als een hooft / van buiten ruw en stekelig / en van binnen geel / met veel korelen aan malkander / en die aan grote sterke bomen wassen) Lansfen, of Lantor, die doppen als walnoten hebben / doch dunder / en de vrucht is geel en zacht; Chuabes, die byna gelijk onze appelen / en geel / en aangenaam van smaak zijn; Jambedarus, de welken als de Driuns wassen / doch niet stekelig / en byna een halve elle lang; Karnari, die gelijk onze amandelen zijn / met meer andere vruchten / de welken men beneffens dezen op Amboina, en op de bygelege Eilanden in grote overbloed vind. Ik heb bijzonderlijk te Amboina en Bantam zeker slach van bomen gezien / die zij Sagumante, of Saguboom noemden / van de welken zij hun broot maken. Deze bomen zijn zeer dik / en hoog opgetwassen. De bast is een duim dik / en zeer hard en stekelig. Deze boom wordt afgehouden / en in 't midden deurgelooft: het binnenste / dat zeer week / zacht en wit is als meel / wordt deur een Tapis, (een doek /) van bast geweven / gezift / daar na met water gemengt / en als dunne melk gemaakt / en in zodanig een vat gegoten / daar in het water af loopt / en het Sagumante op de gront blijft leggen. Deze klomp / zo wit en zuiver als meel / wordt in een aarde vat / als een ton gemaakt / gedaan / een binger dik met bladen toegedeekt / en aan 't vuur gezet / tot dat het een weintig droog wordt. Men kan het dan eten; en 't heeft een tamelijke goede smaak: maar als het geheel hout en droog is / zo is het niet zo aangenaam.

Vruchten van Ceram.

Saguboom; daar broot af gemaakt word.

Daar zijn ook bomen / uit de welken zij hun drank tappen; en zij noemen dusdanige drank Sageweer, die wtschtig is. Als hij eerst uit de boom kooft / is hij zeer zoet en lieflijk om te drinken: maar als men te veel daar af drinkt / zo kan de rode bloetgang zijn oorsprong daar uit hebben. Hier wast ook een boom / die zij Hubat punge pohum noemen. Men neemt de wortelen van deze boom / die men met een hamer op een steen vermozfelt / en in het Sageweer werpt / 't welk dan terstont begint t'arbeiden / en te koken / als of men een pot met water aan 't vuur had staan. Dit werkt in dier boegen deur malkander / dat de drank daar na geelachtig en bitter wordt / gelijk by ons bier / daar men veel hop in gedaan heeft. Het zelfde is gezond / en maakt grote graagheit om t'eten. Zij gebruiken ook brandewijn / Arak genoemd / 't een andere drank / Killang geheten / die van kruiden / suker

Drank is de Mollukische Eilandena.

en water gemaakt word. Zy doen deze drank in grote bekers / die zy in d'aarde begraven; en hoe de drank langer daar in staat / hoe hy beter / en lieffelijker om te drinken word. Enigen laten hem wel zes / acht / ja tien jaren staan; en hy word klaar / en bzuin van bertwe / en is gelijk sterke Spaansche wijn: als men veel daar af drinkt / bzingt hy 't hooft op ter loop.

Gedierren.

Babirussa,
een zwijn-
hert.

Op dit Cilant Ceram is ook alderhande wiltswerk / en meest wilde busfels / wilde zwijnen / en ook veel wilde bokken en herten. In Ambona is ook een zonderlinge bzeemde aart van beesten / die zy Babirussen noemen / zo groot als een hert / en heeft mee zulke hoge benen / zulke een hant / en ook glad hair. Maar 't hooft gelijkt wel naar dat van een zwijn / en heeft ook zulke een snuit / en woet in d'aarde als een zwijn. Onder en ober de neus heeft het lange omgeboge zwijnstanden / zo krom / dat zy met d'einden de hant raken. Het lighaam is zeer vleeschachtig / en goet van smaak. Het heeft ook de naam van zijn gestalte; want Babi betekent een zwijn / en Russa een hert.

Krokodil.

Zijn list.

De wateren aan de strant zijn ook zeer vischrijk / en daar men alderhande visschen in vind. Doch onder deze nuttelijke waterschepselen word ook de Krokodil / die zy Kaiman noemen / gevonden. Dit beest verboegt zich ook uit het water op 't lant / en aan de boschen / om daar zijn aas en boedfel te vinden. In 't bosch strekt het zich uit als een nederleggende boom / of stuk-houts; en als enig dier dit beest zo na koomt / dat 't het zelfde kan betrappen / zo doet het zijn roof worden.

Een kroko-
dil vangt
een zwijn.

Ik zag eens uit onze vesting aan strant een wild zwijn gaan / en nam dieshalven mijn roer / en ging uit / om het te schieten. Toen ik in 't bosch quam / hoorde ik het zwijn aan strant krijten; en ik / op 't gekrijt aangaande / bevond dat een krokodil het zwijn voor my gebangen / en de buik open gescheurt / en het ingewant noch half in de haken had. Maar ik ontjaagde hem de roof in dier boegen / dat hy / my ziende / met het geen / dat hy in de bek had / naar 't water liep / en my het lighaam liet / 't welk ik met my naar huis sleepte.

Grote
slangen.
Gevogelte.

Hier zijn ook zeer grote slangen: en ik heb eens een slang / in een holle boom leggende / geschoten / die drieëntwintig voeten lang was.

De twijf op deze Eilanden veel hout is / zo vind men hier ook veel gebogelte; inzonderheit veel perkietjes / kaketoenen / witte papegajen / en ook Ejam taun taum, dat is een jaarvogel. Deze is zo groot als een gang / en heeft op de snuit bulken / of knobbels / daar alle jaren een meert by koomt; by 't welk men zijn ouderdom kan kennen.

Vogelen, die
groot ge-
druis ma-
ken.

Hier is ook zekere vogel / zo groot als by ons de spzeutwen / bzuinachtig van bertwe. Deze vogels vliegen met hopen by malkander / en kommen in 't bosch zulke een groot gedruis maken / als of er een sterke wint ruischte. Deze vogel laat zich alle morgen / drie uren voor dag horen / en verkondigt met zijn geroep de koomst van de nakende dag.

VYFDE HOOFTDEEL.

Van 't begin mijns Weêrômreis naar 't Vaderlant, en erbarmelijke schipbreuk.

Nat ik vijf jaren in de Molluksche Eilanden/ bijzonderlijk t' Ambona, Ceram, en Banda, in de dienst der Hollanders overgebracht/ en mijn lust en begeerte van bzeemde landen te zien verzadigt had/ heb ik enige malen verzocht/ en ook eindelijk verkregen dat ik weer naar huis/ en naar 't Vaderlant zou trekken. Ik vertrok dieshalven met het schip/dat de naam van Leeuwijn boerde/ weer naar groot Java, en quam te Batavia, daar ik noch zeven maanden moest blijven/ na de welken ik van de Heer Generaal Jan Maatsuiker, en van de Raden van Indiën een eerlijk afscheid bequam.

Vertrek uit de Molluksche Eilanden.

Op de drieëntwintigste van Wintermaant/ in 't zestienhondertēnenzestigste jaar na Christus geboorte/ gingen wy van Batavia te zeil met een vloot van zeven schepen/ welker namen waren 1. het Wapen van Holland, daar onze Admiraal/ Heer Arnout de Vlaming van Outshoorn, op was: 2. Prins Willem: 3. Princes Royal: 4. Arnhem, daar ik op was: 5. Maerfveven: 6. de Fenix: 7. de gekroonde Leeu. Dewyl de wint naar 't westen liep/ 30 moesten wy doort op de zelfde abont het anker laten vallen. En berrmigs de wint daar enige dagen staan bleef/ moesten wy twaalf dagen toebzengen/ eer wy uit de straat Sunda, in de welk weinig ruimte om te laberen is/ konden komen.

en van Batavia.

Op de vijfde van Joumaant/ in 't zestienhonderttweēnzestigste jaar/ geraakten wy uit de Straat Sunda, en gingen met goede en boozpoedige wint in zee/ en behielden goet weer en wint tot aan de negende van Sprokkelmaant/toen 'er een harde wint uit het oosten ontstond. Wy zetten onze streek westzuidwest. Terwijl het schip van d'een op d'andere zijde slingerde/ geraakten tegen de nacht twee teertonnen/ die dooz d'onachtsaamheit der bootsgezellen niet wel gebonden waren/ los/ en aan stukken: in boegen dat d'oberloop van 't schip pffelikh met teer toegestelt wierd/ en men genoech te doen had om de zelfde weer schoon te maken. Dit harde weer duurde noch in de volgende dag. Op de derde dag/ te weten d'elfde van Sprokkelmaant/ tegen d'abont/ veranderde de harde wint in een schrikkelijke storm/ die 30 groot was/ dat wy de zeilen moesten inneemen. De fok geraakte/ tot ons groot ongeluk/ aan stukken/ en tot slenters; en wy konden/ in 30 groot een storm/ ook geen ander aanslaan/ om daar dooz weer booz de wint te wenden. Wy moesten dieshalven bpleggen. Wy maakten 't roer aan boort vast/ en lieten het schip drijven/ 't welk/ in deze gestalte zodanig een slag waters aan stuurboort kreeg/ dat het op de zijde geraakte/ zonder dat men 't weer kon te recht bzingen. De zee wierd hoe langer hoe ongestuimiger; en de golven sloegen d'een ober d'ander in 't schip; 't welk groot ongemak en zware arbeit onder 't volk verdoorzaakte; dewyl men de gehele nacht pompen/ en 't water nitballiën moest.

1662.

Hefrige storm.

De fok verlor.

Ongemak in 't schip.

In des Konstapels kamer/ en daar neffens was een plaats/ met planken afgeschoten/ daar in meer dan twaalf last rijs en boontjes gestort lagen. Dit afschutsel brak ook dooz de geweldige slingering van 't schip: in boegen dat

dat deze waren naar stuurboort vielen. De schipper en stuurman bonden geraden het roer los te maken / en aan d'andere zijde te leggen / op dat het schip meer te recht zou komen. Maar zo haast als het los gemaakt was / lieten 3p de roerpen slippen / die daar dooz aan stukken brak. Het roer / dus los geraakt / gaf gruwelijke slagen tegen 't schip / dat daar af beschadigt wierd : en schoon men zijn uitterste best dee om weer een ander pen in te maken / zo was 't hen echter in de stozm onmogelijk. Wy hadden de luiken wel met teerkleeden overdekt en toegemaakt : maar dit kon echter niet veel helpen. Het water quam van onder en boven in 't schip. De kisten dreeben op d'overloop om / en stieten verscheide lieden onder de voet / die merkeliijk daar af beschadigt wierden. Wy hadden ons de gehele nacht deur / tot aan de volgende middag / met pompen en uitballen afgemat / en konden ook by geen spijis komen. Wy hieuten grote gaten in 't boort / op dat het water uitloopen zou.

Goederen over boort geworpen. Wy wierpen veel rijis en andere waaren over boort / om het schip te lichtreke maar vergeefs. Wy poogden ook de zware ankers / en enige stukken geschuts die aan stuurboort stonden / over boort te werpen / stelden onze handen te werk / en deden onze uitterste best om 't zelfde te volboeren. Maar wy konden het niet volbrengen / om dat het schip te gruweliijk slingerde : want de stozm hield stant. Wy kozen de grote mast / en wierpen hem overboort ; vermits hy het schip bezwaarde / 't welk wy daar dooz meenden te doen rijzen ; maar ook vergeefs. De peper maakte ook de pompen zodanig onklaar / dat wy hen niet meer konden gebruiken. Wy zagen toen malkander bedrukkelijk aan / en lieten de handen en moed ballen : want wy konden ons niets anders / dan de bittere doot / die haest volgen zou / inbeelden.

Weiffelen vergeefs om hulp. Wy wierden hier enigzins van enige blijshap / doch die haast verdween / ontbontk : want wy zagen / omtrent een half mijl van ons af / een schip / 't welk / geliijk wy vermoedden / een van onze bloot was / te weten de gekroonde Leeu. Wy staken dieshalven een stuk wit lijnwaat aan de fokke steng / om bekent te maken dat wy in noot waren / en gaerne gereddert zouden zijn. Wy losten ook een stuk geschuts / dat achter in de kajuit / in 't droog stond. Maar d'anderen kreunden zich daar niet aan / maakten meer zeil / en gingen van ons af. Wy hadden hier niemant / dan God / booz ons / van de welk wy hulp en verlossing konden verhoppen. In de boot en kleine schuit alle daar af te komen scheen booz menschelijke ogen ook onmogelijk te zijn.

De schuit uitgezet. Wy zettten op Gods genade de schuit uit / daar enigen vaerdiglijk in sprongen. Enigen / die een weinigt marden / sprongen in 't water / en zwommen daar aan ; maar de genen / die niet rap in 't zwemmen waren / verdoonken.

Droevige vertoning. Hier geraakten echter dactien menschen in. Wy / die noch in 't schip bleven / zagen niet hoe wy ons daar in langer konden redden : want het schepte hoe langer hoe meer water ; en het boort wierd allengs minder.

De boort gereet gemaakt. Onze Schipper dee stilzwijgens twee rollen doek / een kompas / een graadboog / een boek van zeehaarten / enige duigen van lege vaten met spijkers / en ook een baatje brandewijn in de boot leggen. Onze timmerlieden stonden aan de vier hoeken van de boot / om / als 't hen tijt dacht / met hun bijlen de touwen af te kappen. Zy wachtten naar een sterke golf / die ook haast quam ; en 3p hakten toen de touwen vaerdiglijk los ; en de genen / die 'er in waren / zettten af / op dat de golf / uit het schip vallende / de boot meesleepen zou.

Maar

Maar de boot stiet eerst hard op de stukken geschuts / die wy hadden willen uitwerpen / en bleef daar op staan. Wy vreesden dieshalven dat de hiel stukken gestoten was / en dat wy de boot / daar in / naast God / alle onze hoop bestond / niet zouden kunnen gebzuiken. Doch hy was door Gods hulp geheel gebleven : en toen 'er noch een zeewater quam / hief de boot zich uit het schip in zee / als of hy met handen uitgezet wierd. Het ontweer was toen tamelijk gestilt. Toen de boot buiten 't schip was / spzongen veel baerdiglyk daar in / en staken van 't schip af. Veel spzongen in zee / en zwommen aan de boot / daar wy met ons hondert en vyf menschen in geraakten / die de boot geheel bulden. Veel van d'ouzen / die na zwommen / konden niet ingenomen worden / maar moesten verdzinken.

en uit het schip gezet.

Getal der menschen.

Toen wy naauwelijks een pistoolscheutweegs wech geroeit waren / zonk dit treffelijk schip / met zijn kostelyke waren ; en wy konden niet meer daar af zien. 't Was jammerlyk om t'aanschouwen dat de menschen / die noch op 't schip gebleven waren / het veer / de barkens / grote hoenders / endboegels / en apen op 't water dzeben / d'een hier / en d'ander daar zwom / en echter verdzinken moest. Dit geschiedde met d'ondergang der zon. Kortz daar na quam de schuit / die eerst van 't schip afgesteken was / weer by ons. De genen / die 'er in waren / baden dat wy hen een stierman zouden by zeten ; 't welk wy aan hen toefonden. Wy wilden dat enigen van d'ouzen tot hen overgaan zouden / dewijl wy oberladen waren. Maar toen zy naby aan onze boot quamen / riep een van d'ouzen : och ! wy zinken , wy zinken. Zy / dit geroep horende / hielden terstont van ons af ; en wy zagen hen sebert niet weer / en hebben ook niets wijder van hen vernomen. Zy zijn / zonder twyffel / verdzonken ; daar booz zy vreesden / indien zy van ons / als onze boot zonk / veel hadden moeten inneemen. De nacht quam aan ; en men kan lichtelyk denken hoe wy gemoed waren. De zee begon echter stilder te woeden ; 't welk noch hoop in ons ontsak. Wy deden een pberig gebed / en baden God dat hy niet zou toelaten dat wy alle ondergingen / gelijk wy onze reizboeders hadden zien ondergaan ; maar dat het hem beliefde / om zijn grote barmhartigheid / ons aan lant te brengen ; op dat wy hem booz zulke vaderlyke bystant alle de tijt onzes levens zouden mogen danken.

Het schip zinkt met veel menschen en beesten.

Gebed.

'T ZESTE HOOFDEEL.

Onze reis met de boot tot aan 't Eilant *Mauricius*.

In de zelve nacht roeiden wy op de zee booz de wint af. Des tichtens zei de onze Schipper : wy zullen op deze wijze geen lant krijgen ; hier moet andere hulpmiddel toe gedaan worden. Hy bebal dat men rondom het boozt van de boot de come duigen / pder twee boeten van malkander / bast spjke ren / en met doek bekleeden / bast maken / en boden met latten en touwen bevestigen zou ; 't welk ons een grote beschutting booz d'inslaande golben was. Van 't oberige doek maakten wy twee zellen / en een blinde ; en onze riemen verstrekten tot masten. Dewijl wy in de verlede nacht onz roer hadden verloren / zo moesten wy een ander maken ; en op dat de tinmerman ruimte in de boot zou hebben / om dit roer te maken / zo moesten wy op malkander leggen. Toen 't roer aangehangen / en 't ander gereetschap om te zeilen baer-

Toefel in de boort ge maakt.

dig was / en wy alle goede moed en hoop hadden van met Gods hulp wel boorz te komen / hoewel wy / naar onze giffing / noch wel hondertentwintig mijlen van 't naaste Eiland / te weten Mauricius , af waren / gaf de duivel ons scheepsvolk in / dat zy befloten beertig menschen buiten boorz te werpen / om de boot te lichten . En hoewel onze Dominé de pastoor daar tegen sprak / en zelde : Ziet toe wat gy doet . Gy zult veel te verántwoorden hebben . Meent gy niet dat God ons zo wel met de genen , die gy buiten boorz wilt werpen , als zonder de zelfden , behouden en overbrengen kan ? Maar de Schipper / hier op antwoordende / zelde ; Dominé , dat is wel geestelijk geproken : maar wy verstaan beter in wat gevaar wy alle zijn . Indien wy ondergaan , zo moet gy , en uw kinderen ook daar aan : want de pastoor had twee zonen / gaauwe jongens / by zich . Toen hy zag dat zy hardnekkiglyk by hun boorzneemen bleven / zwoeg hy eindelijk stil . Daar wierden echter dattien lewendige menschen d'een na d'ander in zee geworpen / zonder dat roepen en bidden helpen kon : ja men wilde niet zo veel tijt aan hen geben / dat zy 't onze Vader konden bidden . Men zelde tot hen : God ziet wel in wat gevaar wy zijn . De helft moet noch over boorz . Doet nu een aandachtige zucht tot God ; die zal uw ziel wel genadig zijn . In dezer boegen wierpen zy in drie verscheidene malen dattien gezonde menschen overboorz / gelijk gezegt is . Onder dezen was ook een Moor uit Ambona , die wel zwaemmen kon / weer naar de boot toeschoot / en met de handen daar aan batte . Zy dreigden dat zy hem met de byl de handen zouden af happen / maakten hem de zelfde los ; in boegen dat hy berdenken moest .

Oewyl d'Oversten en bevelhebbers geduriglyk spraken van meer overboorz te werpen / zo zeiden wy anderen / dat men / indien het nootzakelyk was dat enigen overboorz geworpen moesten worden / om d'anderen te behouden / daardom moest loten / en dat niemant daar af uitgezondert en verschoont moest worden ; om dat men / het trof die het trof / zich dan beter daar na zou konnen boegen . Dit wierd aangenomen ; en wy maakten zo veel kleine briefjes / als ons getal groot was / van welker helft een hoekje afgesneden / en alle toegerolt wierden . Als het gebaar zeer groot wierd / zou men tot de loting komen ; en de geen / die een briefje met een afgesnede hoek kreeg / zou overboorz geset worden . Dit maakte zulk een schrik in d'Oversten / dat zy niet zo dikwyls van buitenwerpen spraken : en God gaf zo goed weer en wint / dat het niet nodig was . Wy zaten zeer gedrongen / d'een dikwyls op d'ander / en hadden niet een druppel waters / noch een brok spijs by ons . Wy wierden meest van dorst geplaaft . Onze pis was onze drank ; en schoon zy niet wel smaakte / zo was zy echter onze onderhouding ; ja d'een bad dikwyls d'ander dat hy van zijn pis iets aan hem mededeelen zou . Men gaf aan ons wel enige stukken biskuit ; maar wy konden de zelfde niet deur de droge keel zingien . Wyf van d'onzen / die de pis niet konden inkrijgen / dronken zee water / 't welk hen niet wel bequam . Zy zeiden : God heeft ons het water zoet gemaakt ; en 't smaakt ons zeer liefstlyk . Maar zy wierden drie uren daar na razende / en storben / en moesten dieshalven over boorz : in boegen dat onze boot toen achtien menschen lichter / dan in 't eerst / was .

Wy baden naerstiglyk / en in ons leben niet aandachtiglyker . Wy bevelden ons des abonts en 's uchtens aan de barmherticheit van de liebe God / en prezen zijn wonderlyke goetheit en almachtigheit hier in / dat hy ons in

zulk

Dattien lewendige menschen in zee geworpen.

Voorwaardegemaakt, van om 't leven te loven.

Groteelden.

De doot van vijf menschen.

zulk een slechte en kleine boot in 't leven hield / en hoop gaf van aan lant te komen ; 't welk ons in een schip van vijf hondert lasten onmogelijk had geweest. Wy zaten wel met grote kommer in de boot ; dewijl wy by daag de grote hitte der zon / en by nacht de koude moesten berdzagen / zonder dat wy iets hadden / daar onder wy ons konden berbergen : Maar deze kommer daecht ons klein en gering te zijn / in vergelijking van de breez des doors / en hoop van 't leven te behouden. Toen wy op de twintigste van Sprikkelmaant / tegen de middag / ontrent te tien uren / het lant van 't Eilant Mauricius zagen / ontstak die grote vreucht onder ons. Wy loofden en dankten God met bidden en zingen booz zijn grote wonderen / aan ons betwezen / en quamen / door Gods genade / met d'ondergang der zon aan lant / na dat wy tot aan de negende dag in de boot in de wilde woeste zee gezworven hadden.

Koomft
aan 't Eilant Mauricius.

ZEVENDE HOOFTDEEL.

Hoe 't met ons op 't Eilant *Mauricius* gegaan is.

W / aan lant getreden / liepen gezwindelyk naar een stroom / die niet verre van de plaats was / daar wy aan gekomen waren ; en wy laafden en verquikten onze afgematte en dorstige ziel. Ik had van mijn leven geen zoeter en beter dronk / dan deze / gedronken. Maar wy waren zeer afgemat / en zo zwak op onze benen / dat wy naauwelijks konden gaan. Want wy hadden in die gehele rijt / namelijk van tien dagen / noch niet noch droog genuttigt / en ons alleenlyk met onze pfs onderhouden. Wy bleben in de zelfde nacht by malkander op 't lant zitten. Wy kregen noch een sterke wint en regen op ons / en hadden niets / daar onder wy ons konden berbergen. Veel van d'onzen hadden ook niet veel klederen aan : want wy waren slechts gelijkt wy gingen en stonden van 't schip gesprongen.

Ongemak
aan lant.

In de volgende uchtent / toen wy genoeg water om te drinken hadden / overwogen wy ook hoe wy onze honger zouden stillen. Wy gingen en zochten / d'een hier / en d'ander daar / en bonden mostertbladen / die wy namen / ook aan strant enige kirabben en horenflakken / die wy / dewijl wy geen vuur hadden / raauw aten / en ons zeer wel smaakten. In de volgende nacht ontstond 'er een schrikkelijkt ontweer / met sterke winden / en stoftreegens / en met zulk een geraas en gebuis / als of alle de hooftstoffen overhoop wilden vallen / en zich onder malkander vermengen. Zulk een ontweer word Orkaan genoemd / daar af dikwijls veel schepen berdelgt worden. Wy zaten onder de blore hemel met grote koude in 't water / 't welk uit de zee op 't lant / en zodanig tot aan ons sloeg / dat wy daar in quamen te zitten. Dit water was ons in 't begin niet zo lastig / als het regenwater / dewijl het warmer was. Maar toen het echter te hoog opquam / moesten wy hoger te lant op naar 't gebergte wijken / daar ons het koude regenwater / van 't gebergte affstoztende / noch lastiger viel. Wy meenden ook niet anders / dan dat wy hier ons leven zouden eindigen. Wy baden dieshalven God nergens anders om / dan om een zalig einde / indien 't zijn wil was dat wy hier de doot zouden lijden. Doch God betwees aan ons deze gunst / dat het niet de dag weer stil wierd.

Raauwe
spijs.

Orkaan ;
een schrikkelijkt ontweer.

Indien wy in zodanig weer met onze boot noch in zee hadden geweest / zo zouden wy zonder enige twijffel ondergegaan zijn. Wy konden hier uit hantastelijkt Gods boozzienigheid en barmhartige boozzorg booz ons gewaar worden / te weten hier in / dat hy ons een dag te boren van de woeste zee ver-

Gods wond-
derlijke
voorzogge.

loft had. God wilde zijn wonderlijke goetheit en hulp aan ons bewijzen / op dat wy de zelfde ook aan anderen zouden bekend maken.

Hun gene-
ring op dit
Eilant.

In de volgende dag gingen wy en zochten / of 'er niet een plaats te vinden was / daar wy ons booz de regen zouden konnen bergen. Wy bonden een holle klip / daar onder wel twee hondert menschen dzoog konden zijn. Daar na verdeelden wy ons / en gingen uit / om spijs te zoeken. Wy bonden veel palmbomen / en namen het zachtste daar af / 't welk aan ons tot hzoot verstrekte. Wy vonden een stuk van een oude bzug / daar wy spijkers uit sloegen / die wy scherp slepen / en aan stokken bonden. Wy gingen daar mee aan d'oeber / die uit kilaar zant bestond / daar wy veel jonge roggen zagen / die wy met dit scherp staken. Anderen maakten netten van basten / en binggen in de stroom goede visch. Wy kregen ook oesters / hzoornslakken / en schiltpadden. Doch wy moesten alles raau eten: want wy hadden geen vuur / en konden 't ook niet maken; dewijl dooz de grote regen en waterstozing alles nat geworzen was.

Een ge-
deelte ver-
trekt.

De schipper met de bootsgezellen besloten met de boot van dit Eilant af / en naar Madagaskar te trekken / om te zien of zy veerder boozt / en weer naar Indiën zouden konnen komen. Zy hadden grote moeite / eer zy de boot / die dooz 't ontweer verre op 't lant gedreeben was / weer van de wal af / en te water konden brengen. Partien van hen begaben zich daar in / en namen het geen / dat zy vinden konden / tot hun noordzuft mee / en boeren van ons af / zonder dat wy sedert enig gewach van hen hebben gehoozt. Wy beeldden ons in dat wy op dit Eilant wel te recht zouden komen / en booz een tijt lang levensmiddelen bekomen / zo wy slechts vuur en zout kregen / daar aan wy gezek hadden. Wy badden God hartelijk dat het hem beliefte ons daar aan te helpen; gelijc ook eindelijk gebeurde.

Zy beko-
men vuur.

Een oud man van d'onzen ging in 't bosch / vond dzooge mosch aan een boom / sloeg met een pistool / die hy in zijn verbaastheit zonder buffekruit mee uit het schip genomen had / vonken daar in / en blies het op; en in dezer boegen beguamen wy vuur. 't Is te verwonderen dat wy zulks te boren dikwijls bergesfs hadden verzocht / en ons nu gelukte / daar ober grote bzeucht onder ons bedreeben wierd. Wy sleepten doz rijs / en dzooge bomen te zamen / maakten eerst een groot vuur / en daar na enige bureen aan verscheide plaatsen / op dat / zo 't een uitging / 't ander behouden zou blijven.

Zy verdee-
len zich van
malkander.

Wy begaben ons hier op van malkander. Maar de genen / die goede maats geweest / en in de boot te zamen hadden gezeten / bleben by malkander tot vijf of zes menschen. Wy gingen meest strandelwaarts heen / en quamen aan een beek / die in een inwijk / of poel / de welk de zee in haar her tred maakt / en byna een pistoolscheut bzeet was / viel. Wy bemerkten dat daar veel visschen in waren / en spzongen / de welken / als d'ebbe ging / met het zeewater weer in zee liepen. Wy peilden de mont / of ingang tot deze holc / en dat hy niet dieper was / als een weinig ober de knie / en omrent drie baden bzeet. Wy maakten deze mont in 't midden toe met veel stokken van een duim bzeet / en aan malkander gebonden; en de zelfde wierd by ebbing geheel dzoog. In dezer boegen besloten wy een ongelooffelijke menigte van treffelijke visschen / die tamelijk groot waren / en in geen twee dagen getelt zouden konnen worden. Wy riepen d'anderen / die van ons afgescheiden wa- ren / ook hier toe / en pder nam 'er zo veel af / als hy begeerde. Wy trok-
ken 'er

Stareme-
nigte van
visch ge-
vangen.

hen 'er 't vel af / en dzoogden hen in de zon / en ook ten deel in de rook : want het was onmogelijk dat wy hen alle konden koken en bbaden. Doch dewijl wy geen zout hadden / en de visschen slechts met zeewater besprengden / zo hadden wy 'er weinig deeg af / en kregen kortz adem daar na. Wy namen booz zekher slach van zout te maken / gelijk ik in Ambona gezien had. Wy lagen op een platte steenklip veel houtz by malkander / staken 't aan / en gaten geduriglyk zeewater daar op ; en als het hout tot asch gebzand was / deden wy de zelve in een linne doek / gaten zout water daar op / en maakten pekkel / die wy in de doppen van kokernoten kookten ; en in dezer boegen bequamen wy goed wit zout. Onze andere makkers / die van ons gescheiden waren / en ons quamen bezoeken / waren hier ober verwondert / en leerden van ons deze kunst van zout te zieden.

Zy maken zout.

Dewijl wy buur / zout / en oberbloet van visch hadden / kregen wy lust om / beneffens onze vischgerechten / ook bleesch t'eten. Wy zagen wel vogels / beltjoenders / wilde bokken / en andere wilde beesten : maar wy waren zo afgemat / dat wy hen niet konden najagen ; en dieshalven moesten wy ons een tijt lang met visch behelpen. Toen 'er regen quam / en onze visch / die noch niet genoeg in de zonneshijn gedzoogt was / nat wierd / begon hy te stinken ; 't welk ons de plaats te bang maakte. Wy gingen dieshalven beerder / en quamen aan een grote bloet / daar wy een hut maakten / met booz neemen van daar een wijl tijts onze woning te houden. Toen wy hier vijf dagen gewest hadden / quamen anderen van ons volk / die wy niet gaerne zagen / ook in deze plaats / daar zy zich nederfloegen. Wy verlieten dieshalven dit gewest / en gingen omtrent een half mijl strandewaarts op / en zagen neffens ons enige kleine Eilanden / onder de welken een / dat tamelyk hoog was / en veel bosch had / ons bezonderlyk wel gebiel ; dewijl wy zagen dat wy / door het water gevallen was / zonder zwemmen / en slechts met deurwading / taan aan konden komen. Wy namen dan ons gereetschap / en gingen daar mee op dit klein Eilant / daar wy een beek met barsch water vonden / in de welke goede visch was. Niet verre van deze beek maakten wy / onder een boom / een bequame hut / daar in wy tegen de regen / en hitte der zon zekker en beschut konden zyn. Wy vonden hier ook veel wilde bokken / en alderhande gebogelte / 't welk niet zeer schuw was ; dewijl zy misthien geen menschen / die hen verbolgden / gewent waren te zien. Zy zagen ons aan / bleven staan / en lieten ons naby hen komen. Onder andere vogelen waren 'er ook / die men in Indien doddaerffen noemt / en groter dan ganzen zyn / de welken niet konden bliegen : dewijl zy / in plaats van bleugels / slechts kleine blimmen hebben ; maar zeer snel lopen. Wy jaagden hen malkander toe ; in boegen dat wy hen met de handen konden grijpen : en als wy een aan 't been vast hielden / en deze vogel daar ober groot getier maakte / zo quamen anderen hier toe lopen / om de gebangen te helpen ; daar dooz zy zelve ook gebangen wiferden. Wy kregen hier ook enige bergjoenders ; en wilde bokken konden wy krijgen zo veel / als wy begeerden. Wy jaagden hen op een hoek / die van 't lant naar de zee uitliep / en als een hangend Eilant maakte. Wy sloepen dan met ons bijben op hen aan / en grepen hen. Enige van d'oude bokken hadden sneden in d'oren ; 't welk ons dee vermoeden dat zy van de Hollanders ; toen zy 't Eilant Mauricius bewoonden / daar gezet zyn. Wy bequamen ook veel lant- en zeeschildpadden / van de welken enigen zo groot waren /

Zy begeven zich op een ander Eilant.

Doddaerffen gevangen.

Wilde bokken.

Schildpadden.

waren / dat zy met twee of drie mannen / op hun schilden staande / konden boozkruipen. Zy hadden vleesch / 't welk zo smakelijk was / als dat van hoenderen. Wy gebzuikten hun schilden tot onze baten.

Overvloet
van lijf-
tocht.

Toen wy niet alleenlijk goede visch / maar ook vleesch van hoenders / en andere vogelen / bokken en geiten volop hadden / en 't zelfde gezoden en gebraden konden nuttigen / en daar ook veel palmbomen bonden / en de kronen / of 't hart / daar van afsneden / 't welk zeer wit / zacht en lieflijk om t'eten was / en ook palmwijn leerden bekomen / en drinken / leefden wy zo lekkerlijk en wel / dat wy booznamen een jaar daar te blijven. Enigen zouden wel hier altijd gebleven willen hebben / zo zy slechts klederen en vrouwen / daar toe zy na de leukere spijs lust kregen / gehad hadden. De palmwijn smaakte ons zo wel / dat wy dikwijls vzoelijk daar mee waren / en op de gezondheid van onze goede vrienden dronken. Wy leefden zo by de dag en fleur / en hadden de dag van de maant en week vergeten.

Zy gaan
weer op
't groot Eiland.

Wy gingen eens / by tje van ebbe / met ons bieren ober op het groot Eiland / omtrent een gotelingscheut van 't klein gelegen / om onze medebroeders te bezoeken. Wy bonden aan verscheide plaatsen hier vijf / en daar zeven menschen / die mager schenen te zijn. Zy waren verwondert van dat zy ons zo bet en sterk zagen. Wy hadden ook een weinig zout by ons ; en wy leerden hen op de boozberhaalde wijze zout te maken / daar ober zy verblijd waren.

ACHTSTE HOOFDDEEL.

Verreck van 't Eiland *Mauricius* naar *Madagaskar* en *Swatte*.

Toen wy vijf dagen op het groot Eiland hadden geweest / en ondertuschen om gingen wandelen / en gasten van onze medebroeders waren / die ook hadden leren visschen / en wilt te jagen / gingen wy aan strant / en zagen van verre een schip aankomen / 't welk / gelijk wy vermoeden / aan dit Eiland zijn verbarfching wilde halen / zonder dat wy wisten in welke plaats het aankomen zou. Wy namen dieshalven enige spijs mee / en gingen tot aan de derde dag meest aan strant heen / en vonden dit schip een groot stuk weegs van de strant aan anker leggen. Wy waren blijde / en staken een heind op / tot een teken van dat 'er menschen aan land waren. Enigen quamen ook uit het schip in een boot naar ons / en bzaagden wat wy begeerden. Wy zeiden tot hen dat wy onz schip hadden verloren / dat wy in groot gebaar hier met een boot waren gekomen / en alree hier een lange wijl geweest hadden. Wy baden hen dat zy enigen van ons mee aan boort zouden nemen / om met de Kapitein te sprekken. Zy zeiden dat zy dit niet op hun eige rekening varden doen / maar zulks te voren aan hun Kapitein bragen. Zy boeren daar op wech / en quamen haast weer / en boerden ons aan 't schip. Na dat wy den Kapitein onz ongeluk verhaalt hadden / baden wy hem dat hy ons behulpig wilde zijn met twee potten / messen / bijl / musketten / bussekruid en loot ; ook met zeildoek tot onze klederen / naalden / en gaeren ; en daar by wat peper en gember / pleisters en geneesmiddelen. Wy sloeg ons dit niet af / en zeide dat hy ons gaerne daar mee wilde helpen ; doch dat het echter beter booz ons was dat wy met hem naar 't Waderlant zeilden / met belofte van dat

Koomst
van een
Engelich
schip.

Hun ver-
zoek aan de
Kapitein.

dat hy ons van kost en klederen wel verzien zou. Hy boegde hier by dat / in dien tyd en onze makkers met hem wilden / hy hier twee dagen aan anker zou blijven leggen / om te zien of wy hen ook daar toe konden bewegen. Wy bonden het ook beter geraden te zijn by Chyriste menschen te wezen / dan in de wildernissen / eben als het woeste vee / te leven / en besloten dieshalben met hem te trekken. Wy met ons twee boeren weer aan land / zochten en riepen te zamen alles / dat wy konden / en quamen ook met ons vierētwintig by mallander / en boeren aan boort. Vier onder d'onzē / die Hollanders waren / hadden geen lust om met d'Engelschman te baren / en meenden ook dat zy 't niet wel op het schip zouden hebben ; dewijl de Kapitain alderhande zwaarigheit boozwendde. Zy keerden dieshalben weerom / en ontvingen alles naar hun begeren van de Kapitain / die hen alles tot hun noodduft uitrekte / daarom zy hem gebeden hadden. De zelve maats / gelijk wy na maals verfondē / zijn zes maanden daar na / neffens anderen / tot vierēndertig in 't getal / met een rooffcheepje van 't Eiland Mauricius afgegaan / en naar Holland vertrokken. Maar wy / met ons twintigen in 't getal / vertrokken met het Engelsch schip / Truro genoemt / daar Swanli Kapitain op was / in Gods naam / op de vierēntwintigste van Bloemaant van dit Eiland / en namen onze streek naar Kabo de bona Esperance, daar wy ook 30 na aan quamen / dat wy 't land wel zagen / maar niet op de hoogte konden komen. Wy moesten dieshalben onze streek weer te rug naar 't Eiland Madagaskar nemen / daar wy ook wel aanquamen / en vier maanden stil moesten leggen / tot dat de winden / die ons tegen waren / obergetwaait zouden zijn. Ondertusschen quamen daar ook drie andere Engelsche schepen aan : 't een de Kreeft genoemt / die van Bantam quam / en naar Engeland wilde. Maar de twee anderen / te weten de Matres , en de Luipaart , namen hun reis naar Indiē. Wy / die tot noch toe op het schip Truro hadden gebaren / zouden alle gaerne van dit schip af / en op die / de welken naar Indiē trokken / geweest hebben : dewijl de Kapitain Swanli 30 elendiglijk booz ons opschafte / dat wy / booz hongersnoot geparft / naauwelijks het leven konden behouden. Hy had ons / toen hy ons van Mauricius afnam / toegezegt dat hy ons van kost / kleding / en andere noodduftigheden wel verzoogen zou / schoon hy ons in een sobere stant hield. Wy betrachtte echter hier in zijn woort / dat hy ons op gelijke wijze / als zijn eige volk / handelen zou. Want hy gaf ook zeer weinig aan hen / die honger en kommer by hem moesten lijden / en dit in vier boegen / dat veel van zijn eige landaart in 't land van hem wechlieten. Hy gaf niet meer dan eenmaal des daags 't eten / en noch 30 weinig / dat hy ons de droge rijst met lepels toemat : en als men deze lepelen vol daar af kreeg / 30 was men wel te vreden. Wy wenschten wel duizent malen weer op ons Eiland te zijn / en verzochten van hem los en ontslagen te wezen. Maar dewijl hy ons niet wilde ontslaan / vermits 't hem onmogelijk was dat hy met zijn eige volk zijn schip kon beheerschen / en zijn reis voltrekken / 30 bedachten wy alderhande listē om van hem te komen.

Op het schip / de Luipaart genoemt / was een Onderkoning van de Koning van Portugal , de welk / met de vrouwen / en tachtig andere menschen / van 't Engelsch schip te Lissebon in genomen was / en die naar Goa trok / doch eerst naar de grote stat Bombaje , niet verre van Suratte gelegen / om deze stat aan d'Engelschen over te leveren ; dewijl de Koning van Portugal

Zy verwoegen zich op 't Engelsch schip,

overwintren te Madagaskar.

Koomft van drie andere Engelsche schepen. aan die kust.

Hun slecht onthaal by d'Engelschen.

haar aan zijn zuster / de Koningin van Engclant , ten huwelijk meegegeven had. Ik maakte my met dit vrouwbolk op 't Eilant Madagaskar bekend / hielp hen / als zy hun lijn waad wosfchen / droeg water en hout / en fchaamde my ook niet neffens hen te waffchen ; 't welk hen zo aangenaam was / dat zy my menig ftuk eten toefstaken. Toen zy te zeil zouden gaan / verftak ik my in 't fchip de Luipaart , zonder dat 'er iemand af wift / en bleef daar in verhoogen tot aan de derde dag. Toen ik te voozfchijn quam / en zy verftonden dat ik de Hollanders gedient / en op een Hollantsch fchip getweeft had / wilden zy my ober boozt werpen / en zeiden dat zy hun bijanden niet wilden helpen en sterken : want in die tijt was 'er noch vrede tuffchen de Portugezen en Hollanders aan gene zijde van de Middellijn in 't zuiderdeel. D'Engelfchen , dooz het voozbidden van 't vrouwbolk bewogen / wilden niet toeftaan dat men my dus van kant helpen zou. Men beftoot dieshalven dat men my op 't eerste Eilant / daar zy aan quamen / zetten zou ; 't welk my niet wel aanftond. Wy bejegenden / tot mijn groot geluk / een ander Engelsch fchip / Duinkerken genoemt / aan welks Kapitaïn d'onze bekend maakte / dat ik / die in dienst der Hollanders had getweeft / my heimelijk in zijn fchip had verfteken / en dat de Portugezen begeerden / dat ik op een Eilant gezet zou worden. De Kapitaïn van dit fchip / een goed vrient van de Hollanders zijnde / konde dit niet goetkeuren / ried het af / en verzocht aan onze Kapitaïn / dat hy alles goets aan my bcwijzen / en my aan lant brengen zou ; 't welk ook gefchiedde.

Hy word
verbeden.

Koomft te
Kambaje ,
en te Surat-
te.

Zo haaft ik in Kambaje quam / dankte ik de Kapitaïn booz zijn verlofsing / en booz zijn andere weldaden / en ging op een ander fchip / Merri Roos genoemt / 't welk naar Suratte zou varen. Ik boer daar mee van Kambaje , en quam op d'achste van Wijnmaant / in 't zestienhonderttweenzestigfte jaar / gelukkiglijk te Suratte , en had byna een geheel jaar op 't Eilant Mauricius , en op de boozgedachte fchepen geweest.

NEGENTE HOOFDEEL.

Mijn verblijf van vijf jeren in de dienst der Hollanders. Reis naar *Gamron* , en *Bafia* , en weêr naar *Suratte*.

Zijn ont-
fanging.

Verëeringe
aan hem.

Toen ik op de ree van Swali aan lant getreden was / ging ik booz'eerft by de Strantboocht der Hollanders , by de welk ik my aangaf. Deze / d'erbarmelijke ondergang van 't fchip Arnhem , en mijn behoudenis verftaan hebbende / bewees aan my alles goets / en zette my in de volgende dag op een kar / van twee wakkeren offen gevokken / die my naar Suratte , vijf mijlen van daar / boerden. Het geen / daar ober ik my ten hoogften in deze tocht verwonderde / was dat deze offen zo snel en gezwindelijk booztlicpen / dat geen paert by hen gehouden zouden konnen hebben. Ik was zeer welkoom in de Hollantsche Loodsie te Suratte. Ik verhaalde aan hen mijn wonderlijke en gebareljke reis / en 't berlies van 't fchip Arnhem , daar af zy noch niets wiffen. De Direkteur of Bestierder dee een ftuk gelts aan my geben ; en anderen van de zelfde Loodsie verëerden ook iets uit medelijden aan my : in voegen dat ik my weer kleden / en mijn gelede fchade enigfins bergoeden kon. Ik begaf my daar op in hun dienst / en had by hen goede dagen / ja beel

beter /

beter / dan ik te boren in de Mollukische Eilanden gehad had; en ik bleef ook by hen tot in 't vijfde jaar / en wierd ondertusschen eens met de schepen van de Maatschappij naar Basra gezonden. Het schip was met veelderhande waren geladen / en bijzonderlijk met nagelen / muskaatnoten / en foel / peper / en veel porcelain / die daar met grote winst verkocht konnen worden. In ons schip waren veel Armenische / Arabische / Turkische en Moorsche kooplieden / met hun waren / van de welken de Hollanders vrucht namen.

Vertrek
naar Basra.

Onze reis ging echter eerst op Gamron, daar wy acht dagen aan anker lagen. Wy genoten daar ondertusschen groot vermaak / en reden enige malen op treffelijke Persiaansche paerden / die van de Hollandsche Maatschappij daar gehouden worden / naar een grote boom / die uit veel stammen / van een stam gesproten / bestond / en zich zo wijt uitbreidde / dat twee of drie duizent mannen daar onder in schaduw konden zijn / en daar onder wy menige vlesch / vol van wijn uit Schiras, uitschonken. Van daar zeilde wy deur de Persiaansche zeeboezem naar Basra, in 't gelukkig Arabien, aan de beroemde bloet d' Eufrates, gelegen. Toen wy ons schip daar geankert hadden / ging ik met de koopman aan lant / in 't huis / 't welk de Hollandsche Maatschappij daar heeft; en wy verkochten daar onze waren.

Koomt te
Gamron.

Brede
boom.

Koomt te
Basra.

In dit gewest is een zeer vruchtbaar lant van alderhande vee en gewas. Men vind hier schapen / welker staerten dertig / ja veertig ponden vet aan zich hebben; in boegen dat zo daar dooz naauwelijks boozt konnen komen. Hier zijn veel dadel - en olijfbomen / en ook zulk een treffelijk wijngewas / dat een trog hier zo groot is / als drie grote troffen by ons. Des zomers is hier een byna onberdzagelijke hitte op de middag: in boegen dat men van elf tot aan drie uren de straat niet wel kan gebruiken / en dieshalven in deze tijt in de huizen / en onder de schaduw moet blijven.

Vruchtbaar-
heit.

Grote hit-
te.

Toen wy vijfdehalve maant te Basra stil gelegen hadden / quam de Kaffila, of Karavane uit Armenien, Turkijen, en Arabien weer te rug / en te Basra; en men maakte van nieuw koop om met de Hollanders weer naar Suratte te varen. Zo hadden niet veel koopmanschap by zich / maar veel gelt / rijksdaalders / Arabische en Ongersche Dukaten / en ook Parrelen. Zo gingen met ons te zeil. De reis was eerst op Gamron, daar wy noch meer gelt en reizigers innamen / met de welken wy weer naar Suratte zeilden / daar ik tot in 't zestienhondertzevenenzestigste jaar na Christus geboorte in de dienst der Hollanders bleef.

Weder-
koomt te
Suratte.

TIENDE HOOFTDEEL.

Van de gelegenheit der stat *Suratte*, en d'inwoonders daar in en om.

Suratte is een grote stat / die den grote Mogol toebehoort. Zo legt in een grote blact / en heeft geen gebergte by zich / aan een grote bloet. Die drie mijlen onder de stat in zee valt / en zeer vermakelijk op te varen is. Men trekt enige aangename bosschen en doopen boozt. 't Cerste en grootste by de mont van de bloet heet Dommies; daar na volgt Ombra, die besde aan de rechte zijde leggen: en als men van ter stinke zijde uit de kom / of inwijck van Swali ober lant naar Suratte trekt / is deze stat vijf duitsehe mijlen verre /

Gelegen-
heit van Su-
ratte.

Dorpen by
Suratte.

daar op men ook veel vermakelijke doozen ontmoet / als Swali, Damerics, More, Balio, Pol en Rafi, daar men over de stroom gezet woord; en dan koopt men / aan d'oberzijde / recht aan het tolhuis van de Mogol, daar wy alle bezichtig moesten woorden / of men ook enige juweelen / bzeemde munt / en gelt by zich had; van al 't welk men tol geven moet.

Kostelijke huizen.

De stat Suratte is groot / en met schone wel gebouwde huizen verciert geweest. Maar in 't zestienhonderdvierensestigste jaar wierd zy dooz de hant van een groot rober / en dooz een grubwelijke bzant zeer verwoest; van 't welk hier na bzedelijker gesproken zal worden. Buiten de stat / naar 't noozdoosten / is een bijber / of bak / die groot en heerlijc gebout / en met vierkante stenen opgehaalt / en vol water is / daar in 't midden een welgebout huis staat. Men zegt dat deze bijber / en dit huis / zo veel gekost hebben / als het Slot in de stat / dat aan de stroom legt. Niemand van d'Europers mag in dit

Grote tuin.

Slot komen. Een weinig van de waterbak legt een grote tuin / met een stene muur omringt / en woord de Princesse tuin genoemd / die met aangename waterbakken / kruiden en bloemen verciert is. Ver mag daar in gaan tot zyn vermaak / en die ook om haar tierlijcheit wel waerdig is om bezien te worden. D'inwoonders van de stat zyn ten deel Moren, ten deel Benjanen. Zy woorden Moren genoemd / niet om dat zy zo zwart / en van zodanige

Waarom Moren genoemd.

gestalte zyn / als de Moren van Ethiopien, maar van 't woort Mauri; en zy mogen met beter recht Mauren, dan Moren genoemd worden. Zy zyn Mahometanen van godsdienst / en hebben hun tempels / daar zy in bidden / en doen boben op de zelfden d'uren / tot het gebed geschikt / dagelijcs drie malen uitroepen / te weten des uchtens / middags en avonts. Veel van hen / die booz heilig gehouden willen zyn / hebben ook op hun huizen zodanige kapellen / daar in zy bidden / en houden Hassan, Alis zoon / booz hun

Vierdagen.

grootste Heilig. Zy hebben enige vierdagen / die zy des jaars met veel omstandigheden en plechtelijchheden vieren. Het nieuwe jaar / 't welk by hen in Lentemaant begint / woord enige dagen lang met grote bzeucht en gaste-rijen gehouden. Zy hebben ook een andere viertijt / somtijts in Grasmaant / en somtijts in Bloetmaant / naar dat de maan begint / daar in zy de gedachtenis van Abrahams offering / toen hy zyn zoon wilde slachten / vieren. In de zelve tijt is 'er noch een grote bzeucht en pacht onder de Mahometanen. De Slorboocht / alle koninklijke amptlieden in de stat / en ook de Moosche kooplieden rijden / baren en gaan met hopen buiten de stat naar een tempel / die daar toe gebout is / daar in zy hun gebeden doen; en hun Molla, of Priester slacht en offert daar na een schaap.

Viering van de door van Alis zonen, en de plechtelijchheden daar in.

Zy vieren noch een andere viertijt in treurkleederen / ter gedachtenis (gelijk men zegt) van Alis twee zonen / Hassan en Hossein, die / terwyl zy ter bebaart trokken / van de Gentiven en Heidenen omringt wierden / en / schoon zy in een vaste plaats weken / echter dooz afsnijding van 't water grote lijcs van doozt wierden benaaut: in boegen dat zy / met hun blote zwaerden tegen de vijanden uittrekkende / en veel van hen nederbellende / etdelijk overwelddigt en verslagen wierden. Zy dzagen in deze viertijt deur de stat twee lijkbaren / die met veel bogen / pijlen / sabels / tulbanden en kostelijke klederen behangen zyn. Veel lieden gaan daar neffens / en zingen droebtige gezangen. Enigen spzingen en danffen by deze lijkbaren / en enigen sijden en kerden zich zelven met messen in d'armen / en aan 't boozhoof in

bier boegen / dat het bloet hen ober de klederen loopt / 't welk schiziktelijk om aan te zien is. Als zy van de middag tot aan d'abont in dusdanige ozening in de stat omgegaan hebben / verboegen zy zich op de Meidan , of grote Marktplaats / en zetten daar drie of vier mannen op / die van stro gemaakt / en met klederen aangedaan zijn / daar mee zy de vijanden / die de heide boebers omgebracht hebben / uitbeelden. Zy betonen aan hen eerst alle smaat en schande / en werpen en schieten met pijlen op hen. Als zy enige hondert pijlen in deze beelden van stro geschoten hebben / zo verbranden zy hen tot asch / en doen de zelfde verstuiden. In deze tijt dert geen Gentien en Benjan , die zy booz Heidenen en medegenoten van hun vijanden houden / op de straat verschijnen / en hun huysdeuren open laten staan / zo zy buiten gebaer van 't leven willen blijven.

ELFDE HOOFTDEEL.

Van zekere aart van menschen omtrent *Suratte* , die zy *Persys* noemen , de welken 't vuur eren en aanbidden.

MEN vind niet alleenlijk omtrent *Suratte* , maar ook in 't geheel *Lantschap Guzuratte* , zekere aart van volk / die zy *Persys* noemen / de welken / gelijk men zegt / in de tijt van *Alexander de Groot* , toen hy *Darius* , Koning der *Persianen* , versloeg en verdelgde / derwaarts bloden.

~ Persijs
vuurheiligen.

Byvoegsel, uit *Adam Olearius*.

ZEKER Schrijver van onze eeuw , het Koninkrijk *Gufuratte* beschrijvende , zegt dat de *Persianen* eerst in *Mahomets* tijt daar in gekomen zijn. Want toen *Mahomet* , een Arabisch Vorst , door middel van drie rijke huwelijken , en door zijn schijnheilichheit machtig en beroemt wierd , en een nieuwe godsdienst onder de Heidenen invoerde , zond hy *Abubekar* , zijn Veltöverste , en gemalins vader , met een machtig heir naar *Persien* , om dat lant ook onder zijn gehoorzaamheit , en tot zijn geloof te brengen. De Koning van *Persien* , zich te zwak bevindende , en zich niet onder *Mahomet* , noch onder zijn geloof begeben willende , begaf zich naar *Ormus* , en te sloop naar *Gufuratte* , daar hy van de Koning van *Kambaje* gewilliglijk aangenomen wierd , die aan hem , en aan de zijnen vryheit gaf om in zijn lant te leven , en hun handel te doen. Namaals hebben ook andere *Persianen* zich derwaarts begeben , en hoewel het hof , en d'onderdanen van de grote *Mogol* sedert het Mahometaansche geloof hebben aangenomen , zo zijn echter de *Persianen* , als Vuurheiligen , tot aan deze dag in hun heidensch geloof bestandig gebleven. Dusdanige lieden vind men noch heden op verscheide plaatsen in *Persien* , die zy *Kebber* noemen , de welken zelfs voor de koninklijke woonstat *Hispahan* een eige voorstat hebben , *Kebberabath* genoemd : zonder dat zy echter daar , gelijk de *Persianen* zeggen , 't vuur aanbidden.

Hoe zy in
Guzuratte
zijn geko-
men.

Deze *Persys* , die rondom *Suratte* , op de doopen wonen / zijn bleek van aangezicht / hebben kromme habikshneuzen / zwart lang hair en baart : in boegen dat men hen onder duizent anderen kan onderkennen / schoon 'er weinigt onderscheit in de klederen is.

Hun gesel:
te.

Hun naer-
stigheid.

Zy trouwen niet veel wijben / gelijk de Moren : maar pder beheft zich met een wijf / gelijk ook de Benjanen. Zy zijn naerstige en arbeidsame lieden / en bijzonderlijk pverig in d'akkerbou. Zy generen zich met bouwen en planten / en bzenen alderhande bzuichten / palmwijn en tobak ter markt. Zy hebben ook opentlijk kroezen / daar uit zy de Terri, of palmwijn bzuiken : ja enigen van hen / zich nederzettende / doendeur een bzeet palmblad / als een trechter te zamen gebzaait / de palmwijn deur de hals lopen / op dat het hen te liefelijker zou smaken.

Hun Gods-
dienst.

Zy hebben een bzeemde en zeldsame godsdienst. Zy geloven wel dat 'er een enige almachtige God is / die alles naar zijn wil bestiert : maar dat hy zijn bestering dooz zeben dienaars beschikt / die by hem in de Hemel zijn / en opzicht op al 't geen hebben / dat onder de Hemel is / en daar af zy rekening moeten doen ; aan de welken hy ook zeer grote heerlijkheit en macht verleent heeft. Zy ze igen dat d'een ober de menschen / d'ander ober 't bee / de derde ober 't vuur / de vierde ober 't water / de vijfde ober d'aarde / de zeste ober de metalen / gout / zilber / tin / koper en pzer / en de zebende ober de boom- en aardebzuichten heerschappp heeft. Zy houden het vuur / in zijn natuur en reinigheid / God gelijk ; en daarom eren en bidden zy 't aan. Zy hebben geen tempelen of kerken / maar komen in zekere tijden in een huis of plaats te zamen / ontstecken een vuur van gezuibert en gereinigt hout / het welk zy in een aarde vat. zy groot als een scepel / leggen ; daar zy zich in het ronde omboegen / en bidden. Maar de pziester staat by 't vuur / zwetst veel dingen / en werpt somtijts welstecken hout / wierook / Benjoin, en welre-kende olie in 't vuur. Hy heeft echter / gelijk ook alle d'omzitters / de mont met een katoene doek behangen / op dat hun adem / die zy onrein achten / in bergelijking van 't heilig en rein vuur / niet te na aan de blam zou komen. Als heb diergelijke plechtelijsheden vooz d'eerste maal in 't do'p Bari, ander half mijl van Suratte, en daar na dikwijls in andere dorpen gezien. Zy lijden niet / als zy 't wren konnen / dat iemand water in 't vuur giet : en in dien 'er enige bzant ontstaat / zo blusschen zy de zelfde niet met water / schoon het hele dozp verbzanden zou : maar zy trekken / zo 't hen mogelijk is / de naaste huizen om en wech / op dat het vuur zich van zelf blusschen zou. Zy baren geweldig uit / als zy zien dat iemand in 't vuur salwt / en slaan hem daarom / zo zy hem machtig zijn.

Zeldsame
begraavin-
gen.

De begraving der doden wo'rd ook op een bzeemde en zeldsame wijze ge- houden. Deze begraafplaats is een groot stukweegs achter de voozgedachte Princesse tuin / en geschied op de volgende wijze. Daar zijn drie ronde stene torens / omtrent drie mannen hoog boven d'aarde opgetrokken. Ontrent drie ellen boven de gront is de deur / of ingang / daar deur zy hun doden op de toren trekken / die boven plat / en in dier boegen bequaam ge- maakt is / dat de doden daar in kringwijze / als in een kist / konnen leggen / en zulks in een kring / naar de gestalte des torens / drie dik achter malkan- der. In deze kisten / of troggen / die een half boer hoog met steen opgehaalt zijn / leggen zy de lijken bloot / en laten hen van de vogelen eten / die / uit ooz- zaak van de grote meenigte / een korte gang daar mee maken. Zy aanmer- ken welk oog eerst uitgepikt wo'rd. Indien 't het rechtoog is / zo achten zy hem gelukkig in d'andere werrelt. D'afgeknaagde benen wo'rd in een gat gezoopen / 't welk midden in de toren is / daar deur zy tot op de gront /

ja noch dfeper ballen. Hier staan berfcheiden van zodanige begraafplaatfen / pder omtrent een piftoolfcheut van malkander. In dit gewest / en op de torens is een grote menigte van arenden / habfikken / ravens en andere vogels / die men by honderden ziet te zamen blicgen / bermits zy daar hun aag najagen. Dit verdoorzaakt des zomers zulk een pffelijke stank by deze torens / dat 'er onder tien naauwelijks een de zelfde verdragen kan. Als 'er somtijts goede vzienden uit Europa quamen / die deze begraffenis gaerne gezien zouden hebben / en ik hen buiten derwaarts bzacht / zy moesten wy ons niet balsem berzien / op dat de stank niet lieffelijke reuk vermengt zou zijn. Ik ging eens met twee Schijbers / nicuwelijks uit Holland gekomen / naar deze torens ; en wy klommen op een daar af / om deze heerlijcheit te zien. D'een van deze twee Schijbers nam een uitgezoocht hooft / dat lang hair had / en zette het d'ander op / als of 't een parruk was.

TWAALFDE HOOFDDEEL.

Van de Benjanen, Gentiven, Rasbuien en Bramannen.

De meeste kooplieden te Suratte, en in geheel Indostan zijn Benjanen, die niets anders / dan koopmanschap doen / daar toe zy hun kinderen ook gewennen. Zy zijn dieshalven in de rekenkunst zeer baerdig / gelijk ook de kinderen ; daar ober men zich te verwonderen heeft. Zy zijn gantschelijk niet tot arbeit gewent / maar beschikken zulkis dooz de Gentiven, ook een van hun aanhangen / de welken een getal van tweeënzeventig uitmaken / daar af d'een niet met d'ander eten of dzinken mil / veel minder zich aan anderen / die niet van hun aanhang zijn / verhuwelijken. Zy eten niets / dat leven ontfangen heeft / of daar af leven komen kan. Aard- en boomgewas is hun spijs en water en melk hun drank. Zy doden geen dier / of wozm / hoe klein het ook is. Zy nemen zich zelven de luizen en blojen wel af / maar zeten hen echter op d'aarde nieder / en laten hen lopen waar zy willen. Als zy ons met vuuroers zagen uitgaan / om te schieten / klopten zy zich zelven op de mont / en riepen : Ram, ram, en baden dikwijls dat men toch geen onschuldig bloet vergiet en zou : want zy beelden zich in dat de zielen der menschen in de beesten en wozen baren.

Bedrijf der Benjanen.

Tweeënzeventig aanhangen.

Zy doden niets.

De Gentiven hebben / gelijk men zegt / hun oorsprong uit het Koninkrijk Golkonde, en zijn deur geheel Indiën uitgezied. Zy zijn slechte lieden / die geen kennis van d'inhout huns geloofs hebben / en de Bramannen, hun Priesters / daar booz laten zorgen. Zy leven van hun arbeit / maken weinig onderscheit in de dagen / hebben geen viertijd / dan als het hen somtijts van hun Priesters geboden word. Zy onthouden zich ook van bleeesch / gelijk de Benjanen, en zijn gemenelijk hantwerklieden / die van de Benjanen, tot het maken van hun waren / gebruikt worden / de welken hen echter zo slecht en veracht houden / dat zy met hen noch eten noch dzinken willen.

Gentiven, en de beschrijving daar af.

De Benjanen wasschen en baden zich dikwijls / om zich van hun zonden en onreinigheit te zuiveren. Men ziet hen buiten Suratte alle uchtenden by grote menigten / somtijts by enige hondert mannen te gelijk naar de bloet gaan. De genen / die daar booz d'opgang der zon berfchijnen / hebben de lust van hun bleeesch boldaan : in voegen dat wy / somtijts boezch naar buiten

Wassching der Benjanen.

gaande /

gaande / hen daar aan honden kennen. Maar anderen / die zulks uit aanbacht en godd'zuchtigheid doen / komen met / of na d'opgang der zon. Zp trekken zich alle naakt uit / en behouden slechts een schutsel booz de schamelheit. Z'nemen van hun Priesters / die daar altijd omtrent zijn / drie of vier gezegende strohalinen / gaan daar mee in 't water / beστοzen zich enige malen daar mee / en laten hen daar na wechd'zjden. Zp wasschen zich over 't geheel lijf / keren daar op het gezicht naar de zon / en bidden. De Priester staat onderuffchen aan strant / spreek tot hen / leest somtijds ook uit een boek / en werpt enige houtjes in 't water / die wech blijeten. Ik heb niet kunnen verneemen wat dit te bedieden heeft ; en zp zeggen 't ook niemant / schoon men 't hen vraagt : want zp weten dat men hen daar mee uitlacht. Als zp weer uit het water komen / maakt de Priester hen / met zijn vinger / een gele streep aan 't boozhoofst ; en zp menen dat zp dan booz de duivel / en booz alle ongeluk bewaart zijn.

Rasbuten,
en hun zeden.

De Rasbuten zijn ook een aanhang van de Benjanen. Dezen onthouden zich niet alleenlijk niet van bloestozing ; maar hebben lust en vermaak daar in. Zp zijn dappere krijgslieden / en onbertsaacht in d'oorlog / tot de welk d'andere Benjanen zich niet laten gebruiken. Zp trachten ten hoogsten naar roof / daar zp ten meestendeel af leven. Zp eten het vleesch van schapen / bokken en zwijnen ; maar van geen ossen / koejen en gebogelte / daar af zp een affchrik hebben.

Heiligen,
die naakt,
en met de
pispot
gaan.

Daar is ook zeker slach / of aanhang van Benjanen , die / gelijk zp menen / veel heilige mannen onder hen hebben / de welken met het bobendeel van 't lijf bloot zijn / en ook blootshoofst / en met afgeschore hair gaan. Zp hebben in d'een hant een witte stok / en in d'andere een houtte vat / met lastwerk overtrokken / daar zp hun pis in doen / die zp in 't water dzagen / op dat zp / de zelfde op d'aarde werpende / niet enig woornje daar in zouden berdrinken. Deze Geestelijken / als monikken geacht / hebben geen wijden / en leven alleenlijk van 't geen / dat hen tot een aalmoessen van hun geloofsgeheten / of aanhang toegereikt word. Zp gaan wel niet bedelen / maar treden stoutelijk in 't huis / daar 't hen lust ; en men moet hen dan 't eten / en te dzinken geben. Als zp in een huis gaan / laten zp hun houte bat met een tontje aan de deur ; en de huiswaert / dit ziende / blijft zo lang buiten staan / tot dat de vrou hem gespijst heeft. Zp zijn grove sterke lieden / die zich als zwijnen messen : en zp hebben aan 't Geval een belofte gedaan dat zp hun leven huifsch en onbeblekt zullen bewaren ; daar in zp ook geloofd worden. Wp noemen dusdanige Priesters met geen andere naam / dan Potmannejes. Zp geloben noch aan God / noch aan duivel / noch hemel / noch hel. Zp menen dat zon / maan / starren / aarde en zee van zich zelven zijn geworden / en achten dat alles dooz 't goed en quaad Geluk bestiert word.

Bedelmo-
nikken.

Potman-
nejes.

Byvoegsel uit *Adam Olearius*.

't Geval
Thiel Ten-
ker ge-
noemt.

ZY noemen het geluk , of geval , *Thiel Tenker* , en eren het zelfde in hun *Pazgoden*. Tot zulk Priersterdom kan yder , die wil , ja zelfs ook de vrouwen , geraken. Zy bevelen goede werken te doen , 't welk meest in aalmoessen te geven , en goet aan de menschen te bewijzen bestaat. Maar zy verhopen de beloning daar voor van 't goed geluk te bekomen , en dat hun zielen in een goed ,

goed, rein en vroom beeft, en na des zelfs afterven weêr in een vroom mensch zullen varen. Zodanige aanhang is onder de *Benjanen* d'aldervërächtefte.

Men bind daar ook zeker slach van monikken / die 3p Fakkyr noemen : en deze Oudening is niet alleenlijk onder de *Benjanen*, maar ook onder de *Moren*, of *Mahometanen* gemeen. De genen / die onder de *Benjanen* zijn / gaan geheel naakt / zelfs zonder de schamelheit te bedekken. Zp laten hun hair op de rug berwaert en slozdig hangen / hebben hun lighaam inet bet en asch gesmeert / en zijn pffelijk om aan te zien. Zp houden de handen en armen gedurigtlijk om hoog / en hebben hen zodanig gewent / dat 3p hen niet wel konnen laten hangen. Men moet hen / als 3p komen bedelen / 't eten in de mont stecken ; 't welk de wijben ook niet schzomen te doen ; dewijl het 30 heilige mannen zijn / en dit hen tot boere opgelegd is.

Fakkyt, zekker aart van Monikken.

Ik heb noch een andere slach van Fakkyr gezien / die ook gantsch nakend gaan / zonder hun schaamte te dekken / en die zich nergens nederzetten / noch leggen / ook niet des nachts / als 3p slapen / gelijk 3p zeggen. Maar als 3p slapen / of rusten willen / 30 hebben 3p aan een huis / of boom een strik gebonden / en daar een dwaarshout in gedaen ; daar op 3p met d'armen en het hoofd leunen / en dus slapen. Hun benen waren zeer dik gezwollen. Zulke lieden woorden ook van hun geloofsgenoten onderhouden ; 't welk niet veel kost / om dat 3p geen klederen noch bedding behoeven / 30 3p slechts matigtlijk / en van beel menschen gespijst woorden.

De *Bramannen* zijn ook een aanhang / en de boornaamsten onder allen / in voegen dat somtijts ook koningen uit hen gesproten zijn. Hun *Priesters* zijn gaauwe en verstandige vernuften / die in geheel *Indiën* onder de *Benjanen* groot gezacht boeren / de jeucht onderwijzen / hun wetten uitleggen / en de godsdienst plegen. Zp woorden ook in gewichtige zaken ter berading getrokken / en booz heilig gehouden. Aan gene zijde van *Suratte* is een doorp *Katerchan* genoemd / daar ik zulk een *Priester* / of *Braman* gezien heb / die niet meer dan zesëndartig vingerbzeet groot / en anders van goede en aangename gestalte was / behalven dat hy zeer lange oren had. Hy was over de tachtig jaren out / en wierd booz een zeer heilig mannetje / en als een *Profeet* gehouden en geëert ; hermits hy enige malen tets boozzeft had / dat gebolgt was. Of hy enige kennis van de zwarte kunst had / die by de hunden niet bzeemt is / weet ik niet.

Bramannen.

Klein mannetje.

De *Benjanen* en *Rasuten* hebben jarelijks een hoge bfeertijt / die 3p *Huli* viertig noemen / daar in 3p zich bzeemt en zeldzaam toestellen. Enigen klederen zich als *Wastelbontslieden* / enigen als zwangere vrouwen / en anderen hebben klobjes aan de benen. Zp komen met trommels en pijpen te zamen / danffen en springen / en gojen malkander met droge rode berwe / die in 't hair / en aan de klederen blijft hangen ; en dit noemen 3p *Huli* Spelen.

Huli vierertijt.

De munt / die in *Guzuratte* gang heeft / is ten deel van zilber / en ten deel van koper ; ook amandelen / en een bezonder slach van moffelen / of hoornslakken / die men aan strant bind. De zilbere munt is *Mamodi* / van slecht zilber geslagen / omtrent tien *Holsteinsche* schellingen / of vijf goede moffelen van *Deifnische* munt waardig. De *Ropiën* zijn van goed zilber ; en doen 30 veel / als een halve rijkedaalder. *Deifsen* zijn kopere munt / gelijk *Hollandsche* stuivers. Doch wat dikker. Vijfentwintig van de zelfden maken een *Mamodi*. *Amandelen* / die noch in de doppen zijn / woorden ook als munt gebzukt /

Munt in Guzuratte.

gebruikt/ en zesëndartig hier af maken een Peise uit. Kleine witte en gladde mosselen/ 30 groot als een geschilde amandel/ die op de rug een stip hebben/ en welker schelpen als zagen tegen malkander staan/ noemen zy Kauria. Achtig van de zodanigen gelben 30 beel/ als een Peise. Als 'er rijksdaalders/ en ander zilbergelt uit Europa in hun lant koopt/ 30 word het gesmolten/ en in hun munt verändert.

Huwelijken
der Benja-
nen.

Wat hun huwelijken aangaan/ pder trout/ gelijk verhaalt is/ met zijn geloofsgenoten/ en in zijn aanhang/ daar zy niet buiten treden. En schoon een arm persoon ook een rijk huwelijk kon doen/ 30 zouden 't de vrienden zelfs niet toestaan; 30 stijf houd pder aan zijn aanhang en Godsdiens. Ik heb eens te Suratte gezien hoe een paar Benjanen echtfelijk te zamen geboegt wierden. Dit geschiedde met veel plechtelikheden/ daar af deze volgende een was. Toen zy te zamen quamen/ droeg de Zuidegom/ gelijk ook de Wuit/ pder een kokosneut/ daar noch de ruwe bofster om was in de hant/ de welken zy aan malkander schonken; ober 't welk de Priester de zegelt sprak/ en met enen de hant van de Zuidegom/ en die van de Wuit met een groente bant te zamen bond/ en daar ober een reden dee. De kokosneut bediedde/ gelijk men boozwendde/ de boozspoet/ nering en welbaart in hun erchte staat: want de palmboom/ onder welk slach van bomen ook de Kokos behoort/ en zijn vruchten worden in Indiën zeer nuttelijk gebruikt. Het hout is dienstig om huizen te bouwten; het sap van de boom geeft de liefelijke palmwijn/ gelijk ook het zoet water in de neut/ beneffens de barsche kerne/ die als amandelen smaakt. Van de ruige en bezelige bofster kommen zy/ als de zelfde bereid is/ tapijten en kuffens maken/ en netten bzaen/ met meer andere dingen/ die tot de huishouding noorzakelijk zijn.

Plechtelijk-
heit daar in.

Nuttigheid
van de ko-
kosboom.

DARTIENDE HOOFDDEEL.

Huwelijksviertijt van twee kalven.

Belachelijke
gewoonte.

Bij de Heidenen van dit gewest zijn my veel dingen zeldsamelijk/ belache-
lyk en ongerijmt boozgekomen; maar echter geen zo zeer/ als dit/ dat zy often en hoefen/ ook halben aan malkander huwen/ en hen met veel opent-
lijke plechtelikheden te zamen voegen. D'oorzaak hier af is dat deze arme blinde lieden geloben dat de zielen der herstorbe menschen in de beesten ba-
ren/ en dat de zielen van hun herstorbe vrienden somijts in hun lichamen wonen/ en dieshalven in de zelfden ook daar in noch goet willen betwijzen/ en eren. Ik heb een huwelijk van twee halben booz Suratte aan de water-
stroom op deze volgende wijze gezien. De halben waren een jaar out; want zy inseten niet jonger zijn. Zy brachten de zelfden/ met een tou om de hals
gebonden/ naar de waterstroom/ en daar in/ en waaschen hen een lange
wyl/ terwojl de Priester/ naar de welk de beesten met het hooft gekeert
moesten staan/ op 't lant stond/ en hen toeriep/ en zeldsaam gebaar met zijn
handen bedzeef. De vrienden maakten ondertusschen op het lant een buur
van gedroogde hoemest/ en zetten zich daar rondom. De Priester ging in
de kring naar 't buur/ maakte zijn speterijen toe/ wierp sandalhout/ ben-
join en aloë in 't buur/ en/ dit gedaan hebbende/ trad weer naar 't water/
daar zy de halben booz hem brachten/ doch in dier voegen/ dat zy met de
boozste

Huwelijk
van twee
kalven, en
de plechte-
lijkheden,
daar in ge-
bruikt.

voorzte hoeten op het dzoge lant / en met d'achtersten in 't water stonden. De pzeester bond toen de beide halben een nieu tou om de hals; en 't oude wierd wechgedaan. De monden der beesten wierden daar na aan malkander gehouden; en de Pzeester tekende hen met een streck van gele verwe aan het boozhoofd. De beesten wierden hier op enige malen rontom het buur geleid: en de Pzeester / in de kring zittende / las uit een bock / met zeldsaam gebaar. Daer na stond hy op / nam een koper vuurvat met gloejende asch / wierp welriekende kruiden daar in / en berookte de gehuwde beesten onder 't hoofd / onder de buik en staert. Hier op leide hy hen / al prebelende / vijf malen om 't buur; en toen moesten zy hen staert aan staert houden / die hy ook berookte. Na dat deze koppeling en plechtelikheden afgedaan waren / wserden zy weer naar huis gebzacht / en van veel mannen / wijben en kinderen gebolgt / boozde welken namaals en gasterp toegekelt wserd.

Ik heb deze huwelijking van 't bee niet eens / maar tot verscheide malen in verscheide doppen / met eben de zelve plechtelikheden / gezien; en eens aangemerkt dat de wijben / toen dit zamengeboegde bee zijn water liet / naerstiglijks bezich waren met deze pis in een kopje / en sommigen in hun hant te vangen / en te dzinken; vermits zy de zelve zeer heilig / en dienstig tot bzuichbaarheid achten.

Byvoegsel van *Adam Olearius*.

By deze Bruilofsten der kalven en beesten staat het geen aan te merken, 't welk de Fransche *Sanson* in zijn Lantbeschrijving van de grote Mogol schrijft. De koejen bijzonderlijk zijn by hen in zo hoge achting, dat zeker Benjaansch koopman, naar 't verhaal van *Texeira*, tien of twaalf duizent dukaten in de bruilofst besteedde, die hy toefelde, met zijn koe aan de stier van een zijner vrienden uit te huwen.

De Benjanen hebben ook tot een gewoonte / dat zy in zekere maant de koejen met rijs / die noch in 't stro is / voeren: en zy vergaderen dan hun mest / die zy daar na in een zeef wasschen; en als de builzheit daar uit is / binden zy noch onverteerde rijskorrelen in de zeef / die zy dzogen / en die als de Pzeester de zegen daar over gesproken heeft / booz een heilgdom gehouden worden: ja zy bakken koecken daar af / en geven hen aan de kranken / tot hulpmiddel booz hun krankheit / t'eten.

Vuilheilgdom?

VEERTIENDE HOOFTDEEL.

Van d'uitvaardn der *Bramannen*, *Rasbuten*, *Gentiven* en *Benjanen*.

Deze Heidenen verbzanden alle hun doden / en strojen d'asch op 't water / gelijk ik enige malen by het doorp Pulepare, zuidost van Suratte af / en aan de stroom gelegen / gezien heb. Enige nagelate wijben der verstorbenen verbzanden zich ook levendig met de lijken van hun mannen. Booz dezer heeft het een gebzuik gewest / dat alle de wijben der Benjanen, die niet booz hoeren gehouden wilden zijn / zich ook moesten verbzanden. Maar deze strenge wet is nu afgeschafft. Het word echter noch somtijts gedaan / doch van de genen / die grote rijkdom bezitten / en zulks van de Heer kopen / of

Gebruik van dat de weduwen zich met de lijken verbranden afs geschaft.

berkrijgen/ om daar dooz te getuigen dat 3p hun mannen zeer lief gehad hebben/ en om dooz zich zelven/ en dooz hun vrienden grote roem daar dooz te bekomen: andersins woord hen het hair afgesneden/ en 3p weinig geacht. Ik heb drie van zodanige uitbaarten gezien/ daar in de weduwen zich gewilliglijk met hnn dode mannen verbrandden; 't welk in verscheide plaatsen op verscheide wijzen gedaan woord. Wp en om Suratte geschied het op deze volgende wijze.

Lijkpracht,
daar in de
vrouw nef-
fens haar
dode ge-
maal ver-
brand
word.

Als een man gestorven is/ staan enige wijben dooz de deur op de straat/ staan met beide de handen op de borst/ en roepen een lange wijl Os reos, Os reos. Het lijk woord dan dooz de naaste vrienden uitgedragen. Hier op volgt de nagelate weduw/ op 't heerlijkst berclert/ met haar bloetverwanten. Dooz hen heen gaan trommels/ pijpen en schalmajen/ beneffens de welken de doozgedachte wijben in de handen kloppen/ en met groot geschrei zingen. 3p/ ter plaats komende/ daar de verbranding geschieden zal/ binden daar een kleine hut van vier stijen opgerecht/ en met groene bladen bedekt en bekleed. Het lijk woord eerst naar de stroom gedragen/ en wel gewasschen. De vrou en haar speelmoten wasschen zich ook ober hun geheel lighaam/ en kleden zich weder op het kostelijkste. Ondertusschen staan drie of vier Priesters by hen/ spreken blymoediglijk tot hen/ en troosten hen hier mee/ dat 3p in korte tijt met hun mannen in een grote en heerlijke stat in alle bzeucht en blyschap zullen zyn. En zeker/ de Heidenen moeten dit vastelijk geloben: andersins zou 't onmogelijk wezen dat 3p zich/ met een gezond lighaam/ dus vrolijk lieten verbranden. De vrou/ met haar gezelschap/ gaat dan drie malen met bzeuchdebedryf rontom de hut/ en boegt zich daar na hier in/ zet zich in 't midden op een bzeet hout neder. Men brengt dan haar dode man by haar/ en zijn hoof woord in haar schoot gelegd. En van de Priesters geeft haar hier op een teken aan 't doozhoof met gele verwe/ en een brandende kaers in de hant/ en gaat van haar wech. 3p zelbe steekt van de hut aan alle vierhoeken aan/ die terstont in de lichte blaam bliegt/ dewijl de zelve met zodanige stoffe/ die terstont bzant vat/ bestreken is. De trommels/ en trompetten/ en d'omstaanders maken hier op weer zulk een gebruis/ dat men zyn eige stem niet kan horen. De vrienden gieten dan enige kroezen met olien in 't vuur/ en werpen veel hout/ dat al gereet staat/ daar toe: in boegen dat 3p eerder met het hout dootgeworpen/ dan verbzant woord. Als alles tot afch verbzant is/ nemen de vrienden deze asch/ en strojen hen in de stroom/ en gaan daar op met bzeucht weer naar huis.

Byvoegsel van *Adam Olearius*.

VYFTIENDE HOOFDDEEL.

Van de tegenwoordige Koning in *Indostan*, of grote *Mogol*, hoe hy tot de heerschappy is gekomen.

Onze Reiziger, *Volkert Evertsz*, heeft een gedenkwaardig verhaal van de grote brand en roof, die voor weinig jaren in de stat *Suratte* geschied is, beschreven. En om dit te beter te verstaan, acht ik het noorzakelijk iets van de

de gesteltheit des tegenwoordige Konings, de *Mogol*, en hoe hy tot de heerschappy gekomen is, te verhalen: dewijl in deze Historie enige malen aan hem, en aan zijn heerschappy gedacht word. Al't welk ik zodanig verhaal, gelijk ik't van een Hollantsch Schrijver, *T. J. Groenevelt*, ontfangen heb, die in het verlede jaar uit *Indiën* weer gekeert is, na dat hy daar vijf jaren geweeft had, en in gewichtige zaken gebruikt was.

De grote Mogol, of Koning in Indostan, Choran Schah genoemd / van de welk wy in onze *Persiaansche Reisbeschrijving* / gelijk ook in die van *Mandelslo* en *Georg Andriesz.* dikwijls gesproken hebben / had vier zonen. Deze Koning / als een Heer van ober de tachtig jaren / ziende dat zijn oudste zoon de tijt van des vaders leven te lang viel / en dat de begeerte om de kroon te bekomen in hem hoe langer hoe groter wierd / gaf aan hem de heerschappy van 't Rijk ober. De derde broeder / *Oranchzef* genoemd / een schlander woost / denkende dat hy zijn broeder in de weeg mogt zijn / begaf zich daar op in een geestelijke Ordening / en wierd een *Fakkyr*, of bedelmonnik / als de geen / die alle werreltsche eer verächtte / trok / naar d'aart van deze bedelmonniken / in 't lant om / maakte zich by de grote Heren begunstigt / en handelde met hen in alle bertrouwelykheit. Maar de twee andere broeders / aan hun oudste broeder alleen de heerschappy niet gunnende / bzachten pder een heir op de been / en quamen te velt tegen de broeder / die in de heerschappy zat. Deze *Oranchzef* reisde naar d'een en d'ander broeder / spak met hen / en poogde hen te bewegen van zulk een bloedige oorlog af te staan / en broederlyk met malkander te verdragen. Doch toen de jongste broeder hem niet naar zijn zin besegende / maar hem enigsnig lastig viel / ging hy in gramschap van hem wech / en bzacht heimelyk in kortze tijt een machtig heir te zamen / daar ober pder bertrouwendt was / te weten van dat hy zo spoediglyk zo deel krijgslieden te zamen had gehaalt: zonder twijffel dooz behulp der *Rassi*, of *Woosten* des lants / die hem begunstigten. Hy trok hier mee tegen 't heir van zijn jongste broeder / *Chalaula* genoemd / en bzeef hem naar *Arakan*, daar hy omgebracht wierd. *Oranchzef* schreef hier op aan zijn oudste broeder / dat hy hem te geval zijn heir op de been gebracht / en zijn halstarrige jongste broeder geslagen en verdelgt had / om dat hy / schoon vriendelyk aangesproken / d'oudste broeder niet ongemoeit en zonder oorlog had willen laten: met aanbieding van dat hy / zo 't hem mogelijk was / hem ook van d'andere broeder wilde bezijden / op dat d'oudste broeder niet wijders in de heerschappy gemoeit zou worden. Hy / zich tegen zijn heerschende broeder / de *Mogol*, in alle oprechthheit aanstellende / nodigde hem in zijn leger te gast. Maar de *Kamerling* van de *Mogol* ried hem af in deze gastery te verschijnen / en wendde booz dat het gebarelyk booz hem was zich op zijn broeder te bertrouwen; en hoegde 't by dat hy bastelyk geloofde / dat / zo de *Mogol* zijn broeder ter maaltijt nodigde / *Oranchzef* zich wel wachten zou van daar te verschijnen / en ried hem een pzoef daar af te nemen: 't welk ook gedaan wierd. *Oranchzef* nam deze nodigging aan; doch had het met de dienaars van de *Mogol* zo gemaakt / dat zy op hem zouden merken / op dat hem geen smaat en ongemak van de *Mogol* aangedaan zou worden; daar booz hy hen wel belonen zou. Hy zeide daar beneffens dat hy zijn broeder een goed / byzoom en oprecht hart toebzacht / en dat dieshalven billyk was dat hy op geelyke wijze besegent wierd. Deze gastery nam een goed einde / en de booz-

De grote Mogol geeft zijn Rijk aan zijn oudste zoon over.

Een andere zoon word een bedelmonnik.

De twee andere broeders begeven zich in de wapenen.

De bedelmonnik brengt een heir by een, en verjaagt zijn jongste broeder.

krijgt zijn
oudfte
broeder, de
Mogol,
door lift ge-
vangen.

wending van de Kamerling wierd booz valsch en verkeert uitgemaakt. Oranchzef nodigde zijn broeder / de Mogol, booz de tweede maal in zijn hut ter maaltijt: en hoewel de Mogol weer van zijn kamerdienaer vermaant wierd dat hy zich niet op zijn broeder vertrouwen zou / zo ging hy echter / geen ergwaan op hem hebbende / derwaarts / daar hy vziende lijk ontfangen / en wel onthaalt wierd. Maar toen hy zijn afscheit zou nemen / maakten de krijgslieden van Oranchzef een beroerte / en riep en als of hun Heer geweld aangedaan wierd. De Mogol wierd omringt / en gebangen wethgeboert / en in een baste burgt ter bewaring gefchikt / daar hy ook / tot aan 't einde van zijn leven / gebangen bleef. Het heit van de gebange Mogol, onder 't welk Oranchzef veel gunstelingen had / zich van zijn hooft berooft ziende / gaf zich aan hem ober. Oranchzef trok met deze beide heiren tegen zijn andere broeder / sloeg hem uit het belt / en liet hem ombrzengen. D'oude vader / Choraah Schah, deze tijding verstaande / was bezeeft booz zijn zoon / en begaf zich in een zekere plaats. Oranchzef stelde zich als een vos tegen zijn vader / en schreef aan hem dat het hem leet was / dat hy aan zijn broeders had moeten doen: dat dit uit liefde tot zijn vader was geschied / om dat hy / in zo hoge ouderdom / niet beter van zijn kinderen geacht en geëert had geweest: dat d'oudste broeder den vader het Koninkrijk als afgeparft had; en dat d'andere broeders daarom hadden gestreden: dat het niet behorelijk was dat de kinderen / by de levensrijt van hun vader / die zo wel geheerscht had / tot spot en smaet van hun vader zouden de heerschappij voeren: dat dieshalven zijn mening gantschelijk niet was dat hy de heerschappij aan zich zou trekken; maar alleenlijk dat zijn lust en begeerte was dat hy 't gebied weer aan de vader overleveren zou / dewijl hy boozgenomen had in d'ordening van Fakkyr, daar toe hy zich eenmaal had begeben / te volhardden. D'oude man / zich op deze woorden vertrouwende / begaf zich in de handen van zijn zoon / die hem ook op de vesting Gualen bracht / daar zijn broeder zat / en daar hy ook / in 't zestienhonderdvijfenzestigste jaar na Christus geboorte / in de gebangenis gestozden is.

en krijgt
door be-
droch ook
zijn vader
in 't net,
die in ge-
vangenis
sterft.

Lift, tegen
zijn leste
broeder
aangewent,

Woortz / op dat de gebange broeder / van nature de rechte Koning / niet dooz berraderij en list weer losgeraken / en hem gebarelijk zijn zou / zo poogde hy / onder schijn van recht / hem dooz bedroch uit de werrelt te helpen; 't welk hy op deze volgendewijze aanving. Deze broeder had / eer hy de heerschappij aan zich had getrokken / Onderkoning t' Amadabath geweest. In de zelfde tijt was een booznaam Heer in de zelfde stat een Kadi, of Rechter. Deze / by d'Onderkoning aangeklaagt van dat hy in 't heimelijk iets tegen hem had willen aanvangen / wierd onboozdachtelijk op 't Slot ontboden / en daar in gebangenis gezet. De Kadi trachtte d'oozzaak van deze origenade te weten / en / zo 'er enige valsche aanklachte tegen hem was / zich te berantwoorden. Maar men wilde zijn berantwoording niet toelaten; en dieshalven moest hy lijden dat hem / zonder verhoorz te zijn / het hooft afgeslagen wierd. De zonen enzienden van de geen / die gedoot was / moesten op deze badermoort stilstaen; dewijl 't gebarelijk was zich tegen des Konings zoon / in zo groot gezach zijnde / te stellen. Zy verrokken dan van daar in een ander Lantschap. Oranchzef batte / om tot zijn oogwit te geraaken / dit werk weer op. Hy dee de beide zonen van de gebode Kadi, of Rechter aanlijffen om ober de moort van hun onschuldige vader / en ober de geen / die

die hem gebodt had / te klagen ; doch op deze wijze / dat zy komen zouden / en bidden wat zulk een Kestter waardig was / die op blote aanbidding een booznaam en boozom man / de welk niets quaat gedaan had / onberhoort en zonder zijn berantwoording / had doen doden ? Oranchzef gaf tot antwoort / of 't wel mogelijk was dat zulk een ongerechtigheit gepleegt kon worden. D'aanklagers zeiden weer dat het geschied was / en dat zy goede getuigenis daar af konden bphzengen. De Koning / daar op heftiglijk uitbarende / zelde dat / zo zy zulks bewijzen konden / zodanig een mensch / die dit gedaan had / hoe groot hy ook was / zijn hooft verliezen zou ; daar hy een hoge eed bphoegde. D'aanklagers zeiden daar op : Grote Mogol , God bevestig uw Koninkrijk : 't is uw eige vleeschelijke broeder geweest , die nu gevangen is. Hy heeft onze vader op blote aanklachte , zonder hem te horen , en hem zijn verantwoording toe te laten , het hooft doen af slaan : hier zijn levendige getuigen van deze zaak. De Koning / hier op zwoiggende / beinsde grotelijks daar over verbaast te zijn / zonder boort tot uitboering en nakoming van zijn eed te komen. Terwijl hy enige dagen hier mee vertoefde / en zich aanstelde als of hy zijn broeder wilde verschonen / dzongen d'aanklagers hard aan / en begeerden recht / en beriepen zich op de belofte / en hoge eed / die de Koning gedaan had. Hy gaf hier op zijn broeder / als schuldig zijnde / aan d'aanklagers over / (gelijk de gewoonte in dat lant is /) die boort by hem te kammer in treden / en hem neder zabelen.

die daar door gebodt word.

In dezer voegen is de grote Mogol , die noch heerscht / aan het Koninkrijk geraakt ; en met zulke bloedige handen heeft hy hem zelf de kroon opgezet. Hy toont zich heerlijk en geweldig / boort een pachtige staat / en is zeer hoogmoedig / gelijk uit het volgend verhaal van de meergedachte Schijder Groenvelt blijkt. Deze verhaalt dat de grote Mogol , enige jaren geleden / een gezant aan de Koning van Perliën , Schah Abas genoemt / over een zaak / die den Perliënen niet zeer aangenaam was / zond / en in de geloofsbrief boort zijn gezant zich Koning van de gehele werrelt noemde ; welke hoogmoed aan Schah Abas ten hoogsten verdoot. Toen de gezant boort d'eerste maal openlijk gehoor by de Koning had / en volgens de gewoonte / by de Perliënen ter maaltijt bleef / vzaagde de Koning hem / of hy de beeltenis van zijn Heer / de grote Mogol , in gout of zilber niet by hem had / ent of hy de zelve niet te zien kon komen. De gezant antwoortde ja / en reikte hem de beeltenis van de Mogol toe. De Koning / met een lachende mont de zelve bezien hebbende / lag haar by hem neer / nodigde de gezant tot dzinken / en behal heimelijk dat men hem een sterke roes toedzinken / en hem dzonken maken zou. Toen de gezant zo veel / als hy bergen kon / ingenomen had / nam de Koning de beeltenis van de Mogol weer in de hant / en zelde tot de gezant : Is dat uw Heer , die een Koning van de gehele werrelt wil zijn ? Ik heb ook noch een klein deel des werrelts , daar over uw Heer geen Koning is. Hy dee daar op den gezant zijn grote baart uitrukken / en de geschenken / die hy van de Mogol meegebracht had / openlijk verbzanden. De gezant wilde zonder afscheit vertrekken. Maar toen de Rijkskanselier van Perliën den Koning boortield dat dit een gevat elijke zaak was / daar grote swarigheid in stak / baerdigde de Koning de gezant weer af met grote geschenken / en daar onder veertig treffelijke Perliëansche paerden / die by d'Indianen in hoge achting zijn / en met veel stukken van zilber en goud laken /

Hoogmoed van de Mogol.

De gezant van de Mogol word bespot.

Geschenken aan de Mogol.

lakken / en zond daar beneffens een krijgsbode / om den grote Mogol d'oorlog aan te zeggen.

Gramfchap
van de Mo-
gol.

Toen d'Indiāanfche gezant by de Mogol te Dili meergekeert was / en aan hem verhaalt had wat spot hem in zijn gezantschap wederbaren was / wierd de Mogol zo toornig op de gezant / om dat hy zulk een spot en fmaat geleden / en niet met gebaar van 't leven daar boozt geftreden had / dat hy hem / op de genade van d' Allegoor, (een man / die daar zo verächt is / als by ons de beul) uit de stat in ballingschap dee verdzijden / en alle zijne goedren berbeurt maken. Hy had de Perfiāanfche paerden eerst aan zijn booznaamste Rasch en Heren gefchonken / maar dee hen daar na weer te zamen bozderen / en hun de keel affteeken / en verbranden / gelijk ook de goude en zilbere lakenen / na dat hy hen met koemest had doen befmeren. En tot de krijgsbode / die met de gezant gekomen was / zeide hy : Ga heen , en zeg aan uw Koning dat ik met hem , en met zijn Koninkrijk ook zo leven wil. Hy bracht daar op een heir by malkander / en trok met het zelfde naar de grenzen der Perfiānen.

Oorlog tuf-
fchen de
Mogol en
Perfiāan ,
die doarde
door van
Schah Abas
nedergelegd
word.

De Koning van Perfiē trok hem tegen met een machtig heir ; en toen zy noch twee dagreizen van malkander waren / stozf de koning Schach Abas. Zijn zoon / een jong Heer / die mee in 't heir was / wierd boozt hier op tot Koning gekroont. Deze jonge Dozt zond terstont aan de Mogol , berichtte hem van zijns vaders onbermichte doot / en dat hem de kroon opgezet was / en verzocht van hem dat hy de fmaat / die by zijns vaders tijden den Mogol aangedaan was / hem niet zou toerekenen : dewijl hy daar aan onfchuldig was / en niets anders zocht en begeerde / dan dat hy met de Mogol in goede nabuurfchap en vrientschap mogt leven ; 't welk den Mogol ook wel aanstond. Zy maakten dieshalven brede met malkander ; en pder keerde weer naar zijn koninklijke hoofstat.

ZESTIENDE HOOFTDEEL.

Van de grote brant en plondering der stat *Suratte*, door de grote rover *Siawagi*.

Sawafi, die-
naar van de
Mogol,
word een
rover.

An 't hof van de grote Mogol was een groot Heer / een Ondermaatfchalk / *Siawagi*, of *Sawafi* (gelijk men deze naam uitspreekt) genoemt / die met een stok / met zilber beslagen / boozt de Mogol reed / en ruimte maakte. Deze misgreep zich eens in dier boegen / dat de Mogol hem van zijn ampt beroofde / en uit het hof berfiet. Hy begaf zich hier op in 't gezelfchap van drie of vie : lichtbaerdige menschen / en verboegde zich tot roben. Hy kreeg na maals 30 grote toelooft van schuim / dat hy daar mee tegen een matig heir kon staan / en wierd eindelijck zo sterk / dat hy tegen de Mogol te velt quam / en veel werks aan hem gaf. Boozts / hoe hy zich tegen de stat *Suratte* aangeftelt heeft / heb ik zelf mee aangezien / en 't geen / dat 'er gebeurt is / uit het dagelijck verhaal van onze Hollantsche Schryver uitgetrokken / gelijk volgt :

In 't zeffienhonderdtberēnzeffigste jaar na Christus geboozte / de vijftienste van Loumaant / des boozmiddags te negen uren / kreeg Enachat Chan, Statshoofcht van de Mogol te *Suratte*, bericht van een / die zijn wachtmeeftter was /

was / en twee mijlen van de stat zijn verblijfsplaats had / dat een groot heir in aantocht was / welks Overhoofd zich niet anders wilde noemen / dan dat hy een dienaar van de grote Mogol was / en met tien duizent mannen naar de stat Amadabath trok. De wachtmeeſter berichtte echter dat hy van 't krijgsvolk verſtaan had dat hun beſtöverſte de rober Sawaf was ; 't welk beel van hen niet wilden geloven. De Statsvoocht verſchikte grotelijks daar over / en beval dat men de bzuggen zou aſwerpen / ſchoon de grachten verbalken / en meeft dzoog waren / en nergens ook een ſtuk geſchut tot tegenweer geplant ſtond. Hy zond enigen aan de Hollanders en Engeliſchen , en verzocht van hen dat zy in dit gebaar hem te hulp zouden komen. Dit quam ons bzeemt dooz dat een Statsvoocht / die een ſtat te bewaren had / en de bzeembden daar in beſchutten zou / zelf van de bzeembelingen hulp verzocht. Maar dewijl pder Loodſie niet ober de veertig mannen ſterk was / nam pder Loodſie zeventig of tachtig Moren , tot hun beſcherming / in dienſt.

Hy trekt tegen Suratte.

Schrik van de Statsvoocht.

Slechte ſtaat in de ſtat.

Toen in de volgende dag bericht quam dat het heir by 't dozz Urena , anderhalve mijl van Suratte , was / zond de Statsvoocht een van zijn booz naamſte dienaars aan Suwaf , om hem te bidden dat hy / dewijl hy eens Konings dienaar was / gelijki hy zeide / en van Amorau , of Hertog Mobet Chan uitgezonden / alleenlijki om de boozgaande heroerte te Patane te ſtillen ; dat hy / zeg ik / deze ſtat niet naderen zou : dewijl d' inwoonders / quaad vermoeden van hem hebbende / wechbloden ; 't welk van de Mogol eubel opgenomen zou worden. Sawaf bekreemde zich hier niet mee / nam de dienaar / die hem onderweeg ontmoette / gebangen / en zond geen antwoort aan de Statsvoocht. De Hollanders zonden ook twee dienaars uit / om te vernemen hoe 't geſcheyen ſtond. Dezen wierden ook gebangen / doch op d' about weer loſgelaten. Zy / zonder geweer weer in de Loodſie komende / bzachtten tot bericht mee / dat het zekerlijki de rober Suwaf was. Tegen de middag zag men midden in de ſtat een buur opgaan / 't welk zich hoe langer hoe meer verſpreidde. Sawafis krijgsvolken trokken by benden ter ſtat in / zonder enige tegenſtant te binden / en begaven zich naar het toluhuis / daar zy d' eerste roof beguamen. Men had hen wel konnen buiten houden.

Blode Statsvoocht.

Suwafis krijgsvolk trekt ter ſtat in.

De Statsvoocht / die duizent paerden van de Mogol onderſield / plde met alle zijn ruiters naar de burgt / en liet de paerden ſtaan. Hy wterd van alle de genen / die enige ampten van de Mogol bedienden / en daar woonden / gebolgt / de welken in de ſtat alles ten roof en berwoeffing lieten. Toen ging 't op een onbeſchzoot roben en plonderen tot in de nacht. De bzant nam ook d' oberhant ; dewijl niemand zich bemoeide met de zelfde te leſſchen / noch deroof te weren. De bzant wterd daar beneffens 30 ſtout / dat zy zich dieſte onder de burgt begaben / en de paerden / die niet verre van daar ſtonden / bezichtigden. De genen / die in de burgt waren / wilden ook hun mannelijki gemoed achter de muur tonen / ſchoten de gehele nacht in de ſtat / en deden meer ſchade aan de huizen / dan afzueki aan de bijanden. 't Was jammerlijki om aan te horen hoe zy deuren / venſters / kiſten en kaſſen open en in ſloegen ; en het geſchrei en gemammer der wijben en kinderen klonken ſchrikelijki in d' oren. En hoewel in deze nacht de bzant een weinigi minderde / zo ging hy echter in de volgende dag / te weten de zeventiende / weer aan ; en ontſtak zich in nieuwe en meerder plaats / van te boren.

Elendige ſtaat binnen Suratte.

Sawaf zond een Griekſche koopman / Nikolaas Kaloftra genoemd / een inwoonder

Sawafi
eischt gelt
van de Hol-
landers en
Engel-
schen,

die 't zelfde
aan hem
weigeren.

Gruwelijke
brant.

Gejammer
van verlate
wijven en
kinderen.

Groot ver-
lies van een
rijk koop-
man.

Twee koop-
lieden ver-
liezen dar-
tig tonnen
gouts.

Een ombe-
zicht uitge-
zonden.

woonder van Suratte, die hy uit zijn huis had doen halen / aan ons / en ook aan d' Engelschen, met bevel van aan ons te boodschappen dat de jongste broeder van de Mogol, Chausa genoemt / die zich by hem onthield / de stat Suratte aan hem had geschonken / en dat men / dewyl hy gelt besloefde om zijn heit t'onderhouden / een redelijke somme geltz aan hem verstreken zou: of anders dat hy de gantsche stat in bzant zou steken. Men wist wel dat het geen / 't welk de Doost Chausa aangaat / een verdocht werk was: want wy wisten al te wel dat de zelfde al over drie jaren in de stat Arakan, daar hy boozt zijn vervolgende broeder blood / omgebracht was. De Hollanders en Engelschen zonden dieshalven aan hem tot antwoort / dat zy kooplieden waren / die 't niet boozt een gewoonte hadden het gelt lang in de kas te houden / maar / gelijk de koophandel meebrengt / terstont weer aan te leggen / en dat zy om deze doozzaak hem boozt deze reis niet konden helpen.

Het roben en bzanden ging boozt tot diep in de nacht / toen men in 't oosten en noorden nieuwe buren met heldere blammen zag opgaan: 't welk zo erbarmelijk aan te zien was / als of men Sodoma en Gomorra, of Trojen in bzant zag staan / gelijk het van de schilders afgebeeld word.

Op d'achtende zond de Berichtschijsber van de burgt aan de Hollanders een brief / in de Persiaansche taal geschreven / daar in hy bad / en van hen verzocht dat zy een kist uit zijn huis in hun loodsie zouden bergen. Maar zy antwoorzden weder dat hy zelf de zelfde mocht bergen; op dat men / zo'er schade boozdiel / geen eisch tegen hen instellen zou. In de nacht hoorde men dikwijls in de stat getrommel / gepijp / geschiet / bzanden en schreejen. Des uchtens zag men veel wijven en kinderen / diens huizen afgebrant / en mannen en baders gedoot waren / met groot jammer en klachten op de straten zonder troost zwerben.

De zijnden / alles met vuur en blam verdelgen willende / liepen in de huizen / daar de gedistilleerde en andere oilen te koop waren / namen de zelfden / begoten deuren / beinsters en wanden / die van hout waren / daar mee / gingen enige bleffchen vol aan de zolders / op dat zy t'eerder in bzant zouden geraken. Twee rijke kooplieden bloden in de burgt / en gaben huis en goederen ten besten. Het huis van een zeer rijk Benjaansch koopman / Wirgawara genoemt / dat zeer kostelijk gebout was / wierd ook verbrant / en tot asch gemaakt / en met het zelfde de waarde van zes tonnen gouts / aan enkel gelt / gout / parrelen / kostelijke gesteenten / en andere dierbare waren. Suwafi had twee dagen te boren deze koopman / met noch een / van de Statsboocht geëlscht / en gezegt dat hy zich met hen tot rantzoen boozt de gehele stat zou laten genoegeen.

Twee andere rijke Benjaansche kooplieden wilden / toen dit geweld / en deze beroerte aangift / zich / met hun schatten en goederen over de bloet doen zetten / om de roof / en de bzant t'onkomen; maar de Statsboocht wilde het niet toelaten. Dit was doozzaak van dat zy te zamen omtrent dertig tonnen gouts / Hollantsch gelt / verloren; daar af zy de Statsboocht hadden te danken. Des namiddags / toen de stat half in d'asch lag / trok Suwafi, met zijn heit buiten / en legerde zich een stukweegs van de stat af. Een Pion, 't welk een lakkat is / boegde zich by de Hollanders, met aanbieding dat hy / als een Fakkyr, of bedelmonik gekleed / zich naar 't heit wilde begeben / om te verneemen of Suwafi zich daar vast gelegert had / dan of hy van booznee-
men

men was beerder te trekken: maar het heit was onderdacht wechgetrokken. Suwasi had geen fterchhut doen opstaan/ maar alleenlijk/ tegen de hitte der zon/ een kleet aan een boom laten hangen. Zp hadden de roof/ offen en paerden hem toegeboort/ en doozt hem gebzacht. Hp had het gelt/gout/zilber/ parrelen/ en ook de kostelijke stoffen naar zich genomen/ en 't oberige onder d' arme lieden/ die daar rontom stonden/ doen uitdeelen. Zijn krijgslieden hadden genoeg doozt zich zelven gerooft.

Uitdeeling
van de
roof.

Acht dagen te voren was een gezant uit Ethiopiën gekomen/ die aan de grote Mogol gezonden was. Hp had zijn verblijf in een oude Serrai te Surat-
te, en wachte op bebel om doozt aan de Mogol gezonden te worden. Sawasi dee deze gezant tot zich in 't leger halen/ en eischte van hem de geschenken/ die hp aan de Mogol zou schenken; met dzeiging dat hp hem anders geban-
gen met zich voeren zou. De goeде man/ dus oberyft/ vermits hp geen bes-
chutting had/ moest toelaten dat Sawasi dienaars de geschenken wechna-
men/ hoetwel de Statsboochten hen wel in de burgt had konnen bergen.

Een gezant
van zijn ge-
schenken
berooft.

Sawasi, zulk een grote roof bekomen hebbende/ betrok meer van daar/ en
zeide dat hp lang gewenschte had dat hp Oranchzeft eens by de baart mogt
batten/ 't welk/ gelijk hp zeide/ nu uitgeboert was. Want de rijke en schone
stat Suratte woze/ om haar heerlijkheit en verciering/ van de Moren de
baart van de Honing/ of van de Mogol genoemt.

Sawasi be-
spottig te-
gen de Mo-
gol.

ZEVENTIENDE HOOFDDEEL.

Hoe Siawagi te Hoof tot grote eer word gevordert, en in bewa-
ring genomen; en hoe hy met list weër wechraakt.

De grote Mogol, oberwegende hoe machtig een bijant/ rober en ber-
woester van zijn lant hp tegen zich had/ en die hp niet met geweld kon
berdelgen/ schoon hp ook een machtig heit tegen hem te belst bzacht/ dewijl
het volk hem zo machtig toebiel/ dat hp een heit van om trent hondert duiz-
ent mannen by malkander had/ wendde 't op een andere boeg/ en besloot
deze grote rober doozt d'aanbieding van grote eer aan hem te trekken/ en te
winnen. Hp zond dieshalven aan hem een Amarou, of Wozeft/ en verzocht
van hem dat hp op zijn koninklijk wozeft en belofte by hem zou konnen/ met
toezegging dat hp hem tot een Wozeft van 't Rijk zou maken/ en de derde
plaats doen bekleden/ en dat hp zijn zoon/ die hp by zich had/ en ook een dap-
per krijgsman was/ tot Welstoverste ober tien duizent uuters zou maken;
en dee'er/ om hem te bewegen/ byboegen/ dat het beter was in zulk een ho-
ge staat van eer/ en in rust te zijn/ dan altyt in onrust op genade van 't wan-
kelbaar gebal te zwerben. Siwasi had enigfins behagen in deze aanbieding/
trok/ met zijn zoon/ en met enige duizent mannen/ naar de koninklijke
woonstat Dili; liet de zoon met het heit buiten/ en begaf zich met weinig die-
naars binnen Dili, daar hp van d'Amarouwen heerlijk ontfangen/ en met
grote pzachte en eerbewijs naar een kostelijk en opgezontk huis gebzacht
wierd/ om daar in/ gelijk andere Amarouwen, in de stat te wonen. Toen hp
hooz de Honing verscheen/ en wel ontfangen was/ wilde hp de derde plaats/
die hem toegezeft was/ inneemen. Maar de zelfde wierd van een ander be-
kleed; en Sawasi in de vierde see gezet. Deze/ dien dit verdoort/ wilde zich
hier

Grote aan-
bieding van
de Mogol
aan Sia-
wagi.

die daar op
voor de
Mogol ver-
schijnt.

Zijn mis-
noegen.

Hier mee niet verhoegen laten. Hoe, zeide hy tot de Koning; wat is dit, dat gy, Oranchzef, zulk een groot Oppervorst, uw woort niet houdt? Gy weet welk een plaats gy my hebt doen toezeggen. Zou ik nu van minder staat zijn? Ik wil onder zulk een, die zijn Koning niet getrou is, niet staan. Hy wilde daar op in gramschap weer mech gaan; maar hy wierd van enige Amarouwen, of Woosten opgehouden / en met goede woorden / en toezegging van hoop nedergezet.

Valsheit
van een van
des Mogols
dienaars
ontdekt.

De geen / die de darde plaats bekleedde / was een gebore Amarou, en van afkoomst een Rasbut, gelijk ook Siawagi. Deze Amarou was booz enige jaren met een krijgs macht dooz de Mogol uitgezonden / om tegen Sawafi te stryden; daar in hy zich slechts genoch betoont had. Want hy had in een bzief / die hy aan Sawafi had gezonden / van hem verzocht dat hy hem niet lastig zou ballen; dewijl hy van zijn zijde hem ook geen grote afzueuk zou doen / om dat zy beide Rasbuten, en van een godsdienst waren. Sawafi had dit ook aangenomen: in boegen dat de beide heiren enige malen tegen inalkander hadden gelegen / zonder enige vijantschap te tonen / of een zwaart tegen elkander te trekken: ja zy hadden enige malen inalkander vergast / en eens Huli biertijt te zamen gebiert / en / toen zy van inalkander scheidden / gezegt / doch alleenlijk op dat hun dienaars het horen zouden: Heden hebben wy Huli gespeelt, en inalkander met rode verwe geworpen: maar morgen willen wy elkander met bloet overstorten. Doch hun strijt had van weinig belang geweest. Sawafi verhaalde dit aan de Mogol, in tegenwoordigheid van deze Amarou, en leverde de bzief / die hy van deze Amarou ontfangen had / aan de Mogol, welks Deltöberste hy toen had geweest. Hy wilde dieshalven beneden deze / die zulke een valsch hart tot de Koning had / niet zitten; 't welk men hem niet cubel afneemen moest. Sawafi wierd echter in het koninklijk Hof gehouden / en met sterke wacht in een kamer wel bewaart. Men gaf aan hem vier van zijn dienaars / en een van de Mogol, om op hem te passen / en liet aan hem toe uit en in te gaan.

Sawafi in
bewaring.

Sawafi, wel merkende hoe 't met hem gemeent was / zond terstont iemand aan zijn zoon / dee van hem gelt halen / en aan hem bevelen dat hy slechts spoediglijk opzoecken / en zich weer by 't hooftleger boegen zou / terwyl hy bezich zou zijn om zich zelf te redden. Hy besjgende de grote Heren van 't Rijk / die hem ook dagelijks quamen bezoeken / zeer volijck en vriendelijck / roonde zich zeer gebienstig / en hield zich als of deze vasthouding en verzekering hem niet lastig viel; en zeide dat hy dooz hen verhoopte des Konings gunst weer te bekomen / en d'eerplaats / die hem toegezegd was / te verkrijgen / om dan zijn heir aan de Koning over te geben. Hy zond zijn dienaars dagelijks op de markt / dee hem de beste boombzuchten / en het schoonste aardgelwas inkoopen / en het zelve / volgens de gewoonte van 't land / in grote lange korbjen doen / die boven dekfels hadden / en zond hen somtijts met / en somtijts zonder dekfels tot geschenken aan de grote Heren. Deze korbjen wierden echter altijt dooz de wacht / die booz de kamer stond / bezichtigt. Toen hy dit tot in de darde maant gedaen had / zond hy een dienaar aan zijn zoon / om meer gelt te halen / en bebal aan hem dat hy in zekere tijt / die hy hem selde / met enige duizent mannen bij mijlen van de stat Dili zou komen / daar hy zich by hem verhoegen zou / gelijk ook gebeurde.

Sawafi, oozdelende dat het tijt was om zijn boozgenome list aan te bangen / beinsde zich niet wel te pas te zijn / en dat hy van de kooptz aangetaft wierd.

Hy

Hy verboegde zich hier op by een van zijn dienaars / die een Moor was / en de welk de Koning by hem gestelt had / en gaf aan hem 30 beel Banga , en Schiraffer wijn te dzynten / dat hy gantschelyk vol en dzynten wierd. Banga is een groen kruut / t welk zy met water koken / en t sap daar uit dzynten / en dzynten ; t welk zeer dzynten maakt / ja 30 / dat zy in slaap ballen / en van zich zelf niet weren / inzonderheit als 'er Schiraffer wijn byschoont. Siwafi , deze dienaar op deze wijze dzynten gemaakt hebbende / dee hem zijn klede- ren aantrekken / en de tulbant op t hooft zetten / en hem op dat bed leggen / daar op Sawafi enige dagen te boren gelegen had / en van de wacht gezien was. Hy dee ook te boren de wacht / die buiten de kamer was / aanzeggen dat het heden zijn quade dag was / en dat hy niet gaerne iemand by zich kon lijden. Suwafi zelf begaf zich in een kof / en dee boven op hem bzychten leggen / en zonder dekfel dooz twee van zijn dienaars uitdzygen. De kryssteden / die de wacht hadden / en gewent waren dat 'er dagelyks bzychten uitgedzygen wterden / lieten hen enige treden boozbygaan / daar zy nederzetten. Men riep d' Oberste / op dat 'er niets zonder zijn kennits uitgedzygen zou woorden. Deze / meer gezien hebbende dat 'er zulke bzychten uitgedzygen wterden / had geen vermoeden van enig quaat / en liet hen boozby gaan / inzonderheit dewyl hy deur de deur / die een weinig open gelaten wierd / Sawafi , gelijk hy meende / in zijn klederen op zijn bedde zag leggen / en by hem noch drie dienaars / om den slapende de bliegen af te weren.

Listige aarf-
slag van
Snawagi.
Banga, ze-
ker kruut.

Sawafi bo-
dektelyk
uitgedra-
gen.

Een half uur daar na / toen het about wierd / quam een Amarou , met een Mahometaansche geneesmeester / om Sawafi te bezoeken / en te zien of hy hem in zijn ziekte helpen kon. Maar d' een dienaar gaf aan hen een wenk dat zy achterblijven zouden / dewyl Sawafi sloop / en seide dat zy lieber over een uur weer zouden komen. De dienaars slopen ondertusschen ook wech / d' een na d' ander / en lieten de dzynte Mahometaan in de bestote kamer leggen. Deze / de gehele nacht over geslapen hebbende / en guchtens wakker gewonden / en ztende dat hy de klederen van zijn meester aan had / vzaagde aan de wacht / of zijn Heer by de Koning was ; en meende dat zijn mede- dienaars / om met hem te gekken / hem in de slaap zijns Heren klederen aangedaan hadden. Maar Sawafi was werch / en deur de naaste poort ter stat uitgedzygen / en had zich op twee paerden / die zijn zoon aan zekere plaats bestelt had / naar zijn heir begeven.

Hy geraakt
wech.

De Mogol , hier af bericht krysgende / wierd zeer verscheijkt / en zond ter- stont enige duizent mannen achter na / om de wechgebloge vogel weer te hangen : maar vergeefs ; want hy was alree van een grote lijfwacht omringt. De Mogol zond weer een Amarou aan hem / en dee hem aanzeggen dat hy verwondert was waarom hy zich op de vlucht had begeven ; dewyl hy alles goet met hem booz gehad had ; en dat hy / 30 hy noch acht dagen was gebleven / hem de darde plaats ingeruimt zou hebben / dewyl d' ander Ama- rou in een andere plaats tot Lantvoocht gezonden zou worden. Endies- halben verzocht hy aan hem / dat hy weer zou komen / met belofte van dat men hem wel bejegenen zou. Maar de vos was t' out / en te loos / en had al eens in t net geweest. Sawafi gaf aan hem tot antwoordt / dat hy niet wist hoe de Mogol zo onberstandig was / dat hy zodanig een man / als hy nu dee bezoeken / tot Rijksraat / en darde Doyst in t Rijck wilde maken ; dewyl hy zulks niet verdient / maar in tegendeel het Rijck grote schade aangedaan had ;

Nieuw-
aanbieding
van de Mogol.

Antwoort
van Suawa-
gi.

dat hy hem booz zulke valsche aangebode genade dankte ; dat het beter was dat hy zijn eige Heer / van eens anders dienaar was ; en dat hy 't Oranchzef noch wel zou betalen dat hy hem zo wel gehouden en verzorgt had. Hy vertrook hier op weer naar Fingerla , 't welk hy den Mogol afgenomen had / en daar zijn hooftleeger was / en daar rontom zijn burgten en Sloten bezet hield.

De tijt zal leren of de Mogol hem eindelijk noch machtig worden / en berdelgen zal. Hy was noch in volle macht en heerschappij / toen ik in Bloetmaant / in 't zeffienhondertzebenenzestigste jaar / uit Suratte vertrook / om my naar 't Vaderlant te begeven.

ACHTIENDE HOOFDDEEL.

Van onze weêrömrreis uit Indiën naar 't Vaderlant.

Toen ik / gelijk verhaalt is / byna vijf jaren te Suratte in dienst der Hollanders geweest had / heb ik / tot verscheide malen vergeefs om mijn verlossing verzocht hebbende / dewijl ik goede dienst onder d' Indiënen aan hen kon bewijzen / uit oorzaak van mijn kennis in de Malaische taal / eindelijk mijn begeerte booz veel bidden verkregen. Ik ging op de vijftiende van Bloetmaant te zeil met het schip / Kattenburg genoemd / 't welk zijn streck op Batavia nam. Wy zeilden onderweeg boozby de steden Dekan , Bambaï , Fingerla , Turekrin , (daar een parrelebank is / die een rijke bangst aan de visschers verschaft) Kochin , en 't groot en rijk Cilant Ceilon , daar de kaneelbomen zo gemeen zijn / als in Holstein de beukebomen ; dewijl men daar gehele bosschen vol van zodanig gewas vind. Wy zeilden de stat Kolumbo boozby / en wierpen 't anker boozde Hollantsche besting / Punt de Gallo genoemd. Wy gingen echter in de volgende uchtent weer boozt / en / de Middellijn deurzeilende / namen onze streck op de westkust van Sumatra , en boeren enige Eilanden boozby. By Sumatra hadden wy alle abonden grubelijck weer van donder en blixem ; en somtijts ontfond 'er zulk een sterke stozm / met regen / dat wy alle onze zeilen inneemen moesten : en een uur daar na was het weer zo stil / dat men niet merken kon van waar de wint quam. Wy zwozben drie weken lang neffens het zelve lant ; en quamen met grote moeite aan 't Prinzen Eilant / en zeilden daar na deur de Straat Sunda tot aan Batavia : in boegen dat wy van Suratte tot aan Batavia drie maanden en vijf dagen onderweeg waren.

Ik moest te Batavia tot aan Wijnmaant van 't zeffienhondertzebenenzestigste jaar blijven ; en toen gingen wy met drie schepen te zeil naar 't Vaderlant. De namen der schepen waren / het Wapen van Hoorn , Alfen , en Konstantia. Wy namen onze streck op Kabo de bona Esperance , daar wy quamen / na dat wy veel moeite / arbeit en gebaar uitgestaan hadden. Want wy hadden onderweeg / en bezonderlijk toen wy na aan de Kaap quamen / schrikkelijcke stozmen / in de welken wy alle onze zeilen verloren ; en onze grote rade brak aan stukken. Wy boeren in de Tafelbaai , en bleben daar een gehele maant leggen / om ons schip te bermaken / en weer toe te stellen / en ook om verbarfching in te nemen.

Vertrek van Suratte.

Kaneelbosschen.

Gruwelijck weer.

Koomft te Batavia.

Vertrek van Batavia.

Koomft aan de Kaap. Groot onweer.

NEGENTIENDE HOOFDDEEL.

Van de *Kabo de bona Esperance*; en hoe 't daar gestelt is.

Toen ik hier aan lant quam / was ik verwondert over de grote berandering / die ik daar bemerkte / na dat ik dactien jaren daar te boren geweest had / en daar in de Hollanders deze plaats treffelijk hadden bebout. Want te boren was 'er niets anders / dan een schansje / en een tuyn daar by / die nu vijftien margin bergroot is / en daar men een tamelijke stat by gebout heeft. Men heeft hier een treffelijke kerk / en veel stene huizen / op de Hollantsche wijze gebout: want zy bzanden en bakken daar kalk en steen. In deze stat zijn verscheide waertshuizen en herbergen / daar men zijn gerijf wel kan bekomen; doch het is 'er wat duur. want men betaalt 'er booz een maaltijt vijftien stuivers / ook wel meer / booz een kan brunschwijsche morn een rijkdaalder / en 30 veel geld ook de Spaansche wijn / en de Fransche wijn twaalf stuivers / en meer. Brandewijn en Arak kan men daar ook bekomen / maar eens 30 duur / als in Holstein.

Gesteltenis
van de
Kaap.

Dure prijs
van spijs en
drank.

Hier zijn veel burgers en boeren / die zich uit alderhande volken met de Hollantsche schepen daar ter woon begeben / hun handeling doen / en goede nering hebben. De boeren bouwen 't lant; en 't gaat hen wel in hun staat. Burgers en boeren houden bee / en bezonderlijk schapen / die zy aan de zeebarende liden verkopen / als zy daar komen om verbarfsching te halen. Zy zijn meest vrye liden / en geven een matige schatting aan de Hollanders. Zy hebben / behalven de besting / die met veel stukken geschuuts / en met sterke bezetting verzoigt is / een schans / daar in wacht gehouden word / en daar beneffens omtrent vijftig ruiters / die hun legerplaats buiten de besting hebben / om goede toezicht te houden: en als de Wilden / of Hottentots, met hun bee / in ossen / hozen en schapen bestaande / aankomen / om het zelfde te verkopen / en van verre verschijnen / zo rijden entigen van deze ruiters hen te gemoet / en brengen van hen 30 veel / als zy op een tijt toelaten / naar de stat en besting; daar dan de koop gemaakt word / die alleenlijk in ruilen en mangelen bestaat: in boegen dat de Plaatsboocht het bee tegen tobak / hope / re ringen / koralen van glas / en van andere stoffe / messen / spiegels / en diergelijke andere beuzelingen ruilt. Ik heb eens gezien dat de Plaatsboocht vijftig ossen / en zestig schapen booz zeer geringe dingen kocht / die hem niet veel boven de tien rijkdaalders quamen te kosten. Hy verkoopt dit bee ten deel aan de burgers en boeren / die 't zelfde houden / en weer aan de schepen / die uit Europa, of Indiën komen / verkopen.

Nering der
inwoonders.

Goed koop
vee van de
Wilden.

Als andere volken / die geen Hollanders zijn / hier aankomen / zo moeten zy ankergelt betalen / en hun barsch water ook niet om niets scheppen en inneemen. Zy woen hier hun boozdeel wel te doen / en zullen allengs wel beerder gaan / en hun winst zoeken / dewijl zy niet zo weinig moeite een vaste boet in Afrika hebben gezet. De Wilden, die met geen krijgsgeveer berzien zijn / en booz 't buffekruit bzezen / zullen hen weinig tegenstant kunnen doen.

Tollen aan
de Kaap.

De inwoonders / gelijk gedacht is / zijn wilde beestelijke menschen / doch niet zo zwart / als de Moren uit Ethiopien. Zy besmeren hun geheel lighaam met

Bestelijke
spijs.

met traan / en met het darmvet der geslachte beesten / daar noch de dzeik in is; van 't welk zy een pffelijke stank afgeven. Zy eten de darmen / zonder hen te wasschen / en als zy slechts met de binger de dzeik daar af gestreken / en een weinig op de holen gelegd hebben / zelfs eer zy half gaar zijn: ja somtijts / als zy grote honger hebben / eten zy hen wel heel raau. Zy gaan alle / mannen / wijven en kinderen / geheel waakt. D'ouden hangen slechts een stukje van een boksbel booz de schamelheit. Hun bertiersel om armen en benen zijn kopere ringen / en by enigen ook de raauwe darmen der beesten / die zy / als zy enigfins dzoog wozen / raau eren. Zy behangen / als het hout is / hun sehouders met een leeuwhuid / of met een mantel / van leeuwen of boksbellen gemaakt; die zy ook met traan besmeren; in boegen dat zy lelijk stinkert. Zy nemen 't vet van de dode walvisschen / die aan strant gedzeben zijn / daar af zy traan maken. Men noemt hen Hottentots; dewyl zy / als zy vzolijk zijn / en danffen / geduriglijk Hottentots Hottentots roepen. Zy zijn buile en mozzige menschen / die niet konnen arbeiden; en de Hollanders hebben enigen aan hen getrokken / om hun buile arbeit te doen; daar booz zy tobak / rjys / en andere spijs bekomen: andersfins zijn zy lui / en zitten gaetne sonder iets te doen. Als men hen tot d'arbeit wil bzingen / te weten tot graben / karsen / begen / en beehoeden / zo moet men te boren iets aan hen geben / en hen doen hopen dat zy / als d'arbeit gedaan is / noch meer zullen bekomen: en als zy zullis verkeragen hebben / zo lopen zy wech.

Vuiligheid
der Hottentots.

Byvoegsel, uit dat van *Adam Olearius*.

Wanneer
de Hollan-
ders de
Kaap vast
gemaakt
hebben.

DE *Hollanders* hebben in 't zefstienhonderttweeënvijftigste jaar aangevangen by deze Kaap een kasteel, of burgt, met een kruittuin daar by te bouwen, daar zy geduriglijk aan werken: vermits deze plaats, ruim halfweeg van *Hollant* naar *Oostindien* gelegen, zeer bequaam voor de schepen is, die derwaarts varen, om vervarfching te halen, en op dat zy daar boven andere volken, tegen de welken zy somtijts in oorlog zijn, enig voordeel zouden hebben, en het vee, 't welk de Wilden brengen, opkopen, om daar mee, op d'aankoomft van hun schepen, vaerdig te zijn; dewyl de Wilden dikwijls verre van de hant, en diep landewaart in trekken.

TWINTIGSTE HOOFDDEEL.

Van 't overige mijner reis tot mijn wederkoomft in 't *Vaderlant*.

Vertrek
van de
Kaap.
S. Helena.

Koomft
aan Ascen-
sion.
Menigte
van vogels.

Toen wy ons schip weer vermaakt / en op zijn stel geholpen / en onze be-
hoefte en noodzucht / om onze reis tot in *Hollant* te trekken / ingenomen
hadden / gingen wy weer te zeil / en namen onze streek naar 't *Cilant S. He-
lena*, 't welk wy / na verloop van weinig dagen / in 't gezicht kregen. Maar
dewyl wy goede wint hadden / wilden wy / om tijd te winnen / 't zelfde niet
aandoen: en wy namen onze streek naar 't *Cilant Ascensio*, of *Hemelvaart*,
daar wy 't anker lieten vallen. Het zelfde *Cilant* is zeer klippig / en daar by
zo vol van gebogelte / dat ik in mijn geheel leven niet zo veel vogels by mal-
hande

hander heb gezien. Zy blogen by menigten om onze oren heen; en wy konden de boer niet aan lant zetten / zonder hen aan hun nesten en ajeren schade te doen. Wy zochten hier naar barsch water / maar konden het niet vinden. Wy kregen hier tot onze spijs beel schiltpadden / die by nacht aan lant quamen / en hun ajeren in 't zant lagen. Deze ajeren waren zo groot / als walneuten / met een witte huilt ombangen: in boegen dat zy / als men hen op een platte steen wierp / gelijk een bal weer om hoog stuitten. Wy bonden tien in een nacht: en zy zijn zo groot / dat twee mannen hen naauwelijks konden omwentelen. Als men hen op de rug legt / konnen zy niet weer ophomen; maar moeten zo sterben. Aan strant is ook zeer goede zeebisc / van de welken wy enigen bingen / en die tot goede spijs aan ons verstreken.

Schiltpadden.

Zeevisch.

Van hier zeilden wy naar de Vlaamsche Eilanden / daar wy niet wilden aankomen; dewyl wy niet wisten of 't vrede / of oorlog met d' Engelschen was. Wy lieten dresshaben hen berre van ons afleggen / en zetten onze streek naar Hitlant, 't welk wy ook in 't gezicht kregen / en daar wy met goede wint hoorde / en deur de noortzee zeilden. Wy quamen in dezer boegen / door Gods genadige hulp / op de tweede Dingsdag / in 't zestienhondertacht-enzeftigste jaar / in 't Vlie ten anker / daar wy drie dagen stil lagen / en toen naar Amsterdam geboert wierden / in welke stat ik van d' Oostindische Maatschappij mijn volle betaling bequam / en van daar naar Hufum, mijn Vaderlant / naar mijn oude vader trok / daar ik van hem / en van andere vrienden / die my al oberlang doot geächt hadden / met bzeucht ontfangen wierd.

Koomt in 't Vlie, en t' Amsterdam, en by zijn vader te Hufum.

God de Heer / die my / na de gebavelijke schipbrenk / het leven van nieuws geschonken / en anders van veelderhande gebaar verlost / en gezond weer t' huis gebracht heeft / zy van harten lof en dank. Amen.

A A N H A N G S E L.

Tot besluit uit dat van *Adam Olearius*.

DE wijl onze Reiziger schrijft dat zy hem al over lang doot geächt hadden; zo zal ik hier tot besluit verhalen wat d'oorzaak hier af geweest is, en hoe hy van zijn oude vader te *Hufum* met vrecht ontfangen wierd.

Een Boekbinders zoon van *Tonningen*, *Bartolomeus Harsleben* genoemd, uit *Indiën* te *Hufum* gekomen; berichtte aan d'oude *Evertsz.*, dat hy voor zijn vertrek uit dat lant met enige lieden, die van 't schip *Arnhem* afgekomen waren, gesproken had, die tot hem gezegt hadden dat zijn zoon *Volkert.*, neffens veel andere lieden, ondergegaan en verloren was. De vader, hier over bedroeft, trok daar op, in 't zeffienhondertdrieenzeftigste jaar, naar *Amsterdam*, om iets van zijns zoons verdient gelt, en beter bescheit van hem te bekomen. Want de zoon had, uit kinderlijke liefde tot zijn vader, die in zijn jonge jaren een meulenaar op een wintmeulen had geweest, en nu, uit oorzaak van zijn hoge ouderdom, zijn kost niet langer kon winnen, by de Maatschappij van *Oostindiën* het indior voegen gemaakt; dat zy jarlijks van zijn verdient gelt drie maanden, te weten dartig Hollantsche guldens, zouden tellen; 't welk wel nagekomen, en aan hem gezondend wierd.

Toen hy zich t' *Amsterdam*, op het Oostindisch huis, aangaf, wierd aan hem, ten opzicht van zijn ouderdom, (want hy was een man van zevenen-zeventig jaren) en om dat hy zelf quam, de dertig guldens, zonder enige korting, 't welk voor de schrijvers is, getelt; en kreeg daar beneffens tot bescheit, dat zijn zoon *Volkert Evertsz.* wel op 't verongelukte schip *Arnhem* had geweest, doch dat hy in een boot gebergt, en op 't Eiland *Mauricius* gekomen was, en van daar met een Engelsch schip weêr naar *Indiën* was vertrokken, zonder dat zy wijder wisten waar hy gebleven was. Maar toen in veel jaren geen brief van de zoon, en geen zeker bescheit van hem aan de vader quam, bleef d'oude man by die mening, die de boekbinder eerst in hem veroorzaakt had, te weten dat zijn zoon doot was, en dat de *Hollanders*, om hem zijn bedroeftheit te benemen, vergeefs deze hoop in hem hadden ontfteeken. Men geloofde te *Husum* ook niets anders, en dieshalven had daar de *Pastoor*, die hem in zijn jeucht wel gekent had, in d'avontpreke een lijkpredikacie over hem gedaan, en zijn kinderlijke liefde tot zijn behoeftige vader, als een voorbeeld, 't welk zelden gevonden word, geprezen.

Toen men dan *Volkert Evertsz.* lange jaren onder de doden gerekent had, en hy byna vergeten was, quam in 't verleden jaar, namelijk van zestienhondertachtenzestig, een schipper, *Karsten Sek* genoemd, van *Amsterdam* te *Husum*, en bracht tijding dat *Volkert Evertsz.* noch leefde. D'oude man, dit niet geloven konnende, vraagde hoe hy wist dat het zijn zoon was. Daar de Schipper op antwoordde dat hy hem t' *Amsterdam* had gesproken, en dat hy hem naar zijn vader had gevraagd of hy noch leefde. Deze Schipper zeide wijders dat hy met een ander Schipper, *Adolf* genoemd, over acht dagen nakomen, en in een scharlake kleet, gelijk hy hem ook t' *Amsterdam* gezien had, voor hem verschijnen zou.

Toen acht dagen daar na de voorgedachte Schipper *Adolf* voor d' *Awe* aanquam, ging d'oude man aan strant een groot stukweegsuit, om zijn zoon te zien; en toen hy niemant, die rode klederen aan had, op 't schip zag, liet hy zijn hoop weêr vallen, en, menende dat de tijding valsch was, ging weêr bedroeft naar de haven. Toen de menschen ten deel met zwarte, en ten deel met graauwe klederen uit het schip gingen, kende hy zijn zoon niet. Maar de zoon, de vader kennende, liep blijdelijk naar hem toe, en viel hem om de hals, en de vader ook de zoon; en in dezer voegen weenden zy een wijl tijts, zonder een woort te spreken. Veel volk, om hen staande, lieten ook, door dit schoufspel bewogen, hun tranen vallen. De vader en zoon vatten malkander by de hant, en gingen dus met vreucht en blijfchap naar huis, byna op gelijke wijze, als de *Historie van d'Outvader Jakob*, en *Josef*, zijn zoon, beschreven is.

En dewijl deze *Volkert Evertsz.* in *Indiën* by de verovering van de vesting *Panek* op *Makasser* de duim aan de rechte hant verloren heeft, en dieshalven zijn ambacht van boekbinden niet plegen kan, zo heeft hy zich voor Karstij van 't verleden jaar, te weten dat van zestienhondertachtenzestig, met een *Hollantsch* schip, *Kattenburg* genoemd, daar mee hy t' huis gekomen was, weêr naar *Indiën*: in dienst der *Hollanders* voor *Korporaal*, begeven, met voorneemen van zijn geluk in d'oostersche Lantschappen te verzoeken, daar toe God zijn rijke zegen beliefte verlenen: tot het welk vrome herten zegen. *Amn.*

De
BESCHRYVING
der
OOSTINDISCHE
REIZEN
van
ALBRECHT HERPORT van BERN.

*Sedert zijn uitvaart, in 't jaar 1659. tot zijn wederkering
in dat van 1668.*

Daar in hy, beneffens het geen, dat hem bijzonderlijk bejegt
is, ook veel voornamen zaken, die in *Indiën* gebeurt zijn, verhaalt;
en de verovering van verscheide steden in die gewesten voor
d'Oostindische Maatschappij, en bijzonderlijk de be-
legering en 't verlies der vestingen op *Formosa*
en *Taijowan*, als zelfs by deze voor-
vallen geweest zijnde,
vertoont.

*In de Hoogduitsche Taal uitgegeven, en door J. H. GLAZER-
MAKER vertaalt.*

Met kopere platen versiert.

t'AMSTERDAM,

By JAN RIEUWERTS Z. en PIETER ARENTS Z.
Boekverkopers, 1670.

De

REISBESCHRYVING

van

ALBRECHT HERPORT,

naar

OOSTINDIEN.

EERSTE HOOFDDEEL.

Vertrek van onze Reiziger uit *Amsterdam*, en uit het *Vlie*, zware storm. Koomst by de Kanarische Eilanden. Grote elenden en sporeloosheden in 't volk onder de Middellijn. Verscheide slach van visschen. Heftige stormen. Koomst aan *Kabo de bona Esperance*. Elendige staat van 't schip *Erasmus*.

In 't zeshonderdeneëntwintigste jaar / op de vijfentwintigste van Bloemaant / zijn wy / tot een getal van drie hondert en vijftig / t' *Amsterdam*, volgens het gewoon gebruik / in 't Oostindisch Huis gemonstert / en met een lichter naar 't *Vlie* gezonden / en daar op het schip / *Malakka* gendemt / gebzacht / daar op Jan vander Werf *Schipper* / en M. van Haften *Kommandeur* ober de soldaten was. Toen wy alles / dat tot deze Oostindische reis nodig was / ingenomen hadden / zelden wy / met Gods hulp / op de negenentwintigste van de boorgebaehre maant uit het *Vlie*, en op de twee-
de en derde van Zomermaant tusschen *Kalis* en *Doveren* deur het *Kanaal* / daar wy twee *Engelsche* *Ozlogschepen* besjegend. In de volgende dag ontmoette ons een *Turksche* *robber* / met een *Fransche* *blag* / en vzaagde ons van waar wy quamen / en waar wy henen wilden. Maar onze *Schipper* / aan de bleugel op de bezaansmast merkende dat het een *Turksch* schip was / dee een stuk grof geschuts op hem lossen / en schoot hem door zijn groot zeil. Zy schoten ook tot verscheide reizen naar ons / en begaben zich dus weer van ons af / terwyl wy onze reis berbozderden.

1659.
Vertrek van
*Amster-
dam*.

en uit het
Vlie.

Bejegening-
van een
Turksche
robber.

Op de tiende van Zomermaant geraakten wy buiten 't *Kanaal* / en berloren 't lant uit het gezicht. Wy wierden toen op rantsoen gestelt / en men maakte een ordening dat pder des daags een mingelen water / en een half mugsje brandewijn zou hebben ; gelijk ook vier ponden beschuit booz pder wech / en andere dagelijksche gekookte spys.

Het volk op
rantsoen
gestelt.

Op de twaalfde van de zelfde maant quamen wy in de *Spaansche* zee / daar wy een fette wint kregen / en dieshalven als tot een storm vaerdig
Harde wind
maakten.

maakten. Tegen de nacht wierd de wint selder / en de zee begon schrikkelijck hol te gaan. Wy hadden weinige erbare volk op onz schip ; 't welck te meer schrik in ons verdoorzaakte. Op de dertiende nam de wint in vier boegen toe / dat wy alle zeilen innamen / behalven het schoberzeil / daar wy 't mee lieten drijven. Tegen de middag wilden wy 't schip wenden ; en toen het op de wint lag / begon de grote mast te kraaken ; 't welck grote schrik onder ons verdoorzaakte. Wy bonden echter middel om de mast met pzeze ketenen te woelen : en wy besloren weerom te keren / en de naaste haven in te lopen / om een nleuwe mast in te zetten. Op de darde dag van onze weeromkering ging de wint leggen ; en de tinnertieden hermaakten de mast in vier boegen / dat wy op de negentiende van de zelfde maant onze reis weer verdoor-derden / en enige dagen lang goede wint hadden.

Gevaar van gemast.

Bejegening van een Engelsch schip.

Op de dertigste van Zomernaant ontmoetten wy een Engelsch schip / met suiker geladen / dat uit Westindiën quam / en in de zelfde storm grote noot geleden had. Zp hadden groot gebrek van lijfstoet en water ; en onze Schipper zond hen / op hun aanhouden / een legger met water / en duizent ponden beschuit.

Roomst by de Kanari-sche Eilanden.

Eilanden onder de Middellijn.

Op de zeste van Hooimaant zelden wy tusschen twee Eilanden deur / Porto Santo, en Madera genoemt / niet wijt van de Kanarische Eilanden / daar wy met dooefheit het barsch water van de bergen zagen afloieten / zondcr dat wy iets daar af konden bekomen. Wy hadden sedert een lange tijt goede wint / en naderden allengs de Middellijn / daar wy grote hitte uitstonden / de welke grote en zware ziekten onder ons verdoorzaakten. Enige lagen aan een hete koozts / en anderen / welker getal groot was / wierden gantschelijck byster van zinnen / daar af ik ook gehele zes weken geplaagt was. Enigen stozben elendiglijk in hun zinneloosheit wech ; en anderen dronken / uit oorzaak van grote dozst / zout water / 't welck de menschen ook sterben doet.

Vreemd voorval.

Op de twintigste van Hooimaant zelden wy deur de Middellijn / met zulk een grote en onberdzaelijke hitte / dat meer dan de helft van onz volk ziek lag ; van 't welck / enige dagen na malkander / drie of vier stozben. Wy hregen daar na / dooz Gods genade / een goede en aangename wint / dooz de welke de hitte in vier boegen getempert wierd / dat wy met een gematigde lucht hoe langer hoe meer in de koelte quamen. Ondertusschen gebeurde 't onder de Middellijn / dat een soldaat / Pieter Andriez. genoemt / zich berzuimt / en by nacht in de maneschijn geslapen had ; daar dooz ontrent een maant lang zijn mont en ogen zich naar d'een zijde / volgens de loop der maant / keerden.

Sporeloosheit van d'onderkok, die in zee springt.

Op de darde van Oogstmaant / tegen d'abont / toen de bzandelwijn uitgeveelt wierd / sprong d'onderkok / dooz sonderlinge naargeestigheid / deur de poozt in zee / en begaf zich tot zwemmen. D'onzen / dit ziende / staken by de wint / en zetten de kleine sloep uit / daar mee zp naar hem roefden. Maar het water ging zo hol / dat wy alle ogenblikken dachten dat de sloep / met al 't volk / ondergaan zou. Zp hregen eindelijck de kok weer / en brachten hem in 't schip. Toen aan hem gebzaagt wierd waarom hy in zee gesprongen was / gaf hy tot antwoord dat zijn vrou hem geroepen had / en dat hy dieshalven naar haar toe had willen zwemmen.

Op de vijfde van de zelfde maant zagen wy veel tonijnen / of zeebarrens

kens booz onz schip / van de welken wy ook een met een harpoen (een weer-
hakige scherpe werpspies / daar een lijn aangebonden is) schoten. Zp zijn
omtrent 30 dik en groot als een ander barken / en hebben ook spek op de rug.
Hun ingewant is eben als dat van een gemeen barken / van 't welk echter
niets geëten wierd / dan de leber en ribben. Deze visch heeft ook warm bloet
in zich.

Op de zebende van Oogstmaant zagen wy ook veel Haijen / of Zeetwol-
ben / van de welken enigen twee / of drie ellen dik / en vier of vijf ellen lang
zijn / en den menschen grote vijantschap toedragen. In de zelfde about wierd
uit onz schip een doot man ober boozt gezet / die / zo haast hy in 't water quam /
van een Hay in 't midden deurgebeten wierd. Wy zagen toen ook veel bles-
gende visschen / die zo groot als een gemene haring zijn / van de welken eni-
gen in onz schip blogen / om hun leven te bergen. Zp worden van alle andere
visschen verholgt en geëten / als zp in 't water komen : want zp konnen niet
langer blesgen / dan als hun vleugels nat zijn.

Op de twaalfde van Oogstmaant / in de nacht / ter tweede wake / wierd
een soldaat / om dat hy op de waecht geslapen had / in 't groot wand gezet /
daar hy zich / om niet af te vallen / met de handen vast moest houden. Maar
toen hy van de slaap overvallen wierd / liet hy de handen los / en viel daar
uit / en op een stuk geschuts / en van daar in 't water / zonder dat wy hem /
uit oorzaak van de harde wint / weer zagen.

Op de veertiende van de zelfde maant wierden enige visschen gebangen /
namelyk een Dolsjn / die niet langer dan een elle is / en braiten 't water
zwart / of licht bruin / en in 't water zeer trefselijk van alderhande bertwe
schijnt ; een Albakork , en noch een andere visch / die wel een steenbrassem
gelijkt. De Schipper liet deze leste booz zijn tafel koken / en d' andere twee
booz de zieken / die daar booz grote verquikking bequamen. Maar de ge-
nen / die aan des Schippers tafel van zijn visch geëten hadden / wierden
alle doot krank ; 't welk echter niet langer dan vier en twintig uren duurde.

Op de negentiende van Oogstmaant stozf onze zieketrooster / of boozlee-
zer / die in een doothist / daar veel zwaarte in lag / op dat hy vaerdiglijk zou
zinken / ober boozt gezet wierd.

In de volgende dag / op d' about / kregen wy zulk een harde storm / dat
wy alle onze zeilen moesten inneemen / en gezamentlijk wacht houden ; de-
wijl het schip booz zo harde en schichtige Travaden ('t welk schielijke buijen
en dwarrelwinden zijn / die ook haast weer verdtwijnen) in dier boegen op
zijn zijde wierd getwopen / dat wy meenden dat het niet weer rijzen zou :
't welk aan de Schipper en aan ons byna alle de moed dee verliezen. In de
dageraad stilde de wint weer een weinig / en wy maakten weer zeil. Doch
wy moesten laberen ; bermits wy de wint tegen hadden / die ook een lange
tijt duurde : in boegen dat wy verre af / en westwaarts buiten onze streek
gedreven wierden / en de Schipper booz een lange en moeilijke reis begon
te vzezen.

Op de tweede van Herstmaant wierd onz rantsoen van spijs en dzank
vermindert / na dat de Schipper en d' andere Obersten te zamen raat ge-
houden hadden. In plaats van een mingelen waters kregen wy niet meer
dan de helft / en in plaats van vier pont broot ter weel niet meer dan derde
half pont ; en desgelijks aan alle andere spijzen.

Tonijne
of Zeevar-
kens.

Haijen , of
Zeevolyen.

Vliegende
visschen.

Straf aan
een soldaat

Enige vis-
schen ge-
vangen.

Doot van
de zieke-
trooster.

Zware
storm.

Verminde-
ring van
rantsoen.

Nieuwe
Roem.

De zeste van de zelfde maant / booz de middag / kregen wy weer zulke een harde storm / dat wy onze marszessen moesten inneemen : in boegen dat wy een bplegger van drie dagen hadden. Op de negende / tegen d'abont / wierd het een weinig stilber ; en dieshalben meenden wy de zellen weer by te zetten. Maar de wint / in 't groot marszeil batten de / scheurde het in twee stukken / en boerde het wech. Wy kregen ook alle nachten een koude regen / de welk weer nieuwe en zware krankheden aan ons verdoorzaakte.

Veel zieken.

Op de vijftiende van de boozgedachte maant liep de wint om tot ons boozdeel ; in boegen dat wy boozt geraken konden. Onze Schipper had toen noch twee barkens / die hy uit Hollant meegenomen had / en die hy slachten / en booz de zieken / onder de welken veel waren / die de scheurbuik hadden / en ook andere ziekten / koken dee. Hy dee ook alle welken het schip tot drie malen van binnen spoelen / en daar na met edik besprengen.

Op d'eenentwintigste van Herfstmaant zagen wy een Noortkaper , of kleine walvisch / en ook enige zeehonden ; daar uit de Schipper en stuurlieden gisten dat wy niet verre van de kust van Afrika af waren / gelijk wy ook op de middag / toen wy de hoogte van de zon namen / bevonden. De Schipper beval dieshalben dat men by dag en nacht naerstiglijk naar lant zou uitzien ; en aan de geen / die het zelfde eerst zou zien / wierden zes rijksdaalders / en vier kannen met Spaansche wijn beloofd.

Koomt aan
de Kaap de
bone Esperance.

Op de vijfentwintigste / des uchtens byzeg / wierd uit de fokkemars blijdelijk geroepen / lant , lant ; 't welk grote blijfchap in ons verdoorzaakte. Een uur daar na zagen wy alle het lant / en bevonden dat het de kust van Afrika was. Wy zagen de Kaap de bone Esperance , of het Boozgebergte van goede Hoop / en zetten onze streek derwaarts. Des namiddags / omrent te drie uren / zeilden wy tusschen enige Eilanden deur / en quamen boozspoediglijk op de ree / om daar 't ankeren. In de volgende nacht moesten wy / uit oorzaak van de harde wint / onze stengen laten schieten. Wy kregen toen weer by water ; 't welk zulke een grote blijfchap onder ons verdoorzaakte / dat men de zelfde niet met woorden kan uitspreken / en dat de geen / die geen onderbinding daar af heeft / zulks niet zou kunnen geloven. Want daar waren'er veel / die wenschten dat zy booz hun doot noch eens hun zad aan water mogten dinken ; 't welk zy echter niet konden bekomen.

Elendige
staat van
't schip
Erasmus.

In de volgende dag wierd de boot / en de twee sloepen uitgezet / met de welken men naar lant roeide / daar onze Schipper zeer wel van d'Overste in de besting ontfangen wierd / die ons boozt twee hoejen / en zes schapen toezond / gelijk ook alderhande groen kruit / en kool / en onder anderen ook radijs / die wy / na de nuttiging van andere barsche spijs / uit grote graagheit met bladen en stacten aten ; daar wy het schoon barsch water / als of het nieuwe goede wijn was / toe dzonken. Op deze ree lag een schip aan anker / Erasmus van Rotterdam genoemd / 't welk een jaar te voren met de bloot van Batavia afgegaan / en / booz storm daar af geraakt / na verloop van negen maanden daar gekomen was / na dat zy zo groot gebzek van spijs en dzank hadden geleden / dat de meeste menschen daar af gestorven waren / en d'oberigen het zelfde zwarelijk konden bestieren. Dit schip was zo beschadigt / dat zy het met een pzeze keten drie malen hadden omwonden / op dat het niet van mallander zou vallen.

TWEEDE HOOFDDEEL.

Vertrek van *Kabo de bona Esperance*. Zwarte stormen. Groot gevaar van op de wal te zeilen. Bejegening van een Malaïsch vaartuig in ongemak. Tegenspoet. Vruchten aan hen te koop gebracht. Koomst voor *Bantam*, en te *Batavia*.

Toen wy negen dagen aan lant hadden geweest / wierd aan ons beboehers weer op / en / de zeilen ballen latende / staken op de darde van *Wijnmaant* weer in zee / na dat wy drie eerscheuten tot afscheit hadden gegeven. In de zelve dag / tegen d'abont / verloren wy 't lant weer uit het gezicht / en zeilden / dooz Gods genade / enige dagen lang met goede wint dooz. Daar na kregen wy een harde noozde wint / die ons zo verre zuidwaarts aan dreef / dat de *Schipper* en *stuurlieden* gisten / dat wy niet verre van het onbekent *Zuidlant* waren.

Vertrek van de Kaap.

Op de twintigste van *Wijnmaant* / kregen wy tegen de nacht quaad weer / met donder en blixem ; in boegen dat de gehele nacht een gedurige bzant scheen. Des uchtens / met het kriecken van de dag / wierd een in de fokke mars gezet / om naerctiglijk naar lant uit te zien. Toen hy daar naantweijghs een half uur geweest had / riep hy lant, lant. Onze *Schipper* verschijnt hier af / dewijl wy die gehele nacht / in zulk quaad weer / zo na aan lant hadden geweest. Wy dee dieshalven het schip terstont wenden : en daar mee geraakten wy weer van de wal. Dit lant word het onbekent *Zuidlant* genoemd / bermits niemant daar af noch kennis heeft bekomen. 't Is hier omtrent zeer hout / inzonderheit als de zon aan de noozzijde van de *Widdellijn* is.

Onweer

Gezicht van 't Zuidlant.

Op de bysentwintigste van *Wijnmaant* sloegen wy overal nieuwe zeilen aan / dewijl wy op deze plaats aan d'ouden niet darden bertrouwen een storm uit te staan. Wy kregen in deze nacht zulk een felle storm / dat wy niet tijts genoeg hadden om de marszeilen in te nemen. Dooz deze felle wint bzak de ree van 't fokke marszeil / en dieshalven sneden wy het zeil terstont daar af / en maakten in de volgende nacht de ree weer klaar / daar wy een nieu zeil aan sloegen. Tegen de dag veranderde de wint / die wat stiller wierd ; in boegen dat wy naar onze wensch dooz konden komen.

Hard weer

De vierde van *Slachmaant* / op de middag / peilden de *stuurlieden* de hoogte van de zon / en bebonden dat wy alree dooz hy d' *Eilanden* van *Madagaskar* en *Mauricius* moesten zijn / schoon wy hen niet gezien hadden. Wy hadden toen zo doozspoedige wint / dat de *stuurlieden* rekenden dat wy enige dagen na maalkander achtienbeertig mijlen zeilden.

Snelle voortgang

Op de dartiende van *Slachmaant* namen de *stuurlieden* de hoogte der zon / en gisten dat wy niet verre van 't *Eiland* *Amsterdam* waren. Wy zagen dieshalven hy dag en nacht naerctiglijk naar lant uit.

Op de vijftiende wierd de hemel met wolken obertrokken ; daar op tegen d'abont hard weer volgde. Wy zagen in d'eerste wake / by een heldere weerlichting / het lant dooz ons / daar wy niet boven een *musketscheut* af waren.

Groot vaar

De wint/die ons tegen 't lant aandreef/nam hoe langer hoe meer toe: in boegen dat wy in zware noot waren / die grote angst in ons verdoorzaakte / inzonderheit in de Schipper / die met zulk een gewezen zijn bangigheit te kennen gaf / dat dit een grote schrik onder 't gehele volk maakte. Doch wy / dooz Gods hulp het schip met grote gezwintheit wendende / geraakten haast weder van de wal af / zonder enige schade te lijden / en zagen in de volgende uchtent geen meer lant. Wy hadden sedert veel onbestendig weer / en konden in enige dagen de hoogte der zon niet peilen. In dit ongestuimig weer kreeg de medum van onze zieketrooster / of boozlezer / enige tijt te boren gestorven / gelijk wy verhaakt hebben / d'arbeit op de hals / en verloste van een jonge zoon.

Op de vierentwintigste van Slachtmaant zagen wy lant / gantschelijk buiten vermoeden van de stuurlieden / en zonder dat iemand kennis daar aan had / tot dat wy daar na nabij quamen. De stuurlieden bemerkten toen dat het de Kokus Eilanden waren / dis omtrent twee hondert en vijftig mijlen van 't Eiland Java af leggen. Wy zagen hier dooz dat wy verre naar 't westen afgedzeven waren / en veränderden dieshalven van streek.

Bejegening
van een
Malais
vaartuig.

Op de negentwintigste zagen wy een schip / dat een Malais vaartuig was / met kokusnoten geladen / 't welk van de Kokus Eilanden afquam / en zijn streek naar Sumatra zette. Zp waren gantschelijk beschadigt / en ieder groot gebrek aan hout en water : en dieshalven betozen wy / volgens hun verzoek / hulp en onderstant aan hen. Zp bleven ook enige dagen op ons schip : maar toen de wint een weinig stilde / begaben zp zich weer op de reis / en namen hun afscheit van ons.

Tegen-
poet.

Op de negende van Wintermaant zagen wy een boom in zee drijven / daar uit wy wisten dat wy niet verre van de wal waren. Wy hadden grote stilte / met weinig wint ; maar een bange hitte / die weer veel ziek en zwaarmoedig volk onder ons verdoorzaakte. De tijt begon ons ook te verbzieten / dewijl wy in lang geen lant hadden betreden / daar yder booz zijn doot noch naar verlangde.

Op de dertiende hadden wy groot ontweer / en daar by zware regen. Yder dee zijn best om water te vangen / en in zijn baten te doen. De wint hield een weinig aan / doch niet lang. In de volgende dag wierd de wint weer boozspoedig tot bezozdering van onze reis. Daar booz wy alle d'almachtige God dankten.

Op de twintigste van de zelfde maant zagen wy veel hout en builigheit by ons drijven / en daar onder ook enige oranje appelen / limoenen / citroenen / die bedorven waren / suikerriet / bambusen / en andere dingen. Wy kregen hier dooz weer nieuwe moed / en onze harten wierden berquikt / dewijl wy hoopren dat wy niet wijt van lant af waren.

Op de vierentwintigste zagen wy weer veel ruigte drijven / en daar onder ook bladen van bomen / die ons noch begeriger maakten om het lant te zien : in boegen dat de Schipper aan de geen / die eerst het lant zag / zes stukken van achten / een nieuwe hoer / en een kan Spaansche wijn beloofde.

Ontdek-
king van
lant.

Op de vijfentwintigste van de boozgedachte maant / des uchtens boezog / na dat het gebed gedaan was / zagen wy lant / zonder te weten welk het was / tot dat wy 'er nader by quamen. Wy zagen toen dat het geboze Eilanden waren / en hielden 't booz de Prince Eilanden / die zuidwaarts van 't Eiland

Java afleggen. Na de middag zagen wy het hoge lant van Sumatra, en een uur daar na de hoge berg van Java, en de Peperberg / die aan onz scheepsvolk wel bekend was. Detwijl wy niet wjst van 't lant af waren / moesten wy in de volgende nacht sterchs met halbe zellen boozebaren / tot dat de dag weer aanquam. Des uchtens vzoeg zagen wy 't Eiland Krakatau, en ook een Jabaansch scheepje / of Tinang, dat naar ons toequam. De Schipper dee bzagen wat zy begeerden / en of het bzede tusschen hun Koning / en de Hollanders was. Zy zeiden dat zy hun waren / in verscheide slach van bzuchten bestaande / begeerden te verkopen / en dat het bzede tusschen hen was. De Schipper liet hen hier op in 't schip komen / en kocht hen alle hun bzuchten af / die hy onder ons uitdeelde. Deze bzuchten bestonden in hondert groene kokos- of klapperneuten / zestig bosfchen bpsang / enige kozben vol mangan / en ook enige anassen.

vruchten
aan hen te
koop ge-
bracht.

Op de zevenentwintigste van Wintermaant quamen wy in de Straat van Sunda. Des namiddags boeren wy booz by verscheide Eilanden daar omtrent / en quamen tegen d'abont noch booz Bantam, daar wy die nacht booz anker bleven leggen. Hier quam by ons een bisscher van Bantam, met een kleine Tinang, die enige treffelijke visschen aan ons verkocht / en van de Schipper een brief aan de Heer Generaal op Batavia verzocht / om aan hem d'eerste rjding te bzengen van dat 'er een schip uit Hollant quam.

Koomt
voor Bantam.

Op d'achtentwintigste van de zelve maant / des uchtens vzoeg / wonden wy onz anker weer op / en zeilden tot aan de middag booz 't Eiland Onrust, zeker klein Eiland / daar de Hollanders hun schepen weer toerusten. Wy zaggen kozt daar na de schepen booz Batavia op de ree leggen / daar wy ook / na verloop van twee uren / aanquamen / en onz anker lieten vallen. In dezer boegen volbzachten wy onze reis uit Hollant tot aan 't Eiland Java, en aan de stat Batavia binnen de tijt van zeven maanden ; booz al 't welk wy de goede en genadige God hartelijk dankten. Wy verloren in onze reis achtendijftig menschen.

en te Batavia.

Getal der
doden.

Op de negentwintigste / des uchtens vzoeg / quamen enige sloepen / die last hadden om ons uit te halen. Wy wierden hier ober hartelijk verblijd / en daar op van de Heer Generaal op Batavia bzendelijk ontfangen ; en aan pder wierd zjn herberg toegevozen.

DARDE HOOFTDEEL.

Vertrek van Batavia met een vloot. Toeleg op Makao. Zwarte stormen, die de vloot verstroyt. Nieuwe storm. Gevaar van schipbreuk. 't Schip Gorkum gesneuveld. Sobere staat van de vloot. Besluit van naar Tajjowan te trekken. 't Schip Ter Veer koomt weer by de vloot.

Toen wy op Batavia een tijt lang hadden gelegen / wierd in Zomermaant van 't zestienhonderdenzestigste jaar een bloot van dactien schepen / met alderhande krijgstrusting / lijftocht / busskruit / loot / en andere nootwendigheden toegegrust / en twaalf hondert soldaten / met hun Obersten / daar op gebzacht / Jan van der Laan wierd ons tot onze Admiraal ter zee / en Generaal te lant meegegeben.

1660.

Vertrek van Batavia. Wy begaben ons op d'eenentwintigste van Zomermaant onder zell / en quamen op de drieëntwintigste in de Straat Banda. Neman / dan onze Admiraal / wist waar wy heen zouden. Maar zo haast wy de Straat van Banda deur waren / wierd aan ons het boozneemen geopenbaart / te weten naar d' Eilanden van Makao te zeilen / en de besting der Portugezen , daar op gelegen / te belegeren. Hier op wierd aan pder bericht hoe wy zich houden zou / inzonderheit dewyl omtrent in deze tijt de vloot der Portugezen gemeneljk van Makao naar Goa vertrekt.

Bejegening van een Junk. Op de vijfentwintigste van de zelfde maant zagen wy een schip booz ons / naar 't welk een van d' onzen gezonden wierd / om te verneemen wat volk daar op was. Men bevond dat het een Sineesche Junk was / die van de kust van Sina quam / en naar Malakka zeilde. Maar dewyl zy geen nieuwe Pas hadden / wierden zy opgehouden / en d'oberste van hun Junk op onz Admiraals gebiedacht / en hun schip van entgen van onze soldaten bezet / op dat zy geen bericht van ons zouden geven.

Groot onweer. In 't einde van deze maant hadden wy een harde tomt / en tegen de nacht een schrikkeljk weer van donder en blixem : in boegen dat men dooz de gedurige weerlschtingen de gehele nacht deur kon zien / gelijk op de klare dag. Wy hadden ook zware regen / en schrikkeljke trabaadwinden.

In 't begin van Oogstmaant zagen wy 't Eiland Demon, of Pulo Demon, en Pulo Bissang, die wy te rechte hant lieten leggen / en naar 't vaste lant voeren. Enige dagen daar na zagen wy de kust van Koinam, Tunkin en Kamboija. Tegen d'abont wendden wy 't altijt weer van de wal af.

Zwarte storm. Op de twaalfde van de zelfde maant begon het zo hard te waien / dat wy de marszeilen moesten inneemen. Ter middernacht liep de wint om / en ons gantschelijc tegen de boeg / en wierd hoe langer hoe selder. D'Admiraal schoot dieshalven een scheut met grof geschut / tot teken dat pder met zijn schip wonden zou. In deze storm quamen twee schepen / welkers burenen en lantaernen uitgegaan waren / zo na aan malkander / vermits zy elkander niet konden zien noch horen / uit oorzaak van 't geruisch des wints en der golfen / dat het een schip / Achilles gendemt / het ander / nieu Enkhuizon geheten / ter zijden aan de boeg zo sel trof / dat zijn anker daar in vast geraakte / en de gantsche boeg mee trok / en dat het ander met zijn achtersteben zo sel tegen de zijde van 't eerste aandreef / dat zy beide zwarelijk daar af beschadigt wierden / en dat zy niet anders dachten / dan dat zy zinken zouden. Zy hingen aan hun marsen en reent verscheide lantaernen / en schoren gedurijc / tot een teken van dat zy in d' uutterste noot waren. Doch God de Heer hielp hen van malkander / gelijk wy aan de lantaernen / die zy over al gehangen hadden / konden zien. Des uchtens zagen wy van onze gehele vloot / die in d'artten schepen bestaan had / niet meer dan vijf ; en de wint was ons noch eben zeer tegen / met een vliegende storm : in boegen dat wy 't lieten drijben tot aan de vijfde dag / in de welk wy weer een boozpoedige wint kregen. In de volgende dag zagen wy een schip / en boozt daar na noch twee anderen.

De vloot verstrooij. Toen de wint wat bedaart was / dee d'Admiraal een witte vlag waien / en een stuk geschuts affschieten / tot teken van dat de Schippers en Kapitaains ten raat zouden komen / daar in pder zijn ongebal beklaagde / zonder dat men wist waar d'overige schepen gebleven waren. Onze Admiraal zond aan de twee beschadigde schepen / van de welken wy hier booz gesproken hebben / timmer-

immerleden / hout / en boortz al het geen / dat 'er nodig was / om by mooi en bestendig weer hun schade te vergoeden / en te verbeteren. Toen dit gedaan was / maakte men weer zeil / om onze reis te voorbereiden. Wy kregen weer een stijve koelte ; en de Schipper giste dat wy niet verre van 't Eiland Makao waren.

Na verloop van enige dagen / namelijk op de negende van Oogstmaant / begon het weer zo schrikkelijk te waien / dat wy alle zeilen / behalven de bezaan / en 't schoberzeil / moesten inneemen. In de zelfde nacht hadden wy noch een veel harder storm / dan ooit te voren : in boegen dat de Schipper meende dat 'er een Orkaan op volgen zou / dat is als alle de vier winden uit het oosten / westen / zuiden en noorden tegen mallander stoten ; 't welk alle jaren gemenelyk omtrent die tijd gebeurt. Deze storm duurde gehele negen dagen : in boegen dat wy / uit oorzaak van de holle zee / storting der golven / en sel geblaas der winden niets konden koken : ja wy meenden niets anders / dan dat hemel en aarde vergaan zou. In deze storm konden wy niet meer dan vier / en somtijts slechts drie schepen tellen : in boegen dat wy om d'andere schepen / en om 't groot gebaar der gener / die wy zagen / gantfch bedroeft waren. Wy hadden ook een gedurige zware regen / die veel ziek volk in 't schip veroorzaakte. Sommigen lagen aan de Barbieri , 't welk een verlamming der leden is / enigen aan de waterzucht / en anderen aan de rode Toop.

Nieuwe
form.

Na langdurig en kommerlyk weer zagen wy eindelijk land ; en toen de wint een weinig bedaart was / zagen wy dat het d'Eilanden van Makao waren. De Schipper besloot hier op / een haven in deze plaats te zoeken / en daar met het schip t'ankeren / om barsch water te bekomen. Maar dewijl onze Schipper niet wist waar een bequame haven was / gaf hy het belet hier af aan de Sinesche Schipper over / die wy / gelijk wy hier booz gezegt hebben / van de Junk in onz schip hadden genomen. Deze gaf booz dat hy in deze plaatsen wel bekend was / en verzocht diesshalven dat men 't belet van 't schip aan hem overgeven zou / gelijk ook gedaan wterd. Wy meende hier op tusschen twee klippen deur te zellen. Maar toen wy op een pistoolfcheur daar aan waren / zagen wy noch een andere klip / die onder 't water verhoogen was ; en de Schipper / dit verstaande / liet het schip booz de wint omloopen / en keerde weer in zee. Wy bonden toen aan d'andere zijde van 't Eiland een haven / daar wy met vier schepen ten anker quamen.

Groot ge-
vaar van
schipbreuk.

Op de tiende van Herfstmaant / tegen d'abont / zagen wy / dooz de glans der zon / die tegen de witte muur aan scheen / de besting Makao, en ook enige Porrugesehe schepen / die daar in de haven lagen. Wy zonden een van onze vier schepen uit / om te zien of men geen meer van de bier overige schepen zou vinden. In de zelfde dag quamen twee van onze schepen in de haven by ons / van de welken 't een zijn grote steng verloren / en ook veel zieken op had. Na verloop van drie dagen quamen weer twee by ons / zonder enige schade geleden te hebben / en van de welken 't een / Hektor van Trojen genoemd / federt d'eerste storm van ons af had geweest. Mamaals quamen noch twee anderen / die / met noch een darde / tot onder de kust van Koinam waren gedreven / daar een van hen / Gorkum genoemd / aan de klippen was gewoopen / en daar in vier boegen tot splinters gestoten / dat niet alleenlyk de goederen / maar oek alle de menschen / die 'er op waren / te gront gingen.

Schipbreuk
van een
schip.

Op dit ſchip waren hondert en vijftig eters / alderhande nootwendige booz-
raat van wapenen en krijgſtuig / en bezonderlijk vijf treffelijke nieuwe mooz-
tieren / met de granaten / die 'er by behoorden. Maar men kon niet verne-
men waar het ander ſchip / ter Veer genoemt / gebleven was.

Sobere ſtaat
van de
vloot.
Scheepsraat
gehouden.

Op de beertiende van de zelfde maant kwam weer een ſchip te boozſchijn /
dat zijn grote ree gebroken / en zijn kruisſteng verloren had. Op dee in deze
dag zijn ſloep uitzetten / en voer zelf van ſchip tot ſchip / om te bezien hoe het
met alle geſteit ſtond / en bezonderlijk in hoedanige ſtant het volk was / van
't welk hy meer dan de helft ziek bond. Op dee dieſhalven de gemene krijgſ-
raat te zamen hoimen / om te beraatſlagen of men met 30 weinige volk deze
beſting Makao, onder de Portugezen ſtaande / aantasten zou. Met gemene
ſtemming wierd beſloten dat wy / dewijl het booznaamſte ſchip / daar alle
de krijgſboozraat in was / te gront was gegaan / en ons noch drie ſchepen
ontzakten / ons naar 't Eiland Formoſa, of Taijowan zouden begeben / en
daar vijf maanden wachten / om ondertuſſchen het getal der menſchen gro-
ter te maken / en de zieken te doen genezen / en daar na / te weten in de naaſt-
volgende zomer / onz boozneemen in 't werk te ſtellen. Wy deden hier op onze
beſt / om de baten weer met varſch water te vullen.

Befluit van
naar Taijo-
wan te trek-
ken.

Man dit Eiland bonden wy niets anders / dan veel oesterbanken / die 'er
veel rontom dit land waren : en dewijl onze hoogbootsman hier ongelukkig-
lijk ſneuwde / 30 gaben wy 't de naam van Hoogbootsmans Eiland.

Vertrek.

Coen pder ſchip zich weer tot verrek vaerdig gemaakt had / hield
d'Admiraal een gaſtmaal ; en daar na bebal hy dat men d'ankers ophouden
zou. Dus begaben wy ons weer in zee / en namen onze ſtrek naar 't Eiland
Formoſa.

Bykoomft
van een
ſchip.

Op de vijftentwintigſte van Herſtmaant zagen wy van verre een ſchip /
't welk / toen het nader by kwam / wy bebonden een van onze afgedwaalde
ſchepen / ter Veer genoemt / te wezen. Dit ſchip had grote noot uitgeſtaan /
en een nacht op 't zant geſeten. Wy vernamen noch niet van de twee andere
ſchepen. Wy zeilden enige dagen lang met goede wint boozt / en geboelden
dagelijks meer en meer houde. Onze ſtuurlieden giſten dat wy niet verre
van 't Eiland Formoſa waren ; en dieſhalven hield men naerſtige wacht met
uitzien / op hoop van 't land in 't gezicht te bekommen.

VIERDE HOOFTDEEL.

Koomt aan *Taijowan*. Beſchrijving van deze plaats, en van 't Eiland
Formoſa ; gelijk ook van een zware aardbeeving. Krachtige winden in
dit gewelt.

Op de vijfde van Wijnmaant zagen wy 't hoog gebergte van 't Eiland
Formoſa, daar uit de ſtuurlieden giſten dat wy noch omtrent vijftig mij-
len van Taijowan waren. In de volgende dag zagen wy 't Eiland Langge-
moi, dat zich omtrent acht mijlen van Formoſa zeewaarts heen ſtrekt. Te-
gen d'abont zag men de berg Tangoi, en d'Apenberg, daar men / een weinige
af / een varſche bloet / Bangſoi genoemt / uit het land in zee ziet blieren. Wy
lieten hier 't anker ballen / en moeſten 'er een dag / en twee nachten blijven /
uit oorzaak van de ſtrijdige wint. In de volgende dag / des uchtens vroeg /
wonden

wonden wy onze ankers weer op / en zeilden noch in die boozmiddag op de zuideree van Taijowan, daar wy noch een ban onze schepen vonden / het welk zich door harde wint derwaarts had moeten begeben.

Koomft te
Taijowan.

Toen onze Admiraal naar lant gebaren was / dee de Gouverneur / of Plaatsboocht / Frederijk Kojer genoemt / enige sloepen en schuiten uitzengen / en ons uit de schepen halen; doch voozéerst de zieken / die omtrent zes hondert / en 30 zwak waren / dat niemant een boet kon boorzerten / maar alle naar 't gasthuys gebzagen moesten worden. De schepen wierden daar na in de Diffscherghaben gehaalt / uit oorzaak van 't gebaar dezer plaats / en der schielijke Crabaadwinden / die hier ontstaan. Deze Diffschersplaats / (dus genoemt om de treffelijke visch / die daar gebangen word) legt twaalf mijlen van Taijowan, daar enige gebzoke Eilanden leggen / tusschen de welken de schepen bequamelijk konnen ankeren.

't Eiland Formosa legt op drieëntwintig graden benoozden de Middellijn; gelijk ook Taijowan, dat 30 berre / als men met een stuk grof geschts bezschieten kan / van Formosa aflegt; en omtrent twee uren lang / en een vierde deel van een uur bzeet is. Het strekt zich naar d' oostzijde in de lange uit / van daar men in zekere tijden / als de zee afloopt / te voet op Formosa kan komen. Dit is een dorre en onbzuchtbare plaats / daar de hooftbesting der Hollanders, Zeelandia genoemt / op legt / in de welke de Plaatsboocht zijn woning heeft. Hier zijn / benebens andere woningen / ook enige pakhuizen / daar in 30 alle kostelijke waren / met de welken 30 handelen / opsluiten. Omtrent een pistofscheut van deze besting is een boozst / daar in het meeste deel der hutzen van de Sinezen worden gebout / daar 30 alderhande kostelijke waren uit Sina bzingen / en de zelfden met de Hollanders verhandelen.

Besclit-
ving van
Taijowan.

Op Formosa selve zijn veel hoge bergen / ten meestendeel noch onbckent. De blaakke landen / die geheel bzuchtbare zijn / worden / beneffens d' inboozlingen zelven / van veel duizent Sinezen bewoont / die zich / uit oorzaak van de geduicige oozlog / de welk 30 tegen de Tartar boeren / van de welken 30 heftiglijk verbolgt worden / derwaarts begeben / om zeker te zijn: maar echter zware schatting aan d' Oostindische Maatschappij van Holland moeten betalen. Deze lieden zijn zeer naerftig in het lant te bouwen / en te beplanten.

gelijk ook
van For-
mosa.

Men bespreurt hier somtijts en dikwijls zware aardbevingen / van de welken ook een in mijn tijt voozbiel. Want in Loumaant / in 't zestienhondert eenenveertigste jaar / des uchtens boezg / omtrent zes uren / begon d' aarde / omtrent een half uur lang / in dier boegen te schudden / dat men niets anders dacht / dan dat het aardrijk barsten en splyten zou. Deze schudding dee drieëntwintig huizen in de boozst omballen / en de besting Zeelandia van 't een tot aan 't ander einde barsten. Na deze schudding volgde een langsame bezweging / gelijk een schip / dat van de golben heen en weder bewogen word. Dit duurde drie uren lang; in welke tijt niemant op zijn boeten stil kon staan. In de haben lagen toen drie schepen aan anker / die ook / door de bezweging van 't water / 30 heftiglijk geslingert wierden / dat 30 niet anders meenden / dan dat de schepen omballen / of anders barsten zouden. Wy zagen hier een onuitspreekelijk wonder van God: want het water hief zich / door de bezweging / 30 hoog op / dat het veel hoger / dan 't lant scheen te zijn. Deze schudding / 30 wel op 't water / als op het lant / duurde omtrent zes weken. Men

Aardbee-
ving op
Taijowan.

bebond

bebond daar na dat d' aarde in veel plaatsen / en inzonderheit in 't gebergte / open gebozzen was ; en d' inwoonders zeiden dat zy nooit zulke een selzlike-lykte aardbeving beleefst hadden. De Sinezen , gebraagt zijnde waar uit de zelfde haar oorzpiong had / gaben tot antwoord dat 'er krachtige winden in d' aarde verhozen zijn / die geen uitgang konnen bekomen / 't en zy 't aardrijk dus betwogen word.

Gevoelen der Sinezen van d'aardbeving.

Krachtige winden.

Hier zijn het gehele jaar deur zware dwarrelwinden / de welken beröozzaken dat de schepen / die zich daar ten anker begeben / in groot gebaar zijn. Dieshalven zo haast de Schippers een koele wint bespeuren / kappen zy d'ankers af / vermits zy geen tijt hebben om hen op te winden / en begeben zich in volle zee ; dewijl 'er veel blinde klippen en zantbanken zijn. Wy zagen hier wonderwerken van een krachtige wint. Want een schip / op de noozder ree booz vier ankers leggende / wierd van de wint omgeslagen. Wijders / een galjoet / dat geladen / en booz vier ankers lag / spilde van zijn ankers / en wierd dooz de wint opgehoben / en uit het water ober Baxamboi , een zantplaat / dus genoemt / omtrent een musketscheut van daar geboert.

VYFDE HOOFTDEEL.

Vertrek van *Taijowan*. Tocht te lant tegen de vijanden. Lijding van grote dorst. De vijanden geslagen. Hun onkunde. Hun spijs en drank. Gevaar van schipbreuk voor *Taijowan*. Vertrek van de vloot naar verscheide plaatsen. Sinesche dieven opgehangen. Voorspook van d'aanstaande belegering op *Taijowan*.

Vertrek van *Taijowan*.

Goede vrou van *Kardanang*.

Gevarelijke wegen.

In 't zestienhondert een en zestigste jaar / de beertiende van *Sprokkelmaant* / gingen wy / twee hondert mannen sterk / te *Taijowan* te schiep / en / zuidwaarts aan zeilende / quamen binnen vier dagen gelukkiglijk booz *Kardanang* , daar wy aan lant gezet wierden / en de gehele nacht in 't veit bleven leggen / terwijl wy onz ander volk / inwoonders zijnde / verwachten / die te lant trokken / en in groot getal in de zelfde nacht aangquamen. Dit lantschap *Kardanang* word van een vrou bestiert / die ons rijkheijk van spijs en drank verzoogde / en den Hollanders ten hoogsten toegedaan is / de welken haar ook niet anders noemen / als de goede vrou van *Kardanang*. Zy is daar als *Koningin*.

In de nacht wierden enige bespieders uitgezonden / om te vernemen of de wegen op 't gebergte open waren / en of men daar ook goede wacht hield. Tegen de dag quamen zy weer tot ons / en bzachten tot bescheit / dat de wegen zeer eng / en oberal met grote stenen behangen waren / die men met dun taat riet vast gebonden had / 't welk zy / als 'er volk tot hen optkomen wil / afschappen ; en dan rollen deze stenen langs deze enge weg / en vellen alles neder / dat hen boozkoomt. Men stemde dieshalven dat men de berg omtrekken zou / om aan een wildernis / by onse inwoonders wel bekent / gemakkelijk op te komen. Des nachts begaben wy ons op de weg / en trokken de gehele dag tusschen de bergen deur / tot aan d'abont / en quamen in die tijt aan een lopend water / daar wy onz leger maakten / en in de naaste nacht goede wacht hielden. In de volgende dag begaben wy ons weer op de

reis /

reis/en quamen op d'abont onder die zijde des bergs/daar zy op d'andere zijde hun woning hadden. Wy hielden in die nacht scherpe wacht / en lagen stil zonder enig vuur te maken. Des uchtens bzoeg maakten wy ons haerdig / en na dat pder zich met een bambus bol water verzoegt had / bingen wy aan de berg op te klimmen/ 't welk ons/uit oorzaak van de seilte/onmogelijk geweest zou hebben/ zo wy ons niet aan de ruigte/ die daar wies/ hadden konnen vast houden. Wy hadden ook by ons twee beltstukken/ die van d'inwoonders naar de hoogte gedragen wierden / 't welk zy met meer gemak deden/ dan wy met ons ledig lijf/ vermits zy gewent zijn de bergen op te klimmen. Tegen de middag quamen wy halfweeg op de berg. Maar dewijl/uit oorzaak van de grote hitte der zon / enigen onder ons hun water uitgedronken/ en/door gebrek van 't zelfde half versmacht waren / en niet langer boozt konden komen / zo was onze Generaal genootzaakt enigen der inwoonders te rug te zenden / om barsch water te halen. Wy trokken ondertusschen al opwaarts aan / en op d'abont / een uur na d'ondergang der zon / quam het boozte vaandel op het hoogste van de berg : maar het duurde echter wel tot aan middernacht/ eer de leste man boven kon komen / dewijl wy slechts d'een na d'ander boozt konden raken. Deze opklimming verdoorzaakte in ons een onuitsprekelyke dorst / schoon wy geen water bonden/ daar mee wy ons konden laben : en in deze nacht hielden wy zo goede wacht/ dat niemant zich tot slapen darde begevert.

Grote dorst.

Des uchtens bzoeg / na dat onze Krygsprediker een openbaar gebed met ons gedaan had / begaben wy ons weer op de weg / en trokken noch ruim ander halbe uur boozt/ eer wy hun woningen konden zien. Wy wierden hier op in vier hopen gedeelt ; en men beval aan ons van vier plaatsen aan te vallen. Wy trokken dus de berg af op hen aan / die ons in hun huizen bewachten / de welken van binnen wonderlyk bemuurt waren ; en het dooz zelf had rondom zich een muur van zwarte Tafelsteen. Toen wy naby hen quamen / begonnen zy heftiglyk met pijlen op ons te schieten. Wy schoten diesshalven ook met vier vaandelen te gelyk op hen / terwyl men op de trommel sloeg/ en op de trompet blies. Dit maakte onder hen een grote schrik/ en bezonderlyk het geschut ; dewijl het meeste deel van hen nooit geschut gehoozt of gezien had/ en zy enigen van hendaar boozt zagen neberballen. Zy begonnen hier op zo pffelyk te schreyen / dat wy hun verleegentheit wel haast merkten. Zy berlieten diesshalven terstont hun woningen/ sprongen ober de muren/ en liepen de berg af gelyk hatten/ schoon zy noch enigen van d'onzen in 't boozt lopen quersten : gelyk onder anderen een bootsgezel / die / uit oorzaak van grote dorst / achter moest blijven / en met lont en enige hondert maten kruut boozt de muskettiers geladen was. Zy doodden deze bootsgezel / scheurden hem aan stukken/ en pder van hen nam een stuk vleesch/ of een been van hem/ dat hy behoven kon. Zy strooiden daar na het busskruut op d'aarde / vermits zy meenden dat het wassen zou. Zy quamen ook by de genen / die een beltstuk bzoegen/ de welken/ gantsch wereloos zijnde / het stuki lieten ballen / en zich van daar maakten. Zy/ by dit stuk geschuts komende/ 't welk in een ropaert lag / en geladen was / wisten niet wat zy daar mee zouden doen / en meenden het te verbranden. Zy staken diesshalven 't ropact aan / 't welk/ gereert zijnde / lichtelyk aanging/ en bleben in groot geral daar rondom staan. Maar zo haast de blam aan de pan / of 't laadgat quam / en het stuk afging/ bielen zy alle ter aarden / en lieten het zelfde leggen/ zonder het aan te roeren ; 't welk wy met een vaandel weder haalden.

Staat der vijanden.

die de vlucht kiet zca.

Orkunde der inwoonders.

Spijs en
frank de-
ver licden.

Wp bonden in hun huizen een dzank/ die zp Massikau noemen/ de welck een goede dzank is/ die van rijst gemaakt/ en enige jaren lang onder d'aarde begraven wordt. Wp bonden ook dzoge Ules, zekere wortel/ die in plaats van boor geëten wordt, gelijk ook barkensbleesch/ en hertenbleesch/ onder d'aarde bedolven/ en met bassen van zekere bomen ingeleet/ met de welken zp het bleesch zo wel weten te bewaren/ dat het naturelijk gezouten schijnt. Wp bonden in hun huizen ook veel doorschoofden/ die zp van hun vijanden overhouden/ om aan de booztreffelijke daden van hen zelven/ of van hun boozouders te gedenken. En die zp/ als zp zich boozlyk willen tonen/ booz dzinkbaten gebruiken.

Wrocht.

Wp bleven hier drie dagen/ en staken onderruffchen alles in dzant. Daar na trokken wp 's uchtens boog weer wech langs de berg af/ de naaste weg/ die met stenen behangen was. Toen wp deze berg een stukweegs afgetrokken waren/ zagen wp dat zp weer by hun huizen quamen/ daar af zp de dzant poogden te bluffchen. Tegen d'abort quamen wp weer booz Kardanang, daar onze Oberste ons dee nederslaan/ en daar hp/ om dat wp ons wel gequeten hadden/ twintig potten met Massikau, en enige kannen met Arak aan ons dee geven.

Bevaar van
schipbreuk.

In de volgende dag/ de zebenentwintigste/ wierd alle onz volk weer naar de schepen gebzacht. Doch onze Oberste/ en noch enige bevelhebbers reden te paert naar Tajowan, daar wp ook/ na dat wp onze ankers opgewonden/ en ons onder zeil begeben hadden/ aan de darde dag op een scheut van een grof geschut/ op de ree quamen. Wp geraakten hier met onz schip/ Maria gendeint/ op een zantplaat/ en stieten daar op drie malen na malkander. Wp schoten diesshalven terstont met onz geschut/ op dat d'andere schepen ons zouden reddden/ en van d'ondergang verlossen. Doch het schip wendde zich/ God lof/ en geraakte los. In deze dag quamen wp op de ree/ en wierden met boren en sloepen aan land gehaalt/ daar wp in 't volle geweer boozbp 't huis van de Plaatsboocht trokken/ booz 't welck wp/ om hem t'eren/ en tot teken van de verwinning/ die wp bekomen hadden/ rontom eens af schoten.

Weder-
koomft op
Tajowan.

Vertrek der
schepen
naar ver-
scheide
plaatsen.

Op de vierde van Lentemaant wierd van Tajowan een Gezant naar de kust van Sina afgezonden; en hp betrok met drie schepen uit de Dirschershaven. D'oberige schepen wierden ook weer met boozraat bezien/ en twee/ met suiker en herte bellen geladen/ naar Japan, en twee/ die te boren met peper geladen waren/ naar Perhiën gezonden. D'oberige drie trokken/ met de Heer van der Laan, die onze Admiraal geweest/ en ons van Batavia geboort had/ met noch enige hoge en lage bevelhebbers/ weer derwaarts: dewijl de Plaatsboocht van Tajowan aan hem niet wilde toelaten dat hp/ gelijk zijn boozneemen was/ weer met zijn bloot en volk/ en met de genen/ die hp van Batavia gebzacht had/ naar Makao zou schepen/ om daar de besting der Portugezen te belegeren. D'oozzaak hier af was/ dat deze Plaatsboocht zelf de vijant alle dagen te verwachten had.

Verzending
der solda-
ten naar
verscheide
plaatsen.

Op de negenentwintigste van de zelfde maant wierden twaalf mannen van Tajowan naar Bimaba, zekere plaats/ oostwaarts aan d'andere zijde van 't Elant Formosa gelegen/ gezonden/ om de bezetting/ die daar was/ te versterken. Enige wierden naar Farbaron en Ilap geschikt/ twee zeer ongezonde plaatsen/ daar niemant negen dagen gezont kan blijven. Men zond

ook enigen naar Tangoy, en naar de barsche Sibier / twee aankoomsten aan 't lant / om de zelfden te bezetten. Omtrent vijftig soldaten worderden mede naar Tamschwy en Gilang (welke plaatsen omtrent zestig mijlen van Tajjowan, noordwaarts aan leggen) met een schip gezonden / om daar deze twee bestingen / neffens andere aankoomsten en zeehavens van dit lant / te versterken; en bijzonderlijk de besting Sikam, die ook op 't baste lant van Formosa, tegen over Zeelandia, legt.

Op de zeste van Grasmaant wierden enige Sinezzen in 't lant gebangen / die zich in Hollandsche kleding gekleed / en by nacht andere Sinezzen, die daar op Formosa wonen / bestolen hadden. Zy worderden gebankelijck naar Tajjowan gebzacht / en koorts daar na opgehangen.

Sinelsche
dieven op-
gehangen.

Op de vijftiende van Grasmaant / in de nacht / omtrent te twaalf uren / ontstond 'er een wonderlijk gebzuis in de besting Zeelandia; op het volwerk / dat Middelburg genoemt woerd. In deze tijt / terwijl alle 't volk in 't wacht- huys sloop / spzongen wy alle gelijckelijck uit de slaap op / en pder nam zyn ge- woer. Enigen staken hun lonten aan / anderen namen hun blote degen in de hant / anderen deden hun harnas aan / anderen namen hun spieffen / en lie- pen dus onder malkander. Toen d'een aan d'ander bzaagde wat 'er te doen was / bzaagde deze weer het zelfde / zonder dat men bescheit daar af wist; tot dat wy eindelijk / en met grote moeite weer in stilte geraakten. Dit was een boozspook van de zware belegering / die daar na volgde / en van onze grote onrust. Op de ree lagen noch drie van onze schepen / die wy in de vol- gende nacht / een uur booz de koomst van de dag / als in de lichte blam za- gen / en met hun geschut schoten / zonder dat wy slag of gebzuis hoorde. In tegendeel / de genen die op de schepen waren / zagen de besting als in duur en blam / en als of men daar ook met de stukken schoot. Maar toen de dag aanbzak / zagen wy dat het alles niets was. Men zag ook enige nachten na malkander veel gespookt / 't welk booz de besting op het belt tegen elkander docht.

Ydele schrik
en voor-
spook van
d'aanstaande
de belege-
ring.

Wonderlij-
ke vuren.

Op de negenentwintigste van Grasmaant / booz de middag / wierd in 't water booz 't Dieuwerk een man gezien / die zich drie malen na malkander uit het water ophief en vertoonde / zonder dat wy iemant konden binden / die verdronken was. Na de middag wierd onder het volwerk / Hollandia ge- noemt / in 't water een Meermin / met lang geel hair / gezien / die zich drie malen na malkander uit het water ophief. Alle deze dingen waren tekenen en boozspoken van onze volgende belegering.

Vertoning
van een
Meermin
en Meer-
min.

ZESTE HOOFDDEEL.

Grote macht der Sinezzen voor Formosa. Zy verdelen hun macht, en belegeren de vesting Sikam. Gevaar van onze Reiziger. Uittocht tegen de Sinezzen. Scheepsgevecht. Een Hollandsch schip verongelukt. Gevecht te lant; en vlucht der Hollanders. Beschrijving der Sinezzen, en hun wapenen.

In 't zestienhonderdeenenzestigste jaar / op de dertigste van Grasmaant / des ochtens / gelijck ook de gehele nacht deur / was 'er een zo dikke nevel / dat

Grete
macht van
vijanden
voor For-
mosa.

Hun ver-
hoeding.

dat men niet van zich af kon zien. Maar toen de mist verdwoenen was / za-
gen wy zulk een bloot van schepen / namelijk van Sinesche junken / op de
ree booz Boxambooy in zee leggen / dat wy hen niet overzien / veel minder tel-
len konden. Daar waren zo veel masten / dat zy een doz bosch schenen. Wy
aanschouwen hen met steurnis en verwondering / bermits niemant / ja zelfs
niet de Plaatsboocht / hen verwachte ; en wy wisten niet of zy vrienden of
vijanden waren. Zy verdeelden zich in drie vloeten. De eerste / zijn ankers op-
gekwonden hebbende / maakte zeil / en trok de vesting Zeelandia boozby / naar
de zuidzijde van Formosa , daar zy tusschen Tangoy en de barsche Sibier /
omtrent vier uren van Tajowan gelegen / 't anker lieten ballen. De tweede
vloot begaf zich naar de noorzijde van Formosa , daar zy tusschen 't vaste
lant van Formosa , en de zantplaat Baxambooy (daar een opening is / om in
de binne haven / Laggimoys gat genoemd / te komen) ankerden / en het meeste
deel van hun volk aan lant zetten. De derde vloot bleef op de plaats booz
Baxambooy , ruim zo wijd als men met een zwaar stuk beschieten kan / van
onze zijde schepen / die op de ree waren / leggen.

Zy / hun volk aan lant gezet / ende wegen bezet hebbende / tasten d'in-
woonders bijandelijk aan / 't zy zy Sinezen , of Formosanen waren / en ber-
delgden alles / dat zich tegen hen in de weer stelde. Onze Plaatsboocht / die
berstaande / zond terstont vier hondert mannen over naar Sikam , tot onder-
stant van de zelfde vesting. Dezen / overgetrokken zijnde / en aan de wal
komende / bonden de vijanden booz de bozst / daar de genen / die alree aan
lant gezet waren / noch deursloegen / met berlies van enigen onder hen / en
naar de vesting wekten. Maar d'anderen / die noch niet aan lant gezet wa-
ren / wierden zo heftiglijk berbolgt / dat zy eindelijk weer te rug naar Tajow-
wan moesten keren.

De vesting
Sikam be-
legert ,
en gewon-
nen.

De vijanden legerden zich hier op booz de vesting Sikam , en beroofden de
belegerden terstont van 't water. Wy hoorde by dag en nacht zwarelijk van
weerszijden schieten. Maar dewijl de belegerden dus onbezien van de
vijant overballen wierden / en gebrek aan lijfstoet / en inzonderheit aan wa-
ter hadden / moesten zy / na verloop van enige dagen / de vesting Sikam over-
geven.

De Sine-
zen , onder
de Hollan-
ders staan-
de , tonen
zich ook
hun vijan-
den.

De Sinezen , die op Tajowan en Formosa , onder 't gebied der Hollan-
landers , woonden / de welken ten meestendeel kooplieden / of ambachtslieden
waren / namen alle hun goederen mee / die zy bekomen konden / en begaben
zich naar andere plaatsen / daar zy meenden zeker te zijn. De Plaatsboocht /
bericht hier af hebbende / dee hen dooz een Koopraal en twee soldaten / van
de welken ik een was / aanzeggen dat zy zich ook ter weer zouden stellen / en
ons tegen de vijanden helpen. Wy bonden hier twintig / die zich ook gereet
maakten om te vertrekken : en toen wy hen daar van afmaanden / stelden
zy zich bijandelijk tegen ons / en sloegen ons met stemen en stokken / die zy
uit de schepen hadden genomen / en handelden boedelijk met ons. Zy be-
namen den Koopraal zijn degen / en hieulwen hem enige wonden in 't hoofd.
Wy wisten geen andere uitblucht / dan dat wy in de zee sprongen / daar in
wy ons omtrent drie uren onthielden / tot dat de nacht aanquam / en wy niet
meer gezien konden worden ; en toen begaben wy ons weer naar de vesting.
Wy behonden hier dooz dat onze onderdanen en inwoonders zelven zich ook
vijanden tegen ons toonden.

Gevat van
onze Rei-
zigcr.

In

In deze nacht gaf de Kapitein/Thomas Petel, bevel van drie beukerijen in de boorzat te maken / die langs het water zouden schieten; en op vier wieren vier stukken geschuts gestelt.

Op d'eerste van Bloemaant / des ochtens vroege / quamen enige slaven / die de zoon van de Kapitein Petel meebachten / de welk van de vijanden zwarelijch was gewond / die zijn leermeeſter / by hem zijnde / in stukken gekapt hadden. De Kapitein / hier over heftiglijch vertoont / beval dat men terſtont de trommel zou roeren; en hij nam twee Vaandelen van het beste holk / vier van honderd mannen / met krijgsvoorraad / en alle nootwendig geweer wel bezien / en verzocht van de Plaatsvoocht verlof van de vijant te gen te trekken / op hoop van hen uit het velt te slaan; 't welk aan hem toegestaan wierd. Wy begaven ons hier op in Sineſche Champans, of klein baarruif / met een galjoot / en voeren ober naar Baxamboj, daar noch drie schepen op de ree lagen / die ook bevel kregen om de junken der vijanden op de zee aan te raken / terwijl wy de Sinezen te lant zouden aanbellen. Wy namen hier op met gemak onze weg langs de ſtrand / en zagen van verre onze vijant met grote macht tegen ons aantrekken. In deze plaats staat veel koozt gewas van wilde pijnappelbomen / omtrent een halve man hoog / achter de welken enigen der vijanden zich hadden verborogen / die wy ontwetende wooy trokken.

Uitrocht tegen de Sinezen.

Zo haast onze drie schepen onder des vijants junken quamen / schoten zy waakker met hun geschut / en hielden zo goede oydening / dat het een aan het ander onderſtant kon doen. De vijanden van hun zijde / welker schepen groot in getal / en van geschut wel bezien waren / schoten ook zeer heftiglijch met hun geschut en buurpijlen / op hoop van de zeilen onzer schepen in brand te schieten. Toen dit gevecht omtrent een halfuur geduurt had / zagen wy een grote blam opgaan / en hoorzen een geweldige slag. Wy meenden dat 'er een van hun junken gespongen was; maar zo haast de rook was verdweenen / zagen wy dat 'er het grootste van onze drie schepen was / Hektor van Trojen genoemd / daar honderd menschen op waren / die alle met het schip in de lucht spongen / zonder dat 'er een afquam. De twee andere schepen weken hier op naar de ree. De vijanden / hier dooz moedig gewoorden / begaven zich hoe langer hoe nader aan lant / en quamen met volle loop / en waakkere moed op ons aan. Onze Kapitein stelde dieſshalven zijn twee Vaandelen wat ruim / op dat onze kleine hoop wat groter zou schijnen. Onderruffſſchen wierd uit de beſting Zeelandia een schoot met een grof geschut gedaan / en meer andere tekenen gegeven / op dat wy wederkeren zouden. Doch de Kapitein / zijn eer boven zijn leven stellende / kreunde zich niet hier aan / maar trok geduriglijch tegen de vijant wooyt. Toen wy op een musketscheut aan malkander waren gekomen / stelden de vijanden zich in oydening / om ons daar te verwachten.

Scheepsgevecht daar in een Hollandsch schip verongelukt.

Op onz galjoot en Champans, die alrijt neffens onze zijde voeren / waren vier veltstukken / die met schroot en musketkogels geladen waren / en daar mee zy aanvingen onder de vijanden te schieten / die ook terſtont buur gaben. Wy / een weinigt nader tredende / begonnen ook by geleden af te schieten. Doch de vijant / van boren en achteren met groot gedruis op ons aanbellende / en uit hun verboroge laag te wooyſchijn komende / pasten niet op ons geschiet / maar / met hun jydhouwers tegen ons komende / omringden ons

Gevecht te lant.

Vlucht der
Hollanders.

Hun doden.

Geweet der
Sinezen.

Hun vaan-
dels.

Hun harnas.

Krijgsorde-
ning.

in voegen dat wy geen toeblycht hadden / dan in 't water / naar ons baar-
tuig. De eersten / die een baartuig kregen / vielen zo dik daar in / dat het
zelfde omsloeg / en zo ten meestendeel verzonken. De overigen begaben
zich tot zwemmen. Enigen van d'onzen bochten lang in 't water / tot
dat de Kapitein gesneubelt was; en toen begaben wy ons in een omgeslage
baartuig / 't welk zo weer omgewentelt hadden / en geraakten dus met groot
gebaar uit de zanden der vijanden. Van deze twee hondert / die uitgerook-
ken waren / zijn niet meer dan onzent tachtig ontkomen / die noch ten
meestendeel naar de besting Zeelandia overzwommen / en van de welken
enigen onzent negen uren lang in 't water hadden geweest.

De wapenen / die van de Sinezen geboert worden / zijn zijdmessen / dat
zijn grote sabels / die aan schachten vast gemaakt zijn / en de welken zo als
helbaarden gebruiken. Zo hebben ook bogen en pijlen. De vierde van hen
heeft een wit vaantje / met een lange stak spits / die zo in plaats van een
spies gebruiken. Enigen van hun baandels zijn lang en smal / gelijk een
wimpel van een schip / die hun zegebaandels zijn; anderen zijn als stander-
banen / en anderen van veel stukken en brokken van zijde / met alderhande
werken / te zamen gezet / en met zilber en goud / en veel beelden gesitst /
en inzonderheit met die van hun goden / en voornamelijk van hun Joosje /
en noch anderen van duivels / dzaken en slangen.

Deze Sinezen zijn van 't hooft tot aan de kniejen in 't harnas / en dzagen
op hun hooft een helm / die hen het gehele hooft en de hals bedekt / en niets
dehalven d'oren / ongedekt laat. Boven op de helm staat een scherpe spits /
daar mee zo iemand lichthelyk konnen deurstoten. Zo houden ook goede or-
dening onder hun volk. Hun krijgsvoersten rijden ten meestendeel / als de
gelegenheit zulks toelaat / te vaert / een voor de brude / twee aan de beide
zijde / en twee achter / die 'er voort met hun sabels inhouden / zo haast zo
zien dat iemand slechts een voet wijkt.

ZEVENDE HOOFDDEEL.

Tijding naar Batavia gezonden. De vesting Sikam aan de Sinezen over
gegeven. Versterking van volk in de vesting Zeelandia. De stat op
Tajowan aangesteken. Gevecht daar over. Sinezen blusschen de brant,
en verzekeren de stat. Gevecht der Sinezen tegen een Hollandsch schip,
dat in brant gesteken word. Twee andere schepen vluchten, en trek-
ken naar Japan.

Op de tweede van Bloesmaant wierden onze twee schepen / die noch
oberig / en op hun gewoone ree niet meer zeker waren / wech gezonden /
't een naar Gilang, daar noch twee aan anker lagen / om aan hen / gelijk ook
aan de Plaatsvoocht / onze belegering te berichten / op dat hy weten zou
waar naar hy zich te richten had. 't Ander schip trok naar Baravia, om aan
de Heer Generaal onze gelegenheit te berichten / op dat hy intjits ons met
volk en schepen zou konnen helpen.

Hier op wierden de beukerijen in de boorzat wech geslecht / en het geschut
in de besting gebracht / daar uit men / gelijk men boorzat / de boorzat ge-
noech met geschut bezijden zou.

Op de vierde van Bloeiimaant hoorde wy een groot gedruif / en dat 'er heftiglijk geschoten wierd. Zp bliezen op hun hoozen en trompetten / en schenen grote vruucht onder hen te bedrijven / zonder dat wy wisten wat dit bededde. Op d'abont hoorde wy dat de Plaatsboocht van Sikam de be-
 fting dooz gebzek van water en voorraat had moeten overgeven / en dat hy / met zyn gemalin en kinderen / en dier hondert mannen / gebankelyk wech-
 gebert was.

De vesting
Sikam aan
de Sinezen
overgege-
ven.

In 't lant daar rontom waren veel Hollanders hier en daar verstrooft / en hoozenaelyk op enige wachtplaatsen; gelijk ook veel Wiltfchutters / School-
 meesters en arbeidslieden / die noch niet in des vijants handen waren / en zich te zamen vergaderden. Een deel van hen / omtrent vyftig mannen
 sterk / alle met geweer wel verzien / hun weg deur de varfche Rivier geno-
 men hebbende / trokken de gehele nacht. Toen zp in de dageraad aan zeker
 wachthuis / Bokkenstal genoemd / quamen / wierden zp van de vijant aange-
 tast. Zp stelden zich dieghalven ter weer / schoten heftiglijk onder de Sine-
 zen, en beiden binnen korte tijt wel twintig van hen neder : in boegen dat
 zp / dapperlijk deurslaande / tot ons in de vesting Tajowan quamen.

Verster-
king van
volk in
Tajowan.

Op de zefte van Bloeiimaant wierd aan alle burgers in de stat bevolen dat
 zp / met hun wijven en kinderen / hun huizen verlaten / en in de vesting ko-
 men zouden. Men vond ook geraden de stat in vrant te steken. Op de zeven-
 de weder Kapitaen Altorf, met zyn baandel / uitgezonden / om de huizen /
 die ten meeffendeel van steen gebout waren / aan te steken. Onder de zelfden
 was ook een pakhuys / in 't welk de Hollanders veel duizent herte vellen had-
 den / dat ook tot aan de gront verbrandde. De vijanden / die zich in groot
 getal in die nacht in de stat hadden verborzen / moesten hier op te voorschijn
 komen / en zich te weer stellen. D'onzen kregen ondertuffchen onderstant /
 en hoopten de vijant weer uit te slaan / die / van zyn zijde ook versterking
 krygende / veel baffen en kamerstukken stelde / daar af d'onzen grote schade
 leden ; en dewijl d'abont ons oberviel / zo moesten wy afrekken.

De stat
aangeste-
ken.

Gevecht.

In de volgende nacht quamen 'er noch meer van hunschepen / en zp brach-
 ten noch vijf duizent mannen in de stat. Wy schoten heftiglijk uit de vesting
 op hen / die zich niet daar aan kreuonden ; dewijl zp meest op de trefselijke roof
 zagen. En vermits wy de stat moesten verlaten / zo bleef het meeste deel der
 huizen staan / inzonderheit die van de Sinezen, die vol kostelyk goet waren /
 beneffens veel gout en zilber / beelderhande zijde waren / en ook veel vooz-
 raat van spijs en dzank / 't welk den vijanden in handen viel / en wy missen
 moesten. Zp bonden daar ook twee duizent gemaakte zuikerkisten / daar in
 de Hollanders gemenelyk hun suiker verboeren. Zp gebaniken de zelfden
 tot hun beukerpen / bulden hen met zant en aarde / en bezetren daar mee alle
 straten ; dooz 't welk zp dooz 't geschut bezijd waren. Zp schoten daar na
 alle nachten een grote menigte van buurpijlen in onze vesting / en meenden
 daar dooz onze huizen in de vrant te helpen : maar zp konden ons geen schade
 doen.

De stat
door de
vijanden
verzekeret.

Op de twaalfde van Bloeiimaant quamen onze schepen van Gilang booz
 de vesting Tajowan, en verzochten bebel van onze Plaatsboocht / waar zp
 heen trekken zouden / om booz de vijant zeker te zyn. Onze Plaatsboocht
 bebal hier op aan hen / dat zp hun kostelykste waren / gelijk ook de suiker / die
 zp in hadden / aan het kleinste van hun drie schepen zouden overgeven ; op
 dat

Gevecht
der Sine-
zen tegen
een schip
der Hollan-
ders,

dat het daar mee in de haven zou komen. Dit schip / dus geladen zijnde / meende ter haven in te zetten. Maar de Sinezen , onze vijanden / dit bemerkende / boeren terfont / met einigen van hun baartuigen / Gojas genoemd / en met noch twintig andere schuiten / die 30 boort konden roeien / daar een grote menigte volks in was / naar dit schip. Maar dewijl wy uit onze besitting hen niet genoeg konden toeschieten / zo maakten wy een kleine beuker op de strant / en brachten twee stukken geschuts daar op / met de welken wy den vijant meenden af te houden. Doch wy konden hen weinig schade aandoen. De twee andere schepen schoten ook met hun geschut onder de Sinezen , en deden drie van hun baartuigen zinken. Zy wilden echter niet afwijken ; maar zetten met geweld aan. De genen / die op dit een schip waren / in een getal van achttien menschen bestaande / kregen last van de Plaatsvoocht om de bzant in 't schip te steken / en zich met hun sloepen en boten wech te maken. Zo haast dezen aan d'een zijde van 't schip afklommen / klommen de vijanden van d'andere zijde op / en schepten water / om de bzant te blusfchen ; in hoegen / dat zy zich tot enige honderden daar in begaben. Maar toen de blam aan 't buffekruit quam / sprong het achterdeel van 't schip in de lucht. De genen / die in 't voorste van 't schip waren / meenden de goederen / die noch onbeschadigt waren / mee te nemen. Maar de blam / geduriglijk voortlopende / quam in de zellen / en in de mars / daar een kist vol hanggranaten / en andere buurwerken in stonden / die in bzant geraakten / en hen om d'oren sprongen ; in hoegen dat zy eindelijk het schip / met verlies van veel volks / moesten verlaten / 't welk / d' Eenhoorn genoemd zijnde / gantschelijk verbrandde. De twee andere schepen / van de welken 't een Gravelant genoemd was / wierden daar na van hun gehele bloot / omtrent in dertig Minuten bestaande / vervolgt. Onze schepen hadden goede wint / en schoten heftiglijk onder hen ; en 't een stuk volgde op 't ander. Dit duurde gehele twee uren lang : in hoegen dat d'onzen / geen pzerre kogels meer hebbende / sandelhout / en sampanhout namen / dat zo hard als pzer is / en het zelfde in stukken zaagden / en daar mee schoten. Zy quamen met hun junken rondom zo na aan deze schepen / dat zy hun geschutpoorten niet meer konden openen / maar daar deur moesten schieten. Zy moesten toen eindelijk deze twee schepen verlaten / die hun streek naar Japan namen ; dewijl de vijant hen te machtig was. En hoewel wy met geen oorlogschepen / of die weerbare soldaten op hebben / in Japan mogen komen / zo konden wy ons echter verontschuldigen ; vermits wy van de ree van Taijowan verdraben / en van de vijanden / de Sinezen , vervolgt werden / gelijk wy met de pijlen / die men rondom in 't schip liet steken / bewijzen konden. Wy waren dieshalven gedwongen een zekere haven te zoeken ; en om deze oorzaak wierd ons door de Keizer van Japan toegelaten daar zo lang te blijven / als wy begeerden.

dat in brant
gesteken
word.

Vlucht van
twee andere
schepen,

die naar Ja-
pan wijken.

ACHTSTE HOOFDDEEL.

Koxinia Koning der *Sinezen*; zijn legering. Wreetheit der *Sinezen* aan de gevangenen. De vesting *Zeelandia* opgeëischt. Antwoord van de Plaatsvoocht. De vesting heftiglijk beschoten. Verscheide uitvallen der belegerden. Een *Mandaryn* der *Sinezen* onthooft. Hun onkunde van de granaten.

Op de beertiende van *Bloeimaant* begaf de *Koning Koxinia* zich zelf / met zijn lijfwacht / naar 't wachthuis *Bokkenstal*, daar in hy zijn legerplaats nam / en daar hy zijn hutten / van rood scharlaken zijnde / dee nederlaan / en enige tijt met zijn drie *Mandaryns*, of *Veldoversten* / bleef. In deze dag quam een *Nederlander*, die hy de *Sinezen* gebangen / en met lijf wech geraakt was / by ons / en bracht aan ons bericht dat een machtig heit der vijanden zich overal in 't lant had begeben / met voornemen van d'invuonders / en ook de *Hollanders*, die zy binden zouden / onder hun gewelt te brengen. De genen / die zich niet gewilliglijk onder hen wilden begeben / wierden met grote smaat en elende daar toe gedwongen. Daar was ook een *Leeraar* des goddelijke Woorts / die hy de *Formosanen*, van de welken hy veel tot het *Chyristelyk* geloof gebzacht had / lief en waard was / gelijk ook enige andere *Hollanders*, die hy de *Formosanen* gebleven waren / bermits de zelfden hen hadden gebeden dat zy by hen zouden blijven / met toezegging dat zy hen niet zouden berlaten. Dezen wierden grutwelijk gemartelt / en gen op een pfselike wijze om 't leven gebzacht / en de voozgedachte *Predikant* lewendig aan 't kruis gehecht / terwyl d'andere *Chyristenen* / die groot in getal waren / met gebonde handen vooz hem moesten staan / en zijn elende aanzien. Hy bleef niet alleenlijk volstandig in zijn plicht / zelfs in zijn grootste elende / maar sprak ook d'omstanders met troostelyke woozden toe / en vermaande hen getrouwelijk om *Gods* eer / en hun welstant in d'aangenome *Gods* dienst volstandig te blijven / schoon zy / gelijk hy / elendtglyk gemartelt zouden worden. Deze *Predikant* leefde dus aan 't kruis tot aan de vijfde dag / in de welk hy met grote bezucht stozf.

Koxinia
Koning der
Sinezen.

Wreetheit
der *Sinezen*
aan de ge-
vangenen.

Kozis daar na wederd ook een schoolmeester jammerlijk omgebzacht / na dat zy zijn gemalin vooz zijn ogen hadden geschonden; gelijk zy aan anderen meer deden / en besonderlyk aan d'*Obersten* / dien zy de hoofden affloegen / en op palen staken / om aan anderen tot een voozbeeld te dienen.

Op de drieentwintigste van *Bloeimaant* / na de middag / quamen enige lieden uit des vijants leger / met een witte vaan. Onder dezen was ook de *Heer Predikant* *Hambbruch*, die van 't begin af van de vijanden gebangen was. De *Sinezen* zonden hem / als *Gezant* / met een briezef aan onse *Plaats* voocht in de besting *Taijowan*. D'inhout van de briezef was dat men / zo hy de besting obergaf / goet quartier en verdzach aan hem zou geben; en zo niet / dat hy oorzaak zou zijn van dat men 't jongste kind in de wieg niet zou bersehen. Dit verzoek wierd grantschelyk afgeslagen; en men schreef weer aan hen / dat men niets dan kruut en loot vooz hen had / en dat men getroost was om de plaats tot de leste druppel bloers toe te verdedigen. De *Predikant* *Hambbruch* moest dies halven weer met deze briezef betrekken / dewyl zijn ge-

Taijowan
opgeëischt.

Antwoort
daar op.

malin / en drie van zijn kinderen ook des vijants gebangenen waren / die hy niet wilde verlaten. Hy had mee twee dochters in de besting / van de welken d'een getrouwt / en d'ander noch blyster was ; en zy moesten hun oude vader met droefheit van hen zien gaan.

De vesting
heftiglijk
belchoten.

Terwijl de bziehen aan weerszijden gewisselt wierden / was het stilstant van wapenen. Maar zo haast de Koning de korte antwoort van onze Plaatsvoocht had bekomen / trok hy zijn gantsche macht te zamen / met boorneemen van in die zelfde nacht de besting te bestoemen. Zy boerden dieshalven hun groot krijgshet in de stat ; gelijk ook geschut / en krijgsvoorraat / met omtrent twintig schanskozben / die zy booz de huizen oprechtten / en met aarde buiden. Zy brachten toen de stukken daar achter / en begommen drie uren booz de koomst van de dag te schieten ; met boorneemen van een opening te maken eer de dag aanbrazt / om met des zelfs koomst de storm aan te bangen. Wy / dooz de helderheit van de vlam hun werk ziende / en overwegende waartoe hun bestaan strekte / hielden ons ook niet stil / maar schoten met onze stukken / van de welken wy dattig gebuikten / en daar mee op hun werk schieten konden. Dit geschiet duurde gehele vier uren. Zy deden grote schade aan de boorstweering / die zeer dunn was / en quetsten veel volk dooz het barsten der stenen. Toen de lichte dag deurbrazt / en wy hun werk konden zien / schoten wy zo heftiglijk op hen / dat zy booz een wijl tijts moesten ophouden / en niet by hun stukken konden komen / uit oorzaak van de genen / die daar rondom dootgeschoten lagen ; behalven dat ook enigen van hun schanskozben aan stukken geschoten wierden. Toen d'onzen dit zagen / waren 'er enigen / die aanboden een uitval te doen / om hun stukken te vernagelen ; 't welk van onze Plaatsvoocht toegestaan wierd. Men liet dieshalven zestig mannen buiten de muur afzakken / die terstont zich / achter de schanskozben / by de stukken begaven / en tegen hen schoten / terwijl anderen / met hamers en nagelen berzien / de laadgaten vol sloegen. De vijant schoot ondertusschen heftiglijk met pijlen uit de heilsters ; maar kon ons weinig schade aandoen : bewijl wy ons achter de schanskozben konden beschutten.

De vijanden
gedwongen
van schieten
op te
houden.

Hun
geschut
ver-
nagelt.

Toen wy alle ons buffekruit vershoten hadden / en geen onderstant kregen / moesten wy aftrikken. Wy namen alle hun vaantjes mee / die op de schanskozben stonden ; gelijk ook hun ander geweer. Terwijl wy dus te rug keerden / trokken zy ons na met enige bassen / die met schoot geladen waren / en daar mee zy tegen ons schoten / en veel quetsten ; behalven twee / die zy dootshoten. Wy / weer binnen de besting kluibende / wisten den hande Heer Plaatsvoocht vziendelijk ontfangen / die verou toonde van dat hy geen bystant aan ons gezonden had. Hy dee dieshalven terstont vragten / of 'er enige bywilligen waren / die noch eens wilden uitballen / om de stukken om te heren / en de genen / die zy meekrijgen konden / naar de besting te slepen. Men bond 'er terstont twee hondert / die zich hier toe aanboden / daar men hondert slaven / om de stukken te trekken / byboegde.

Weerkeering
der
uitvallers.

Wieuwe
uitval.

De vijanden hadden zich ondertusschen niet geschut wel berzien / dat zy in de boozste huizen hadden gebrazt / en daar mee zy in onze aanloop heftiglijk op ons schoten / enigen wonden / en ook enigen nedervelden. Zy quammen ons ook met enige benden van spiesdragers / en die jydmesen voeren /

te ge-

te geïmbet. Wy stelden ons van weerszijden dapperlijk ter weer tegen ma-
kander. Zy zouden / uit oorzak van hun grote macht / tegen onze kleine
hoop / ons ook haast geslagen hebben / zo men niet tot verscheide malen uit
de besting niet geschut daar onder had geschoten / en zo wel van d'onzen /
als van hun volk nedergevelt. Wy konden dieshalven niets doen / zo veel
't geschut aangaat / dewijl wy genoeg met de vijant hadden te doen / tegen
de welk wy gehele drie uren schermtusfelden.

Hestig
vecht.

Toen wy omtrent twintig mannen hadden verloren / en volgens het be-
vel van de Plaatsboocht niet langer darden blijven / staken wy alle hun
schanskozben in de bzant / en trokken een stuk geschuts mee. Enigen van
d'onzen namen ook gehele armen vol pijlen ; en dus begaven wy ons weder
naar de besting. De pijlen / die wy opgeraapt en meegenomen hadden /
dienden aan ons tot bzanthout / daar aan wy groot gebrek hadden. Tegen
d'abont wierden weer hondert van d'onzen uitgezonden / om 't geschut van
binnen te bergiftigen / die / na dat zy hun boozneemen verricht hadden / met
verlies van enigen onder hen / weerkeerden. Zy meenden in de volgende
nacht de stukken weer te gebruiken ; maar een daar af boyst met d'eerste
scheut ; en dieshalven bzachten zy alle d'anderen wech. Zy maakten in die
nacht vier beukerijen in alle de vier straten / en bzachten groter geschut daar
op / met het welk zy geduriglijk op de besting schoten.

Weerke-
ring.

Darde uit-
val.

't Geschut
vergiftigt.

De vesting
beschoten.

De Manderyn, of Oberste der Sinezzen, dien men bevolen had deze vesting
te bestozmen / en die tot noch toe niets had konnen uitrichten / werd op de
vijfentwintigste van Bloei maant / beneffens enigen van zijn kirjgsoversten /
booz zijn gehele Dzoim van kirjgslieden onthoofte.

Een Man-
daryn ont-
hoofte.

NEGENDE HOOFTDEEL.

Een gevange Hollander ontloopt, en komt in de vesting van *Taijowan*.
Zijn bericht van de nederlaag der *Sinezzen* op *Formosa* door d'inwoon-
ders. Een junk der *Sinezzen* gesprongen. De vijanden pogen 't Hol-
lantfch vaartuig in brant te steken. Schade door eige vuur. Dapper-
heit van enigen onzer ruiters. Schade door eige geschut. Ramp van
een junk, van *Batavia* gekomen. Slechte staat op *Taijowan*.

Op de negenentwintigste van de zelfde maant wierden de buurmortie-
ren te boozschijn gebzacht / daar mee wy begonnen met granaten en ste-
nen in hun wijken te schieten. D'eerste granaat / die geschoten wierd / viel
in de brede straat neer. De vijanden schoten in grote menigte op de zelfde
roe / wisten niet wat dit bediedde / en wilden de zelfde met water blusschen.
Maar de granaat / barstende / maakte een gruwelijke slag onder hen / daar
booz enigen gedoot / en enigen gewond wierden.

Onkunde
der Sine-
zen van de
granaten.

Op de darde van Zomermaant / des uchtens vzoeg / quam een Neder-
lander booz de besting. Wy had te voren in de besting Sikam onze trommel-
slager geweest / en was daar / neffens anderen / gebangen / en op hun janken
gezet. Wy had zich in de boozgaande nacht te water begeben / en quam / na
dat hy zeven uren in 't water geweest had / tot ons / daar hy in gelaten wierd.
Wy kregen veel kiindschap van hem / en onder anderen dat de vijanden en-
ge da-

Een gevan-
ge Hollan-
der koogte
in de ves-
ting.

De Sinezen pogen d'inwoonders van Formosa hen onderwerpen te maken.

Zy worden uitgestreken.

Gevange Hollanders vervolgt.

Een junk der vijanden gesprongen.

Poging der Sinezen om 't Hollantsch vaartuig in de brand te steken.

Schade, door eige vuur veroorzaakt.

ge dagen te horen met twee duizent mannen / en omtrent dertig gebange Hollanders, naar 't lant van de Kaizer naar 't zuiden / die zeventien doopen / 30 wel naar 't noozden als zuiden / op dit Cilant Formosa onder zijn gebied had / en zich tot aan die tijt een vziend der Hollanders had getoont / waren getrokken / zonder twijffel om te horen of hy onder hun gewelt zou willen buigen / of niet. D'inwoonders / des Kaizers onderdanen / betoonden zich in 't begin gantsch vziendelijch tegen hen / en gaben aan hen alles / dat zy begeerden. De Sinezen namen deze vziendelijchheit booz goet op / en wierden daar dooz tot zulk een zekerheit gebzacht / dat zy hun gewer ter zijden lagen / dewijl zy geen vijant meenden te hebben. De Kaizer maakte hier op een aanslag met de zijnen / om in een nacht de Sinezen onverwacht t'overvallen ; 't welk aan de gevange Hollanders bekent wierd gemaakt / op dat zy zich daar naar zouden regelen. Zy stelden in zekere nacht hun raatflag te werk / en doodden meer dan vijftien hondert van de Sinezen. D'anderen / die zich meenden te redden / en wech te raken / begaben zich in de suikerbelden / die / toen men zulks bemerkte / dooz des Kaizers bevel rondom aangestekten wierden : in boegen dat zy / te voorszijn komen moetende / ten meestendeel gedoot wierden / en dat weinig van hen met de blucht wechraakten. De Hollanders die by de Sinezen gebangen hadden geweest / trokken na dit gebecht deur des Kaizers lant naar Tamischwy , en / op drie mijlen daar by gekomen / wierden daar van de vijanden heftiglijch vervolgt : in boegen dat / terwijl zy deur een stroom trokken / in 't water aangetast / en acht van hen gedoot / en d'anderen ten meestendeel gewond wierden. De genen / die wech konden komen / quamen noch in de zelfde dag te Tamischwy by d'onzen. Wy verstonden ook uit de trommelslager / dat 'er / uit oorzaak van de lange regen / dte zes weken na malkander duurde / veel volks onder de Sinezen was gestorven.

Op de vijfde van Zomermaant / by nacht / hoorde wy een grote slag op 't water / naar Sikam. Des ochtens vernamen wy dat een van hun oozlogsjunken / met enige duizent ponden busselkruid / in de bzant geraakt / en gesprongen was.

Op de dertiende van de zelfde maant / in de nacht / maakten zy groot gedruis / met hun hoornen en spaelstuit / die zy gebruikten. Wy meenden dieshalven dat zy ten stoorn zouden komen / te meer dewijl wy in de boozgaande dag veel stoornladders hadden gezien. Zy maakten van einigen van hun junken bzantschepen / om daar mee onze grote sloepen en baartuigen / die booz de wallen van de besting aan anker lagen / in bzant te steken. Zy quamen met tien Champans, hun kleine schepen / beneffens enige bzanders / daar veel volks in was. Zo haast wy hen zagen / schoten wy uit vier bolwerken heftiglijch op hen ; in boegen dat 'er einigen van hun Champans zonken. Zy kreunden zich niet hier aan / maar poogden hun bzantschepen wel te besteden / en onze baartuigen aan te steken ; en zy / het zelfde volbzacht hebbende / keerden weerom : maar d'onzen bluschten de bzant.

Terwijl al 't volk in de besting in 't gelweer was / en wy een stoorn verwachtten / geraakte iemants bandelier onberziens in de bzant. Wy wierp dieshalven de zelfde van zich / en maakte dat daar dooz noch meer aangesteken wierd : want het geschut raakte los / en de kisten / daar de hardboezen en granaten / tot een getal van vijftig / die met de hant gewoopen wierden /

in

in waren/ geraakten ook in de bzant/ die dooz hun slag grote schade onder ons deden.

Op de zestiende van Zomermaant reden vijf van onze ruiters/ volgeng de gewoonte/ uit/ om een schildwacht levendig te bekommen. Toen zy niet verre van 't leger der vijanden waren/ zagen zy zich van dartig Sinesche ruiters/ die pilsen en bogen/ en ook zijdmessen boeren/ verbolgt; en toen zy meenden weerom te heren/ wierd hen de weg afgesneden/ te weten van ontrent hondert krijgslieden te voet/ die zich te voren in de ruigte hadden bezorgen. Deze vijf ruiters/ zich van achteren en voren dooz de vijanden bezet ziende/ sloegen 'er met grote dapperheit deur. Maar het paccr van d' een struikelde/ en wierd van hen omringt. De ruiter weerde echter zich mannelijk/ en/ zijn karabijn gelost hebbende/ sloeg daar mee/ tot dat hy/ veel wonden ontfangen hebbende/ zijn leven eindigde. De Koning Koxinia, bericht hier af hebbende/ dee deze berflege man/ als een dapper krijgshelt/ heerlijk begraven/ en deur zijn geheel leger 't geschut affchieten/ om hem/ schoon hy zijn vijant had geweest/ t'eren.

Dapperheit van enige ruiters.

Op de vijftintigste van de zelfde maant wilde onze konfapel een granaat schieten. Maar dewijl hy de mortier zwarelijk aan kon krijgen/ spzong de granaat/ toen hy naautwelijks een mans langte hoog was. Een bzoek hier af/ daar noch vuur aan was/ viel op een kasematfuk/ met nuigket hoegels geladen/ 't welk aanging/ en veel van d' onzen elendiglijk quette. De zelfde konfapel werd dooz een stuk geschuts/ met schzoot geladen/ wel op dartig plaatsen aan zijn lighaam gewond.

Schade door eige geschut.

Op de tiende van Hooimaant zagen wy een junk naar 't zuiden uit de zee komen/ die een Hollandsche vlag boerde/ en dooz een harde storm aan de strand van Baxemboy gedreven wierd. De Plaatsboocht zond terstont een sloep derwaarts/ om te zien wat vooz lieden dit waren. Men bevond hen Sinesche hooplieden te zijn/ die van Batavia quamen/ en veel gels meezachten. Dewijl hun junk ten hoogsten beschadigt was/ begaben zich enigen van hen in onze sloep/ met enige kisten met gelt/ die zy meekrijgen konden/ en daar af zy de helft tot berging aan d' onzen beloofden. Sommigen begaben zich tot vrouwen. Maar d' anderen/ om het gelt niet te verlaten/ gaven zich aan de vijant ober. Deze lieden waren twee maanden van Batavia onderweeg geweest/ en zeiden dat 'er een nieuwe Plaatsboocht ober Taijowan berkozen was/ die wel haast volgen zou.

Ramp aan een junk van Batavia overgekomen.

Op de vijftiende van de zelfde maant wierden wy tien vyzwilligen/ met een Sarjant/ by nacht uitgezonden/ om te zien of wy een van hun schildwachters konden bekommen. Toen wy halfweeg aan hun leger naar de Bokkenstal waren gekomen/ troffen wy drie van hun soldaten aan/ van de welken wy twee een strik om de hals wierpen/ op dat zy niet zouden roepen; anders hadden wy verraden geweest. De derde ontliet ons. Mit deze twee/ die wy meenam/ kregen wy/ dooz veel vijniging/ enig bericht/ daar op wy niet darden verroutwen; vermits zy lieber wilden sterben/ dan hun eige volk verraden.

Twee Sinez en gevangen, om bericht van hen te hebben.

Enige dagen daar na zagen wy een schip uit de zee komen. Men zond dieshalven in de naaste nacht een sloep derwaarts/ om te vernemen hoedanig een schip het was/ en om/ zo 't de nieuwe Plaatsboocht was/ aan hem bekent te maken hoe hy zich houden zou. Men bevond de zaak gelijk men gedacht had/ en dat zijn naam Kling was. Deze/ onze staat verstaan heb-

Verschijsning van een schip.

bende / begaf zich naar Japan , dewijl hy weinig weerbaar volk by zich had / en alleen was.

Onze vijant begon aan Baxenboy twee beukerijen te maken / om daar mee recht op de poozten der befting te fchieten / en ons van de plaats te berooven / daar wy onze doden begroeven / gelijk wy alle dagen doen moefften. Want wy hadden veel zieken onder ons / ja tot een getal van omtrent vier hondert / behalven de gequeften. Hun ziekte was ten deel fcheurbuik / en ten deel waterzucht / die hun oozproug hier uit hadden / dat wy een lange tijt zeer flegte fpijs en water hadden genuttigt / en geen verbarfching bekomen : in boegen dat wy weinig moeds hadden / zo wy geen ontzet kregen.

Slechte
ftaat op Ta-
jowan.

TIENDE HOOFTDEEL.

Verfchijning van een vloot , die door storm wechgedreven word , en weêr te voorfchijn koomt. Poging der *Hollanders* tot ontzet. Twee van hun fchepen qualijk gehandelt. Wreetheit der *Sinezzen*. Toeleg op *Sikam*, ook mislukt. De *Sinezzen* pogen de haven op *Taijowan* te stoppen. Tegenweer daar tegen. D'onzen op de viifchers Eilanden overvallen. Wreetheit der *Sinezzen* aan hen.

Koomt
van byftant,

Op de negende van Oogftmaant zagen wy een bloot van twaalf fchepen uit het zuiden ophoemen / die / gelijk wy verhoopten / onze byftant zou zijn ; 't welk ook zo was. Toen zy aan de zuider kee gekomen waren / en daar het anker hadden laten vallen / zonden zy een floep aan lant / daar uit wy verftonden dat zy tot onze byftant quamen / en van volk en boorzaat wel verzien waren / en dat hun Admiraal N. Gau genoemd was. Een half uur daar na quam zulk een dwardelwint uit het zuiden / dat zy genootzaak waren hun ankers af te kappen / en zich zo gezwindelyk / als zy konden / in zee te begeben ; daar zy zo verre wech gedreven wierden / dat wy niet een van hun fchepen konden zien. Wy wierden hier ober hartelyk bedroeft ; vermits wy zulk een heerlyke bloot booz ogen zagen / en zo gezwindelyk daar af berooft wierden. Het geen / dat ons noch meer bedroefde / was dat wy in de zelfde dag / tegen d'abont / onze vijanden moefften horen dat zy ons toeriepen dat een van deze fchepen gebroken / en aan ftrand gewoopen was / en dat zy enigen van 't fchepsvolk / 't welk zich zocht te bergen / hadden gekregen / en veel kundfchap uit hen bekomen.

die door
storm weêr
wechgedre-
ven word.

Dezelfde
byftant
koomt weêr
te voor-
fchijn.

Toeftel tot
aantafing
der vijan-
den.

Ma verloop van elf dagen zagen wy de vloot weêr aankomen / die zich onder tuffchen onder de *Picadores*, of *Viifchers* Eilanden onthouden / en van daar het bee / dat zy daar vonden / tot verquifking van onze zieken / meegezacht hadden. Toen zy aan lant gekomen waren / en hun krijgsboorzaat en lijftocht aan de wal hadden gebrecht / wierd alle toerufing gemaakt / om de vijant met geweld aan te taften. Men bebal dan dat vijf fchepen / met alle nootwendigheit herzien / in de haven achter de ftat zonden gaan leggen / om met hun gefchut langs de straten te fchieten : daar by dat enige boten en floepen / met hantgranaten en buurballen geladen / de junkien zonden aantaften. De fchepen begaven zich ter beftemde dag op de plaats / die men befpoken had ; maar behonden dat de straten oberzitt toegefchaut / en met ftukken bezet waren / en dat zy dies-

halven

halven niet met hun gesluit honden uitrijsten / maar in tegendeel hestighlyk van hen beschoten wierden ; en dieshalven wilden zy weer te rug keeren. Doch twee van hen bleven vast zitten / daar af het een Koukerken wierd genoemd / dat recht booz hun bankery vast raakte / en van de vijant zo sterk wierd beschoten / dat het meeste deel van 't volk gewond en beschaadigt wierd : in boegen dat zy geen kracht meer hadden om de stukken te handelen / en 't schip te bestieuen ; en de genen / die noch kracht hadden / sprongen in 't water / en zwommen naar de besting. Hoorts daar na sprong het achterdeel van 't schip in de lucht / berrmits de bzant in 't bussekrut geraakte / en 't boozste deel bleef noch boven water / daar op de genen / die 'er noch waren / zich meenden te bergen. Maar de bzant wierd hoe langer hoe groter / tot dat de zelfde volk aan de boechspriet quam / en zy erbarmelijck om hulp riepen. De vijanden boeren dieshalven derwaarts met enigen van hun Champans / namen de genen / die gewond waren / en wierpen hen in 't bzandende buur.

Twee schepen vast geraakt , worden deerlijk gehandelt.

't Ander schip / Kortheoef genoemd / bleef wat heerder af van hun beukerijen naar Baxenboy zitten. De Schipper van dit schip / en enige bootsgezellen namen de boot / deden een werpanker daar in / en gaven booz dat zy het zelfde zouden uitheengen / om het schip af te winden : maar zy quam niet weerom. D'anderen / die zwommen konden / begaben zich te water / om dus aan de wal te geraken. Daar bleven niet meer dan zes mannen in / en een Luutenant / de welken de gantsche nacht deur beel aansfoot dooz de bzantscheepen leden / tot dat zy / moede en mat geworden / besloten een van de bzantscheepen uit te blusschen / daar in te sprongen / en dus het schip te verlaten / en zich te bergen.

Wreethet der Sinezen.

Wat onze boten en sloepen aangaat / die onder des vijants junker boeren / met boozmeenen van hen in de bzant te steken. Zy wierden van de bijanden omringt / die ook twee sloepen / en een boot / met al 't volk / wechnamen. D'anderen deden hun best om de bzant met hantgranaten en buurballen te beschaadigen : maar de Sinezen wisten de zelfden / dooz een besondere gewintheit / met hun zeilen te vangten / en weer in onze vaartuigen te werpen ; in boegen dat d'onzen eindelijk / met verlies van heel volks / moesten aftrekken. In dit gebecht sneubelden van onze zijde ontrent drie hondert mannen / behalven de gequetsen. De doden / die in 't water tot de vijant overzeben / wierden schandelijck gehandelt / hun schandheit afbesneden / en hen de zelfde in de mont gesteken / en dus / de stroom af op 't water drijvende / naar ons gezonden. Nan enigen wierden hun hoofden afgehouden / en anderen op een andere wijze onmenschelijck gehandelt.

Hun list in de granaten af te keren. Afwijking der onzen.

Smaat, door de Sinezen de doden aangedaan.

Doozts / de genen / die te boren van de Sinezen gebangen waren / verstaande dat top de vijant op T ajowan in de stat / en ook hun schepen te water zouden aantasten / en verhopende dat top de verwinning zouden bekommen / bergaderden te zamen / (dewijl zy / schoon gebangen / noch byzheit hadden om te gaan daar 't hen belicfde) namen met list en geweld den Sinezen 't geweer af / en trokken met de wapenen booz Sikam , daar zy gebangen waren geworden / gelijk top verhaalt islben ; op hoop van dat zy daar / en top op T ajowan de verwinning zouden bekommen. Maar zy wierden in hun hoop van weersijden bedrogen ; dewijl top zo wel booz T ajowan , als zy booz Sikam geslagen / en zy alle gebangen / en d'een na d'ander gedoot wierden.

Toeleg op Sikam ook mislukt.

Dewijl top tot noch toe de vaart naar onze schepen by hadden gehad / daar dooz

De vijanden pogen de haven te stoppen.

Een brand-schip tegen hen toegelust.

De haven weêrgeopent.

Overlopers.

D'onzen op de Visschers Eilanden overvallen.

Wreetheit der Sinezzen.

door wy alles / dat wy behoeften / konden bekomen / zo poogden de vijanden ons daar af te beroven. Zp begaven zich dieshalven in de mont / of inbaart des havens met enigen van hun oorlogsjunkten. Wy / in tegendeel / maakten aan d' uiterste hoek van de strant een houtte jambas / met twee beukerijen / op de welken wy zwaar geschut brachten / daar mee wy langs 't water konden schieten. Onze lootsboot wierd ondertusschen met wonderlijk vuurwerk en buffekruit toegegrust / en daar ober een andere oberloop gemaakt / op de welk enige bootsgezellen waren / die wel konden zwemmen ; en die zich met deze lootsboot onder zeil begaven / onder schijn als of zp met geweld deur d' oorlogsjunkten der vijanden wilden heen brengen. Zp wierden dan van weerszijden aangetaft ; en zo veel Sinezzen , als 'er by konden komen / spzongen in 't schip. De matrozen / het vuur heimelijk aangesteken hebbende / spzongen buiten boort / en begaven zich tot zwemmen ; en de vijanden / die in groot getal over gesprongen waren / vloegen met het schip in de lucht. Zp wilden echter met hun junkten de plaats niet verlaten / tot dat wy eindelijk uit onzen nieu werk enigen van hun schepen in de gront schoten / en hen grote schade aandeeden ; daar door zp genootzaakit waren de deurbaart weer booz ons t' openen.

Een sarjant van ons / en drie soldaten liepen in deze tijt tot de vijanden over / en ontdekten aan hen hoe zp de Ronduit zouden beschieten.

In 't lest van Herfstmaant wierden drie schepen met boek en boorzaat toegelust / om naar de Pissadores, of Visschers Eilanden te varen / en van daar meer vee booz de zieken en gewonden te halen. Maar terwijl onze schepen derwaerts zeilden / hadden de vijanden zich op deze Eilanden versterkt / en hielden zich daar verborgen ; daar d'onzen niets af wisten. Zp gingen dieshalven in alle veiligheit uit de schepen aan land / d' een hier / en d' ander daar / zonder by mallander te blijven. Maar de vijanden / plings met grote benden tegen d'onzen komende / deden aan hen grote schade / sloegen veel van hen dood / en quetsen enigen. Zp bingen ook tien van hen in 't water / die zp gevangen en gebonden aan hun Koning naar Taijowan zonden. Zo haast dezen daar gekomen waren / wierd aan hen / door des Konings bevel / de neuzen en oren afgesneden / en de rechte hant afgehouden ; en dus wierden zp / met hun afgehoutte hant aan de hals gebonden / d' een na d' ander tot ons in de vesting gezonden. Onder deze tien was een Fransman, die van zijn lantsman / tot de vijant over gelopen / bekent wierd / de welk booz hem bad dat hp zijn hant zou mogen behouden ; 't welk hp verkreeg.

ELFDE HOOFDDEEL.

D'inwoonders van *Formosa* betonen zich vijanden van de *Hollanders*. Bericht van de stant der *Hollanders* op *Bimaba*. Gezantschap naar *Sina*, om bystant, door storm mislukt. Twee schepen, om verversching uitgezonden, van de *Sinezzen* aangetaft. Hun weêrkeering op *Taijowan*. De *Hollanders* verlaten een Ronduit, die met veel *Sinezzen* opvliegt. *Taijowan* aan de *Sinezzen* overgegeven. Vertrek van deze plaats, en koomst te *Batavia*. Straf aan de Plaatsvoocht van de vesting *Zeelandia* op *Taijowan*.

In deze tijt quam Kapitaïn Outshoorn, met zijn drie schepen / van 't Eiland *Lamey*, daar hp booz enige weken heen getrokken was. Hp had ook

booz 't Cilant Formosa, tegen ober Lamey gelegen / geweest / om te verneemen of d'inwoonders van dat getoest zich bijanden tegen ons zouden betonen. Hy zond een sloep / met enige soldaten / naar lant / met een bzief aan d'inwoonders / die omtrent een scheutweegs van de wal in grote menigte stonden. De geen / die de bzief bbracht / quam niet weerom; en dieshalben konden zy geen antwoort daar ober bekomen. Daar na bood een ander zijn dienst aan / die met d'inwoonders in hun taal kon spreken; bermits hy enige jaren te voren by hen schoolmeester had geweest. Deze meende dat hy van hen wel onthaalt / en als op de handen gedragen zou worden. Toen hy by hen quam / betoezen zy grote eer aan hem / maar na dat zy hem uitgehoort hadden / sloegen zy hem 't hooft af; en pder sneed van hem een stuk bleesch; in boegen dat zy na zijn doot hem volgens deze wijze op hun handen droegen.

Bewijs van vijantschap der inwoonders aan de Hollanders.

Hy bemerkte hier uit harelyk dat d'inwoonders onse vijanden waren / en berrok dieshalben van daar naar Taijowan booz de besting. Hy ontmoette ondertusschen een blot met drie Hollanders, die tot de Kapitaïn Outshoorn zeiden dat zy wel rachtig maanen sterk waren / dat zy van Bimaba quamen / daar zy zich lange tijt hadden onthouden / en dat zy al te voren een blot met drie mannen naar de schepen hadden gezonden / die niet weerom waren gekeert. Boozts / zy / hun slechte staat vertonende / zeiden dat zy dikwijls van de bijanden verbolgt wierden / en dat zy met geweld moesten deur slaan; 't welk groot gebrek van buffekruit en loot in hen verdoorzaakte. Men verzoegde hen dieshalben enigfins van deze boozraat / en stemde een dag / daar zy / na verloop van enige weken / vergaderen zouden / op dat men hen dan met een schip van daar halen zou. Zy voeren daar op weer boozt.

Bericht van de staat des Hollanders op Bimaba.

Op d'achtende van Wijnmaant wierd aan deze Kapitaïn Outshoorn be-
last met een galjoet en lootsboot / wel bemant zijnde / naar Baxenboy te va-
ren / en daar de beukerijen te verwoesten. Maar dewijl de bijanden bericht
hier af hadden / wierden d'onzen met geschut in vier boegen ontfangen / dat zy
met groot verlies moesten afrekken.

Vergeefliche poging van de vijant te verdrijven.

Boozts / bermits by ons overal te zwak behonden / om de vijant te verdrin-
gen / zo moesten wy elders hulp zoeken. Men zond dieshalben vijf schepen
naar de kust van Sina, om van daar een Gezant aan de Katzer te Pekin te
zenden. D'Admiraal Gou, die van Batavia tot onze bystant gekomen was /
voer zelf mee derwaarts. Hy nam met zich een kostelyk geschenk / om het
zelfde aan de Katzer der Tarraren, de grote Cham, te verteren / op hoop van
daar dooz te beter tot zijn begeerte te komen; 't welk was dat hy / met zijn
krijgsmacht / ons tegen de Sinezen, die ook zijn bijanden waren / helpen
zou. Maar dit boozneemen wierd dooz een harde storm / die zy op hun refs
derwaarts moesten witsaan / verhindert. Zy geraakten hier dooz van mal-
kander; en d'Admiraal / met twee andere schepen / die by hem waren ge-
bleven / en echter verre van hun streek geraakten / begaven zich naar Siam,
daar zy zich van noodduft verzoegden / en boozts naar Batavia zeilden.

Gezant-
schap naar
Sina mis-
lukt.

De twee andere schepen quamen lange tijt daarna weer booz Taijowan;
bermits zy d'andere drie niet op de kust van Sina, daar zy zich enigen dagen
hadden onthouden / hadden gebonden. Wy herdoren hier dooz de moed van
de verhoopte bystant; 't welk grote blijfchap in de vijanden ontfak / die dit
uit de maont der genter / de welken van ons tot hen overliepen / verstonden.
Zy betoonden weer grote blijt met hun werken te bozeren / en te verster-

ken; daar dooz 3p van de genen / die van ons tot hen oberliepen / aangedze-
ben wierden.

Twee sche-
pen tot ver-
varfching
uitgezond-
den.

D'onzen
van de Si-
nezen aan-
gerak.

In 't begin van Wintermaant wierd Kapitaïn Altorf met twee schepen / en vijftig gezonde menschen / en hondert zieken en gequetsen / naar 't Eilant Lamey gezonden / om zich daar met kokosneuten / en andere groene bzuichten en kruiden te verbarfschen. Toen wy daar aangekomen waren / begaf zich pder / begerig naar groene kruiden en bzuichten / aan de wal / en d'een zich hier / en d'ander daar heen; en dus verstrooiden wy van malkander. Enigen van hen bejegenden onberziens Sinezen, die hen verbolgden. Zp begaben zich dieshalben weer naar de plaats / dgar men aangekomen was / en berichtten dit aan de Kapitaïn / die terstont een sloep met volk / en een stuurman uitzond / om 't Eilant rondom te varen / en te zien of 3p aan frant geen Sinesche junken zouden binden. Zp / 't Eilant ombarende / bejegenden geen van dusdanige schepen; 't welk 3p den Kapitaïn boodschapten. Zp boeren dieshalben naar een zandige plaats / daar 3p konden landen / en die 3p te voren ook gemerkt hadden. Hier stonden veel kokosbomen / van de welken 3p enigen / om de neuten te bekomen / omshieuwen. Ondercuffchen quam een grote menigte van Sinezen, die wel gewapent waren / en zich meester van de sloep maakten / daar 3p de bzant in staken. Zp sloegen de stuurman / en twee boorsgezellen doot; en d'anderen spzongen in 't water. Enigen begaben zich deur 't bosch naar onze legerplaats. Zo haast wy zulks vernamen / wierd een sarjant met twintig mannen derwaarts gezonden. Wy vonden 'er noch vier van de Sinezen, de welken bezich waren met het pzerwerk van de sloep te vzeken. Wy schoten twee van hen onder de doet; en d'andere twee / de blucht kitzende / begaben zich in de klippen / in hun holen / daar op 3p met ladders moesten opklimmen: in boegen dat 3p / boben zijnde / de ladder mee ophaalden / en wy dieshalben niet by hen konden komen. Wy moefften dan weer naar onze legerplaats trekken.

Weerke-
ring op
Tajjowan.

Toen wy onze schepen met hout en kokosneuten hadden geladen / trokken wy tegen ober Formosa, daar wy de tachtig mannen / van de welken wy hier booz gesproken hebben / wechhaalden. Wy trokken van daar weer naar Tajjowan, daar wy in die tijt quamen / toen de vesting aan de Sinezen obergebeben wierd.

Vordering
der Sinezen
voor Tajjo-
wan.

De vijant had / tertwyl wy op deze tocht waren / achter de Ronduit booz eerst enige beukerijen gemaakt / en dooz de zelfden in deze Ronduit een opening om te stozmen geschoten / en by helder dag de stozmladders aangebzacht / met boozneemen van te stozmen. Maar d'onzen / van hantgranaten / buurballen / en andere buurwerken wel berzien zijnde / hadden zich zo wel berdedigt / dat 3p de vijant / met verlies van veel volks / afgeslagen hadden. Zp bingen dieshalben weer aan met schieten / om d'opening groter te maken: in boegen dat d'onzen / dit gewelt niet langer uitsaan konnende / van de Plaatsboocht bebel kregen van de Ronduit te berlaten / en een bzandend lont in de buffekruitkelder te leggen / daar noch enige vaten met buffekruit waren. Zp begaben zich hier op naar de vesting Zeelandia. De Sinezen, geen tegenstant meer bemerkende / liepen in grote menigte daar binnen / met boozneemen van enige roof te bekomen. Maar toen de kool van 't lont aan 't buffekruit quam / spzong de Ronduit / en al 't volk / dat 'er in was / met een harde slag in de lucht. Zp riepen dieshalben d'onzen toe / dat wy niet naar

D'onzen
verlaten ze-
kere Ron-
duit, die
met veel
Sinezen
springt,

krijgsgebruik / maar als moordenaars met hen gehandelt had den / en dat zy dieshalven besloten hadden met alle hun macht de besting zelve te bestormen / en zelfs niet het hint in des moeders ligchaam te verschonen.

Zy maakten dan ter plaats / daar de Konduit geweest had / noch een beu-
kerp / en brachten daar op enige stukken geschuts / die zesendertig ponden
pzer schoten / met de welken zy tusschen 't boltwerk Amsterdam en Gelder-
lant, daar de wallen op 't zwakste waren / een opening maakten. D'onzen kon-
den hier niets tegen doen / berruims zy geen meer hout / noch enige andere
middelen hadden. Zy besloten dan tot de leste man toe te verhoen; en de be-
velhebbers bonden ook goet / dewijl 'er geen verlossing te verhoen was / een
uitbal te doen / en lieber in de strijt tegen de vijant edelmoediglijk te sterben.
Doch onze Plaatsvoocht wilde dit niet toelaten / maar besloot / indien het
mogelijk was / met de vijant te verdragen. Wy zond daar op een afgebaer-
digde uit / die terstont verhoort / en met toezegging van verdrach te maken
weeron gezonden wierd. Men zond dan twee van de Raat uit / N. van Ype-
ren, en Harthouwer genoemd; daar tegen zy weer twee van hun Obersten bin-
nen schikten. Hier op wierd de tiende van Spzokhelmaant / in 't zestienhond-
dert twee en zestigste jaar / 't verdrach gesloten / te weten op deze voorwaarden /
dat d'onzen / die noch omtrent negen hondert / zo gezonden / als zieken / sterk
waren / met volle geweer / en bliegende vaandelen zouden uittrekken; doch
dat zy alle goederen in de besting laten / en de zelfde aan hen overleveren / en
daar beneffens al 't geschut afschieten zouden; berruims zy vreesden dat d'on-
zen het zelfde bergiftigt hadden. Dit verdrach wierd dus gehouden / en d'on-
zen daar na naar de schepen geboert / daar wy noch enige dagen bleven / tot
dat alles / volgens het verdrach / aan hen overgelevert zou zijn. Hier na wierd
een van onze schepen naar de kust van Sina, naar Kantam; gezonden / om de
gevangne Plaatsvoocht van Sikam van daar te halen. Maar wy / met d'obe-
rige schepen / namen onze strek naar Batavia.

Toen wy de besting Zeelandia op Taijowan aan de Sinezen overgege-
ven hadden / zeilden wy van daar / en quamen in de zelfde dag noch booz de
stroom Panfoy, daar wy 't anker lieten vallen / met boozneemen van hier on-
ze baten met water te vullen. Maar toen de boot drie / of vier malen heen en
weer gebaren had / oberbief ons de nacht / en zulk een harde zuidewint / dat
wy alle onze ankers moesten afschappen / om van land te geraken / dewijl wy
naby met onze sluit / Loenen genoemd / gestrand waren: want wy waren
alree in de barning / en zo na aan de wal / dat men met een tou daar op kon
werpen. Maar God de Heer hielp ons het schip booz een zonderlinge ge-
zwijnheit wenden; en dus geraakten wy van daar. Wy wroozven dus de
gantche nacht deur in een schijtelijke storm / en zagen in de volgende dag
geen andere schepen. Wy geraakten machtig booz met deze storm / die zeer
dienstig booz ons was / en gehele zeven dagen duurde / in de welken wy een
grote weg zeilden. Wy waren op onz schip twee hondert en vijftig sterk / er
niet wel van boozraat bezogt: in voegen dat de spijs en drank ons dage-
lijks schaarsseijlk toegemeten wierd. Toen wy de kust van Siam naderden /
zagen wy een van onze schepen / dat boozraan by ons bleef.

Op 't einde van Spzokhelmaant quamen wy booz Pulo Demon, daar wy
weder 't anker lieten vallen / om ons weer met barsch water te verzien. Wy
hochten daar ook van d'inwoonders veeldehande brachten. Doch zy wil-

Zeelandia
heftiglijk
beschoten.

Besluit der
belegerden.

Voorwen-
ding van
verdrach.

1662.

Overgeving
van de ves-
ting op Tai-
jowan.

Verruk-
van Taijow-
wan.

Zwaarf
storm.

Roomk
aan Pulo
Demon.

Inwoon-
ders. den van ons geen ander gelt / dan Spaansche Realen / hebben / daar af wy niet wel bezien waren. Wy ruilden dieshalven tegen lijnwaat. Deze inwoonders zijn Malajers, die veel van 't Mahometaansch geloof hebben / en snedig baartuig maken / met het welk zy hun vruchten aan de schepen brengen / die zy / gezamentlijk met het baartuig / verkopen ; en daar na zwemmen zy aan land.

Bejegening van een tweede schip. Toen wy hier zes dagen geweest hadden / vertrokken wy van daar / en quamen op d'achtende van Tentemaant in de Straat Banda, daar wy een van onze schepen bonden / Naerden genoemd / dat op de gront zat / doch zonderling geen noot had / en dat in de zelfde nacht / met het wassende water / weer losraakte. Wy dzeben daar na een lange tijt in grote hitte en stilte ; en dieshalven werd onz water / dat wy schaarffelijk hadden / noch meer vermindert ; vermits de Schipper booz een lange stilte vreesde.

Zware stormen. Op de drieëntwintigste zagen wy de Duizent Eilanden. Wy kregen een goede wint / en hadden deurgaans tegen de nacht schrikkelijke donder / en harde Trabaden / die in deze gewesten het geheel jaar deur bespeurt worden.

Koomst te Batavia. Op d'achtentwintigste van de zelfde maant quamen wy gelukkiglijk booz Batavia, daar Frederyk Kojet, die Plaatsboocht op Tajowan had geweest / drie dagen booz ons niet zijn schepen aangekomen was. Hy wierd terstont / met zijn Raden / in hechtenis genomen ; en men zond een abdyjsacht naar Holland, om dit aan de Heren van de Maatschappij bekend te maken. Deze Plaatsboocht / meer dan drie jaren in gebangenis geweest hebbende / wierd ter doot berwezen / schoon hy noch genade bequam. Doch tot bewijs van dat hy de doot verdient had / wierd hem by openbare uitboering van 't gerecht / booz de beul het zwaart ober 't hooft heen gezwaait ; en men bande hem booz alle zijn leven / als een gebangen / op 't Eiland Roëgin.

Schepen uitgezonden om op de Sinezen te kruisfen. In 't begin van Bloetmaant vertrokken van Batavia zes schepen / daar vijf hondert soldaten in waren / weer naar Tajowan, om daar te kruisfen / en te zien of men enige Sinesche junken / die van Tajowan naar Sina, of Japan varen / kon bejegenen. D'Admiraal van deze vloot was N. Bort, bobengewone Raat van Indiën.

TWAALFDE HOOFTDEEL.

Vertrek van Batavia tegen enig vreemt volk op Java. Groot ongemak van muggen, en gevaar van wilde beesten. Een man van een Tijger wechgenomen. Grote kommor. Schrikkelijke wildernis. Koomst by dit volk, die d'onzen vriendelijk ontfangen, en zich onderstellen. Weërkeering te Batavia.

Vertrek van onze Reiziger uit Batavia.

In deze tijt werd op Batavia aan de Generaal bekend gemaakt dat op dit Eiland Java, westwaarts aan / onder 't Rijk van Jakatra, zich enige vreemde volken onthielden / en daar het land houden. Men zond dieshalven een afgebaerdigde derwaarts / die een vaandijg was / en met hen in hun taal spzeken kon. Wy wierden met onze twaalf soldaten / vier matrozen / en vier Javanen in zijn gezelschap gezonden. Wy boeren op de twaalfde van Bloetmaant met twee baartuigen van Batavia af / en quamen in die zelfde abont in

in de bloet Magassi, daar wy zeer kommerlyk de stroom moesten op baren /
 eer wy aan lant konden komen; vermits het daar aan beide de zijden in vier
 boegen onder water lag / dat wy niets anders / dan de bomen zagen. Zo
 heeft de zon onderging / wierden wy van de Muskiten geplaagt: dit is zeker
 nacht van kleine bliegen / den muggen gelijk. Zy hebben echter lange bloten /
 en zijn van natuur bergstig: want als zy iemand steken / zwelven bloet de
 plaats / daar men gesteken is. Zy waren hier in zo grote menigte / dat wy
 hen niet konden afweeren. Wy moesten deshalven een wakkerere dronk en
 roes van Brak / die wy by ons hadden / drincken / op dat wy de smart niet
 zouden gevoelen. Maar des uchtens waren wy aan onz aangezicht / handen
 en boeten gantschelyk bloedig en gezwollen. Deze Muskiten konnen niet
 anders / dan met vuur en rook / verzeven worden.

Ongemak
 van mug-
 gen.

Ma dat wy twee dagen en een nacht de bloet met grote moeite en kommer
 opgebaren waren / quamen wy in de volgende nacht aan een plaats in deze
 bloet / die gelijk een Silant was / van bomen en andere ruigte te samen ge-
 zeben. Wy meenden hier op onze legerste te maken / en een weinig te sla-
 pen / en dus van de tijgers zeker te zijn. Maar terwijl wy / ontrent de
 middernacht / alle stiepen / behalven een schiltwacht / deelde het lant / daar
 wy op waren / zich van stuk tot stuk van malkander. De schiltwacht / dit
 gewaar wordende / maakte ons wakker; en wy hadden naauwelijks tij om
 in onze baartuigen te komen / en ons naar het naaste lant te begeven; zo
 wierd die plaats / daar wy op waren gescheurt / en van malkander gereten.
 Bewijl wy in deze twee dagen en nachten regen hadden / en van de Muski-
 ten gruwelyk geplaagt wierden / en grotelyk booz de tijgers en andere wil-
 de dieren moesten vrezen / deden wy onz uitterste best om vuur te krijgen;
 't welk wy eindelijk met grote moeite beguamen / vermits wy geen doog
 hout konden vinden. Wy zetten ons rontom 't vuur / met het geweer in de
 hant / en stelden twee schiltwachten uit / d'een een van onse soldaten / en
 d'ander een Javaan, die van een tijger in de bolle spzong gegrepen / en wech-
 gedragen werd. Doch toen wy enige schoten hadden gedaan / liet de tijger
 hem weer vallen / maar dodelyk gewond. In de zelfde nacht zagen wy meer
 tijgers / die wy dooz onz geschiet van ons afzreben.

Gevaar.

Gevaar
 van tijgers,
 die een
 man wech-
 noemen.

Op de derde dag begaven wy ons weer in de bloet / en boeren de zelfde de
 gehele dag lang op. Wy zagen aan weerszijden van 't lant veel tijgers / en
 rhynoceros / die daar aan de stroom quamen / om te drincken / of om hun
 hoefsel te binden. Maar in 't water zagen wy enige krokodillen. Tegen
 d'abont quamen wy aan een strand / daar wy een bequame plaats bonden /
 om rontom ons vuur te maken. Wy bleven hier de gehele nacht / in de welk
 wy grote regen hadden. Des uchtens / toen wy / uit oorzaak van de harde
 stroom / niet wijder op konden komen / spzongen wy in de bloet / en stonden
 tot aan de middel in 't water / om dus onse baartuigen boozt te trekken.
 Doch bewijl dit water / 't welk uit de bergen quam / vol van zwavel en steen-
 zout was / zo beet het ons de hant open. Wy begaben ons deshalven aan
 lant / en zonden onse baartuigen / met een gezont man / en de gequeste Ja-
 vaan, weer de bloet af. Doch wy keerden ons landewaart in / en namen
 onse lijflicht / die zeer weinig was / met ons uit de baartuigen. Onz hoot /
 bishuit zijnde / was dooz de regen gantsch nat geworden: in boegen dat wy
 het zelfde niet meer meedzagen konden / maar wechwerpen moesten.

De vaartui-
 gen weërom
 gezonden.

Grote
 kommer.

Gruwelijke
wildernis.

Wp bonden ondertuffchen noch weg / noch voetpad / noch enig teken / daar uit wy bemerken konden dat hier menschen hadden geweest. Wp gingen echter geduriglijk boozt / te weten deur een bosch / dat gantsch woest en woest / en met rottingsriet / dat van dooznen als omblochren is / bewassen was / daar wy / dewijl wy blootsvoet gingen / met grote pijn en ongemak moesten deurboren. Wp gingen dus tot aan d'achste dag boozt / en zagen noch geen uitgang in 't bosch ; en onze levensmiddelen waren ook bijna opgeëten ; 't welk ons gantschelyk ongeduldig maakte. Maar onze baandzig zeide tot ons dat wy noch die dag zouden voortgaan / en dat wy / zo wy op de middag geen uitschoonst zagen / weerom keren zouden. Wp zond dies halven een Javaan boozt uit / met een snappaan / en bebal aan hem dat hy schietten / of huur maken zou / zo hy enig merkteken van menschen bespeurde. Wp volgden hem hoort op de hieken / en zagen in dit wilde en woeste bosch malkander bedooft aan ; berruys wy geen meer lijfsocht hadden. Tegen de middag zagen wy een rook boozt ons opgaan / daar wy met grote bzeucht naar toe gingen. Wp bonden hoort hier aan ook d'uitgezonde Javaan , die ons een weg aantoes / de welk van de berg naar de bloet strekte / en van menschen betreden was. Wp volgden deze weg / en quamen omtrent een half uur daar na aan de plaats / die wy zochten.

Ontfanging
van onze
Reiziger,
en van de
zijnen.

Toen de lieden van deze plaats ons zagen / en niet wisten waarom wy daar gekomen waren / bzaagden zy ons / uit bebel van hun Obersten / van waar wy quamen / en wat onze begeerte was. Onze baandzig verzocht hier op twee dagen rust / en levensmiddelen ; en dan zou hy aan hen zijn begeerte openbaren : 't welk aan hem toegestaan wierd. D'inwoonders van deze plaats boerden ons alle in een groot huys / 't welk dooz 't bebel van hun Oberigheid rontom met weerbaar volk bezet wierd : in boegen dat wy niet wisten of wy in de handen der vijanden / of vrienden waren : doch wy verhoopten het beste ; dewijl zy gekookte hoenders en rijst tot ons bzaachten.

Voorstel
van d'over-
ste van het
gezant-
schap.

Antwoort
der in-
woonders.

Zy berieden zich ondertuffchen met malkander / riepen onze baandzig / en bzaagden hem wat hy begeerde. Wp antwoorde aan hen dat hy van de Generaal op Batavia uitgezonden was / om te vernemen wat volk zy waren / en of zy / als onderdanen / de Maatschappij wilden erkennen. Zy antwoorden hier op met zeer grote eerbiedigheid / ja / en zelden daar beneffens dat zy onder de Kaizer van Japara behoorden ; doch dat zy / om de voortreffelykheit van 't lant / 't welk onbewoont was / en nu van hen gebout wierd / derwaarts waren gekomen / om het te bewonen / en te beplanten / en dat zy 'er alree meer dan een jaar hadden geweest. Zy bsegden 'er by / dat zy daar alree wel hondert huizen hadden gebout / bomen geplamt / en ook rijst / sukker / enz. hadden gezaait ; dat 'er wilde schone Sursak , Trium , Manges , Binang , kokosheuten / en Sageweerbomen in grote oberbloet waren.

Bewijs van
vriendschap
der in-
woonders.

Deze lieden bewezen grote vrientschap aan ons / en gaben ons een jonge os / die wy slachtten / en daar af wy 't bleesch zoutten en rookten / met boozneemen van het op de reis mee te nemen. Maar dewijl wy 't by nacht bloot onder de hemel lieten / quam omtrent ter middernacht een rijger / die 't meeste deel daar af wech nam : en toen wy dit bemerkten / schoten wy een schent / op hoop dat hy daar af verschrikken / en 't bleesch laten vallen zou : maer bergeefs. Wp bonden echter noch enige wefnige stakken.

Toen wy onze zaken verricht hadden / begaben wy ons weer op de reis naar

naar Batavia. Zp gaben ons een man mee / die ons de weg zou wijzen. Te- wekker- ring.
 gen d'abont quamen wy by een huis / dat aan een beek stond / en daar zeven
 huisgezinnen in waren. Deze lieben verschikten van onze koomst / en wil-
 den ons zwarelijk in laten. Zp gaben aan ons booz onz gelt twee hoenderen/
 en een weinig rijs / en maakten een buur / daar wy de gehele nacht by zaten /
 om ons te dzogen ; bermits het die gantsche dag geregeet had. In de vol- Koomst re
Batavia.
 gende uchtent zeer vzoeg begaben wy ons weer op de weg / en quamen om-
 trent op de middag weer te Batavia , na dat wy dactien dagen op de reis had-
 den geweest. Toen wy weer tot stilte en rust waren gekomen / wierden wy
 alle / die op de reis geweest hadden / doot krank / uit oorzaak van de ge-
 durige regen / en ongezonde lucht des lants ; doch korts daar na wierden
 wy weer gezont.

DARTIENDE HOOFDDEEL.

Koilang en Kranganor den Portugezen afgewonnen. Schepen uitgezonden om Kochin te belegeren. Onze Reiziger met versterking derwaarts gezonden. De stat besloten. Landing der Hollanders, en vlucht der Portugezen. Kochin beschoten. Gevaar van een schip der Hollanders. Hefstig gevecht om aan de wal te komen. Dubbelde overloper gestraft. Verscheide plaatsen voor Kochin ingenomen. De stat geeft zich aan de Hollanders over, beschrijving daar af.

Terwijl wy op onze reis waren / quam d'Admiraal Ryklof van Guns
 aan Batavia met enige schepen / die van de Malabarische kust quamen.
 Hy had in de verlede zomer daar twee steden den Portugezen afgewonnen / Koilang en
Kranganor
den Portu-
gezen afge-
wonnen.
 te weten Koilang en Kranganor , en de darde / te weten Kochin , beleegt / daar
 hy echter had moeten afwijken ; dewyl 't ongestuimig weer boorzhanden
 was / in welke tijt daar geen schepen konnen duren / uit oorzaak van de win-
 den / en andere ongestuimigheden. Zp hadden veel volks booz de stat ver-
 loren / en daar by Pieter Was , hun boozgaande Wachtmeester. Zp bezetten
 diesshalven de twee veroverde steden met volk / berlieten de belegerde stat / en
 begaben sich naar Batavia , op hoop van tegen de volgende zomer meer
 krijgslieden te bekomen.

Toen men dit bericht had bekomen / wierden drie hondert mannen / onder
 't beleit van N. Goesgen , met drie schepen / naar de stat Kranganor , op de Schepen
uitgezonden ,
om
Kochin te
belegeren.
 kust van Malabara , afgebaerdigt. Aan deze Goesgen wierd bevolen dat hy /
 zo haast de gelegenheit het toeliet / met de krijgslieden / die alree te Kranga-
 mor in bezetting lagen / weer booz de stat Kochin zou reekken / en zich daar
 begraven / tot dat hy onderstant zou bekomen.

Op de twaalfde van Oogstmaant wierd aan twaalf hondert mannen / met Verster-
king, en
daar onder
onze Reizi-
ger.
 hun bebelhebbers / onder 't beleit van Jakob Hutser , eertijds Plaatsboocht
 in Amboina , belast zichte sloop te begeben. Op de vijftiende van de zelfde
 maant betrokken wy van Batavia , met veertien schepen / en quamen d'ach-
 tiende aan 't Eiland Krakatau , 't uitterste aan de Straat Sunda ; op dat pder
 schip zich daar met water en bzanthout tot de reis zou verzien. Twee dagen
 daar

daar na / te weten de twintigste van de zelfde maant / vertrokken wy van daar / en namen onze streek naar Kochin.

Toen wy buiten de Straat Sunda waren / zetten wy onze streek westzuidwest aan / en zeilden een wijl tijds boozspoediglijk boozt / behalven dat wy onder Sumatra veel onweer hadden ; gelyk dat daar zeer gemeen is. Daar na namen wy onze streek byna west / en boeren dus een lange tijt boozt / om de Portugezen , die uit Portugal naar Goa koinen / t'onderscheppen / en tegen hen te bechten. Wy bejegenden echter geen / en stelden dieshalven onze streek noozt aan / en koost daar na oostelijker. Wy zeilden dus boozt / en zagen / na verloop van twee maanden / het lant van Malabara , tusschen Goa en Kananor. Wy begaben ons dieshalven naar de wal / en quamen twee dagen daar na boozt Kranganor , en van daar by onze andere schepen boozt Kochin.

Koomst
voort Kochin.

Belegering
van deze
plaats.

Wy / hier aan lant gekomen / behonden dat de Kommandeur Goesgen , met zijn volk / zich alreze beschansst had. In de nacht wierden enige sloepen en andere baartuigen / wel gewapent en bemant zijnde / in de mont van de bloet gezonden / om daar boozt boozterst den Portugezen hun in- en uitbaart te water te benemen.

Tegenweer
der Portu-
ezen.

Op de vijftiutwintigste van Wijnmaant begaben wy ons weer te scheep / met de meeste macht van 't volk / en zeilden tot op een uur na aan d'andere zijde van de stat. De Portugezen , die ziende / maakten schanssen en loopgraven aan de strant. Zo haast de dag aangquam / begaben wy ons in sloepen en baartuigen / tot diecendwintig in 't getal / die pder twee belststukken boerden ; en wy boeren dus op een rijg naar lant. De Portugezen , heftiglijk uit hun beschanssing schievende / quersten veel van d'onzen / en dwongen ons met geweld op 't lant aan te zetten / schoon wy / uit oorzaak van de barning aan de wal / daar zwaarlijk konden aankomen. D'eerste / die aan lant spzong / was een Amboinees , met een schilt en zwaert in de hant / die wy terstont volgden. Wy geraakten dus d'een na d'ander aan lant / daar wy een hard gevecht moesten uitstaan ; dewijl wy gantschelijk bloot / en de Portugezen in hun beschanssing beschut stonden. Wy zetten echter toe aan d'een zijde / daar ten meestendeel Neiros of Malabaren waren / en na dat wy enigen der boozsten gedoot hadden / begaben d'anderen zich op de blucht. De Portugezen , zien- de dat de genen / op de welken zy hun grootste vertrouwen stelden / de blucht namen / begaben zich ook naar de stat. Wy joegen hen uit alle macht na / sloegen verscheiden van hen doot / en bingen enigen.

Landing
der Hollan-
ders.

Vlucht der
Portuge-
zen.

Tegen de middag begaben wy ons / uit oorzaak van de grote hitte / onder de kokosbomen / die daar rondom stonden. Hier stond ook een Portugesche kerk / S. Jago genoemd / daar wy ons met de jonge kokosneuten verbarsteten. Tegen d'abont bzaken wy op / en trokken tot op de scheut van een grof geschut boozt de stat / daar zy ons terstont / tot onze welkoomst / met enige koegels 't van geschut verkeerden / doch zonder ons te beschadigen. Hier was een kerk / en daar by een klooster van S. Jan , die zy beids / uit oorzaak van onze koomst / verlieten / en in de blam staken. Wy leschten echter de bzant / en onze Admiraal nam daar sedert zijn verblijf. Wy hielden goede wacht in deze nacht / vermits wy meer boozt de bzant van buiten / dan boozt de geen / die 'in de stat was / te vzezen hadden. In deze nacht wierden enige schiltwachten verloren / zonder dat iemand wist waar zy gebleven waren. Maar

Schiltwach-
ten verlo-
ren.

des uchtens vonden wy de lichamen zonder hooft in 't bosch leggen. Sedert maakten wy ons rondom met paalwerk beilig.

In de volgende dag trok onze Wachmeeſter / Pieter du Pont genoemt / met drie benden volks naar de Pagode des Konings van Kochin, 't welk een tempel der Malabaren, en daar rondom een beſting is. Toen zy daar quamen / berſieten de krijgſlieden des Konings van Porka de beſting / ſchoon zy de zelfde zouden bewaren; en dieſhalven wierd zy van d'onzen bezet.

EenWachtmeester naar de Koning van Kochin gezonden.

Rondom de ſtat ſtonden veel ſchoone woningen / en beelderhande bomen / en voornamelyk kokosbomen / die wy zeer bequameſyk tot paalwerk konden gebruyken.

Op de zestiende van Slachmaant maakten wy aan de zuidzijde der ſtat een beukerp / die wy met dubbelt paalwerk verſterkten / 't welk wy met zant velden. Terwijl wy in 't pberigſte van onze arbeit waren / deden de Portugezen onbooziens een uitval. Onze verlore ſchiltwachſten / ſien vernemende / maakten terſtont gebzuys. Wy grepen dieſhalven zo ſpoedig / als mogelyk was / de wapenen aan. Maar dewyl d'onzen ten meefftendeel met de boozgenome arbeit bezich waren / en niet tijts genoeg hadden om hun muſketten te grijpen / gebruykten zy hun ſchoppen en ſpaden / die zy in handen hadden / en weerden zich daar mee / tot dat wy hen weer te rug dreeben / zonder dat wy wiſten hoe ſterk zy waren. In deze nacht maakten wy onze beukerp noch vaerdig / en brachten drie halve kartouwen / en drie kleine ſtukken daar op / en begonnen daar mee in de koomſt van de dag tegen de ſtat te ſchieten. Deze beukerp wierd Papenbril genoemt.

Onverzien uitval der Portugezen.

De ſtat Kochin beſchoten.

Op de derde van Wintermaant quamen de Portugezen by nacht nit de ſtat / met enige vaandelen volks / naar de kerk S. Thomé, daar onze meeffte macht zich vergadert had. Zy quamen wel aan; maar konden niet veel uirrichten / behalven dat zy enigen van onze boozſte wachſten onder de voet ſchoten.

Toen wy dag en nacht bezich waren om onz boozgenome werk te verbozderen / en zy echter ons grote ſchade aandeeden / verzagen wy ons met vuur moztieren / daar uit wy geduriglyk met granaten en ſtenen ſchoten. Wy wierden hier dooz grotelyks bebrzyd; bermits zy genoeg te doen hadden om te zien waar de ſtenen en granaten vielen.

Op de vijfde van de zelfde maant quam een Hollander uit de ſtat tot ons over / die in 't boozgaande jaar in de zelfde belegering had geweeſt / en tot de ſtebelingen overgelopen was. Toen hy vergiffenis van de Generaal had bekomen / openbaarde hy veel dingen aan ons / en onder anderen dat zy hun meeffte liſtocht van d'andere zijde des ſtrooms / Anſikomale genoemt / kregen / die hen van de Koning Porka, en van de Dozſt Kotorm toegezonden wferd. Onze Admiraal bebal dieſhalven dat enige baartuigen met volk / en alderhande boozraat verzien / en twee Kalekutische ſchepen de ſtroom zouden bezet houden. Deze ſchepen / zwaar geſchut op hebbende / moeſten langs de zee naar deze ſtroom varen / daar de baartuigen / die alree in de ſtroom booz de Pagode waren / deze twee ſchepen verwachttten. Toen dezen booz de ſtroom quamen / zelde 't een deur / en 't ander / daar ik in was / bleef op een zantplaat vaſt zitten / omtrent een muſkietſcheut van de ſtat af. De Portugezen, dit by heldere manesſchijn aanschouwende / ſchoten heftiglyk op ons met muſketten en grof geſchut / tot dat wy deur 't waſſen van 't water weer

Overkoomt van een Overloper, en zijn bericht.

Gevaar van een ſchip der Hollanders.

af geraakten / en boortzeilen konden / na dat 3p alree tienschoten deur ons schip hadden gedaan / veel gewond / en onze stuurman / de quartiermeester / en kopporaal / vier soldaten / en vijf bootsgezellen doot geschoten.

Toen wy booz de Pagode quamen / daar d'ander baartuigen / die alle baerdig waren / ons met verlangen verwachten / zijn wy gezamenlijk / te weten zes baandelen soldaten / onder 't beleit van Kapitein de Roer, ober de bloet gebaren / met boozneemen om de bijant van zijn baartuigen / die aan 't vaste lant van Angkomale lagen / en van daar met alderhande boozraat en lijfrocht naar de stat voeren / te beroben / en de zelfden te verbzanden en vernielen.

N:ftig ge-
vecht om
aan de wal
te komen.

Zo haast de dag aanbraz / en wy byna aan de wal waren / bejegende de bijant ons heftiglijk met schieten uit hun belstukken en bassen; behalven dat 'er noch een grote menigte van krijgslieden aan strant stond / die met musketten geweldiglich tegen ons schoot. Onze Kapitein beval dieshalven dat pder baartuig zijn best zou doen om aan lant te komen / hoewel hy 'er geen last toe had. Maar dewijl hy in de boozgaande dag eerst tot Kapitein ober ons gestelt was / meende hy booz d'eerste maal eer en verwinning te bekomen. De twee boozste baartuigen quamen hier op 30 na aan de wal / dat de genen / die 'er in waren / daar op meenden te spzingen. Maar de bijant oberbief hen 30 geweldiglich / dat 3p hun geweer niet meer konden gebzuiken / en dat 3p by 't hair gebat wierden. D'anderen begaben zich rontom in 't water / om ons van lant af te houden. Maar de Kapitein meende met gewelt aan de wal te komen / en deur te bzeken / beneffens een baandel van zijn lijfwacht / dat hy by zich had. Hy quam 30 na / dat enigen aan lant geraakten. Maar de vijanden / hen oberballende / sloegen omtrent beertig mannen van 't Baandel doot / en kregen ook het baandel zelf; behalven dat de Kapitein mee dodelijk gewond werd. Wy spzongen dieshalven uit onze baartuigen / en / tot aan de middel deur 't water gaande / meenden aan d'anderen te hulp te komen. Maar de vijanden quamen met hun gehele macht op ons aan; en dus schoten wy / beide in 't water staande / een lange tijt tegen malhander. Doch dewijl onz buffekruit ten meestendeel nat gewozden was / en wy dieshalven niet met schieten konden uitrichten / gebzuikten wy onze sabels / en keerden onze musketten om / en sloegen dus onderhen / van de welken wy een grote menigte doodden; vermits 3p / uit oorzaak van 't opium, dat 3p te boren gezten hadden / niet wilden wijken. Wy van onze zijde verloren ook in korte tijt omtrent drie hondert mannen / en hadden dieshalven geen verwinning te verhoppen; dewijl hun macht te groot tegen ons was. Wy begaben ons dan weer in onze baartuigen / en voeren daar mee weer ober de stroom.

Vruchtelo-
ze afrocht.

Schade
door een
vuurmor-
tier.

Op de dertiende van Wintermaant wilde onze buurtwerker by nacht aan de strant een granaat schieten. Maar toen hy de granaat aangesteken had / en de moztier niet aan kon krijgen / boozt de granaat / en ook de moztier / daar booz onder ons grote schade geschiedde / en daar af enigen gedoot wietden.

Een Kapi-
tain door
zijn eige
bevel ge-
quagt.

In de zekste nacht / in de welke Kapitein Bolman zelf de verlore schilwacht had uitgezet / en aan hen belast dat 3p / 30 semant van de stat af quam / hem niet zouden toeroepen / maar terstont op hem los schieten / wierd hy zelf / in zijn wederkering een weinig van de weg afgevoeken zijnde / en

en by een schiltwacht komende / van hem in d'arm geschoten / die daar af
vraak.

Op de vijftiende wierd Kapitein van Ree, met zes Waandelen volks / naar 't baste lant van Anfikomale gezonden / om ons boozgaande berlies te vergoeden. Wy geraakten 'er onberziens / en zonder bijandelijke tegenstant aan lant. Maar de Lantboozf Kotorm, dit berfaande / trok met zijn gantsche macht tegen ons. Wy quamen op de middag te zamen. Van weersziden wierd heftiglijk gebochten; en wy deden met twee belstukken grote schade onder hen. Toen wy een groot getal van hun volk gedoot hadden / bezagben zy zich op de blucht. Wy verbolgden hen tot aan d'abont / en keerden toen weerom. Hier op begaben wy ons / met onze vaartuigen / te water / en boeren naar het Papenëilant, daar wy geen tegenstant vonden / bermits d'inwoonders / Portugezen zijnde / zich alree in de stat hadden begeben.

Landing
aan d'over-
oever.

De Vorst
van 't lant
geslagen.

Hier spzong een van d'onzen in 't water / die in 't boozgaande jaar naar de stat overgelopen / en sedert weer tot ons gekomen was / gelijk hier booz berhaalt is. Wy poogde wech te geraken / maar wierd van de stroom te rug gedreven / en viel dieshalben weer in onze handen. Toen men hem ernstelijk afvraagde / wat zijn boozneemen had geweest / bekende hy dat hy weer naar de stat had willen zwemmen / om onze staat aan de stedelingen bekend te maken; dewijl hy by ons gekomen was / om ons bestaan te vernemen: daar booz een Portugees belooft had zijn dochter aan hem te geben. Wy wierd op deze bekentenis terstont ter doot veroordeelt / en opgehangen.

Een dub-
bele over-
loper ge-
traft.

Op d'achtende van de zelve maant stozf Kapitein Ferdinando, dien onlangs te boren zijn been boven de knie afgeschoten wierd. Die soldaten / in een ledere schanshoof zittende / daar zy met de haart speelden / wierden alle met de hoegel van een stuk geschuts elendiglijk gewond.

De begonne schansfen en beukerijen wierden met alle blyt en naerstigheid gebozbert / schoon het in 't begin veel volks kostte. Maar toen de loopgraben vaerdig waren / langs de welken wy van 't een tot aan 't ander einde in zekerheit komen konden / boeren wy te meer boozt met onze werken / die wy meenden te nieuwe jaar vaerdig te hebben.

Op de zesentwintigste wierd een aanslag gemaakt / om by nacht het Peperhuis t'overvallen. Dit legt op een klein Eilant / omtrent vijftig boeten van de stat / daar de Portugezen hun Peperpakhuys te boren hadden. Doch zy hebben 't sebert laten verballen / en gezuikten toen d'oude muren tot hun beschutting. Een Schipper / en een Waandel bootsgezellen wierden uitgezonden om deze aanslag uit te boeren; en zy waren van hantgranaten / buurballen / en andere buurwerken wel berzten. Maar de Portugezen, die hen wel haast vernamen / dzeben hen te rug / met berlies van veel volk. En dewijl dezen niet hadden konnen uitrichten / zo wierd aan een Luitenant / Jean la Court genoemd / en aan zijn Waandel volks belast deze plaats in te nemen; en hoewel het in de volgende nacht zeer hard regende / zo begaf hy zich echter derwaarts / en quam aan de wal / bermits de Portugezen hier op niet verdacht waren: in boegen dat d'onzen / eer de vijanden schrap konden komen / en zich ter weer stellen / in de plaats waren. De Portugezen geraakten dieshalben gantschelijk in verwarring / en moesten zich te water / en dus naar de stat begeben. Doch enigen / die hartier begeerden / gelijk hun Kapitein zelf / die tot twee malen deur zijn been geschoten

Aanslag op
't Peper-
huys.

D'onzen
afgeslagen.

Het zelve
overvallen.

geschoten was / en noch vijf anderen wierden gewankelijc in onz leger gebracht.

Daar na besloten d'onzen het water / dat tusschen het bolwerk Kaloveten en onze beukerij / en niet diep was / te dempen. Wy bulden dan enige hondert zakken met zant / en wierpen de zelvden in 't water / en quamen dus zo na aan de stat / dat de Portugezen ons met een spies konden bereiken. Wy moesten echter / uit oorzaak van hun heftig geschiet uit hun bolwerken / dit werk berlaten / en met berlies van veel volks afrekken.

1663.

In 't zestienhonderd drie en zestigste jaar / op nieuwe jaarsdag / schoten wy alle onz zeshut los / en zonden twaalf of meer vuurballen tot een nieuwe jaars gift in de stat.

De stat Koshin heftiglijk beschoten.

Op de tweede van Loumaant / toen de beukerijen / en alles vaerdig was / dee d'Admiraal van alle de beukerijen by dag en nacht geduriglijk tegen de stat schieten. Wy moesten alle uren de stikken met water koelen ; en na verloop van drie dagen hadden wy enige opening gemaakt.

Enige werken in genomen.

Op de vierde velen wy by nacht / met onze achten / in de loopgraven der vijanden / die wy daar uit verdruben. Wy hielden 't daar de zelfde nacht over / doch met groot gebaar / en berlies van enigen ; vermits zy uit hun bolwerken ons met stenen konden bereiken. Maar toen ons bystant toegesonden wierd / begroeben wy ons / en kregen dus beschutting.

Toetstel tot de storm.

Op de zesste van de zelfde maant wierd alle voorzberiding tot een algemeene storm gemaakt / en onze gehele macht in drie delen gedeelt / om van drie plaatsen / daar de grootste openingen waren / aan te vallen / te weten aan de bolwerken Gy, Lazarus, en Kaloveten. Wy hielden ons dus vaerdig op 't bevel van de Heer Admiraal / die zelf overal ging / om te bezien waar de bequaamste plaats was om eerst aan te vallen / daar toe by het bolwerk Kaloveten, als het uiterste zijnde / verkoos. Toen alles in ordening gebracht / en een algemeen gebed gedaan was / wierd op de middag (dewijl men in deze tijt zich meermaals / dan by nacht / tot slapen begeeft) een aanval gedaan met zes vaandelen volks / onder het bevel van de Heer Wachtmeester Debon, die dit bolwerk Kaloveten, doch met berlies van veel der zijnen / veroverde / en voort van zes vatsche vaandelen / daar ik onder was / gebolgt wierd. Wy trokken voort aan op de halve Maan Portogaso, daar wy heftiglijk van andere bolwerken beschoten wierden / gelijk ook uit hun kerken en torens. Wy waren dieshalven genoorzaakt met paalwerk daar tegen t'arbeiten / vermits d'abont ons overbiel. Wy hielden hier stant de gehele nacht deur / met voorzneemen van in de volgende dag wijder voort te varen / en ons meester van de stat te maken.

Een bolwerk inggenomen.

Verzoek van stilstant.

In de zelfde abont quamen enige Portugezen met een witte baan zich betonen / en begeerden met onze Admiraal te sprekken. Zy wierden het gehele leger deurgeleid / en tot hem gebracht. Zy verzochten stilstant van wapenen om hun doden te begraven ; 't welk aan hen toegestaan wierd / en wy begroeben ondertusschen ook d'onzen / op dat zy / uit oorzaak van de grote hitte / niet zouden stinken. Eer deze tijt verstreken was / quamen zy weerom / te weten de Wachtmeester der stat / met drie van hun Geestelijken / die met ons verdragen wilden / zo zy een goed verdrach konden bekommen / en met zak en pak / vol geweer / en vliegende vaandel uitmogten trekken. Dit wierd hen kort afgeslagen ; vermits wy alree een deel van de stat

stat in hadden. Zp konden dieshalven niets anders bedingen / dan dat zp hun geweer nederleggen / en dus weerloos uittrekken zouden. Toen zp dit aangenomen hadden / vergaderden wy in de volgende dag in volle toerusting / op een bequame plaats ; en de Portugezen , in tegenwoordigheid onzer behebbers hun geweer nederleggende / trokken by vaandels / 't een na 't ander / uit : maar de hooflieden bestielden hun zjddgeweer. Zp begaven zich hier op / volgens 't bebel van onze Admiraal / met hun kostelijste goet / wijben en kinderen / en met al 't geen / dat hen aangenaam was / in de kloosters en kerken / die daar toe geschikt waren / en booz de welken wy wacht stelden / op dat zp zeker en heilig zouden zyn : berrmits wy zulks aan hen toegezezt hadden ; en daar by dat zp namaals hun goederen met gelegenheit zouden wechboeren.

De stat Kochin aande Hollanders overgegeven.

Op de negende van Loumaant trokken wy met vierentwintig vaandels ter stat in ; en wy hadden van drie duizent noch achttien hondert mannen oberbehouden. Wy bezetten alle boltwerken rondom de stat. In de zelfde nacht quam een geroep dat de Koning van Porka , met veel volks ober de bloet quam / om de Portugezen te helpen. Dieshalven moesten zes vaandelen terstont weer uittrekken / om het geschut / dat noch op de beukerijen stond / te bewaren. Doch toen hy verstond dat wy de stat alree ingenomen hadden / trok hy weerom. Daar na wierd aan ons toegestaan dat wy drie dagen na malkander aan alle plaatsen / behalven aan de boozgenoemde kloosters en kerken / daar wacht booz stond / de stat zouden plonderen. Onze meeste en beste roof waren de slaven en slavinnen / die wy daar na weer berkochten / en van de welken wy / naar hun gesteltenis / ongelijk gelt kregen.

De stat ten roofgegeven.

In deze tijt wierd een Gezant naar Kananor gezonden / om die besting den Portugezen af te bozderen ; en indien zp haar niet gewilliglijk wilden overgeven / zo zou men zulks met geweld berzoeken.

Kananor oppgeischt.

Op de twaalfde van de zelfde maant wierden twee schepen afgebaerdigt / 't een naar Batavia , en 't ander naar Holland , om onze heerlijke berwinning aan hen bekent te maken.

Deze stat Kochin is ober hondert en enige jaren van de Portugezen gehout / en sedert altijt van hen bedwoont. Zp is / sedert de berwoesting der stat Kalekuth , de booznaamste koopstat geweest / in de welke veel Moren , Perfiänen en Engelschen hun koophandel dzeben. Zp is een schone en welgehoubde stat / daar in drieentwintig kerken / klein en groot / waren. Zp hadden neffens hun huizen treffelijke tuinen / en bzichtbare bomen / met heerlijke baden / in steen gehouwen / onder d'ope hemel / daar in zp zich gemeneijk booz en na d'opgang der zon haadden / om zich tegen de grote hitte te berkoelen. Aan d'een zijde der stat vliet een stroom / die zich wijt in 't laant berspreid / en in verscheide stromen berdeelt / langs de welken de goederen der kooplieden bequamelijk heen en weer geboert konnen woorden. Men heeft in deze stromen / gelijk ook rondom de stat in zee / een rijke vangst van visch / die daar in oberbloet gebangen en gedzoogt / en naar andere plaatsen geboert word.

Beschrijving van Kochin.

Op de leste van Loumaant quam onze boozgedachte Gezant weerom. Zijn berichte was dat hy den Portugezen de stat Kananor afgebozderd had ; doch dat zp de zelfde aan hem geweigert / en niets dan kruis en loot aangeboden hadden. Onze krijgslieden / die baerdig waren / wierden dieshal-

Vertrek
van het
krijgsvolk.

ben terstont te scheep gebracht / en vertrokken op de darde van Spzokkel-
maant van Kochin met twaalf Daandelen / in vijf grote schepen / en vier
kleine fregatten / onder 't beleit van Jakob Huser, die tot Admiraal ober
ons gestelt wierd.

VEERTIENDE HOOFDDEEL.

Koomst voor *Kananor*. Dreiging der inwoonders. Landing der *Hollanders*.
Gevecht buiten lant. De voorstat ingenomen. De stat beschoten, en
overgegeven, en de Plaatsvoocht te *Goa* onthooft. Beschrijving van
Kananor. Bewijs van vriendschap van en aan een Plaatsvoocht van de
grote *Mogol*. Vertrek naar *Kochin*. Vogelneften tot Spijs gebruikt.

Koomst
voor Kana-
nor.

Op de tiende van Spzokkelmaant quamen wy booz *Kananor*, en lieten
onze ankers op rufin een kanonscheit van de stat af vallen. De Portu-
gezen schoten enige malen naar ons. Zo haast de nacht aangquam / wonden
wy onze ankers weer op / en zeilden een half uur eerder naar 't noozden /
daar onze fregatten na aan lant quamen. Wy begaben ons terstont uit de
grote schepen op de fregatten / en bleeden daar de zelfde nacht / in de welk wy
een grote macht van volk zagen / uit oorzaak van hun fakkelen / en buur /
die zy aan strant aanstaken. Zy maakten ook / volgens hun gewoonte / een
groot geroep en gespeel / en dreigden ons met hun zwaarden en sabels. Zy
liepen / by gehele benden / met zandende fakkeln / en blote zwaarden in het
water / naar onze fregatten / en riepen ons toe in hun spraak hoe zy ons zou-
den handelen / doch wy hielden ons stil.

Dreiging
der in-
woonders.

Onze Admiraal / de gewoonte van deze volken niet wetende / wierd daar
over verschrift / en nam booz weer af te trekken ; hermits het hem onnoge-
lijk scheen niet onze kleine hoop iets op deze grote macht te winnen. Maar
onze Wachtmeester / hem aansprekende / zeide tot hem dat hy daar ober
niet verfaacht moest worden ; dewyl zy alleenlyk dus riepen en raafden om
hun bijanden af te schrikken. Hy boegde 'r by dat het booz ons een eeuwige
schande zou zijn / 30 wy dus afstrokken / zonder 't werk aangevangen te heb-
ben. Men maakte dieshalven alle toefel en boozbereiding / om in de vol-
gende dag / op d'richtent / aan lant te komen. De *Nairos*, of inwoonders
hadden ondertusschen in de zelfde nacht loopgraven aan de strant opgewo-
pen / en de zelfden van buiten met voertangels bezet ; en de Portugezen had-
den de wacht op een hoge heubel / onder de welken wy landen moesten.

Zo haast de dag aangquam / en de trompetten geblazen wierden / ('t welk
het teken was / daar op wy ons gelijkelijk naar lant zouden begeven) boeren
wy met twaalf vaartuisgen naar de wal. De bijanden schoten ondertusschen
heftiglyk tegen ons ; d'inwoonders met pijlen / en de Portugezen met mus-
ketten. Maar wy dzongen in het gewelt naar lant / terwijl onze fregatten met
hun geschut heftiglyk ober ons heen tegen hen schoten / daar booz zy enigzins
moesten wijken. Wy sprongen dieshalven aan lant / en in hun loopgraven /
en draben hen te rug / na een lang gevecht. Zy begaben zich dan ober
een blietende stroom / daar zy zich weer te zamen boegden. Wy stelden ons
ook in oordening / en begroeben onze doden / daar ook mijn Luitenant onder
was /

Landing
der Hollan-
ders.

D'inwoon-
ders wijken.

was / Severyn van Hollant gendemt. De gequetsten wierden weer naar de schepen gezonden. Wy deden daar na een gebed / en bidden / toen het zelfde gedaan was / pder een beker vol Arak, zekere dzank / gelijk slechte Brandewijn; 't welk ons weer enigzins bergulkte. Wy trokken hier op met een nieuwe moed tegen hen / die uit het bosch / daar in zy verhoogen lagen / heftiglijk met pijlen naar ons schoten. Wy trokken echter onverschikt gedurig naar de vesting boort / en quamen tegen d'avond tot op een musketeerheid aan de boorzat / daar veel treffelijke burchbare bommen waren. De gronden lagen daar met grachten en dzoge sloten van malkander gescheiden; 't welk zeer dienstig booz ons was / berrmits wy de zelfden booz loopgraben gebuikten / en booz deze middel ons van des vijants geschtur bezijden konden. In de zelfde nacht bespeurden wy dat d'invwoonders zich niet berre van ons af gelegert hadden. In de volgende dag wierden de stukken geschturs / de buurmortieren / de boozraat / en andere behoeftigheden uit de schepen tot ons gebzacht; en wy meenden in de volgende nacht beukerijen te maken.

Nadering
voor Kana-
nor.

Enigen van onze benden begaben zich ondertusschen heimelijk uit het leger / met boozneemen van enig bee te schteren / gelijk ook gedaan werd. Maar de Nairoos en invwoonders / die hier en daar in de boschen verhoogen lagen / hadden ondertusschen enigen van d'onzen / die geen schietgeweer by hen hadden / betrapt. Wy / gedruis horende / stelden ons ter weer / en schoten op hen. Wy dit geschtur / en booz dit gedruis der Nairoos quamen d'anderen benden / die met ons uitgetrokken waren / ook by ons / en hielpen ons; dewijl wy onz bukkruit en loot byna verschtoten hadden. Wy waren in alles twee hondert en twintig sterck / en zetten dies halven met kracht toe / en dzeben de vijant op de vlucht / doch met verlies van enigen uit d'onzen / van de welken veel gewond wierden. Dit gebecht werd in onz leger geschoort; en dewijl zy niet wisten waar uit dit spzoot / zo begaben zy zich in 't gevecht. Maar toen zy van enige gewonden / die in 't leger quamen / zulks berstonden / wiserden de genen / die van hun vaandels af geweest hadden / in hechtenis genomen; en men dzeigde ons met de doot te straffen. Maar toen onze Admiraal en bevelhebbers recht uit ons verstaan hadden hoe wy met zulke een kleine hoop volks zulke een heerlijke verwinning hadden verkregen / wierden wy alle weer los gelaten / en op hzije voeren gestelt.

Gevecht
buiten orde-
ning tege-
de vijant.

Dreiging
van straf
daar over.

Tegend'avond werd een beukerij booz de poozt der boorzat gemaakt; en men bzacht'er twee stukken op. Wy schoten daar mee op het bolwerk / en bevonden dat het niet gebult / maar hol was. Wy maakten dies halven terstont een opening daar in. De Portugezen, dit ziende / begaben zich alle uit de boorzat in de stat. Wy liepen dan de poozten open / en quamen dus in de boorzat / en bezerten de grote huizen / die dik van muren waren. Zy schoten hier op dapper uit de stat / en quetsten veel van d'onzen booz het spzingen der stenen in de huizen.

De voor-
stat inge-
nomen.

Op de twaalste van Spzokkelmaant bzachten wy enige grobe stukken geschturs in de boorzat / die wy in de boozste huizen stelden / en daar mee op de poozten der stat schoten / gelijk ook op de bolwerken tot twintig schoten op malkander. Doch wy konden weinig schade daar aan doen; berrmits de zelfden van steen / zo hard als pzer / gebout waren.

De stat be-
schoten.

Op de dertiende van de zelfde maant wierden ook twee grote buurmortiers / met de granaten / die daar toe behoorden / in de boorzat gebzacht. Wy schoten

schoren eerst met stenen in de stat / en daar na ook met granaten / die grote schade in de stat deden / gelijk wy uit hun groot geschrei bemerkten. Zp staken dieshalven boorz een wit vaandel op / en riepen om quartier. Hier op quamen enigen van hun bevelhebbers tot ons uit / die een verdrach met d'onzen sloten / en terstont hun geweer boorz ons moesten nederleggen. Wy / de boorzstat bezet hebbende / trokken tu de stat zelbe / en bezetten daar de bolwerken. De Portugezen , die naar Goa wilden zijn / wierden met onze schepen derwaarts geboert / daar onder ook hun Plaatsvoocht was / die / zo haast hy'er quam / onthoofte wierd. Wy bonden hier zonderling niets ; dewijl zp hun goederen / met hun wijben en kinderen / ten meestendeel naar Goa hadden gezonden. Doch enigen van hen hadden hun wijben en kinderen aan de Nairoen inwoonders ter handen gestelt ; en toen zp de zelfden weerzichten / konden zp hen niet weer bekomen / maar kregen tot antwoordt / dat zp hun wijben en kinderen ook wel verloren mogten geben / dewijl zp hun besting en stat verloren hadden.

Deze besting is ook van de Portugezen , omtrent dertig jaren boorz de stat Kochin , gebout. Zp legt meer dan half in 't water / zonder dat'er echter vaartuig aankomen kan / uit oorzaak van de klippen / die daar rondom zijn. Maar aan d'andere zijde naar de boorzstat is de zelve van een gracht omringt / die in een steenklip gehouwen / en omtrent hondert boeten diep is. Aan de zuidzijde is een grote haven / die in de ronte byna een uur lang is. Aan d'andere zijde van de haven is noch een besting / die van de Mogol gebout is / en van de zijnen betwoont word. Buiten deze besting zijn noch veel andere woningen / daar / met bewilliging van de Koning van Kanonor , veel Perliänen en inwoonders van de grote Mogol wonen. Deze lieden hebben grote handeling deur 't gehele lant / van alderhande katoene en zijde kleedren / die zp met schepen daar heen bzingen ; boorz de welken zp veel kardamom / peper / ongezuiverde boomwool / kokosneuten / en olie bekomen ; al 't welk meest naar Perliën geboert word.

Op de zestende van Sprokkelmaant quam de Plaatsvoocht van deze besting / die onder de Mogol staat / ter halve weg aan onze ingenome besting / en zond aan onze Admiraal een afgebaerdigde / met aanzegging dat hy hem begeerde te verwelkomen. Onze Admiraal zond dieshalven terstont een Vaandel volks uit / om hem in te halen. Hy quam dan met grote pracht / en twee hondert soldaten in onze besting / en wierd van onze Admiraal vrientdelijk ontfangen / die aan hem tot een geschenk een stuk geschuts gaf / dat van een man boorzgesleept kon worden / en dat van de Portugezen boorz de statspoorz gestelt / en met schzoot geladen was. Hy dee dit stuk boorz een van zijn Elefanten wechboeren ; en toen hy in alle vrientschap en dankbewijs zijn afscheit had genomen / wierd tot zijn eer alle het geschut tot drie malen afgeschoten.

De Koning van 't lant Kanonor , ziende dat wy meester van de besting waren geworden / bewees ook / met zijn Dorsten en onderzaten / vrede en gunst aan ons.

Deze veroverde stat wierd met twee hondert en vijftig mannen bezet / en N. van Werden tot Plaatsvoocht daar ober gestelt. Doch wy en d'anderen begabden ons weer te scheep / en boeren met vier schepen van daar naar Kochin. Ruim een half uur van lant af legt een klip in zee / daar onze Admiraal

en overgegeven.

De Plaatsvoocht onthoofte.

Beschrijving van Kanonor.

Koophandel.

Vriendelijke ontfanging van de Plaatsvoocht van de Mogol.

Vertrek naar Kochin.

raal een floep naar toe zond / om vogelneften te zoeken / van de welken de klip gantsch vol is / die van alderhande wilde vogelen te zamen gebzacht worden / zonder dat men weet van wat stoffe zy zijn / vermits deze wilde vogelen nooit van deze klip / die gantschelyk befloten is / aan enig lant komen. Deze neften zijn echter een lekkere spys ; en zy bzachten enige manden vol daar af mee.

Vogelneften voor spys gebruikt.

In 't begin van Tentemaant quamen wy weer booz Kochin. In de zelfde tijt wierd een Gezant / met enig volk naar Paru gezonden / om met de Koning zelf een gedurige vrede te sluiten.

VYFTIENDE HOOFTDEEL.

- Optocht tegen de Koning van *Porka*. Aanzegging der *Hollanders* aan de Koning. Een soldaat om 't schieten van een koe opgehangen. De Koning van *Porka* stelt zich onder de *Hollanders*. Vertrek van *Kochin* naar *Ceilon*. Koomst te *Negumbo* en *Kolumbo*, en te *Punto de Gallo*. Geschenk aan de koning van *Kandi* gezonden. Een kostelijk schip, uit *Persien* komende, zinkt. Vrede tusschen *Hollant* en *Portugal* op *Ceilon* afgekondigt.

Op de zeste van de zelfde maant wierd een algemene monstering gehouden ; en aan twaalf uitgeleze *Vaandelen* wierd belast zich met voorraat / en besonderlijk met rijs booz vier dagen te verzien. Men nam hier toe ook vijf *Vaandelen* van zwarte *Portugezen* aan. Wy trokken dus in de volgende dag van *Kochin* ; en toen wy twee uren vooztgetrokken waren / verwachten wy onze *Generaal*. Hy / by ons gekomen / zeide dat hy voozgenomen had in 't lant des Konings van *Porka* te trekken / dewijl hy zich tot aan deze tijt bijant tegen ons getoont had. Hy beval aan ons dat wy / op verbeurte van 't leven / geen bee / en besonderlijk geen hoeyen / zouden schieten / of anders doden / dewijl zy de zelfden booz hun goden houden.

Tocht tegen de Koning van *Porka*.

In de volgende dag / tegen d'abont / quamen wy aan de grenzen van zijn lant / daar wy ons booz die nacht nederfloegen ; en enige benden van hun *Nairos* vernamen. Wy hielden ons echter van wederzijden stil. Onze *Generaal* zond een *Gezant* aan de Koning / en dee hem aanzeggen dat men / indien hy vooztroet met zich bijant tegen de *Hollanders* te tonen / met hem handelen zou gelijk men met d'andere Koningen van dit lant had gedaen / die wy ten deel gewilliglijk / en ten deel dooz dwang en oorlog tot vrede hadden gebzacht. De Koning nam dit in zijn bedenken ; maar dewijl 'er na verloop van enige dagen / geen antwoozt quam / bzaken wy op / en trokken vooz landwaarts in naar des Konings *Pagode* , daar hy ook zijn woning had. Men zond noch tot oberbloet een *Gezant* aan hem / om te bzagen wat zijn mening was.

Aanzegging der *Hollanders* aan de Koning.

Dewijl onze lijftocht opgeeten was / en wy ons met kokosneuten moesten behelpen / gingen twee van een *Vaandel* heimelyk uit / en schoten een koe. Zy begroeben het bleech / en namen iers tot hun behoefte mee. Daar zy wierden verraden / en by de *Generaal* aangeklaagt / die hen terfont / zonder kriegsraat te houden / ter doot verwees. Doch dooz ernstig bidden der bevelhebbers wierd noch zo veel te weechgebzacht / dat zy te zamen moesten werpen om wie van beide gevangen zou woorden. Dit geschiedde : en de geen /

Een om 't schieten van een koe gevangen.

die de hoo geschoten had / geraakte byp; maar d'onfchuldige wierd aan een boom opgehoopt.

Des Konings antwoort.

Op de tiende van Lentemaant quam des Konings antwoort in 't leger / daar booz hy vertoonde dat hy den Portugezen altyt in alle noden getrouwe lijk bygstaen / en dus een vast en bestendig verbont met hen onderhouden had. Maar dewyl wy uchelyk meester van de Portugezen waren geworden / en hen uit hun bestringen en lant gantschelyk hadden verzeben / so was hy ook gezint een gelijc verbont met de Hollanders te maken / en met hen te handelen / gelijk hy booz dezen met de Portugezen gedaan had / en bezonderlyk met peper / die in grote oberbloet in zijn lant waast.

De Engelichen handelen ook hier met deze Koning / en boeren jareljks een of twee schepen met peper van daar. Na dat de vrede dus gemaakt was / trokken wy weer naar Kochin.

Vertrek van Kochin,

Op de vijftiende van de zelfde maant wierd weer een monstering gehouden / en daar na de wegen bezet / en twee hondert en vijftig naar Batavia, en twee hondert naar Ceilon gezonden. Doorts / de stat wierd met alderhande behoefte verzien / en N. Pitter daar in tot Plaatsboocht gestelt. De Admiraal Riglof van Guns begaf zich hier op te schep / met zijn lijfbaandel / daar onder ik was; en wy boeren de twintigste van Lentemaant van Kochin, terwyl / tot zijn eerbewijs / de stukken rondom de stat tot drie malen afgeschoten wierden.

naar Ceilon.

Op de tweeëntwintigste van de zelfde maant quamen wy booz Koilang, daar onze Admiraal aan lant trad / en tegen d'abont weer te schep quam; en dus naderden wy de haap van Komoryn met mooi weer. Op de vijftentwintigste verloren wy 't lant uit het gezicht / en namen onze streek naar Kolumbo, een stat in Ceilon gelegen.

Koomst te Negumbo, en Kolumbo.

In de volgende dag zagen wy twee hoge bergen van 't Eiland Ceilon, van de welken d'een Piko d'Adam, of Adamsberg, en d'ander Heuberg genoemd word. In de zelfde / en in de volgende dag hadden wy veel Trabade winden / harde donder / en sterke dwaarrelbuijen. Op de zevenëntwintigste zagen wy de besting Negumbo, daar wy na de middag aan anker geraakten. Onze Admiraal begaf zich hier aan de wal / en reisde ober lant naar Kolumbo, daar wy ook in de volgende dag / met schoon weer / ten anker quamen. Wy traden daar frisch en gezont aan lant / om in deze plaats enige tijt te blijven.

Trekking deur 't lant van Ceilon.

Op d'achtiende van Grasmaant trok d'Admiraal met zijn lijfbaandel naar Punto de Gallo. Hy wierd van slaven in een Palankyn gedzagen. Wy trokken in de zelfde dag booz by de besting Kalteren, die op een hoge berg legt / acht mijlen van Kolumbo. Toen wy drie mijlen boozgetrokken waren / quamen wy neffens een andere besting / Barberi genoemd / en in die zelfde abont t' Alagan, daar wy ober een bloet gezet moesten worden. Wy bleven de nacht ober aan d'andere zijde van de stroom / booz de besting Pentoten leggen. In de volgende dag / des uchtens vzoeg / begaven wy ons weer op de weg / daar in wy enige wilde elefanten bejegenden / die wy booz ons geschiet verzeben. In de nacht quamen wy in de stat Punto de Gallo, daar wy de schepen / die booz ons van Kochin naar Batavia vertrokken waren / noch vonden / en die op de vijftentwintigste van Grasmaant hun reis verbozderden.

Koomst te Punto de Gallo.

In 't begin van Bloemaant wierd een Gezant / Hendrik Trak genoemd / met

met een kostelyk geschenk naar de Koning van Kandi gezonden / om het zelfde / uit de naam van de Hollantsche Maatschappij / aan hem te schenken. Dit geschenk bestond in enige pakken van rootscharlaken / en ook in stoffen van zijde en boommwol ; gelijk ook in een kas vol sijne Venetiaansche spiegels / een vat vol Spaansche wijn / en alderhande olie van kostelyke specerijen / met drie schone paerden.

Geschenk
aan de Koning
van
Kandi
gezonden.

Op de twaalfde van de zelfde maant zagen wy een schip uit zee komen / 't welk geduriglyk met alle zijn stukken schoot / tot bewijs van de grote noot / daar 't in was. Toen het niet verre van de haven af quam / zagen wy dat 't het schip de Dolfsja was / dat uit Perliën quam / en / neffens andere kostelyke balen met zijde / met achtënbeertig kisten gemunt zilber / Rubei genoemt / geladen was / van de welken pder stuk een halve daalder in waarde mogt halen. Dit schip was zo beschadigt / dat het dooz geduriglyk te pompen / en uit te ballen niet van 't water ontlast kon worden / en dat zy meenden dat het alle ogenblikken zinken zou. Zy begaven zich dierhalven alle in sloepen en boren / en namen bys kisten met gelt mee : daar op zy 't schip / met alle zijn kostelyke goederen / dooz hun ogen zagen zinken.

Een kostelyk
schip
zinkt.

In 't einde van deze maant begaven wy ons weer op de weg naar Kolumbo, daar onze Admiraal zijn verblyfplaats had. Hy was Lantvoochter ober alle de landen in gesheel Ceilon, en in 't lant der Malabaren, die aan de Hollanders behoren. In deze tijt quam van Baravia een schip / 't welk tijding bracht dat 'er bzedde tusschen Holland en Portugal gemaakt was ; die daar openlyk afgekondigt wierd.

Vrede tusschen
Holland en Portugal
op
Ceilon afgekondigt.

ZESTIENDE HOOFDDEEL.

Beschrijving van Ceilon. Namen der vestingen, die aan de Hollanders behoren. Pracht des Konings van Kandi. Afgodendienst, kostelyke gesteenten, en overvloet van kaneel. Hoe d'Elefanten gedoot, gevangen, en getemt, en waar toe zy gebruikt, en hoe dezen van anderen ontzien en geëert worden.

MEn schijft van dit Eiland Ceilon, dat het omtrent vierhondert mijlen in zijn omkring groot heeft geweest / hoewel men nu bevind dat het niet groter dan omtrent drie hondert mijlen is ; dewyl noch dagelyks veel lants / dooz de slach der baren van de zee / wechgesteept word. Men acht ook dat het dooz dezen een vast lant heeft geweest ; vermits noch heden tusschen dit Eiland / en het vaste lant grote klippen leggen / daar een gemeen schip naauwelijks deurbaren kan. Deze klippen worden Adamsbrugz genoemd : want men meent dat Adam daar begraven legt. Men ziet ook nu noch Adams beelt / met aardwerk uitgebeeld / en merkelyk groot zijnde / op de berg Hakman, daar ook een tempel / of Pagode staat / in de welk dag en nacht licht brand. Niet verre van daar bind men zijn voetstappen ; en men acht dat de zelfden naar zijn voet gehouden zijn. Men ziet hier ook een geschift / in een steen gehouden / 't welk van niemant gelezen of verstaan kon worden. Men zegt mede dat de Keuzen dit lant bevoont hebben / van 't welk men noch heden in 't lant Wany een zeer groot werk van steen ziet / daar zy

Grootte
van Ceilon

Oude
merkteek:
nen.

de loop van een stroom hebben willen stoppen; 't welk noch hebben 't Keuzenwerk genoemd wordt.

Kolumbo
en andere
vestingen,
den Hollan-
ders toebe-
horende.

De bestingen en steden / die rontom aan d'oeber der zee in dit Cilant leggen / en den Hollanders toebehoren / zijn / boozveerst de stat Kolumbo, die schoon en groot / van de Portugezen gebout / en van de Hollanders, in het zestienhonderdzesenbistigste jaar met geweld veroverd is. In 't zelfde jaar veroverden zy ook Kaldere, Allagan, en Pentoten, welke bestingen aan bloeden leggen / die uit het lant in zee blieten.

Punto de
Gallo.

Wat de stat Punto de Gallo aan gaat / die ook van de Portugezen gebout is / de zelfde wierd in 't zestienhonderdenbeertigste jaar van de Hollanders ingenomen. Hier is een treffelijke zeehaven / daar in de schepen de gehele Maoufon veilig en zeker konnen leggen.

Namen van
andere
plaatsen.
Jefna Pat-
tanan.

Hier zijn noch andere bestingen en woonplaatsen / gelijk Pollikan, Materen, Dontoren, Mattakalo, Trenquenemale, en Punte de Petere, die alle den Portugezen afgewonnen zijn. De besting Jefna Pattanan, van de welke zy ook in 't zestienhonderdachtenbistigste jaar beroofd wierden / is een treffelijke en welgehoute plaats. 't Lantschap / dat daar onder behoort / is zeer vruchtbaar. D'inwoonders zijn daar slaven. Niet verre vandaar / aan de zee-frant / legt ook een besting / Geisz en Manare genoemd / die ook in 't zelfde jaar van de Hollanders ingenomen wierd. Hier na volgt Kalpentyn, aan de mont van een bloet leggende / die wijt landewaart in loopt / daar veel vzeemde schepen komen / en daar grote handel met d'inwoonders gedreben wordt. Boozs / Negumbo was d'eerste besting / die de Hollanders den Portugezen afwonnen. Alle deze steden en bestingen / die / gelijk verhaalt is / rontom dit Cilant / niet verre van de frant leggen / zijn met sterke bezetting van Hollantsche krijgslieden bezet. Landewaart in heerscht de Koning van Kandi, die eerst de Hollanders in 't lant heeft geholpen / de welken / na dat zy den Portugezen hun bestingen afgenomen hadden / ook tegen deze Koning zelf in oozlog zijn geraakt.

Pracht des
Konings
van Kandi.

Deze Koning heeft zijn woonplaats in de stat Kandi, daar hy in grote pracht en aanzien heerscht. Hy heeft altijd omtrent hondert elefanten aan zijn hof / die alle / als zy de Koning zien / hun boozste voeten buigen / om hem t'eren.

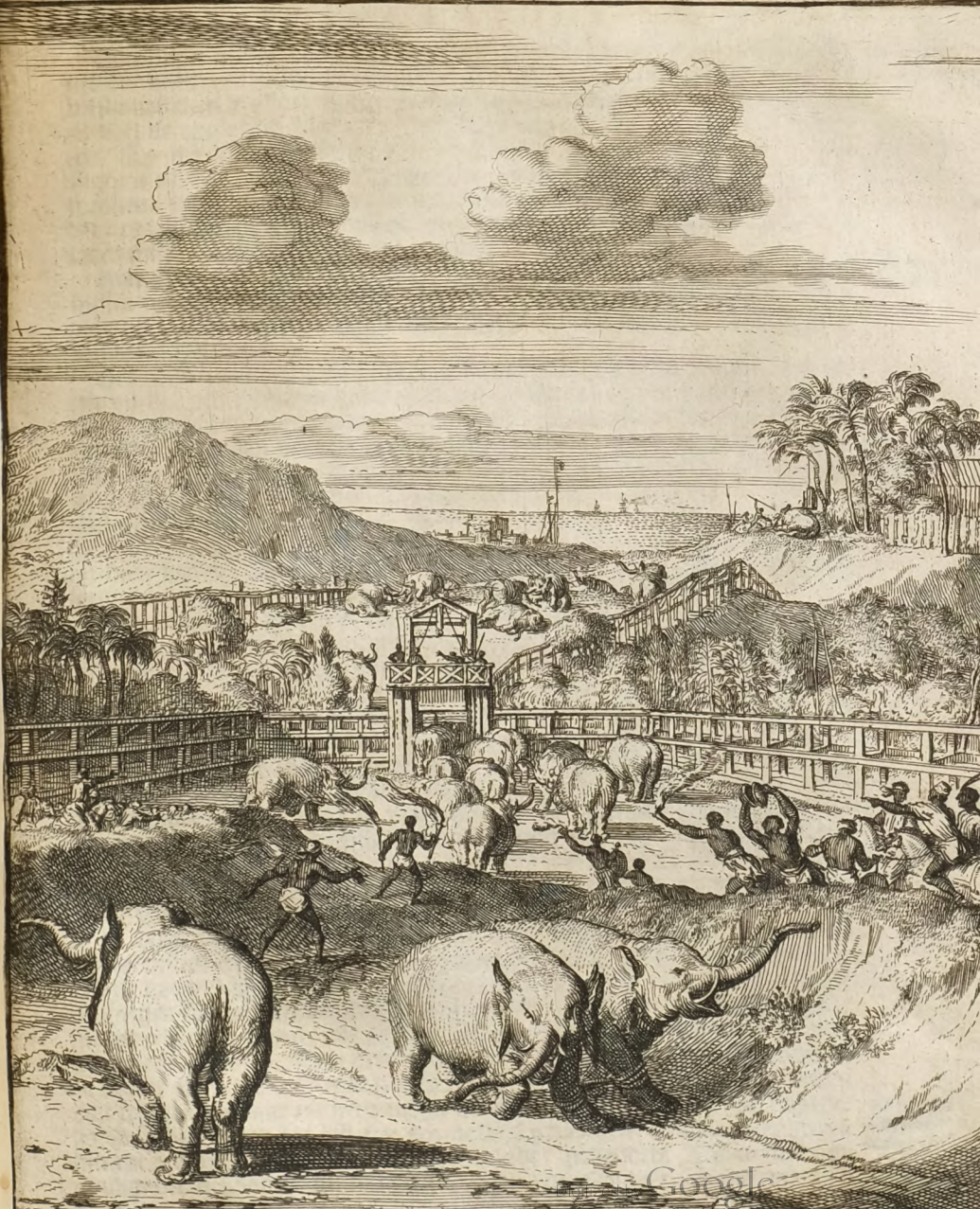
Hun afgo-
wendienst.

Zy hebben in hun Pagoden / of kerken veel wonderlijke beeltenissen / sommigen gelijk die van de Malabaren, en anderen noch pffelijker. Zy hebben zeker slach van duivelen / aan de welken zy dagelijks offeren / en die zy eren. Veel nemen beelden van hun afgoden met hen op de velden / op dat de zelfden te meerder vruchten zouden booztzenen. Zy schenken ook aan hen de doorshoofden van hun naaste verstorve maagschap; en enigen bidden de hoofden der elefanten aan / op hoop van wijsheit en verstant daar dooz te bekomen. Zy achten dat zy na hun doot in ossen en koeien veranderen / die zy booz hun boozouders houden; en zy noemen d'ossen Abba, en de koeien Amma.

Kostelijke
gekeenten.

In des Konings lant zijn veel kostelijke diamanten / en karbonkels / en in zekere stroom robijnen en saffiren / die men echter niet zonder des Konings verlof zoeken mag. Want de Koning doet de zelfden dooz misdadigen / die ter doot veroordeelt zijn / en daar na sterben moeten / opzoeken / op dat de schat niet geopenbaart zou worden. Men zegt dat zy diep in d'aarde leggen.

Hier

Hier wast de kaneel in grote oberbloet / en zo goed en krachtig / dat hy alle andere kaneel in geheel Indiën overtreft. De bomen / die ook zeer veel in de wilde bosschen wassen / zijn gelijk onze jonge hazeneute bomen / bijzonderlijk zo veel de grootheid aangaat. Zy dragen witte bloeffen / maar geen vruchten. Zy worden in 't begin van de Mousson geschild. Men snijdt de bast rondom af / en daar na in de langte deur ; en dan kan men hem lichtelijck af trekken. Hier na schildt men de buitenste en binnenste schoors van malkander / en legt hen dus in de zonneshijn te drogen. De boom moet daar na drie jaren staan / eer de bast daar af weer goet word.

Overvloed van Kanceel.

Hoe hy gehavent word.

Hier wast ook Arak, of Binang in grote oberbloet ; 't welck deur geheel Indiën gebruikt word / en / ghesaaut zijnde / een zuivere mont maakt. Men bind'er ook veel suiker / en alle andere Indiãansche vruchten / van de welken dit lant zeer rijk is.

Araken andere vruchten.

Het gehele lant is vol van wilde elefanten / die grote schade aan de vruchten op het veld / en aan de bomen doen / gelijk ook aan de menschen selbst. Men bangt hier een grote menigte van dusdanige beesten / die naar Perfiën, en andere plaatsen geboert en verhandelt worden. Men bangt hen op deze volgende wijze : Op de wegen / daar men d'elefanten bespeurt / hangt men aan grote bomen / die zich over de weg heen spreiden / grote zwarte blokken / met een scherpe pen daar aan. Indien dan een elefant daar onder koomt / zo kapt de schildwacht / die op de boom is / het tou af / en laat dus het blok op hem vallen / daar af hy / als 't hem treft / gedood word. Dit geschied alleenlijk op dat men te veiliglijcker zou konnen de wegen gebruiken.

Hoe d'elefanten gedood.

Dooz's maken zy in het bosch twee rijen met palen van dikke bomen / die vooz aan d'ingang omtrent een half uur gaans wijt / en achter zeer eng zijn. Man deze engte graaft men grachten / en maakt men zware schotdeuren / die men kan laten vallen. Na dat dit alles baerdig gemaakt is / verdeelen de volken zich in drie of vier benden / enige uren van malkander : en ter plaats / daar zy inemen elefanten te binden / slaan zy zich neder / maken grote bureu / slaan op de trommels / blazen op de hoozen / schieten / en maken geduriglijk groot gedruis / daar dooz d'elefanten zich in gehele hopen by malkander voegen. Men jaagt hen dan na met gedruis van trommels en trompen / en besonderlijk met vuur / daar af zy een afschrik en afskeer hebben / en dzingt hen dus naar d'engte tusschen de twee rijen van palen / tot dat zy aan de suik komen. Zy onwingen hen dan met vuur / en met gedruis in dier voegen / dat zy geen andere uitblucht weten / als tot deze suik in te lopen / daar enige schildwachten / op dit paalwerk zijnde / de schordenen laten vallen / en hen dus d'uitgang toestoppen. Men laat hen dan drie of vier dagen daar in blijven / zonder dat men hen t'eten / of te dzinken geeft : in voegen dat zy grubelijck tieren en woeden / en malkander beschadigen / inzonderheit de genen / die tanden hebben / de welken d'anderen daar mee deur de hant stoten. Den genen dan / die dus beschadigt / of andersins out en onnut zijn / houd men de tromp af / of steekt hen d'ogen uit / en laat hen dus lopen / die daar na gemenelijck sterben. Daar den genen / die men bezhouden wil / word een dik tou om de hals geworpen / en daar mee aan een tamme elefant / buiten het paalwerk zijnde / gebonden. Als zy dus aan malkander gebonden zijn / worden de palen afgehouden ; en men laat van de wilde en tamme met malkander lopen ; en de wilde laat zich in dier voez-

en hoe gevangen worden.

Hoe zy getemt worden.

gen van de tamme stieren / dat hy in korte tijt ook bedaart en tam word / en dus met de tamme in de stal kooft. Daar na worden hen d'achterste boeten vast gebonden / tot dat zy geheel getemt zijn. Zy worden daar na verkocht / en ten meestendeel naar Persien gevoert; daar men hen in d'oorlogen gebuikt / en een gebou op de rug zet / in 't welk twee stukken geschuuts / en enige soldaten geplaatst worden. Aan anderen word een keten van drie of meer bademen lang vastgemaakt / die zy met de tromp vatten / en daar mee zy rondom hen heen slaan / en / als zy onder de vijanden komen / grote schade doen. Anderen voeren de boozraat / en leefsmiddelen / en worden dikwijls / gelijk paerden / om te trekken / gebuikt. Zy laten zich echter in geen wagen spannen / maar hebben alleentijk een tou om hun hals; in boegen dat zy alrijt naar de last / die zy trekken / omzien kunnen.

Op deze wijze hebben wy in Hooimaant / in 't zestienhondertzesënzestigste jaar op dit Eiland / uit het bevel van onze Generaal / en met behulp der inwoonders / in een maal zesëntnegentig van dusdanige beesten gevangen. 't Was wonderlijk om aan te zien hoe deze gruwelijke wilde en ongetemde beesten hier of vijf dagen lang met hun trompen en tanden tegen malkander woedden.

Gezacht van deze Elefanten by anderen.

Als deze elefanten van Ceilon in andere landen komen / worden zy van alle andere elefanten gebreeft / en als gefert / dewijl zy hun boozste benen booz hen buigen. Zy zijn zeer gekwint in 't lopen / en kunnen een paert in zijn volle ren achterhalen. Zy springen een mans langte hoog. Zy zijn zeer hatig tegen de paerden / en scheppen groot vermaak als zy zich in een poel / of water kunnen baden. Zy kunnen lange tijt zwemmen / en houden niets anders / dan de tromp / boven water. Zeker / die Schryvers dolen gobeelijt / de welken boozgeeven dat men de bomen tot ober de helft deurzaagt / en dat / als d'elefant daar aan kooft leunen / de boom door de zwaarte / met het beest zelf ombvalt. 't Welk / gelijk zy t'onrecht schrybben / nederleggende / niet weer op kan staan.

ZEVENTIENDE HOOFTDEEL.

Gezanten der Malabarische Koningen by de Lantvoocht. Enige vijanden ondergebracht. *Passalor* aan de *Portugezen* overgegeven. Aanbidding van d'Admiraal der *Hollanders* aan de genen van *Mangalor*. Verschijning van een Staertstar.

1664.

Vertrek naar Kochin.

Gezanten der Malabarische Koningen.

Toen wy een wyl tijts te Kolumbo hadden getweeft / is de Lantvoocht Hurter, die booz enige tijt in de plaats van d'Admiraal Riglof van Guns aangekomen was / in Lounaant van 't zestienhondertbieren zestigste jaar / met een Daandel volks / naar Kochin gezeit / om daar alle plaatsen te bezichtigen / en de genen / aan de welken iets ontbakt / te bezien. Na verloop van drie dagen quamen wy te Kochin, daar sedert enige gezanten der Malabarische Koningen by ons quamen / om onze nicuwe Lantvoocht te verwelkomen. Onder d'anderen quam 'er ook een van Paru, de welke tijding bzacht dat d'intoonders van Mangatti de jonge Dozst van Paru omgebzacht hadden / en zich gantsch weer spaltig tegen de Koning stelden.

De

De Koning verzocht dieshalven onderstant van onze Lantvoocht / die terstont aan hem toegestaan wierd: in voegen dat wy / bier hondert sterck / onder t'beleit van de Kapitain Ree, derwaarts gezonden wierden. Wy quamen in de zelfde dag noch tot op een half uur aan Baliberten, daar wy onz geschut en boozhaat / t'welk langs de bloet geboert wierd / verwachten. Sintrent middernacht bzaken wy op / en boeren by maneschijn ober de bloet; en des uchtens bzoeg quamen wy in de stat Paru, met alle onz reistuijg. Deze stat woord meest van Joden en kooplieden bewoont. Wy bleven hier drie dagen / om rechte kennis van de zaak te bekomen / en kregen ondertustighen noch twee hondert mannen tot onze bystant / die de Koningen van Kochin en Kranganor aan ons zonden.

Bystant aan een van hen gedaan.

Koomt te Paru.

Bystant van enige Koningen.

Toen wy by maalkander waren / trokken wy van Paru deur Hinotten, en quamen tegen de middag in des vijants lant / daar wy ons niet verre van hun doopen / contom met dooznen en bamboezen bezet / legerden. Wy schoten hier uit heftiglijk tegen ons met pijlen; en wy losten onze musketten ook met grote wakkerheit op hen / tot dat wy 'er deur geraakten / en onz geweer recht gebzuiken konden. Wy weken dieshalven te rug. Maar wy verbandden alle de huizen / die wy boozby trokken; t'welk zulk een grote schizik in de vijant verdoorzaakte / dat zy zich ober de bloet begaben / daar zy hun meeste macht by de Pagode of Tempel hadden. Wy trokken hen na; en toen wy aan enige huizen quamen / die van steen gemaakt waren / daar zich enigen in verborgen hadden / die heftiglijk met pijlen tegen ons schoten / wierpen wy enige handgranaten in de betnsters / de welken hen deze woningen deden berlaren. Maar dewijl de Pagode / daar zy met grote menigte in waren / met sterke muren was omvangen / en de nacht alree aangquam / zo begaben wy ons op het blaake velt / en staken alles in bzant / dat slechts zanden kon. Daar na verdeelden wy ons in vier vleugels / en maakten dus onz nachtleger / met voorneemen van des uchtens bzoeg de Pagode te bestormen / en de vijant t'eenemaal t'overvallen. In de zelfde nacht quamen noch hun afgebaerdigden / die bzeede verzochten / op dat hun Pagode of Tempel onbeschadigt zou blijven. Hier op wierd de bzeede gesloten / op deze boozwaarden; dat zy alle d'onkosten zouden betalen / en daar boven noch veel gelts geven. In de volgende dag namen wy onze weg weer naar de stat Kochin, daar wy gelukkiglijk aangquamen / en om onze verwinning wel ontfangen wierden.

De vijanden geslagen.

Zy kopen vrede.

Op de twintigste van Lentemaant quam de Koning van Kochin, met grote pracht / en met twee hondert Nairos tot ons / in de stat Kochin, en nam zijn afscheit van onze Lantvoocht / die in deze dag zijn reis weer naar Kolumbo nam.

Vertrek van de Lantvoocht naar Kolumbo.

In t'begin van Zomermaant boer onze Oberste / Kolster genoemd / de bloet op / met zes vaartuijgen / naar Tergeneur, om daar met de Koning een nieuwe handeling aan te vangen. Wy was hier in boozspoedig / en wierd van de Koning vriendelijk ontfangen / en met enige goude armringen beschonken. In deze tijt quamen enige bzieden van Baravia ober Kolumbo, daar in bevolen wierd dat men de drie Kapitainen / die in de belegering van die stat gesneubelt waren / te weten Ferdinando, Willo en de Roer, weer opgraven / en naar de gewoonte der Kapitainen in de kerken begraven zou.

Eer, gedoede Kapitainne aangedaan.

In t'begin van Wijnmaant zagen wy vijf schepen op zee komen / daar onze

Anderé weder-
spanning-
gen onder-
gebracht.

onze Admiraal Riglof van Guns, en de Wachtmeester van der Laan in wa-
ren / die met drie hondert mannen van Batavia quamen. Deze mienwe
krijgslieden wierden in bezetting gelegt / en daar tegen drie hondert anderen
naar Kananor met drie schepen gezonden / om de Mogols zelven daar tot ge-
hoozzaamheit te dwingen / die zich daar enigfins wederfpanning aanstelden /
en aan d' inwoonders belast hadden dat zy geen bzuchten / noch be- / noch an-
dere boozraat naar onze beftingen zouden bzingen / om de zelfden aan ons te
verkiopen. Zy / ons boozneemen merkende / en ziende dat wy baerdig ston-
den om hen en hun befting byandelyk aan te tasten / keerden zich tot ootmoe-
digheit / en maakten bzyde.

Paffalor
aan de Por-
tugezen
overgege-
ven.

Tocu wy enige dagen te Kananor hadden gewoest / quam 'er bericht van
Paffalor dat der zelfder inwoonders hun befting aan de Portugezen overge-
ben wilden. Onze Admiraal / dit verftaande / trok terftont met drie van zijn
schepen derwaarts / op hoop van bzoeg in de weer te zyn / en te beletten dat
deze befting aan hen overgegeven wierd. Maar de Portugezen waren daar
een dag booz ons gekomen / en hadden de befting alree bezet : en dewyl de
bzyde tusschen Hollant en Portugal onlangs gemaakt was / darden wy hen
niet byandelyk aantastten ; maar wy begaven ons van daar naar Mangalor ,
daar wy 't anker lieten vallen.

Aanbie-
ding van
d' Admi-
raal der
Hollanders.

Deze befting en stat is van de krijgslieden des Konings van Kanara be-
zet / en had een geheel jaar dooz de Dozst van Kananor belegerd gewoest. De-
ze Dozst verzocht van onze Admiraal hulp / en krijgsvolk / en 't geen / dat hy
van node had. Dit wierd in bedenken genomen. Onze Admiraal zond on-
dertusschen een afgebaerdigde aan de befting / dien hy alle hulp en onder-
stant aanbod / zo zy iets gebrek hadden. Zy gaben weer tot antwoort / dat
zy geen gebrek van krijgsvoozraat / noch van lijfzocht hadden ; behalven dat
zy / buiten weten van hun Koning / geen bzeemde hulp darden aanneemen.
Onze Admiraal zelde hier op met twee schepen weer naar Kochin , en liet
noch een schip / Domburg genoemt / met onze hondert soldaten berzien / aan
de mont van de bloet leggen / onder schijn als of wy daar tot bystant van de
Dozst van Kananor bleben / maar in der daat om dat zy / als zy de befting
moesten overgeven / de zelfde in onze handen zouden stellen. Men hielt
dieshalven alle nachten sterke wacht / op dat de Portugezen ons niet zouden
boozkomen.

Verschi-
ning van
een Staert-
aar.

In 't einde van Slachtmaant zagen wy een Staertaar / die daar na zes
weken lang gezien wierd. Wy bleben hier met onz schip drie gehele maan-
den leggen / en leden groot gebrek ; dewyl wy niets / als ons klein rantsoen /
gezoute bleefsch / en rijst hadden / en 't water ook met groot gebaar van 't lant
moesten halen / dat noch bzak / of half zout / en dieshalven ongezont was :
in boegen dat onz volk ten meestendeel waterzuchtig wierd / daar af ook
enigen stozben.

ACHTIENDE HOOFDDEEL.

De *Kanarynen* ontzetten *Mangalor*, doen groot quaat binnen deze stat. Een schip van de *Mogol* prijs gemaakt. Enige *Hollantsche* soldaten gedoor. Optocht der *Hollanders* tegen de Koning van *Petemin*, die zich ter weer stelt, geslagen word, en de vrede dier moet kopen.

In 't begin van 't zestiendehonderdvijfenzestigste jaar quam een gerucht in 't leger dat 'er enige duizent *Kanarynen* onderweg waren / om de belegerden in de besting te helpen. Dit heir bzak dieshalben aan d'een zijde van de stat op / en begaf zich ober de bloet / daar zy stant hielden / en echter de plaats met enige boozwachters bezetten. In de volgende dag zagen wy enige benden te paert aankomen / die deur de wachten van de *Dozst* heen sloegen / en in de besting quamen. Op de derde dag quam het geheel heir aan / 't welk in vijf hondert te paert / vijf duizent te voet / en in vijftien elefanten bestond. Elefanten waren meest met voozraat geladen. Enigen van hen hadden ook pzere ketenen om de hals / die zy met de tromp batten / als zy ten strijt komen / en daar mee zy grote schade doen. Dit heir was aangenaam om t'aanschouwen / uit oozzaak van de grote menigte der *Zwarten* / en hun sahels / gelijk ook om de zijde vaandelen / die van beelberhande berwen / en met gout en zijde geslikt waren. Hun paerden waren ten meefte deel van boren aan 't hooft geharnast / 't welk alles / gelijk een spiegel / in de zon blonk. Zy sloegen alle de genen doot / die zy van 't volk des *Dozsts* vonden / en begaben zich tegen d'abont ober de bloet / daar het volk van de *Dozst* stant hield / met boozneemen van hen te heren. Zy schoten dapperlijck op malkander : maar dewijl de stedelingen ook met hun geschut heftiglijck daar onder speelden / begaben de genen van de *Dozst* zich op de vlucht. De *Kanarynen*, hen najagende / versloegen hun meefte macht. De *Dozst* quam met weinigt volk in een ban zijn bestingen / die tusschen *Mangalor* en *Kananor* legt / om zijn leben te bergen. Deze volken / die nieuwelijck aangekomen waren / bedorben het gehele lant / en verbrændden alle huizen en woningen / niet alleenlijck van de vijanden / maar ook van alle inwoonders / die daar van beelberhande volken waren.

Een heir van *Kanarynen* tot ontzet van *Mangalor*.

De belegers gelaagen.

De belegerden grote lijcks beschadigt van hun eige volk.

Hier woonden ook veel *Portugezen*, van de welken enigen / om den bijant t'ontbieden / zich met wijden en hinderen / en met alles / dat zy konden meeneemen / in kleine baartuigen in zes begaben / van de welken enigen tot ons quamen / en om lijfsbehoudenis haden. Veel mannen en vrouwen zwommen ook van hen naar ons / en wierden daar na alle naar *Goa* gezonden. Hier waren ook enige *Mogolsche* kooplieden / welker palshuizen geplondert / en daar na verbrændt werden.

Da dit gebecht / en deze plondering / die twee dagen duurde / (al 't welk wy bequaamelijck konden zien / vermits wy naauwelijcks een muskertscheut van de wal waren /) begaben zy zich weder tot stilstant / en bezetten hun besting. Wy hadden dieshalben oozzaak om ook weer naar *Kochin* te heren ; en top begaben ons op d'elfde van *Loumaant* onder zeil.

Op de veertiende van *Loumaant* zagen wy vijf schepen / van de welken drie naar *Persien*, en d'andere naar *Goa* zeilden. In de lesten was *Kapitain* *Ree*, die van *Kochin* naar *Goa* gezonden wierd / en last had om ons mede te

Een schip
van de Mo-
gol prijs ge-
maakt.

nemen. In de zelfde dag zagen wy een schip by 't lant booz de stat Kalikuth, 't welk wy terstont najaa'den. Wy bevonden dat het een Mogolsch schip was / met de welken wy in byzantschap waren. Maar dewijl zy daar twee hondert en zestig pakken peper gekocht en ingeladen hadden / zo wierd alles prijs gemaakt.

Afverdi-
ging naar
Goa.

Op de twintigste quamen wy booz Goa, daar onze afgebaerdigde zijn last afdee; en wy zeiden boozt naar Vingerla, daar wy 't anker lieten vallen. Na dat wy antwoort van Goa hadden bekomen / keerden wy weer naar Kochin. D'andere drie schepen verbozderden hun reis naar Perliën.

Weérke-
ring te Ko-
chin.

Enige sol-
daten der
Hollanders
gedoot.

Op de zefte van Spzokhelmaant quamen wy weer te Kochin: het meeste deel van ons kon niet gaan / uit oorzaak van de waterzucht.

Terwijl wy uit waren / ontfond 'er een nieuwe oorlog tegen de Koning van Petemin, hermits zes van onze soldaten / en een Sarjant / aan zijn grenspalen by een stroom / daar zy de wacht hadden / op dat 'er geen peper langs deze stroom geboert / en aan andere volken / als aan d'Engelschen en Portugezen, verkocht zou worden / van des Konings soldaten overvallen / en jammerlijk omgebracht wierden. Toen deze tijding te Kochin quam / zond men terstont acht hondert Europeers, en hier hondert Inlantsche Portugezen derwaarts. Wy kregen ook van de Koningen van Kochin, Kranganor en Porka enige duizenden van Nairos tot onze bystant. Onze Admiraal zelf / en de Wachtmeester trokken met ons / om deze moozt naar hun wensch en begeerte te wreken.

Hun op-
tocht om
dat te wre-
ken.

Op de twaalvde van Spzokhelmaant trokken wy van Kochin, en twee uren van daar / namelijk by de kerk S. Jago, verwachtten wy malkander. Onze krijgsboozraat en lystocht wierd langs de bloet geboert. In de volgende dag trokken wy tot aan de kerk S. Andreas; en op de derde dag quamen wy boez in Porka, daar wy acht dagen bleven / om de Nairos te wachten. Ondertusschen wierden enige Vaandelen naar zeker Lantschap 't welk van de vijant verlaten was / gezonden / om alle byzichtbare bommen te verberben / en alle huizen te verbzanden.

Gepoeh des
Konings
van Indiën.

De Koning van dit lant dee hier op aan onze krijgsöversten bekennt maken / dat zy zich wel bedenken zouden / eer zy in zijn lant quamen; dewijl de Portugezen nooit / zonder zijn verlof / hadden darren onderstaan zijn lant te berreden / en noch altijd / als hy zulks toestond / enige tol aan hem betaalden. Hy boegde 'r by dat hy een grote macht van volk by malkander had / en dat zijn Nairos alle als tigers en leeuwen waren / dewijl zy hun schilden met tygersvelken overtrokken hadden.

Tegenweér
der India-
nen.

Op de tweeëntwintigste van de zelfde maant trokken wy op in twee hoopen / en verbozderden onze weg tot aan de bloet Kal Koilang, met alle onze Nairos. D'andere volken roedden met twaalv baartuigen ober de bloet / om te vernemen of de vijant ons verwachtte. Maar toen zy na aan lant quamen / bertoonde de vijant zich niet dapper geschiet mit hun bassen. Deze Indiënen hadden zich langs de gehele ober hefschanst / en de zelfde ober al met dooznen / of voerängels bezet / in boegen dat de genen / die derwaarts gezonden waren / geen gelegenheit bonden om zonder berlies van veel volks aan lant te komen. Zy keerden diesshalven weer te rug; en toen zy by ons gekomen waren / boeren wy gezamentlijk by Kal Koilang ober de bloet / daar wy een dag bleven / om ons met alderhande krijgsboozraat te verzien. Onze volken

volken wierden in slagordening gesteld. Onze Kommandeur Kolster boerde de voorzocht / de Wachtmeester van der Laan d'achtertocht / Kapitaïn van Ree de rechte / en Kapitaïn Baks de sinke vleugel.

Overtocht ;
en slagordening.

Wy trokken dus in goede ordening in des vijants lanc boort tot aan de middag ; en toen begaben wy ons / uit oorzaak van de grote hitte / onder de kokosbomen / die aan onze sinke zijde stonden. De vijanden vergaderden aan de rechte zijde / ook onder de bomen in grote menigte / die wy dooz hun blote zwaerden zagen blinken. Tusschen ons beide was een hheet belt. Wy verkoelden ons ondertusschen in de schaduw / en verquikten ons met de kokosneuten. Wy konden in deze grote hitte niets aanvangen / maar moesten 30 lang wachten / dat dat de zeevint / of namiddagvint tot onze herkoeling quam. Zo haast de vint begon te blazen / deden wy een gebed / en trokken welgemoed ober 't belt / en bingen aan te schieten. De plaats onder de bomen / daar de vijanden zich onthielden / was met heggen van wilde pijnappelbomen bewassen / die ons verhinderden om deur te bzeken ; dewyl zy scherpe dooznige bladen hadden / en wy alle blootsboet gingen. Zy schoten hier uit heftiglyk onder ons met musketten en pijlen / en deden ons grote schade aan. Wy waren dieshalven gedwongen deur deze scherpre deur te bzeken / en tot hen in te dzingen. Toen wy hen zien konden / schoten wy heftiglyk op hen / en trokken al boort / tot dat deze bende begon te wijken. Ondertusschen vielen andere benden / die noch barsch waren / op onze achterste Daandelen aan : in boegen dat wy weerom moesten keren / met voornemen van onze achterbenden te helpen. Maar de genen / die alree getweken waren / dit ziende / stelden zich oock weer schrap ; en dus wierden wy van alle zijden omringt. Wy stelden ons toen gezwindelyk met onze bende in 't kruis / en schoten dus rondom van ons af / en deden in korte tijt grote schade onder hen. Zy begonnen dieshalven te wijken / en entfins te verstrojen. Wy joegen hen na / en doodden een grote menigte van hen met onz zijde weer. De Wachtmeester van der Laan verbolgde oock de vijant een gehele uur lang / tot dat hy hen / uit oorzaak van 't dichte bosch / niet langer darde najagen. Zy keerden dan te rug / en wierden / in de hertred / oock van de vijanden aangetast / die enigen van hen doodden. Doch zy / hun Daandelen openende / schoten met twee beltstukken / die zy hadden / en met muskethoegels geladen waren / onder de vijanden / die daar dooz weer afgedreven wierden. Toen d'abont ons oberbiel / begaben wy ons weer in 't blakke belt / en bezogden ons rondom met een boortwiering.

De vijanden aange-tast.

Krijgslift der vijanden,

die geslagen worden.

In deze nacht hadden wy een zware regen / en waren dieshalven in grote kommer en zorg booz onz buffekruit en lont / dat het nat zou worden / en wy het / by boozbal van noot / niet meer konnen gebruiken ; dewyl wy wel wisten dat zy booz een gewoonte hadden by nacht / inzonderheit als het regentachtig weer was / aan te ballen. Wy hadden geen andere spieffen by ons / dan op 't meeste deel onzer musketten stale spitsen / die wy uit en in konden schuiven / en in plaats van spieffen gebruiken. Men hoorde hen dikwijls in deze nacht ; doch zy quamen niet wijder. Zo haast de dag aangquam / was pder bezich met zyn geweer te bezien en te dzogen. Wy deden oock een dankgebed : en daar na bedankte de Veltseer ons booz de trouwe diensten / en mannelijke dapperheit / die wy in deze strijt hadden bewezen / met ernstig verzoek dat wy daar in zouden volharden / en nu weer met barsche moed en

Aanspraak
van de Velt-
heer der
Hollanders
aan de zij-
nen.

dapperheit tegen deze onkundige Heidenen ridderlijk strijden / en het dier-
baar Christe bloet / dat zy onschuldig vergoten hadden / ernstiglijk zoeken ;
met toezegging dat aan ons / zo wy de volkome verbintning berekregen /
daar hy niet aan twijffelde / geëozloft zou zijn alles te plouderen / en tot roof
te maken.

De doden
begraven.

Wy trokken dan met bzeucht weer ter plaats / daar wy te voren geweest
hadden / zonder dat wy 'er iemand vonden / behalven veel dode lichamen /
die overal lagen / en van de welken wy d'onzen / zo wel de Nairos, als de
Christenen / die wy wel kenden, begroeven. Het teken / daar aan wy wisten
dat deze Nairos van d'onzen waren / was dat zy een blad van een kokosboom
om hun arm gebonden hadden.

Verzoek
van vrede.

Wy trokken daar na een uur lang deur 't lant / en zagen niemant / dan
veel bespieders / tot dat eindelijk een met een wit baantje uit het bosch quam
lopen. Onze Wachtmeester / hem ziende / liep hem tegen met een overge-
trokke haan ; en deze / dit bemerkende / begaf zich weerom. Onlangs daar
na quam een ander / met een wit baandel / die / booz onze Admiraal geko-
men / booz een half uur stilstant van wapenen bezocht / om ondertusschen
naar de Koning te trekken / en hem tot vrede aan te porren. Toen dit gestel-
de half uur verlopen was / en noch geen antwoort quam / vielen wy in een
dozp / of Negery, daar wy alles / dat wy vonden / verbzandden en verdelg-
den ; 't welk grote schrik in hen verëozzaakte. Zy zochten dieshalven alle
middelen om tot vrede te geraken ; en de Koning zelf zond enige gemachtig-
den / die uit zijn bebel met ons vrede zouden maken. Dooz'eerst boden zy /

Een Dorp
verwoest.

in plaats der zes mannen / die zy gedoot hadden / en daar uit deze oozlog
ontstaan was / twaalf anderen van hun volk aan / om de zelfden te doden /
of anders een hoop gelts daar booz te betalen. Onze Admiraal wilde dit
niet aenneemen / maar gaf aan hen tot antwoort dat het Christe bloet / on-
schuldiglijk gestoort / met geen gelt / veel minder met onschuldig bloet / te be-
talen was. Hy ontbood aan de Koning dat hy booz'eerst de genen / die dit
bedzeven hadden / opspuren / en daar beneffens alle onkosten / en aan vder
soldaat twee maanden soldy / en daar boven noch dattig duizent Pagodden
(vder Pagod is een stuk gouts / zo zwaar als een duhaar) betalen zou ; behal-
ven dat de Koning een stuk lants aan de strant gelegen had / tusschen Kal-
koilang en Porka, 't welk hy mee zou moeten afstaan / en aan ons overge-
ben ; en eindelijk dat hy geen andere koophandel / als met de genen van de
Hollantsche Maatschappij / zou dzyben.

Voorwaar-
den van
vrede aan
d'Indianen
voorgefelt.

De Koning moest dit alles aanneemen / gelijk hy ook dee. Hy zond dies-
halven de gemachtigden weerom / met bebel van de vrede volkomentlijk te
sluiren. Onze Admiraal wilde echter de zelfde niet aannemen / of de Ko-
ning moest 'er zelf by zijn. Hy quam 'er dan in de volgende dag / en wierd
in een palanhijn gedzagen. Hy droeg een purperrode rok / die tot op zijn boe-
ten hing / en een kleine goude kroon op zijn hooft. Zijn hair was opgebou-
den : doch aan zijn slinke zyde hing een lok. Hy had veel kostelyke ringen
aan zijn oren / om zijn middel een goude keten / en in zijn hant een rotting /
of riet / met zilber beslagen. Hy was klein van gestalte / en niet zo zwart /
als d'andere Malabaren. Toen hy booz onze Admiraal quam / viel hy op
zijn kniejen neder : maar onze Admiraal batte hem by de hant / en dee hem
weer opstaan. Hier op wierden hem de boozwaarden der vrede boozgelezen / die

Kleding
van de Ko-
ning der
Indianen.

die hy gewilliglijk / doch met betraande ogen / aannam. Hy ging daar na met twee van onze Kapitainen in een van zijn Pagoden / daar hy / in tegenwoozdichheit van alle zijn goden / zwoer dat hy / 30 lang de zon zou schijnen / met de Hollandsche Maatschappij nooit oorlog zou aangaen / en dat hy alles / dat hy toegestemt had / onderhouden zou.

Hy neemt de voortwaarden aan.

Hy trokken toen wederom / en maakte in 't lant / dat wy nieuwelijks bezomen hadden / een besting van paalwerken / die wy ook bezetten. Van deren / daar onder ik was / namen hij weg weer naar Kochin.

Deze Koning / en zijn voozouders zijn nooit van d'omleggende Koningen / noch van de Portugezen overwonnen / maar wel van de Portugezen aangestaft / die althijt met schade hebben moeten afrekken.

Dit Koninkrijk Petemin is een zeer vruchtbaar lant / en paalt naar de zuidzijde aan Kalkoilang, en naar 't noozden aan Porka. Deze inwoonders zijn veel arbeidsamer / dan de genen / die aan de zeestrand wonen. Zy planten alderhande vruchten / en hebben daar beneffens veel vruchtbare bomen / inzonderheit kokosbomen / daar mee zy zich voozamenlijk onderhouden. Hier waast ook veel peper / gengber / suiker / en andere dingen.

Beschrijving van 't Koninkrijk Petemin.

Op de tiende van Lentemaant quamen wy weer te Kochin, daar aan pder soldaat een maant soldij geschonken wierd; gelijk ook aan pder baandel een haasje Arak, en twintig mingelen Spaansche wijn / daat mee wy ons zouden vrolijk maken.

Weerkeering te Kochin. Geschenken aan de soldaten.

NEGENTIENDE HOOFDDEEL.

Vertrek van Kochin. Ongeluk van een stuk geschuts. Weerkeering te Kolumbo. Groot vertrouwen des Konings van Kandi op de Hollanders. Gebrek van lijfdocht. B'ortzuigers, en hun quaal. De Hollanders maken verscheide vestingen in 't lant des Konings van Kandi. Lantziekte. Tijding van d'oorlog tusschen d'Engelschen en Hollanders. D'engelschen in Indiën aangerast.

Toen te Kochin alles in goede ordening gebzacht / en behorelijke bezetting daar in gestelt was / vertrok d'Admiraal / met de Wachmeester / en met ons / die zijn lijfbaandel waren / naar Kolumbo. Wy wierden van de Kommandeur / en van d'andere hoge en laege bevelhebbers van Kochin tot aan Koilang verzelt / daar zy afscheid van ons namen / en wy / om hen te eren / entgen van onze stukken geschuts affshoten / van de welken een / van pzer zijnde / aan stukken sprong / en de konstapel / en noch drie anderen doodde / twee andere quetste / en aan een zijn rechte been bzakt / d'overloop / daat 't stuk op stond / insloeg / en enige katoene dekens en histen in bzant bzacht: 't welk grote schade veroorzaakte. Doch dewijl wy veel volks hadden / wierd de bzant haast gebluscht.

Vertrek van Kochin.

Ongeluk, door een stuk geschuts veroorzaakt.

Op d'achtentwintigste van Lentemaant begaben wy ons van de Kaap Komorin, daat wy geankert lagen / weer in zee / en quamen / na verloop van enige dagen / vooz Kolumbo, daat onze Admiraal / Riglof van Guns, de heerschappij weer aannam. In deze tijt quamen enige gezanten van de Koning van Kandi, die een gebangen by hen hadden / te weten de broeder van de Dozst van Huven, die zo veel als een geheime staat des konings gewest /

Weerkeering te Kolumbo.

geweest / en hem naar 't leven gestaan / ja hem alree verscheide wonden in 't lighaam gemaakt had. Hy had ook eer men hem bangen kon / noch bij menschen gedoot. De Koning zond dieshalven deze gevangen naar Kolumbo, op dat men hem daar een smadige doot zou aandoen. 't Doornemen van deze gevangen was / na des Konings doot zijn broeder / de Dozt van Huven, tot Koning te maken / op dat hy als een Dozt in 't lant zou mogen heerfschen. En vermits dit Koninkrijk dan overlange tijt dooz de Dozsten van Huven bestiert wierd / die geduriglijk goede byzentschap met de Hollanders onderhouden hadden / zo hebben de zelfden deze gevange Dozt heimelijc naar Baravia gezonden.

Een gevangen door de Koning van Kandi aan de Hollanders gezonden.

Groot vertrouwen des Konings van Kandi.

En dewijl deze Koning geen groot vertrouwen op zijn eige volk had / zo verzocht hy ook een Vaandel van Hollanders by der hant te hebben / om hen / by voorsval van noot / tot zijn dienst te konnen gebruiken. Hy beloofde dat hy hier toe twee vestingen zou maken. Hier op wierden wy met onze drie hondert mannen derwaarts gezonden / onder 't beleit van de Wachtmeester du Pont. Wy trokken op de darde van Bloefmaant van Kolumbo naar Horrenwabel, daar een Hollantsche besting / met sterke bezetting is. Wy moesten hier twaalf dagen blijven / dewijl wy / uit oorzak van 't water / niet verder konden komen / vermits de lange regen alles ondergezet had. In deze tijt moesten wy ons zeer naau met lijftocht behelpen : want wy hadden niet anders / dan onze blote rijs / en zout / en noch niet genoeg hier af. Toen het regenwater een weinig gevallen was / begaf zich de lijfwacht / met zijn lijfvaandel en snaphanen deur de bloet / en trok ober 't gebergte / tot aan Sirtovakka, daar wy die nacht bleven. In de volgende dag regende het weer zo geweldiglijk / dat de bloet zo groot wierd / dat wy noch vooz uit / noch achter uit konden komen / en dat wy daar drie dagen moesten blijven. Wy hadden ook geen lijfsvoorraat / maar bonden noch enige bomen / daar ourtje vuchten / Surfak genoemd / aan singen / die wy aan 't buur byeden / en daar mee wy ons onderstelden.

Gebreuk van lijftocht.

Bloetzui-
gers en hun
quaal.

Dit was echter niet te vergelijken by d'elende / en grote smart / die wy van de bloetzuiers moesten lijden / welker plaag niet wel by de genen / die zulks niet beproeft hebben / te beschrijven is. Zp zijn het gehele lant deur / niet alleenlijk in de moerassen en wateren / maar ook op het velt / in 't gras / zant / stenen / ja ook op de bomen / en aan de bladen : in boegen dat men naauwelijks een tree kan boozgaan / zonder dat men hen treft ; besonderlijk dewijl men / uit oorzak van de grote hitte / half naakt gaat. Zp zuigen zich zo vol van bloet / dat zp zich van zwaarte niet langer konnen ophouden / maar moeten laten ballen. Zp overvallen de mensch met zo grote hopen / dat men ook d'ogen naauwelijks dooz hen kan beschutten. Zp maken de menschen dooz hun afsuigen gantsch mat en krachteloos / gelijk wy in die tijt slechts te veel bebonden. Zp konnen niet anders / dan met hete asch / of buffekrutt en zout afgeweert worden / namelijk met de plaats / daar zp aankomen / met het zelfde te besprengen / en te wrijven. Zp tasten echter geen ziek mensch aan.

De Koning van dit lant heeft eertijts aan deze plaats zijn woning gehad. Dit was een grote stat / daar af men noch d'oude muren ziet ; gelijk ook een stene brug / die wonderlijk gebout is.

Ma verloop van drie dagen quam ons ander volk ook hier by ons / en daar

na mee de vaertuigen / de welken de bloet opgebaren / en / beneffens alderhande
de krijgsboozraat / ook met rijs / zout en gezoute bish geladen waren / daar
mee wy ons weer honden behelpen. Hier wierd een besting met paaltwerck
gemaakt / en met volck bezet. Wy trokken daar na drie uren deur het lant / versehide
vestingen
gemaakt.
in de Serikorle / op een plaats / Roanellen genoemt. Dit gewest strekt zich
tot aan 't lant des Konings van Kandi, daar in zekere tijt negen hondert
Portugezen dooz 't volck van deze Koning geslagen wierden. Wy maakten
hier ook een besting / van buiten met palen / en van binnen met een aarde
wal. Dit lant is overal vruchtbaar; en wy bonden by d' inwoonders bee /
hoenders / en beelderhande vruchten / die wy hen afhandelden.

Toen wy deze besting ook opgemaakt / en met volck bezet hadden / trokken
wy noch twaalf uren landewaart in / onder 't beleit van Kapitaen Jan van
Amstel, en quamen aan een plaats / Saffragam genoemt / daar de Portuge-
zen eertijts een besting hebben gehad / en daar noch een kerck / en andere hui-
zen staan / die van de Portugezen gebout zijn. Wy maakten hier rondom de
kerck een besting / met twee zware beukerijen / op pder van de welken wy vier
stikken stelden. Onder aah de berg / op de welk deze besting staat / is een blie-
tende stroom / die zijn oorspiong uit de kostelijke bloet heeft / uit de welk de
Koning sijn robynen / saffieren en andere edele gesteenten heeft. Wy zochten
hier ook in 't zant aan de stroom / en vonden enige robijnen.

Wy maakten dus bestingen aan drie plaatsen in dit lant / en bezetten hen
met sterke bezetting / onder schijn van de Koning / zo hy ons van node had /
te dienen. Deze bezettingen worden alle drie maanden van Kolumbo afge-
lost; vermits het daar zo ongezont is / dat 'er van tien naatwelijks een af- Lantziekte.
koomt / die niet de lantziekte onder de leden heeft / de welke een zware plaag
is / en dikwijls den mensch drie gehele jaren aanhangt / en noch eindelijck
daar af elendiglijck sterben moet.

Op de twintigste van Oogstmaant begaben wy ons weer naar Kolumbo,
en daar wy deur d' Aldea gingen / hadden d' inwoonders / volgens hun ge- Eerbewijs-
der in-
woonders.
woonte / langs de wegen / die wy gaan moesten / witte linne doelgen gespreid.
Zy behangen ook hun huizen van binnen overal met wit lijnwaat / en maken
gemeneelijck booz hun huizen en woningen enige bogen / gelijk poozten / die zy
met Palmloof / of kokosbladen omwinden / en met alderhande schone vruch-
ten en bloemen behangen / daar men onder deur gaan moet / eer men in hun
huizen koomt; 't welk gedaan word om de vzeemden t'eren. Doozis / het is
zeer gebarelijck deur dit lant te trekken / uit oorzak van de menigte der Ele-
fanten / die zeer veel in deze gewesten zijn.

Toen wy / na verloop van enige dagen / te Kolumbo aangekomen waren /
quamen 'er ook twee Hoekers uit Holland, van de welken acht gelijck uit Tessel
waren gelopen / daar af een van d' Engelischen genomen was. Dezen vrucht-
ten aan ons d' eerste tijding van d' openbare oorlog tusschen Holland en Eng-
lant, en berichtten aan ons hoe 't van 't begin af gegaan was. Men maakte
diesshalven terstont toefsel / om d' Engelschen in Indiën te water en te lant
vruchtelijck aan te tasten. D' Engelsche kooplieden / die in Porcka hun woning
en handel hadden / wierden daar op in hechtenis genomen / en naar Batavia
gezonden. Men veroverde ook hoerz daar na een Engelsch schip booz Massa-
lipatan, daar in alles gebangen wierd genomen.

Men verzoegde dan alle plaatsen in 't Eiland Ceilon, en op de gehele kint

der Malabaren, en alle bestingen wierden met lijftocht / en andere noodzuchtigheden / zo veel als 't mogelijk was / bezien ; bermits men bzeesde dat d' Engelschen hier een inbal zouden doen / zo de Hollanders de nederlaag kregen.

Op de tiende van Herfstmaant quam bericht te Kolumbo dat een Engelsch schip op de tee booz Trinkemale aan anker lag / en een Gezant aan de Koning van Kandi gezonden had. Men zond dieshalven terstont twee schepen derwaarts / met hondert soldaten / onder het beleit van du Pont. Zp vonden 't eelher niet / maar maakten daar booz de haben een sterke besting / die daar na met volk en geschut bezet wierd / om de haben te bezijden.

Vloot naar
Perliën.

In Wijnmaant quamen hier vijf schepen van Baravia / met drie hondert soldaten / die hier in bezetting gelegd wierden. De geen / die 't gebied over deze schepen had / was H. Lares, die in 't boozgaande jaar met een bloot uit Holland was gekomen / met boozneemen van Molambyk te belegeren ; maar hy wierd booz strijdige winden daar in verhindert. Hy verbozderde daar na met deze schepen zijn reis naar Perliën, om daar als Direkteur / of Bestierder te blijen.

TWINTIGSTE HOOFDDEEL.

Besclrijving van de visschery der parrelen. Groot ongemak daar in gelenden. Op wat wijze de parrelen verkocht worden. Groot ongemak onderweeg. Weérkeering te Kolumbo. Verzoek van ontflaning. Vertrek naar *Batavia*.

1666.

Schepen
naar Hol-
lant-gezon-
den.

Parrele-
bank.

Visschery
van parre-
len toege-
stelt.

voorwaar-
den.

In 't begin van 't zestienhondertzesenzeestigste jaar wierden van hier twee schepen / met kanceel / en andere kostelijke goederen geladen / naar Holland gezonden ; daar de hooggeleerde Predikant Baldeus in was.

Man d'oostzijde van dit Eiland Ceilon, bijfuren van Manare, is een treffelijke parrele Bank die zich drie of vier uren in zee uitsprekt / en daar uit de Portugezen in booztijden een grote schat hebben gehaalt : 't welk echter noch nooit van de Hollanders is verzocht / dan over acht jaren / toen zp den Portugezen de besting Manare afnamen. Maar dewijl zp deze Bankten sedert bezichtigden / en de zelfden zeer schatrijk oordeelden / hebben zp ook een visschery toegegestelt / en deur geheel Indiën doen afkondigen dat men 't zelve in 't einde van Lentemaant aandaugen zou. De Heer van der Laan, als het betint daar over hebbende / trok dieshalven naar Manare, en nam ons zes soldaten tot zijn lijfwacht mee. Wp boeren op de zevende van Spokkelmaant met een Hoelker van Kolumbo, en quamen op d'elfde te Manare, daar op zekere bestemde dag omtrent vier hondert daartuigen aanguamen / aan de welken / pder in zijn spraak / boozgehouden wterd dat zp twintig dagen booz zich zelve / en dan een dag booz de Maatschappij zouden visschen / en tot schatting geben / namelijk d' inwoonders booz pder steen / met de welken zp te water gaan / alle dagen acht fanem, (van de welken de twaalf een rijksdaalder waardig zijn) en de bzeemden zestien. Daar hy / dat / als de tijt verlopen was / de parrelen openlijk verkocht zouden worden. Zp maakten hier op langs de strand hutten / die zich van de kerck / Arripe genoemt / tot drie uren van daar uitsprekten.

Boozeerst

Woozeerst wierd alle uchtenden uit onze wijk / daar d'Oberste was / een stuk geschuts gelost / tot teken van dat zy alle gelijk / en d'een niet wooz d'ander aanbangen zouden. Hier op begaf zich de ganstche bloot van baartuigen in zee. Als zy aan de banken kornen / die aan sommige plaatsen zes of zeven bemen diep zijn / maken zy de mant / daar mee zy te gront zulien gaan / daer dig / hangen een steen van dertig ponden daar aan / en laten zich daar mee naar beneden zinken / daar zy op de gront / met een pzer gereetschap / dat daar toe gemaakt is / d'oesters / die zo hard op malkander leggen / als een muur / afbreeken ; en als zy de mant vol hebben / begeben zy zich weer naar boven / en dan word de mant / die aan een tou vast gebonden is / opgetrokken. 't Water is zo klaar / dat men hen kan zien gaan / en hoe zy d'oesters afbreeken. Het gebeurt somtijts dat zy / uit oorzak van de sterke en ongezone stank der oesters bevangen worden / en verdzinken. Als zy hun schuiten vol hebben / baren zy aan lant / en leggen hun desters in 't zant / daar zy dooz de hitte der zon verduilen. Hier uit rijst zulk een bergstige stank / dat de zelfde grote ziekten veroorzaakt / en veel van hete koozts en hoofspijn sterben. In deze tijt stozven binnen zes weken by de vijftienhondert menschen / ten deel van hete kooztsen / uit de gruwelijke stank rijzende / en ten deel van 't water / 't welk wy alle moesten dzinken / en van slyk en modder zo wit als melk was : want wy hadden toen juist geen ander zoet water / en dit noch naauwelijks genoeg / uit oorzak van de menigte des volks / 't welk toen / met wijben en kinderen / op twee hondert duizent menschen geschat wierd / die alle nit een plaats het water moesten halen. Dit was een bijber / die in de wijtte ontrent een half uur groot / en een spies in 't midden diep was / daar uit in de tijt van zes weken / die wy 'er waren / zo veel genomen en gedronken wierd / dat 'er namaals een man tot aan zijn middel denrgaan kon.

Vissching
der parre-
len, hoe.

Ongezond
de stank.

Bedorvt
water tot
drank.

In dit gewest had het byna in de tijt van twee jaren nooit geregent / als nu / en niet meer dan een blaag ; en dieshalven was d'aarde hier zo dzoog / dat het water daar op / als op een steen / bleef staan ; 't welk wy terstont uit de sleuben schepten / en dzonken : daar af wy een weinig verquikt wierden.

Oesters / in dier voegen ontrent tien dagen gelegen hebbende / openen zich van zelf / na dat het inwendige / of de visch verbuult is. Men vind 'er dan de pazrelen bloot in leggen ; doch niet in alle : want men leegt dikwijls twintig oesters / zonder dat men een pazrel vind. In tegendeel / men vind ook dikwijls twintig pazrelen in een oester. Daar na stelt men een plaats / om de pazrelen te verkopen / by de welke zich ook bzeemde kooplieden en handelaars verhoegen. Alder / die pazrelen verkoopt / heeft negen verscheide kopere ziften / van de welken d'een groter van gaten zijn / dan d'anderen. De pazrelen dan / die deur de kleinste gaten vallen / worden booz pazrele stoffe by 't gewicht verkocht / maar d'anderen op prijs gezet. Welgenen / die zo groot als een hemiphazrel zijn / verkoopt men booz twee fanem / van de welken de twaalf een rijksdaalder uitmaken ; d'anderen hoger / en zo boozt / tot aan de grootste / die in de grootste zift blijven / de welken booz een grote schat geacht werden : in voegen dat men de zelfden niet / gelijks d'anderen / op prijs zet / maar aan de meestbiedende verkoopt / inzonderheit als zy rot / en zonder blakken zijn. De grootste / die men toen kreeg / waren gelijk een hazenoot / de welken in die tijt booz tachtig rijksdaalders in deze plaats verchocht wierden.

Verkoping
der parre-
len op wat
wijze.

De pazrelen worden niet t'onrecht daar zo kostelij / als in de gehele wer-

reft / geächt / dewijl zy aan zo veel menschen 't leven kostten / die zich daarom in zo groot gebaar van de doot begeben / en dikwijls elendiglijk sneubelen.

Da dat de kosphandel met de parrelen gedaan was / betrokken de schepen / van de welken enigen meer met doden en zieken / dan met parrelen belast waren.

Weerkeering naar Manare, en van daar naar Kolumbo.

Wp hadden ook een Daandel van onz volk by ons uit de besting Manare, onttrent hondert en tachtig sterk / van de welken wel niet meer dan zes stozben ; maar d'oberigen van ons / tot vijftien toe / lagen doot krank / en wierden met een schip weer naar Manare gezonden / naar 't welk onze Kommandeur / doot krank zijnde / zich ook begaf. Toen wp enige dagen op Manare geweest hadden / en onze Kommandeur weder enigstins gebetert was / dee hp zich in een Balankyn ober lant naar Kolumbo dzagen. Wp begaben ons in 't begin van Zomernaant op de weg. In d'eerste dag quamen wp tot aan de kerck Arrippe ; in de volgende dag trokken wp boozt naar Riglofs vijver / daar wp verhoopen meer goed water te bekommen. Wp gingen dieshalven in deze dag in grote hitte gehele twaalf uren lang. Maar toen wp daar spade op d'abont quamen / bonden wp 'er weer geen water / schoon wp van doofst half versmacht waren ; dewijl wp de gehele dag een gruwelijke en onverdragelijke hitte uitgestaan hadden. In de volgende dag dzaken wp weer hzoeg op / en moesten zes uren lang gaan / eer wp goed water konden bekommen.

Groot ongemak van dorst.

Bedorve water.

Toen wp aan een vijver quamen / bonden wp 'er wel water in ; maar het zelfde was zo dik en dzabbig / dat het dooz geen gemene doek kon lopen. 't Was ook root van 't water der elefanten / die zich daar in gebaad hadden. Het smaakte ons echter als zeer kostelijke wijn / uit oorzaak van de groote doofst / die wp leden.

In de zelfde abont quamen wp noch by Galbentin , daar een kerck en een besting is / die van de Hollantsche Maatschappij bezet word / en aan een bloet legt / daar ook een weg is / om uit de zee in de bloet te komen. In deze nacht konden wp ons weer met barsche spijs / en zoet water verquikken. In de volgende dag begaben wp ons weer op de weg. Wp gingen twaalf uren boozt / en quamen op d'abont aan de zeestrand / daar wp ons nederfloegen. Wp hadden in die gehele nacht een krachtige regen ; en dieshalven begaben wp ons weer hzoeg op de weg / en quamen tegen de middag aan de bloet Selou , daar wp een weinig siil waren / en onze rijs kookten. In de zelfde abont trokken wp boozt tot aan Matambe ; en in de volgende dag quamen wp neffens Negumbo , daar men aangedangen had een nieuwe versterking te maken. 's Daags daar na / onttrent op middag / geraakten wp te Kolumbo , doofst ten meestendeel ziek / uit oorzaak van de lastige reis / en dooznamelijk van het slechte water / dat wp dzinken moesten. De weg van Manare tot aan Kolumbo word op zestig uren gerekent.

Kookst te Kolumbo.

In Wijnmaant quamen vijf schepen van Batavia te Kolumbo , die / met peper geladen zijnde / naar Persien trokken / van daar ook twee andere schepen hier te Kolumbo quamen. 't Een / Hazenberg genoemd / maakte zich gereet om naar Batavia te bertrekken. De Wachtmeester van der Laan , had toen ook van hier affcheit genomen / om met zijn geheel huisgezin in dit schip naar Batavia te trekken. Toen ik dit vernam / nam ik ook booz om ontslagen te worden / en boozt te geraken ; dewijl ik alree meer dan twee jaeren ober mijn verbonde tijt in dienst had geweest. Ik hield dieshalven aan

om ontslaving en affcheit by de Plaatsboocht / die my tot verscheide malen affloeg / met toezegging dat ik met d'eerste lading zou vertrekken / zo ik my niet langer wilde verbinden. Ik kreeg eindelijk ontslaving en affcheit door de gedurige boozsprak van mijn Heer Wachmeester van der Laan, diens lijfwacht ik enige jaren had getweest.

Verzack van ontslaving

Toen alles baerdig was / ging ik met mijn Heer van der Laan, en zijn geheel huisgezin / te scheep. Op de twaalfde van Wijnmaant betrokken wy van Kolumbo. Op de beertende zagen wy noch de stat Punto de Gallo. Daar na verloren wy 't Eiland Ceilon uit het gezicht. Wy hadden veel strydige winden / en hard weer. Onze spijs en drank wierd dieshalben vermindert / vermits wy niet langer / dan booz een maant / van lijfsocht bezien waren. Wy hochten somtijts van onze bootsgezellen rozijnen en badels / die zy mee uit Perliën hadden gebzacht.

Vertrek naar, Dam, via.

Op de darde van Wintermaant ging de harde storm leggen; en wy kregen weer goede wint. Als het regende / waren wy zeer bezich om het water met zeilen / of met ander doek op te vatten; dewyl wy dagelijks niet meer / dan twee glazen vol water te drinken hadden.

Op de drieëntwintigste zagen wy lant / te weten 't Eiland Nassou, dat zich loijt in zee uittrekt / en tegen over 't Eiland Sumatra legt.

Op d'achtwintigste quamen wy booz de Straat Sunda, en trokken die zelfde nacht het Eiland Krakatan, en andere omleggende Eilanden boozby.

EENENTWINTIGSTE HOOFDDEEL.

Koomst te *Batavia*, daar tijding koomt van de verwinning der *Hollanders* tegen d'*Engelschen*, en tegen de *Makassar*. Gezantschap naar *Sina* gezonden. Vertrek van *Batavia* naar *Hollant*. Koomst aan *Kabo de bona Esperance*.

It zestiënhondertzevenēnzestigste jaar / in 't begin van Tournaant / zijn wy gelukkiglijk booz *Batavia* aangekomen / daar wy 't anker lieten vallen / en God de Heer dankten. Toen wy aan lant gekomen waren / werd ik daar boozt weer in bezetting gelegd. Wy hoorde hier veel nteuwe tijdingen / en onder anderen dat onze volken in 't boozgaande jaar op 't Eiland Sumatra van d'inwoonders waren geslagen / en dat 'er omtrent twee hondert gesneubelt waren / neffens de Heren Kruis, van Yperen, en de Kapitaïn Bega; en dat men / om dit te wreken / terfont nien volk derwaerts had gezonden / onder 't beleit van de Kapitaïn Bolman, die de vijanden geslagen had / en daar na ook weer op *Batavia* gekomen was. Deze zelfde Kapitaïn wierd enige tijt daar na / met zes hondert mannen / naar de *Makassar* gezonden / met de welken zy in oorlog waren. Dit Koninkrijk *Makassar* legt op 't Eiland Celebes.

r 667.
Koomst te
Batavia.

In 't begin van Spzokhelmaant quam te *Batavia* een schip uit *Hollant*, 't welk tijding bzacht dat de *Hollanders* in 't verlede jaar een heerlijke verwinning tegen d'*Engelschen* hadden bereken. Men bedreef dieshalben hier de gantsche nacht grote beuecht met bzanden / en met het affschieten van 't geschut. Na verloop van enige dagen is de bloot van tien schepen / die gereet lagen / naar *Hollant* betrokken / onder 't beleit van de Heer van Dam, die Admiraal daar op was.

Tijding te
Batavia van
de verwin-
ning der
Hollanders
tegen d'*Engelschen*.

In Lentemaant kregen wy bericht van de *Makassar* dat d'onzen den Ho-

en tegen de Makassar: ning omtrent twee hondert baartuigen afgenomen / en het meeste deel daar af verbrand hadden.

Enige tijd daar na quam ook tijding van de Heer van Hoorn, (die in gezantschap naar de Kaizer van Tartarijen, of de grote Cham was gezonden / met boogneemen om een vaste handeling by hem te verzoeken) dat hy / met vierentwintig van de zijnen / van Oxy ober lant naar Pequin, de woonplaats van de grote Cham, was getrokken.

In deze tijd onestond 'er een bzant te Batavia, daar booz in de tijd van eertuur twee hondert huizen verbrand / en in d'afsch gelegt wierden.

De Batavia wierden drie schepen haerdig gemaakt / en met alderhande kostelijke waren geladen / ont in Wijnmaant naar Hollant te vertrekken. Ik besloot diesghalven / indien het mogelijk was / my mee daar op naar huis te begeven / dewijl ik omtrent drie jaren langer had gedient / dan ik aangenomen was. Ik hield dan aan om paspozt / en getuigenis van mijn handdel / die my niet getweifert / maar naar begeren toegezegt wierd.

Op de darde van Wijnmaant wierd my / neffens d'andere soldaten / mijn geweer afgenomen; en daar op ging ik op de vijfde van de zelfde maant te schieep / op de drie schepen / die haerdig lagen. In pder van deze drie schepen wierden twaalf van onze soldaten gezonden. Jan van der Werve was Kommandeur over deze drie schepen. Zijn schip boerde de naam van het Wapen van Hoorn, 't ander van Konstancia, en het darde Alfen. Deze zelfde Kommandeur had my ook uit Hollant naar Indiën gevoert; en hy was toen Schipper op het schip / dat de naam van Malakka boerde. Hy was over my verwondert van dat ik noch in 't leben / en zo kloek en gezont was / dewijl hy van dat volk weinig meer wist / en bejegt had.

In onz schip hadden drie menschen zich versteken / die wel haast gebonden / en weer naar lant gezonden wierden.

Toen op de zeste van Wijnmaant alles gereet en haerdig was / toonden wy onze ankers met vzeucht op / en zeilden / in de naam des Heren / van Batavia af. In de zelfde doont quamen wy dooz Bantam, van daar wy noeh enig veer / hoenders / en alderhande vzeuchten op onze reis meernamen.

Op d'elfde geraakten wy ten einde van de Straat Sunda, en vercloren hoe langer hoe meer d'Blinden van Java en Sumatra uit het gezicht. Inder zong toen met vzeucht / adieu Batavia, wy trekken naar Patria. Wy zeitten eerst onze steek zuidwest ten zuiden.

Op de zebentende van de zelfde maant zeilden wy met moof meer wooz by de Hoekostanden / en namen onze steek ten zuidwest ten westen / na dat wy de passaadwinne alre bekomen hadden.

Op de tnaalfde van Slachmaant waren wy op de hoogre van 't eiland Mauricius genoot / met moof meer / en goede wind; hoewel men hier gemeenlijk in dit gewest een Ophaant te verwachten heeft.

Op de darde van Wintirmaant hadden wy de hoogre van Kabo de bona Esperance, derwaerts wy onze steek namen.

Op de daertende / des uehtens tjoeg / zagen wy lant / en hemekten dat het Kabo Falso was. In de middag begon het hard te wassen. Wy begaven ons dieghalven meer in boile zee / en dewijl wy een bpegger kregen / lieten wy ons dus op Gods genade drijven. Deze slojm danwde gepete negen dagen; en een van onze schepen / Konstancia genoot / geraakte van ons af. Daar na liep de wind om / tot ons groot doozdeel; in boegen dat wy meer zeil konden maken.

Op de tweeentwintigste van de zelfde maant zagen wy meer lant / 't welk Kabo Falso was. Wy wendden 't diesghalven weer een weling zoemaect in / tot dat wy in de volgende dag Kabo de bona Esperance in 't gezicht kregen / en de Leeuwen- en Tafelberg konden sien.

Op de vierentwintigste / Maasavont zijnde / quamen wy daar gelukkiglijch op de see / daar wy het anker lieten vallen. Het schip Konstancia quam hier ook weer by ons. Op de zelfde avont hadden wy een goede doozschijn / die van de bergen quam; in boegen dat wy onze reen en strigen moesten laten slijten / en 't schip woog twee ankers leggen.

Wy hoeren daar na aan lant / en verquisten ons met alderhande barste spijis / en bulden onze baten met barsch water. Wy maakten ook alle onz gestuur op de schepen haerdig. In deze tijd toerd een Witschur / die by nacht uitging / van een leeu gewoond. Wy gingen ook een kleine maaltich / of noeghapen / en top verlustigden ons daar na met vischen. Hier is zulk een treffelijc vischery / dat wy mer een net in vier tochten zo veel visch vingen / dat wy hen naauwelijks in onze sloep konden bergen.

TWEEENTWINTIGSTE HOOFDDEEL.

Vertrek van *Kabo de bona Esperance*. Koomft aan 't Eiland *Afcenfio*; befchrijving daar af. Deurtocht deur de Middellij. Graszee. Vlaamfche Eilanden. Bericht van vrede tuffchen *Engelant* en *Hollant*. Storm. Koomft by *Hilant*, in 't *Vlie*, en 't *Amfterdam*.

Op de vierentwintigfte van Loumaant / in 't zeffienhondertachtenzestigfte jaar / na dat wy een maand aan deze Kaap hebben gewoest / begaven wy ons meer onder zeil / en / enige eerfechten gegeven hebbende / geraakten van deze ree in zee. In de volgende dag verlieten wy d'Witkruisfche kufft uit het gezicht; en wy zetten onze fceek nooztwelf aan. In deze dag bingen wy veel viffchen / daar onder ook een tonijn / of zeebaiken was.

Op d'elfde van Spzokhelmaant zagen wy / met d'ondergang der zon / het Eiland van S. Helena, S. Helena. 't welk wy aan bakhoort / of ter finkte zijde lieten leggen / en in de zelfde nacht noch boozdy zeilden.

Op de veertiende zeilden wy onder de zon deur / en hadden in d'ren dag / te weten op de middag / de zon aan de noozzijde / en de fhaduw naer 't zuiden / en in d'andere dag op de middag de zon aan de zuidzijde / en de fhaduw naer 't noozben.

Op de negentiende van de zelfde maant / na de middag / zagen wy 't Eiland Afcenfio, of Hemelvaart, daar wy in de volgende dag 't anker lieten vallen / en met onze floepen aan land boeren. Aan d'een zijde alleen is een zantplaaft / daar men aankouwen kan; maar al 't overige is met klippen en fteen omringt. Onze bootgezellen wonden hier in een aarde dat een bzief van een Engelfch fchip / Konftantinopolen genoemt / op de drieentwintigfte van Lentemaant / in 't boozgaande jaar gedagtekent / en volgens hun gemooute daar gelaten. Dit fchip was uit Indiën gekomen en naer Engelant gerochfen.

Dit Eiland is in zijn omking negen uren groot / maar zonder water. Hier heeft hoge bergen / en overbloeit van veelderhande milde vogelen / en onder de zelfden zeker flich / zo groot en wit / als een zwaan / die zich met de vifch voeden / en zo tam zijn / dat zy zich met de hant laten grijpen. Hier zijn ook een grote menigte van zeeffchilpadden / welker wijftes by nacht aan land komen / en hun aijeren diltwijfs tot drie hondert op een maal / en zo groot als die van hoenters / en geheel rouw / aan land leggen. Deze aijeren hebben geen harde fchalen / maar alleenlijk een hult gelijk papier. Wy bzachten zes van dusdanige fchilpadden op ons fchip / die wy daar na d'een na d'ander fachtten en aeren. Dit is een goede fpijs / en ook gereesmiddel / wsonderfchiet her vet ook af. Wy vingen hier ook veel vifch / die wy zourten / en in de zonneffijn dzoogten / daar mee wy ons booz de gezele reis verzagen. Aan de plaats / daar men aan land koomt / ftaar op een hoge berg een hout kruis / 't welk van de Portugezen daar opgericht is. Waarde van deze berg gelijk ook van 't geheel Eiland / is als yzer 't aanfchoutwen / 't welk uit ozzzaak van de grote dzoogte en hitte / van malkander fchilfeet.

Op d'eenentwintigfte van Spzokhelmaant zeilden wy meer van daar / en hadden geduriglijk een goede paffaadwint.

Op d'eerfte van Lentemaant zeilden wy deur de Middellij / daar wy enige dagen na malkander regen en ongefchuitig weer hadden.

Op de vijfde van de zelfde maant / bes abouts / torn de zon ondergegaan was / zagen wy meer de fpoozfcar. In deze zelfde nacht zagen wy ook een teken aan de henuel / gelijk een voede / doch zonder fcarren / dat zich naer 't welken ftrekte. Wy zagen dit teken vijftien nachten na malkander.

Wy vingen alle dagen veel vifch / daar af wy zo veel befcheeden / als twy dagelijks tot onze fpijs na noden hadden. De overigen wierpen wy meer in zee / hermits wy geen zour hadden / om hen te zouten.

Op d'achtentwintigfte van de zelfde maant kwamen wy in de groene / of Graszee / die zich hondert mijlen uitftek / en daar in wy acht dagen zeilden. Dit kwit / 't welk in zee legt / is zeker flich van gras / daar aan als peper maft.

Op de zeffende van Gzaanaant behonden onze fhuurleden aan de hoogte der zon / dat wy neffens de Vlaamfche Eilanden waren. Wy befloten aan een van de zelfden te dacten / en van de Spanjaarden te vernemen hoe de zaken tuffchen Hollant en Engelant ftonden / en of zy oozlog of vrede met malkander hadden / op dat wy ons daar na zouden konnen regelen; want wy hadden in de tijt van elf maanden geen befcheit daer af gehooft. Doch demijft wy goede wint hadden / lieten wy de zelfden leggen / en herbouderden onze reis. Na verloop van enige dagen zagen wy een kleyn fchepje booz ons; maar zo haast het ons vernam weech het van ons af. Wy ftonden hier uit bemerken dat het een Engelfch fchip was / en dat 't dieghalven noch geen vrede tuffchen hen en Hollant moeft zijn.

In de volgen de dag zagen wy meer een fchip; 't welk wy teffont najaagten; en wy fcheren een ftek af. Zo haast zy ons zagen merdden zy 't niet de zeilen booz de maft / en wafchten ons in. Toen wy hen quamen / lieten zy een franfche blag wagen. Wy zetten onze floep uit / en boeren dermaant. Zy dieben echter niet lang wech / uit oozzaak van de harde wint / en bzachten haast weer tot antwoozt dat 't vrede tuffchen Hollant en Engelant gemaakt was. Wy waren hier ober alle bevrijd. Dit franfch

1668. Vertrek van de Kaap.

S. Helena.

't Eiland Afcenfio.

Befchrijving daar af. Schiltpadden.

Vifch.

Deurtocht deur de Middellij. Verschijning van de Noortfcar.

Graszee.

Vlaamfche Eilanden.

Bericht van
de vrede
tusschen
Engelant
en Hollant.
Storm.

schip quam van Rochelle, en had drie tusschen onderweeg getreest. Zijn ooggemeek en reis was op Terre neuve gemunt/om daar op de banken te visschen. Wy schoten hier op tog drie malen in yder schip/om onze bzeucht over de vrede tusschen Holland en Engelant te beronen; en daar na bevoorderden wy onze reis met blyfschap.

Op d'eendertwintigste van Gzasmaant hadden wy een storm; en wy moesten onze Mars zeilen in nemen: doch na verloop van twee dagen zetten wy hen weer by. Wy hadden hier regen de wint / en moesten die schipen laberen/en bewijl hoe langer hoe felder wierd/ hwegen wy een bylegger/en lieten het schip met het sejoerzeel drijven. Doch op de derde dag stide de wint / en liep wat westeliker; 't welk ons wel te stade quam. Wy namen dan onze streek nootdooft ten oosten aan / en zeiden dus enige dagen met dampig weer; in boegen dat de Struutlieden ghe hoogte konden nemen. Zy meenden echter dat wy op de hoogte van Hitlant waren/daar op zy nootdooft aan hun loop stelden. Wy zeiden dus enige dagen in grote koude boogt: want wy hadden dagelijks hagel en sneeu. Wy waren verwoort van dat wy geen lant zagen; en dieshalven vermoedden onze Struutlieden dat wy westelij afgedreven moesten zijn; gelijk ook bevonden wierd: want na verloop van enige tijt zagen wy lant/ toen wy 't noch niet vermachten/en mislen niet wat lant het was. Onse Struutlieden vermoedden echter / uit oorzak van de grote koude/ en de lange dagen / (bewijl het niet langer dan twee uen nacht was) dat het Yrlant wesen moest.

Op de negentwintigste van Gzasmaant hadden wy op de middag/ een blik der zon/ van de weste wy toen de hoogte namen; en wy bevonden dat wy op de hoogte van drieensestig graden en een half waren. Wy veranderden dieshalven van streek / en zeiden met een nootweste wint zuidoost aan/ tot dat wy op zestig graden quamen.

Op de tweede van Bloemaant zetten wy onze streek naar Hitlant, oost ten zuiden aan / en zeiden dus noch zes gehele dagen boogt/ en meenden alle ogenblikken lant te zien/doch konden 't niet in 't gezicht krijgen.

D'achste van de zelfde maant hwegen wy een sturpige ooste wint / en moesten in de zelfde nacht laberen. Waar des uchtens liep de wint wat noozdeliker; en toen konden wy onze reis met bozederen.

Op d'elfde zagen wy een fluitschip booz ons. En toen wy een schoot gedaan hadden/ zette het naar ons toe. Dit was een kroopbaardyschyp van Vlissingen, van daar het de zestiende van Lentemaant uitgelopen was / en toen van Bergen in Noorwegen quam / en naar Yrlant zette. Wy verstonden toen van hem dat wy / naar zijn vermoeden / noch ontrent dertig mijlen van Hitlant af waren.

Op de twaalfde des uchtens / zagen wy met grote bzeucht het Eiland Fulo, en hoort daer na aan de rechte hant ook 't Eiland Faijerhil, en aan de sinke zijde Hitlant, daar wy tusschen deure zeiden/ en onze streek zuidoost aan namen.

Op de zebentende van Bloemaant quamen wy by een Engelsche fluit / die uit Westindien quam/ en met suiker geladen was. Dit scheeps volk had de Staertstar/ die op de vijfde van Lentemaant aan ons was verschenen / ook gezien / schoon zy nergens in Europa bemecht is.

In deze dag zagen wy een Loorsboor/ die met zijn twee lootsmannen terfont by ons quam. Zijt boort wierd mer bzeiben naar Amsterdam gezonden / om daar tijding van ons te bzingen. Hit deze lootslieden verstonden wy dat van de bloot / die in 't boozgaande jaar uit Oostindien gerooken was/ twee schepen / te weten Amsterdam en Walcheren / booz 't Eiland Fero gesneubelt waren / en dat 'er een zonder masten / ankers en touwen in de haven gekomen was.

Op d'achtiende quamen wy by de Tonnen. Toen wy de derde Ton byna boozby waren / stiet ons schip tot drie malen op de gront. Doch wy geraakten / dooz Gods hulp/ met goede wint noch onbeschadigt daar over/ en quamen met onze drie schepen binnen / en lieten 't anker op de ree booz der Schelling vallen: in boegen dat wy de goede God booz zijn vaderlijhe hulp / met een openbaar gebed / goolyk dankten.

Op d'eendertwintigste van de zelfde maant quamen de Heren Betwinthebbers van d'Oostindische Maatschappij van Amsterdam, met een speelsacht aan ons schip / betwelkoomden ons vriendelij/ bedankten ons van onze gedane diensten / en ontsloegen ons van onze eed. Wy zeiden hier op met een Lichree van ons schip af / en quamen in de zelfde nacht booz Enkhuizen, en in de volgeride dag / des uchtens booz/ booz Amsterdam, daar wy op de drieëntwintigste van Bloemaant / in 't zestiende hondenacht en zestiende jaar/ de Christe bodem weer betraden / 't welk ik in negen jaren min drie dagen niet had konnen doen.

Mijn vrydommen/ die ik met wy uit Indiën gebacht heb/ zijn beneffens de vermoeging van mijn begerre/ eerlijgh onderhou/ en goede naam/ ook de volkomenheit mijner leden / en de gezondheid van mijn geheel ligchaam; booz 't welk ik de goede God/ zo lang als ik leef/ niet geroochsaam kan danken: gelijch ook hier booz/ dat hy my zo dikwijls uit dootsgevaar/ zo wel onder de vijanden / de blinde heidener/ als van de gewelighke en woedende zee / en wilde beesten / zo dikwijls heeft gered/ en meer in mijn Vaderlant gebacht.

E I N D E.